seria de autor

ALEXANDRU LASCAROV-MOLDOVANU

Întoarcerea părintelui Andrei Pătrașcu

Colecția „Romanul creştin" este coordonată
de PC Pr. Sever Negrescu

Seria de autor Alexandru Lascarov-Moldovanu
este îngrijită de prof. Livia Ciupercă

ISBN 978-606-666-336-6

seria de autor

ALEXANDRU
LASCAROV-MOLDOVANU

Întoarcerea părintelui Andrei Pătrașcu

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iaşi, 2014

Mulțumiri pentru sprijinul acordat în publicarea operei scriitorului Alexandru Lascarov-Moldovanu:

Doamnei Alexandrina Athanasiu şi Domnului Profesor Liviu Franga.

Părintelui Arhimandrit Policarp Chițulescu, Director al Bibliotecii Sfântului Sinod şi întregului colectiv al Bibliotecii Sfântului Sinod, pentru sprijinul acordat în consultarea bogatei Arhive „Al. Lascarov-Moldovanu".

Muzeului Național al Literaturii Române, respectiv, Domnului Director Lucian Chişu, precum şi distinsei Doamne conservator Eugenia Oprescu, pentru înlesnirea consultării Arhivei „Al. Lascarov-Moldovanu".

Tuturor acelora care au păstrat, cu evlavie, manuscrisele scriitorului şi le-au dăruit B.S.S., M.N.L.R., B.A.R., B.C.U. Iaşi sau Bibliotecii Metropolitane Bucureşti.

Prinos de recunoştință maicii starețe Daniela, de la mănăstirea Vladimireşti, tuturor măicuțelor care-şi amintesc de Tătunu, de fiul întru Hristos, Alexandru, pe care ele îl consideră un „înger".

Recunoştința noastră, tuturor acelora care se vor alătura demersului pentru a completa cu manuscrise, scrisori, fotografii sau alte informații, biografia omului evlavios, a scriitorului creştin Alexandru Lascarov-Moldovanu.

Prefață

Scriitor prodigios şi apreciat în perioada interbelică, Alexandru Lascarov-Moldovanu (1885-1971), asemenea multor alți prestigioşi intelectuali români, va fi supus, imediat după instaurarea aşa-zişilor ani de *democrație populară*, unui regim de severe restricții, cărțile fiindu-i trecute la index (fără a i se fi adresat vreo acuză) şi nemaiacceptându-i-se tipărirea niciunui volum. În singurătatea impusă, Alexandru Lascarov-Moldovanu va continua să scrie şi să traducă mult din literatura universală. Detalii despre viața şi activitatea sa juridică, politică, culturală, didactică, publicistică (până în 1944) şi (cu precădere) literară (după 1945) se pot afla, lecturând monografia *Alexandru Lascarov-Moldovanu. Încorsetările unei vieții* (Editura „Doxologia", Iaşi, 2013).

Asemenea celorlalte proiecții româneşti, şi romanul *Întoarcerea lui Andrei Pătraşcu*, conceput (după mărturia scriitorului) în perioada: iulie-august 1936, şi publicat în acelaşi an, păstrează aceeaşi structură compozițională preferată de scriitor. Un prolog amplu, dispus în segmente care anticipă complexitatea trăirilor unui preot, ajuns la bătrânețe, copleşit de suferințe (moartea unicului său fiu, Mihai, şi a soției sale, presvitera Elena), răvăşit de remuşcări sau de neîmpliniri duhovniceşti, *„retrăind trecutul în cuprinsul câtorva clipe de foc"*. Deşi incipitul pare a ilustra un sfârşit, preotul Andrei Pătraşcu va deveni sprijinul moral al unui copilandru orfan, finul său, Mihai, şi care, împreună cu

Maghița, bătrâna credincioasă a familiei, vor înfrunta alte multe valuri ale vieții. Tonul sfătos, bine plăcut scriitorului, abundența unor pasaje descriptive, bogăția lexicală (cu aromă străveche), străfulgeră un dureros timp istoric, într-o urbe viciată, în continuă prefacere. Şi astfel, devenim martorii mai multor învolburări dramatice. Dar lumina credinței înnobilează ființa: *„După o iarnă de gânduri, unele furtunoase, altele uscate şi prea puțin potolitoare, Andrei Pătraşcu ieşise în primăvară, cu o tresărire de nădejde în zarea cea necontenit alta a sufletului..."*

Scriitorului îi plac detaliile şi zăboveşte, îndelung, vorbindu-ne despre Mihai, copilul orfan, luat în grija preotului, copilul care a cunoscut de mic lipsurile şi suferința, maturizându-se înainte de vreme. Toate aceste metamorfozări în psihologia copilului cunosc sub pana scriitoricească detalii de finețe, care se cer, cu atenție, descoperite.

Deopotrivă, necredința şi duhul răului sporesc în portretizări umane, prin învăluiri cotidiene, sfredeliri de un sfâşietor realism. Ne sunt înfățişate încrustații portretistice, hidoşenia umanului, ilustrate prin prezența polițistului Grindă, a profesorului Popescu sau a gazetarului Lazăr Froihmann (încornorați cu față umană). Prin gesturi creştineşti, de iubire, Părintele Andrei Pătraşcu revarsă asupră-le raționalul şi cuvântul meşteşugit, deşi nu reuşeşte, nicicum, să le potolească trufia. În toată zbaterea sa, nu poate găsi dezlegare răului ce-l înconjoară. Multe gânduri îi *„vântură"* sufletul, adâncindu-se în *„peştera duhului"*. În cele din urmă, în mare neputință fiind, se-ndreaptă către chilia Părintelui Ieremia, şi astfel va înțelege că Ispita naşte Trufia. Nu ne este uşor a dezlega sensurile încifrate rostite de-un avva: *„să ne păzim de trufia umilinței*?!" *„E cea mai grea cumpănă*!" Doar *„în noi"* sălăşluieşte *„duşmanul cel mare...,*

cancerul care roade..." Ideal ar fi „*să căutăm suferința*", „*mărgăritarul cel de preț...*" Avem noi voința de a ne „*adânci din ce în ce mai mult în această peşteră vrăjită*", pentru a dobândi „*dulceața suferinței*"?! Suferința este o binefacere, dar noi, micimi efemere nu putem înțelege, decât încercând, cu răbdare, să parcurgem paginile acestui univers ficțional plăsmuit de Alexandru Lascarov-Moldovanu.

Scriitorul pare a ne şopti un mare adevăr, şi-anume, că la „*fântâna*" suferinței ne putem adăpa oriunde şi oricând, dacă este Voia Tatălui Ceresc. „*Fântâna*" credinței este în noi şi numai prin rugăciune vom putea alunga răul din trupurile noastre neputincioase. Numai prin rugă se vor topi împietririle din noi. Şi, deşi menirea preotului este de a salva sufletele rătăcite, şi lui îi este dat a trăi experiențe ale neputinței. Doar şi el este un fiu al Tatălui.

Paginile de jurnal ale lui Andrei Pătraşcu ne-ndeamnă să acceptăm ideea că pe oricare dintre noi ne poate împresura o „*Săptămână a Patimilor*". Şi nu de puține ori merităm „*biciul de foc*", pentru relele din sufletul nostru. Şi iată cum, romanul *Întoarcerea lui Andrei Pătraşcu* ne oferă o mare lecție de credință.

Prin eroul său, scriitorul se regăseşte pe sine în durerile acelui prezent, intuind, premonitoriu, şi zvârcoliri de destin ce-i vor fi hărăzite până la sfârşitul vieții sale, survenite din poruncă divină chiar în Săptămâna Patimilor (1971), demonstrând astfel că, asemenea preotului Andrei Pătraşcu, avea să i se despecetluiască „*ruginitele legături*" ale lumeştilor aduceri-aminte, pentru a pătrunde, cu sufletul despovărat pe „*poarta cea strâmtă*" (*Smerenia*, text manuscris) şi înstelată a îndumnezeirii. Doar parcurgându-i opera, vom constata că Alexandru Lascarov-Moldovanu

a fost un suflet curat, o ființă generoasă, un intelectual rafinat, un modest mare om între oamenii trăitori pe acest pământ.

Şi-avem a reține că ieşirea din ficționalul (epilogul) plăsmuit de acest mistagog de secol al XX-lea se revarsă-n ființa noastră, cu un nobil mesaj de acceptare a suferinței (indiferent în ce forma ne va fi înlănțuit), în *„necurmată tăcere”*, cu smerenie, şi rostind împreună formula marii iluminări:

„ – *Hristos a'nviat*!”

„ – *Adevărat a'nviat*!”

Cel mai frumos Imn al Iubirii Divine!

Livia Ciupercă

Întoarcerea părintelui Andrei Pătrașcu

Prolog

În ziua aceea, preotul Andrei Pătraşcu era împresurat de grele întrebări şi de amenințătoare îndoieli.

Ajuns în pragul de unde se vedea bătrânețea, el părea un înfrânt. Trupul său, altădată falnic şi viguros, acum se arăta slab şi vlăguit; negrul ochilor vioi se umbrise ca de o pâclă alburie, mâinile nu mai aveau siguranța puternică de odinioară, ci începeau să fie cuprinse de un uşor tremur, iar barba abia dacă mai avea câteva mici râulețe de fire negre, revărsate peste albul prematur. Fruntea i se dezgolise de o chelie devastatoare, lăsând să se ivească mai bombate cele două umflături de deasupra sprâncenelor groase. Mersul îi era îngreuiat, ca şi cum reverenda i-ar fi fost de plumb.

Se simțea ostenit şi nedreptățit.

Trecuse abia o lună de când dusese la groapă pe preoteasa Elena, tovarăşa lui de viață vreme de aproape douăzeci şi cinci de ani, şi acum rămăsese singur şi stingher. Şi casa şi toată ograda i se păreau goale şi serbezi. Tăcerea de peste tot îl neliniştea. Nu putea sta locului. Se ridica de pe scaunul din odaia lui de lucru, trecea în antreul plin de lumină, cerceta cuprinsul ogrăzii, încruntând uşor fruntea, dar toate acestea nu aduceau decât o mărire şi mai adâncă a vagului cenuşiu din sufletul său descumpănit. Încerca atunci să pătrundă în cetatea încuiată a aducerilor-aminte, dar se retrăgea cu teamă din fața intrării pecetluită cu ruginite legături. Acolo erau durerile. Ce folos

să mai răscolească în această vistierie defunctă? Presimțea nefolosul şi lăsa neîncepută pornirea de a pătrunde acolo.

Şi totuşi, sub chinul neliniştii, pecețile se desfăceau singure şi slobozeau deschiderea porților, care, scârțâitoare şi încete, se desfăceau din nemişcare, chemând pe stăpânul plecat să mai revină pe drumurile de vis ale trecutului.

Părintele Andrei Pătraşcu stătea în geamlâcul larg, cufundat în jilțul vechi, şi se gândea la trecut.

Seara de toamnă începuse să-şi țese firele nevăzute de întunecare, peste ogradă poposise tăcerea. Fruntea lucioasă a preotului căzuse pe pieptul pe care odihnea crucea veche, înlănțuită de gât, şi gândul alerga spre trecut, biciuit din urmă de durere.

Satul vechi, răzăşesc, se întinde pe fundul văii largi, cu casele ascunse în pâlcuri bogate de copaci. Pe lături, dealurile, înclinate domol, arată vederii ogrăzi de viță de vie, cu căsuțe puțintele şi cu crame învelite în stuf. O lumină potolită zace, mângâietoare, peste toate. Pe dealuri, se arată, la răstimpuri, câte o vită: mugeşte stins şi priveşte spre sat, pe urmă dispare dincolo de zare. Un vânt iscat din senin răscoleşte praful drumului, ridicându-l în văzduhul adormit, şi face să foşnească frunzarul bogat. Repede, trâmba de vânt face ocolul satului şi iese pe poarta țarinei, pierzându-se în hăul câmpiei. Oamenii, în tăcere, robotesc pe lângă case şi par muți. Rar se aude vreun strigăt repede mistuit şi din nou tăcerea înfăşoară totul ca într-un giulgiu nevăzut.

Acolo, într-o margine, este casa cea veche a tatălui, Pătraşcu cel bătrân, răzeş din depărtată vreme voievodală, şi acolo s-a arătat şi Andrei, printre alți copii ai

gospodarului. Pe urmă, la cuvenit popas, băiatul a ieşit din cuprinderea satului şi a pornit la şcoala preoţească. Bătrânul i-a zis: „Vreau să fii preot aici în sat!”, şi băiatul a răspuns: „Bine, tată”. Şi a fost preot în acel sat. S-a aşezat în locuinţa cea veche şi a început drumul cel străjuit de crucea lui Hristos. Căderi şi ridicări, propovăduire şi cercetare, slujbă şi predică, necazuri şi bucurii. Un băiat dus la ţintirim din fragedă vârstă. Preoteasa căzută în întristare grea, boală şi îndoieli. Părintele Andrei zicând: „Trebuie să iubim şi să iertăm!”. Şi iată pe copilul Mihai răsărit în gospodăria lor. Fecior drag, cu ochi negri ca ai părintelui şi cu zâmbet bun, ca al mamei. Dar vin alte necazuri: neînţelegeri şi certuri pentru împărţirea moşiei rămasă de la bătrânul tată şi neajunsuri cu cei ce trebuiau să lucreze acest pământ. Se aud blesteme şi se văd în zarea vremii pumni ridicaţi spre cer. Şi, din nou, părintele se ridică în amvon şi propovăduieşte oamenilor iubirea „cea fără de moarte” a lui Iisus Mântuitorul. Ape de bine, ape de rău – popasuri şi plecări. „Aşa e viaţa oamenilor pe acest pământ!” Şi Mihai, care creşte ca feciorul de împărat din basme. În el parcă se strânge, pe făgaşele sufletului, toată iubirea cea curată şi toată încrederea, în greaua cazanie a zilelor.

Părintele tresare în jilţ şi ridică fruntea de lângă crucea lucioasă de argint. Pieptul i se umflă de aerul respirat din plin şi un oftat din adâncuri se iveşte de îndată întovărăşit de un geamăt de durere. Cugetul încleştat, ca un ghem dureros, se desface într-o explozie de întrebări: „Unde sunt toate? De ce? Cum?”. Părintele îşi fereşte faţa ca şi cum o arătare nedorită i s-ar fi furişat în geamlâcul cuprins de umbrele înserării. În capul pieptului, la

vârful osului dureros, zvâcneşte şarpele îndoielii şi al răzvrătirii. Nu mai poate sta în jilţ. Se scoală, păşeşte spre capătul celălalt al geamlâcului fără să-şi dea seama de mişcare. Ridică mâinile în sus ca pentru a le uşura de povara vinelor încărcate de prea mult sânge. Mânecile largi se strâng la umeri, lăsând braţele libere ca într-o invocare. Fără să vrea, cuvântul şuieră printre buze: „Doamne, Doamne!”. La auzul glasului, părintele Andrei se trezeşte, lasă mâinile în jos şi păşeşte încet spre jilţul în care cade ca un bolovan de carne omenească. Şuvoiul de gânduri îl prinde din nou. Filele din cartea vremii trec una după alta...

... Desprindere de satul acela... „N-au înţeles nici iubirea, nici propovăduirea mea! Zadarnic le-am zis, zadarnic le-am dat pildă.” Biserica satului se înfundă în pâcla uitării. Câte cuvinte înaripate n-au răsunat acolo! Ce chemări calde, ce îndemnuri de foc! Uneori nădejdea părea că se ridică biruitoare. Ochii ascultătorilor priveau cu o curiozitate cercetătoare spre păstorul care, stând în dreptul uşilor împărăteşti, le grăia din înţelepciunea cea fără isprăvire. Pătraşcu, încălzit de aceste priviri, se ridica din nou la lupta „cea sfântă” şi îndemnurile porneau pline de avânt şi de încredere spre „copiii cei duhovniceşti”. Pâlpâiala aceasta însă se stingea repede şi din nou se iscau certurile, nelegiuirile şi invidiile. „Eh! Popa zice aşa, fiindcă aşa-i meseria lui!” De câte ori, peste lava aprinsă a sufletului său nu căzuse această apă îngheţată a neîncrederii şi a bârfei! Sufletul, prins sub aceste lespezi de răutate, de multe ori era gata să piară. Dar preotul Andrei necontenit s-a ridicat, zicând: „Trebuie să biruim toate prin iubirea lui Hristos!” şi a pornit iarăşi pe „drumul cu spini”, cum zicea el celor cu care avea sfaturi

de prietenie. Şi iar s-a ridicat în predică din dreptul uşilor împărăteşti, cerşind cu ochi cercetători privirile curioase şi înlăcrimate ale enoriaşilor lui. Şi negăsindu-le, sufletul se împovăra de umbre rele, iar cugetul pornea la subite răzvrătiri: „De ce, Doamne, iubirea mea nu este primită, căci eu o dau cu toată inima?!". O trândăveală moleşitoare îi adormea atunci ființa cea de duh şi zilele se scurgeau anoste, nefolositoare şi uniforme. Dar mult nu întârzia în asemenea stare, care „de la diavol purcede", şi drumurile începeau de la capăt. Cu răbdare şi cumpăt, preotul Andrei începea propovăduirea de la început. Zadarnic. Volburos şi aproape răzvrătit, rupe legăturile: „Nevastă, plecăm de aici!" Ochi mirați şi plini de îngrijorare. Sfat de noapte: „Trebuie şi pentru Mihai...". Cum de nu văzuseră ei aceasta până atunci? Şcolile şi educația băiatului, viitorul, legăturile cu înaltele locuri ale culturii, capitala. Oricum, avem datorii şi față de familia cea restrânsă, care, şi ea, este binecuvântată de Dumnezeu. Şi plecarea aceasta va avea şi darul de a da deoparte neînțelegerile cu lucrătorii pământului. Stând departe de sat, legăturile cu sătenii vor putea fi mai prieteneşti. Nu-i nimeni profet în țara lui. De departe, va putea să le dea sfaturi şi mai folositoare. Nu vor mai trebui să picure neîncetat gologanul lor în căldăruşa părintelui. Şi aşa îl vor iubi, poate, mai deplin. Cum de nu s-a gândit mai de mult la toate acestea? Şi aşa au plecat. La biserică au fost lacrimi. Şi sătenii şi preotul lor au lăsat să li se prelingă pe obraji lacrimile despărțirii. Pentru o clipă, sufletul lui Andrei Pătraşcu a tresărit: „Nu cumva fac un rău?". Dar acum, sorții au fost aruncați. Acolo, la oraş, în tumultul acela, rostul propovăduirii este încă şi mai mare, şi mai frumos, şi mai înalt. Desigur, acolo e mai mare

nevoie de Hristos, Cel atât de necunoscut şi atât de batjocorit. O necuprinsă întindere de propovăduire se arăta înaintea zilelor. Amvonul stătea în plină lumină. Rostul graiului cel duhovnicesc, atât de mare… Căruțele stau gata de plecare. Toată gospodăria s-a făcut încărcătură şi a început să se mişte spre zarea în care oraşul blestemat îşi scânteia în soare acoperişurile.

Andrei Pătraşcu merge în gând cu caravanele bejaniei lui pastorale. Praf se ridică în zare, acoperind vederea satului părăsit. Simte iarăşi nevoia de a se ridica din jilț şi a face o sută de paşi prin geamlâcul şi mai tare năpădit de cenuşa înserării. Fără să ştie, îşi duce mâna la piept şi priveşte crucea lustruită, ținând-o în palmă câteva clipe, ca şi cum de acolo ar aştepta să primească unele puteri împotriva valului de destrămare. Cât ținu crucea în palmă, se opri din mers. Apoi o eliberă, după care îşi simți pasul nesigur. Încet, reveni şi se aşeză în jilț, cu grijă, ca şi cum nu ar fi vrut să rupă lanțul, fir de păianjen al gândului.

O parte din moşioara răzăşească vândută, pentru aşi face aşezarea de la oraş, trezirea în mijlocul altui popor, toate erau ceasuri de restrişte, cu întoarceri de păreri de rău spre locul părăsit: „Nu cumva am făcut rău?”. Amintirile începutului propovăduirii se înfățişau acum ca reproşuri cuprinse într-o lumină de frumusețe şi de întemeiere. Dar, la toate, glasul preoțesc a rămas acelaşi: „Prin iubirea lui Hristos vom învinge toate!”. Pornire la drum nou, pe căi încă necunoscute: alte locuri, alți oameni. Dar locul din dreptul uşilor împărăteşti, acelaşi. De acolo, glas nou s-a ridicat, plin de aprinsul îndemn al iubirii a toate învingătoare. Nădejde nouă, alte zări, din

ce în ce mai chemătoare şi mai pline de puteri de chezăşie. Şi anii, mărgele pe aţa veşniciei, se înşiră unul după altul, corabia vieţii plutind pe ape de îndoieli şi de nădejdi. Dar, deodată, neprevăzută, ridicându-se din văgăuna oceanului faptelor ce vin necontenit către noi, iată o faptă foarte simplă: Mihai, flăcăul cel falnic, crescut sub ploaia iubirii celor doi, ca un crin, într-o clipă, s-a frânt. Fraged ca însuşi crinul, involt ca şi el, frumos şi bine mirositor ca el, s-a frânt, după cum însuşi crinul îl poţi preface în pulbere, frecându-l între palme. Nu mai rămâne nimic, o jalnică amintire... Nimic...

Pieptul lui Andrei Pătraşcu tresare ca şi cum acolo, balaurul durerii ar scurma cu vrăjmăşie. Durerea ţâşneşte de sub colbul anilor, aruncând peste tot cărbunii aprinşi ai suferinţei. Cu răsuflarea tăiată, Pătraşcu trăieşte pentru încă o dată acele ceasuri.

...Veste rea de la ţară. Un notar nepriceput a încurcat rosturile. Andrei şi fraţii lui sunt în dispută cu ţăranii, din pricina unor împărţeli târzii. Includerea unui drum vechi tulbură pe megieşi şi întreg satul se înrăieşte. Fratele lui Pătraşcu, neînţelegător, împreună cu notarul cumpărat de el, înteţesc, fără să-şi dea seama, conflictul. Zadarnic Andrei trimite veste liniştitoare. Ţăranii una ştiu şi una vor: aşa cum zic ei. Andrei le scrie să fie liniştiţi şi le făgăduieşte că va veni acolo. O suferinţă neaşteptată îl împiedică. Atunci, Mihai, flăcăul cel plin de duh bun, pleacă el. Andrei şi mama îl opresc. El le spune cu blândeţe:

- Dar bine, tată, cu mulţi din ei am copilărit. Voi merge acolo şi-i voi potoli. Nu ne-ai vorbit tu întotdeauna de iubire? Lasă-mă să încep şi eu a le vorbi ca tine.

Şi l-au lăsat. A trecut o zi, pe urmă încă una şi în a treia zi o veste rea a poposit la casa lui Andrei Pătraşcu, venind direct din vechiul sat răzăşesc:

- Părinte, părinte Andrei! Nebunii au ridicat mâna asupra copilului sfinţiei tale!

- Ce? Cum? E cu putinţă? Nu, nu se poate!

Şi totuşi a fost cu putinţă. Moş Mărăcine, bătrânul cel înţelept din sat, zice cu obidă:

- Părinte, nu-i vinovat satul, ci trei derbedei l-au răpus. Crede, părinte!

- Pleacă, pleacă de aici, cobe păcătoasă!? şi pumnul strâns al părintelui Andrei se ridică, de plumb, deasupra capului bătrânului Mărăcine, care stă încovoiat şi lasă să-i picure în ţărână lacrimi adevărate. Repede ajutor pentru doamna preoteasă, care s-a prăbuşit la pământ ca o cârpă. Durerea a trecut dincolo de cele obişnuite. Stă cu ochii puţin întredeschişi, bale subţiri i se preling pe la colţul buzelor, respiră şuierând şi un zâmbet palid şi sinistru îi flutură când pe frunte, când în bărbie. Trece nebunia în freamăt de hârtie frecată, iar la fund rânjeşte demonul cumplitei răzvrătiri. Crinul de preţ, prins între palmele de fier ale morţii, pulbere s-a făcut, şi jos, cu mădularele şi cu sufletul răvăşit de durere, stau cei doi, din care s-a tors crinul mort...

Andrei Pătraşcu, cu umeri de plumb, încearcă să se ridice din jilţ, dar cade la loc. Reamintirea „faptei” de atunci e atât de vie şi atât de puternic este ecoul în sufletul părintesc, încât Pătraşcu retrăieşte trecutul în cuprinsul câtorva clipe de foc. Întinde mâinile înainte ca pentru a invoca iertare, cerând deznădăjduit uitării să-şi lase din nou cortina peste gând, dar amintirea stăruie aceeaşi pe

firul cugetului, invadată de lucirea perfidă a durerii. Abia poate îngăima: „Doamne, Doamne!”. Dar, deodată, undeva, plesneşte acoperişul şi izbucneşte în afară răgetul de revoltă: „Cum? De ce? Aşa e răsplătită iubirea?”. Întocmai ca atunci când cioclii cei negri, cu pene de cocoş la pălăriile lor de ambasadori ai morţii, ridicau din casa părintească rămăşiţele crinului sfărâmat. Înfrângând copleşirea, Andrei Pătraşcu se ridică greoi din jilţ şi încercă să facă câţiva paşi prin geamlâcul cuprins de umbre. Vrea să se ducă la mama lui Mihai ca să o mângâie, căci o simte prăbuşită în iatac. Porneşte într-acolo. Face câţiva paşi şi dă să strige: „Eleno!”. Strigătul se face suspin, paşii se opresc, gândul se zvârcoleşte ca un şarpe pe fundul minţii şi Andrei Pătraşcu rămâne în mijlocul geamlâcului ducându-şi palmele la obraji şi înfundându-şi faţa în ele. Stă aşa, ca o stană de piatră în înserare. În toată fiinţa lui, rămâne un singur cuvânt, după ce vijelia a cotropit totul: „Copilul tatei, Mihai!”.

Ridicând capul din palme, Andrei Pătraşcu priveşte aiurit în jur, cu fruntea încruntată şi simţindu-şi privirile rele. Încearcă să-şi recapete cumpătul dar nu izbuteşte decât să-l sporească. Simte chiar o mângâiere neagră în a rămâne în răzvrătire. „Ce? N-am făcut oare ceea ce omeneşte se poate cere unui om?”. Cel din urmă cuvânt de răzvrătire nu se auzea încă, dar stătea gata să îmbobocească, ca un mugur de trandafir negru, de moarte.

Nici nu mai voia să lupte. Se simţea sfârşit. Primea să fie neputincios. Se întărea astfel împotriva dintelui cel ascuţit al durerii. „Nu mi se poate cere mai mult. Om sunt!”.

Câteva clipe de liniştire susurau prin geamlâc, aducând în sufletul lui Andrei Pătraşcu o părere de împă-

care. Merse hipnotic spre jilț și se lăsă încet în el. Duse mâna la frunte ca pentru împrăştierea unei încețoşări care i-ar fi stat în față. O gânganie mare cu mii de picioruşe fine, aproape nevăzute, păianjen de gând, îi străjuia calea spre cele adevărate. Zadarnic încerca să-l dea la o parte din drumul văzului sufletesc, păienjenişul continua să rămână acolo. Nemaivoind să cerceteze, Andrei Pătraşcu se lăsă purtat de şuvoiului de gânduri, care-l luă din nou pe spinarea apelor de amintiri...

- Andrei, Andrei, iartă-mă, nu mai pot trăi fără el! se aude glasul mamei lui Mihai, sfâşiind depărtările zilelor. Glasul se aude clar şi pătrunzător. De unde vine? Cine-l spune? Unde-i mama lui Mihai? „Măicuță, măicuță..", se aude celălalt glas, al lui Mihai. Glasurile se împletesc, aşa precum s-ar împleti ființele lor căci, iată, după ce crinul a plecat să se îngroape sub pământul tăcut, mama lui n-a mai putut trăi fără el în casa părintească. A căzut şi ea, prinsă încet-încet de cele două uriaşe şi neiertătoare palme ale morții. S-a lăsat pe patul din iatac şi a zis: „Eu de aici, singură, nu mă mai ridic" şi a intrat într-o pace desăvârşită. A mai adăugat: „Cum, oare, mamă ticăloasă ce sunt, aş mai întârzia aici, când crinişorul mamei drag zace acolo?".

Iar părintele Andrei stă de veghe la căpătâiul mamei lui Mihai şi cu gândul gol priveşte cum femeia lui îşi începe drumul veşniciei. Vede că nimic nu-i mai poate face, că nimic nu-i poate aduce mângâiere, ci mai vârtos aude venind din ținuturi de demult, glasul cel covârşitor de tristețe: *„Glas în Rama s-a auzit, plângere şi tânguire multă; Rahela îşi plânge copiii şi nu voieşte să fie mângâiată, pentru că nu mai sunt"*.

Şi încep zilele şi nopţile de veghe la căpătâiul mamei nemângâiate. Clipă de clipă, sufletul se destramă ca şi cum apa cea tare a suferinţei i-ar arde firele. Căută atunci Pătraşcu să-şi aducă aminte de vechea lui încredere în puterea „iubirii", cea pe care o propovăduise zeci de ani din dreptul uşilor împărăteşti, dar acum vine spre el o searbădă vorbă goală, fără cuprins, fără înţeles. Stând în miez de noapte şi privind cum se topeşte grabnic trupul tovarăşei lui, gândul lui Pătraşcu face drum îndărăt, adunând din văgăunile ascunse ale trecutului clipe de îndoială amară. Vin acum toate, sufletul le soarbe prin toţi porii lui, otrăvindu-se cu veninul lor amar. „La ce bune toate, Pătraşcule?" se aude glasul îndepărtat, pe care el îl credea mistuit pentru vecie în pustiul uitării. Şi iată că acum stafia revine, întreagă şi rea, ca şi atunci, târând după sine lanţul nesfârşit de întrebări iscoditoare: „Nu ţi-am spus eu că toate sunt o zadarnică închipuire a bietei fiinţe omeneşti în luptă cu soarta neînduplecată?". Această propunere vine întreagă, cu cuvintele ei, cu sonorităţile de atunci, cu insinuarea perfidă, aşa cum colegul său de seminar îi spusese în una din plimbările prelungite de la şosea, după ce amândoi îşi luaseră diploma de absolvire. Vede în închipuire până şi alunecarea privirii şi rictusul buzelor colegului, iar vorbele vin ca nişte fiinţe mici, pitice, rotunde – bile lucioase de oţel, alunecând neoprite spre a se topi de îndată ce se ating de încăperea sufletului. Şi de-ajuns a fost izbirea aceasta de stânca amintirilor pentru ca altele să se trezească şi şuvoiul apelor murdare să curgă fără oprire. Sunt clipele când mâinile lui Pătraşcu poartă spre înălţimi sau spre buzele credincioşilor potirul cu Sfânta mâncare. „Ehe..., înşelare, Pătraşcule - iar tu, un făţarnic!"

Duhul lui Pătraşcu se retrage îngrozit din faţa arătării celei rele. Dar ea rămâne vedenie peste care vin luciri din adâncul diavolesc. Rânjeşte acolo în colţul odăii în care

Pătraşcu stă de veghe la căpătâiul unei femei muribunde: soţia sa. Vrea să ducă mâna spre mâna de ceară a nevestei, dar se opreşte, ca şi cum s-ar teme să nu-i grăbească sfârşitul. Se uită la faţa ei de pergament pe care nu se mai reflectă nici durerea, nici surprinderea şi iar îşi aduce aminte de atâtea şi atâtea cuvinte de îndemn din predicile de odinioară: „Mai ales în încercări trebuie să avem cu noi iubirea lui Iisus, Mântuitorul!”.

Surâde palid în tăcerea nopţii, în care moartea îşi toarce povestea ei de totdeauna, peste voia şi vorbele oamenilor cuprinşi de întristare. Şi iar se reface lanţul amintirilor. Discuţiile cele mari, hotărâtoare, în calea vieţii: „Pătraşcule, tu nu vezi cum egoismul şi răutatea stăpânesc lumea? Nu vezi tu cum omul, pretinsul rege al vieţii, e un pachet de interese şi de năzuinţe strâmte şi meschine? Vezi-l de-a lungul clipelor, analizează-ţi propriul tău suflet şi mărturiseşte dacă nu e aşa, totdeauna aşa?! Nu putem schimba nimic!”. Şi Pătraşcu: „Nu, prietene, nu-i adevărat! Suntem copleşiţi de păcat, dar avem cu noi putinţa izbăvirii! Cel ce vrea găseşte calea”. Şi dialogul se desface în argumentări bogate şi de o parte şi de cealălaltă. „Aici, pe scoarţa acestui pământ se consumă toate. În afară de aceasta, totul e mit şi înşelare, şi atunci la ce bun să ne înşelăm? Mai bine privirea drept în faţă a adevărului şi resemnarea!”. Cuvintele vin clare, neoprite, ca şi cum ar fi rostite acum de o gură nevăzută. Duhul lui Pătraşcu se căzneşte să găsească răspunsul pe care l-a dat atunci. Mintea caută înfiorată cuvintele şi, negăsindu-le, se înspăimântă. Unde sunt? Unde este propovăduirea lui? Rămâne stăpânitor glasul prietenului? Cugetul aleargă atunci prin toate cotloanele, prin toate ascunzişurile, dar cuvintele fug, ca de fum, în încăperile mult mai ascunse şi Pătraşcu rămâne suspendat

deasupra unei prăpăstii. „Iubirea, Pătraşcule, este, poate, numai un vis, o dorință a sufletului omenesc, cel totdeauna dornic a se vărsa într-o lume de ficțiuni. E umbra neprinsă de cineva vreodată, e răsfrângerea imaterială a dorinței, e un suspin neauzit de nimeni!”.

Ciocan de oțel, cuvintele cad pe sufletul lui Pătraşcu, care se lasă lovit, ca într-o beție a nepăsării, stând cu capul în mâini, pe când, lângă el, ființa cu care şi-a împletit viața vreme de douăzeci şi cinci de ani abia mai respiră. „Ştiu, Pătraşcule, ai să-mi spui iarăşi de Iisus şi de iubirea Lui..., Marele Mit... Da, povestea e frumoasă, idealul e necuprins... Va fi fost cândva El, nu va fi fost, drept este că ceea ce ne-a lăsat e atât de înalt încât devine o insultă pentru biata noastră existență terestră. Gânduri şi vorbe de vizionar, pe veci de neînfăptuit, ba, mai rău, idealul acesta stând mereu ca o imputare în fața sufletelor, iar înfăptuire nu poate căpăta, el a fost necontenit o pricină de înrăire a sufletului omenesc. Da, da, nu te zbuciuma! Fructul, pe care nu-l poți mânca niciodată, îl urăşti, iar dorința către ceva înalt, mare şi frumos, pe care niciodată nu-l poți atinge, se întoarce împotriva ta şi te chinuieşte, iar tu îl urăşti. Mai bine fără el!” Sufletul lui Pătraşcu tresare în noapte, ca şi cum o lamă fină de oțel l-ar fi străpuns. Ştie că la aceste vorbe impii, răspunsese pe vremuri cu „succes”, în aprobările multora din cei de față. Copleşise pe adversar cu fraze puternice, cu dovezi de neînfrânt, luate din cărți, din experiența veacurilor şi chiar din aceea a lui proprie; îşi aminteşte că multă vreme după aceea şi-a simțit sufletul asigurat împotriva asalturilor îndoielii şi că, la predicile ce au urmat, avusese cuvinte înaripate, comparații fără greş, concluzii hotărâtoare, pentru zidirea sufletească a ascultătorilor. Dar acum nici unele

din ele nu mai veneau să dea răspuns fantomei răutăcioase care îi şopteşte, cuvânt cu cuvânt, toate temeiurile îndoielii şi ale necredinţei. Şi fantoma dădea din cap şi făcea semne cu mâna: „Vezi, Pătraşcule, vezi?!". Pătraşcu privea necontenit mâna uscată, descărnată şi galbenă a muribundei şi, ostenit, nici nu mai voia să meargă întru căutarea argumentelor cu care combătuse odinioară puhoaiele de vorbe pângăritoare. Doar dacă, firimituri de fulgere de gând, veneau cuvinte împrăştiate: „Iisus, Izvorul de iubire... Iubirea nu piere niciodată..". Dar acestea rămâneau numai nişte expresii verbale, fără contur, fără sens, fără cuprins şi fantoma continua necruţătoare: „Iată, de pildă, moartea. Ce ai de spus? Uite-o cum loveşte pe nedrept de atâtea ori! Ce, e vinovat copilul neştiutor sau tânărul care abia a deschis ochii asupra vieţii? Iată-l doborât tocmai când nădăjduia mai mult, plin de viaţă, de elan, de gânduri generoase, gata să înceapă a iubi cu sete pe aceea din care-şi face un ideal, întinde mâna şi când e gata a lua floarea de preţ, iată că, undeva, cineva apasă pe un cleşte nevăzut şi firul vieţii este pentru totdeauna tăiat. Ce este aceasta? De ce aceasta? Sau mama... Se grămădesc în sufletul ei noiane de sentimente şi de gânduri gingaşe, pentru cei pe care, cu devotament nespus, i-a dat în lume. Nopţi lungi şi grele de veghe, zile întregi de atentă supraveghere şi multe lacrimi şi nădejdi fără nume şi gingăşii fără de preţ. Şi, deodată, dinspre apus vine o pâclă mare, fără milă, şi se apropie de copilul ei, şi dinspre răsărit vine alta, tot atât de mare şi de neîndurătoare, şi prind la mijloc făptura dragă şi, fără milă, o strâng, o strâng, până ce o prefac în pulbere. Zadarnic mâinile se întind, zadarnic ochii dezlănţuiesc priviri de cumplită rugare, zadarnic gura cere milă! Mama e silită

să stea şi să privească pe fiul care piere. Şi iar zadarnic şi din partea ei se întind mâini, pornesc priviri plânse, şoptesc buze înfiorate. Moartea îşi împlineşte legea. De ce acestea, Pătraşcule? Ce sunt acestea, Pătraşcule?” Şi Pătraşcu cade şi mai greu cu capul pe palmele înfierbântate. Gândul se preface într-un tumult cenuşiu şi nici nu mai vrea să încerce a căuta „argumentele contrarii”. Lasă totul să se petreacă în voie iar sufletul îi devine câmpul bătăliilor pierdute. Vag, de undeva, picură un glas, care mai păstrează ceva din căldura cea de odinioară: „Pătraşcule, Pătraşcule!”. Dar fantoma vine neîndurătoare din depărtata vreme şi se cuibăreşte în chiar clipa de acum, şoptind fierbinte la urechea lui Pătraşcu: „Iată, priveşte la nevasta ta! Ea este cea care acum, în patul acesta care a început a mirosi, se pregăteşte să plece în călătoria cea veşnică. O mai recunoşti? Şi de ce pătimeşte ea aşa? Fiindcă a iubit mult? Iată iubirea, Pătraşcule! Adu-ţi aminte de trecut: câte greutăţi, câte visuri! Ce grijă, ce duioşie şi câte gingăşii... Crinul vieţii ei! Iată, i-a dat iubire şi iubirea ei a fost ucisă de cei cărora tu le-ai dat iubirea ta. Ce este aceasta? Ce este goana morţii acesteia împotriva a ceea ce tu zici iubire? Şi acum priveşte: ce poţi face tu, cu iubirea ta, aceleia care piere şi pe care tu ai iubit-o douăzeci şi cinci de ani? Dar pentru Mihai, copilul tău? Ce s-a ales de toate? Ce-ai făcut tu cu vorbele şi cu simţirile tale? Unde e puterea iubirii? Poveste şi zădărnicie!”.

Pătraşcu, atins în miezul sufletului, se trezi în jilţul din geamlâcul cuprins deplin de noapte. Şi o clipă avu simţirea că veghează încă la căpătâiul de moarte al mamei Elena. Privi buimăcit în jur şi fu cuprins de mirare, nevăzând pe nimeni în preajmă. Mădularele şi le simţea

ca putrede, iar sufletul atât de îndurerat, că închise ochii şi strânse pumnii. Dar mai ales o copleşitoare tristețe stătea peste lacul sufletului, ca nişte nori de plumb. O lehamite grea şi sălcie îl făcea să nu se mai gândească. Niciodată nu fusese la o răspântie atât de grea şi de hotărâtoare. Şopti, într-un şuierat înciudat: „Mi-e silă, mi-e silă!”. Tresăriri grabnice îi aduceau în cuget crâmpeie de vorbe şi mănunchiuri fărâmate de simțiri. Luceau palid în colțuri de umbră sfarâmături de pietre prețioase care alcătuiseră odinioară diadema de împodobire a duhului. Iar izvorul lacrimilor era secat. Nu putea veni dintr-acolo nicio nădejde. Grădinile vechi, în care înfloreau gingaşe flori şi pomi falnici ce rodeau fructe gustoase azi au ajuns paragini. Pătraşcu se opri în dreptul geamului înnoptat şi şopti: „Are dreptate?”. Se înspăimântă. Cugetul tresări, trimițând pe dată sufletului, pe scara simțirii, un imbold de trezire: „Cum? Îi dai dreptate?”. Mâna căzu în jos, privirea părăsi noaptea de afară. O cortină neagră, de catifea grea, căzu din nou pe cugetul ostenit. Oftând, Pătraşcu se lăsă iarăşi pe jilțul din geamlâc.

Se înnoptase. Nimeni nu mişca prin casă. Maghița, bătrâna servitoare, se ivise de câteva ori, nevăzută, dar, bănuind tulburarea din sufletul părintelui, se strecurase în cămara ei, aşteptând.

Peste tot era o tăcere necurmată.

Pătraşcu stătea cu bărbia sprijinită pe pumnul închis şi privea, fără să vadă, într-un punct din duşumeaua care, parcă, mai păstrase câteva luciri din lumina zilei care se mistuise.

Şi, din acea slabă părere de lucire, un ochi rotund şi răutăcios se țesu, prinzând, în cercul lui de rotire, privirea crispată a lui Pătraşcu, în înlănțuirea din urmă. Prietenul

cel întunecat îşi scurgea, prin acel ochi, puterea lui înveninată. Cei doi se încleştară în lupta hotărâtoare.

Pătraşcu aştepta...

Glasul de adineauri continuă: „Aşa că... Am trecut pe acolo şi nu mai erau... Ce s-a ales de toate? Unde sunt? Ce s-a întâmplat cu iubirea ta? Priveşte împrejur... şi în tine însuţi!... Şi adu-ţi aminte!..". Rotirea începu hăuitoare. Ochiul lucitor se făcu din ce în ce mai mare, albicios şi rău, arătare cu străfunduri de amintiri. O sală mare, în care preotul are a-şi dezvolta vorbirea „ieşită dintr-o experienţă de viaţă". O profesie de credinţă care trebuia să fie şi altora de „un netăgăduit folos". Lume multă, dornică a-l auzi pe preotul cel cunoscut, cu largă experienţă de viaţă şi cu vederi pline asupra marilor probleme ale existenţei: viaţa, moartea şi după-moartea. Clipe înalte ale unui apostolat în plină desfăşurare. Toate cele ce aveau să fie rostite erau lucruri adânc cugetate şi îndelung verificate.

Emoţie curată şi elan sfânt. Erau şi un legământ în faţa celor ce aveau să audă inspiratele cuvinte, încet, preotul urcă pe estrada asupra căreia cade lumina policandrului de sus, dar şi copleşitoarea greutate a sutelor de priviri aşteptătoare. O privire spre sală – şi glasul îşi începe torsul ideilor... *Iubirea lui Iisus...* Izvor nesecat de inspirare, fântâna fără moarte - acesta este „subiectul"! Figura lui Iisus este adusă cu dibăcie la mijloc. Priviţi! Înţelegeţi! Luaţi! Frazele se înşirau logice şi întemeiate pe pilonii faptelor. Istoria omenirii şi viaţa fiecăruia în parte stăteau martore ale realităţii celei mai reale dintre toate realităţile lumii. Sala respira după respirarea vorbitorului şi ochii urmăreau vânătoreşte prada cea dulce pentru foamea sufletului. „Dumnezeu este infinită Iubire; Iubirea

este, aşadar, Dumnezeu *este...* Iar dacă Dumnezeu este, atunci şi Iisus Hristos *este,* căci iubirea lui Iisus s-a arătat... Iar dacă iubirea lui Iisus este, atunci *Iisus este Dumnezeu..* ". Veneau apoi alte luminoase dovezi: „*Unul* este Iisus, pentru că *una* este iubirea Lui". În aceste largi maluri, fluviul vorbirii se avânta spre Marea înțelegerii: Iubirea lui Dumnezeu, Oceanul nesfârşit. Pe urmă veniră pildele: pionii care câştigă în cele din urmă lupta. Flăcări se mistuiau din ochii calzi ai preotului, vorbirea nu mai era vorbă, ci respirări de duh, suspine smulse din străluminoasa epopee divină. Chemări învâlvorate, grele de iubire nepătată, trâmbițe înalte, cu cântări davidice, iar când vorbitorul ajunse la predica vieții de toate zilele, abundența argumentelor şi a pildelor fu aşa de mare, încât debordarea se transformă într-o sărbătorească invocare a lui Dumnezeu, a „Prezenței Iisusiane" în mijlocul oamenilor, iar pentru final fraza care rezuma înviorătoarea concluzie, îndemnul cel mare şi frățesc, pecetluirea iubirii pe pământ: „*Atâta vreme cât mai respiră pe pământ o ființă căreia îi putem oferi iubirea lui Iisus, viața rămâne o binecuvântare*. Şi sala, ca un om, s-a ridicat înfiorată şi a întins mâinile spre preot, câteva fărâme de clipă, iar apoi: potop asurzitor. Încremenit, preotul şi-a cules mâinile pe piept, şi-a prins palmele una de alta şi, galben, a stat în tăcere, privind spre văgăuna de dinainte: străfund înfricoşat...

Repede, glasul întunecat nu-l lasă să respire pe cel copleşit din jilț şi-i şuieră ascuțit la urechea sufletului: „Iată, tu, care ai dat iubire, unde e iubirea aceea? Ce s-a ales din toate? Am trecut pe acolo şi nu mai erau. Unde e Mihai? Unde e Elena? Ce s-a întâmplat cu ei? Ce răsplată ai căpătat pentru toate acestea?".

De data aceasta, glasul porneşte din chiar răzvrătirea lui Pătraşcu. Ochiul lucitor s-a rotit din ce în ce mai mic, până ce a dispărut împreună cu cea din urmă lucire a zilei moarte. Acum toate sunt din însuşi duhul lui Pătraşcu. Acolo clocotesc şi pornirea, şi tristeţea, şi răzvrătirea.

Se sculă lesne din jilţ, îşi simţi mădularele înfocate de o pornire pe care nu şi-o bănuia atâta de puternică, făcu câţiva paşi prin geamlâcul înnoptat, privi cu ochi vrăjmaşi spre noaptea fără lună de afară, prinse mâinile una de alta, simţi răceala crucii de pe piept fără tresărire, şi vorbi singur, rânjind aproape răutăcios: „Da, atâta vreme cât mai respiră pe pământ o fiinţă căreia îi putem da iubirea lui Iisus, viaţa rămâne o binecuvântare! Hm!”.

În piept îi clocotea un vălmăşag fierbinte, iar din minte se ţeseau cuvinte grele, care alergau spre pragul buzelor să spargă tăcerea şi cumpătul de până atunci. Învălmăşeala îi cuprindea întreaga fiinţă, şi cea de carne, şi cea de duh. Simţea un rău dulce mângâindu-i lăuntrul, primea să fie rău, ca o nelegiuită, dar potolitoare consolare, ca singura scăpare împotriva neputinţei tristeţilor. Strânse pumnii şi-i ridică în sus. Şi auzi clar sentinţa rostită de sus, din caturile cele înalte ale duhului, prins în răzvrătire: „Iubirea este o minciună. Iubirea nu există. Iubirea e o zădărnicie. Iubirea e un mit înşelător!”.

Pătraşcu nu se îngrozea rostind aceste cuvinte. Pentru prima dată putea să le rostească, să le audă şi să le primească.

Judecătorul urma să pronunţe şi ultima parte a sentinţei: „Dacă iubirea e o amăgire, dacă iubirea e un mit, dacă iubirea nu este, atunci nici Dumnezeu nu..”.

Încercă să pronunțe şi cel din urmă cuvânt, care i-ar fi pecetluit răzvrătirea şi viața. Deschisese gura spre a pronunța cuvântul blasfemiator, dar...

Bătu atunci un om la uşa lui...

Episoadele întoarcerii
I

1.

Cel dintâi gând al lui Pătraşcu, când auzi bătaia în uşa de la geamlâc, fu să cheme pe Maghiţa şi să o pună să spună necunoscutului de afară că nu-i acasă. Şopti chiar, acolo, în întunericul deplin: „Să mă lase în pace!”. Făcu un pas spre odăi, dar se opri. Undeva, rătăcit într-un cotlon ascuns din suflet, se răsuci un slab sentiment de ruşine, şi Andrei Pătraşcu, încruntându-şi fruntea, merse încet spre uşa geamlâcului. În dreptul ei înnegrea o siluetă. Deschise şi grăi rece:

- Ce vrei?

Cel de la uşă era un tânăr, copil încă. Stătea cu fruntea plecată şi-şi ţinea în mână pălăria. Când ridică privirea spre preot, acesta tresări: privirea aceea era sclipitoare şi ca de păcură. Avu o tresărire în conştiinţă: „Ce ochi sunt aceştia?”. Erau negri şi mari, iar privirea lor era ca de om în friguri.

Tânărul lăsă din nou privirea în jos, iar cu mâinile, absent, îşi învârtea pălăriuţa uşoară.

- Răspunde: ce vrei?, grăi din nou părintele, cu glas ceva mai îmbunat.

Tânărul rosti greoi:

- Moare mama – şi abia îşi putu ţine plânsul.

Andrei Pătraşcu, încă prins în gheara răzvrătirii, îşi zise în gând: „Aşa zic toţi. Trebuie să fie un cerşetor cel care aduce acest pretext”. Duse mâna la buzunar ca să-i dea un ban. Şopti:

- Bine, cred. Uite, ține aici...

Umbra de la uşă nu făcu însă nici o mişcare iar preotul rămase cu mâna întinsă. Răutatea i se învolbură în suflet şi preotul vorbi aproape răstit:

- Aşa sunteți toți! Faceți pe..., şi întinse mai cu insistență banul spre tânăr, zicându-i:

- Hai, ține, nu-i ruşine!

Dar omul de la uşa geamlâcului, cu glas moale, îi răspunse:

- Părinte, nu sunt cerşetor.

Mâna preotului se retrase. Pătraşcu simți cum o undă de înduioşare vine din aceste vorbe spre inima sa. Tăcu pentru câteva clipe, neştiind cum să lege din nou vorba.

Necunoscutul zise iarăşi:

- Moare mama, părinte...

Simțind că aceasta îl va sâcâi şi dorind să nu stăruie tulburat în starea de spirit în care se găsea, Andrei Pătraşcu zise cu ezitare:

- Nu poate lăsa până mâine, s-o împărtăşesc?

Dar, subit, părintele avu clară viziunea răutății acestor vorbe şi reluă repede:

- Sau poate nu e vorba de împărtăşit?

Pălăria necunoscutului se oprise din rotire şi privirea lui căzu blajină, în ochii surprinşi ai preotului. Zise:

- Ba, poate, şi de aceasta să fie nevoie, dar... şi glasul amuți.

În noapte, părintele putu să vadă pe obrazul tânărului cum lucesc două dungi umede: plângea. Dar în proaspăta răzvrătire a lui Andrei Pătraşcu aceste lacrimi nu spuneau mare lucru, ci iarăşi cugetă: „Aşa fac toți”. Cu toate acestea, privind noua undă de privire din ochii aceia negri şi trişti, Andrei Pătraşcu îşi zise iar: „Ce ochi sunt aceştia?”.

Încă nehotărât, zise necunoscutului:

- Aşteaptă!, şi închise încet uşa. Străinul rămase pe scară.

O scurtă deliberare cu sine însuşi se porni: „Să iau masa acum sau după ce mă întorc? Dar dacă e departe? Ce poate fi? Desigur, o muribundă. Să vedem..". Aceste socoteli grabnice îi aduseră din nou, în ape amare, gândurile răzvrătirii lui şi, căzând pe un scaun, şopti aspru: „Am să las pe mâine, poate nu moare..". Încercă să se ridice pentru a duce verdictul omului de la uşă, dar se opri. Nu-şi dădea seama ce scrupul îl împiedică de a face astfel, poate numai puterea obiceiului, poate acea privire care-i adusese întrebarea tulburătoare. În cele câteva clipe care urmară, Pătraşcu alergă cu mintea pe drumuri vechi, întrebându-se dacă mai văzuse sau nu acei ochi. Unde? Cine era necunoscutul? Ce se ascundea în spatele acelei priviri? Era adevărat sau i se păruse? Căci deasupra apei moarte a sufletului gata să cadă venise un fior straniu, prelins din ochii aceia care erau ai oamenilor, dar aveau şi ceva neobişnuit. Simțise Pătraşcu limpede că din ochii aceia se iscase o nelinişte, o vibrare deosebită, păreau ochii şi privirea lui proprie de odinioară. O chemare grabnică pâlpâia în străfundul lor. Avuseseră în noapte puterea de a-şi trimite întreaga lor expresie, vorbirea lor. Cu toate că Pătraşcu încerca să alunge necontenit impresia primită, îi era peste putință. Se dezlipise ceva din blândețea şi tristețea lor şi ca o umbră rămăseseră în sufletul lui Pătraşcu.

I se păru că stă de multă vreme în scaun şi, deodată, tresări: „Să se ducă sau să nu se ducă? Să lase pe mâine?", şi iar grăi în suflet umbra din ochii necunoscutului. Un sentiment de curiozitate se adăugă atunci, făcând să atârne cumpăna de partea cealaltă. Adesea, de-a lungul anilor

preoției, Andrei Pătraşcu avusese acest imbold al curiozității. A vedea ceva nou, a adăuga încă un aspect la catastiful celor adunate până atunci. „Un caz mare”, un detaliu rar al durerii şi al mizeriei, în infinita prodigalitate a suferinței, ca şi căutătorii de perle, în goana după perla de preț, unică. Dar acum nici chiar acest gând nu descleşta înțepeneala din sufletul lui Andrei Pătraşcu. Cugetul îi şoptea: „Ce mai poate fi mare, față de propria ta suferință? Şi ce-ai mai putea face şi cu această nouă «descoperire»? Să mai adaugi o filă la cartea iubirii, pe care, de curând, ai ars-o în focul netrebniciei? Iubirea? Hm!”.

Gândurile se fugăreau neoprite în mintea lipsită de frâna cuminţeniei şi Pătraşcu nu ştia ce să facă. Zadarnic impulsul „profesional” căută să-şi adauge şi el cuvântul, zicând cu sfială: „Du-te!”. Pătraşcu nu se putea hotărî. În suflet bătea vijelia cenuşie a nepăsării, în care licăreau, la răstimpuri, fulgerele fugare ale răutății.

Uşa de la încăpere se deschise şi Maghița, pe nesimțite, se ivi în preajma preotului, pentru a-i spune:

- Părinte, am venit să-ți amintesc...

Pătraşcu, trezit din gânduri, întrebă precipitat :

- Ce? Ce este?

Maghița răspunse ferit, ca într-o şoaptă care nu putea jigni:

- E ceasul nouă şi un sfert, părinte. A trecut un sfert de ceas peste.

Pătraşcu tot nu se putea ridica, la înțelegere, din peştera de gânduri în care era pierdut.

Dinspre odaia din care venise femeia, o lumină palidă se împrăştie în preajmă.

Maghița tăcea şi privea spre el. Aşa cum stătea în aşteptare, Maghița părea o bătrână uscată, cu fața scorojită

de vijeliile vieții, cu nasul ascuțit şi puțin coroiat, cu mâinile având şănțulețe adânci printre coardele care mişcă degetele, cu privire bună în ochii rotunzi şi cu spinarea uşor adusă înainte.

Pătraşcu oftă:

- „Da, aşa e. A trecut un sfert de ceas peste". Dădu din cap şi închise, ostenit, ochii.

Maghița mai şopti tremurat:

- Părinte..., ca pentru a-i aduce o mângâiere. Apoi îşi duse şorțul la ochi, ştergându-i: plângea.

De o lună, de când preoteasa Elena plecase pe „drumul cel fără sfârşit", părintele hotărâse, ca, la ceasul nouă seara, ceas în care moartea închisese ochii celei plecate, el să cadă în rugăciune pentru ea şi pentru Mihai. Să trăiască puternic în duh cu ei, să le cheme scumpele chipuri, să îngenuncheze sub candelă, să se roage şi să plângă, mai ales să plângă.

Şi în seara asta era pentru prima oară când uitase această îndatorire tristă şi dulce.

Simți atunci o durere care-l trezi din toropeala nedeslușirii.

Dori să meargă spre icoane, ca să îngenuncheze, dar, deodată, avu în față pe cel ce aştepta la uşă, în noapte, şi un glas, care semăna aidoma cu cel al preotesei Elena, îşi făcu drum la urechea sufletului lui Pătraşcu: „Andrei, du-te cu acel necunoscut. Roagă-te pentru noi, în seara asta, în felul ăsta. Du-te cu el!".

Ruşinat de întârziere, Pătraşcu îşi luă cele necesare şi, plecând, îi zise Maghiței:

- În astă seară, Maghițo, mă duc să fac rugăciunea în altă parte.

Maghiţa tăcu şi îl privi cum pleacă, stând cu şorţul la gură...

Noaptea era fără lună. Cei doi mergeau tăcând. Străzile în care se înfundaseră erau, la ceasul acela de noapte tomnatică, cuprinse de singurătate. La răstimpuri izbucneau în stradă luminile de la crâşme sau de la alte localuri încă deschise.

De la o vreme, părăsiră străzile pavate şi luminate, dând în locurile mărginaşe, cu drumurile pline de praf şi cu rare felinare clipind neputincioase şi triste.

Părintele Andrei Pătraşcu întrebase câteva lucruri fără importanţă pe tovarăşul necunoscut şi pe urmă tăcuse.

Dar de când păşiseră prin locurile pline de tăcere şi acoperite cu mlaştini şi cu grămezi de gunoaie, părintele simţi pogorându-se peste toate, afară şi înăuntru, un întuneric apăsător. Abia atunci îşi aduse aminte că nici nu-l întrebase pe tânărul acela ce nume poartă.

Se întoarse din mers spre el, îl măsură din cap până în picioare şi, uşor stânjenit, îl întrebă:

- Cum te cheamă?

Tânărul întoarse brusc capul spre preot, îl privi îndeaproape şi, cu glas moale, îi răspunse :

- Mihai...

- Cum?, întrebă preotul precipitat, ca şi cum n-ar fi auzit bine.

Mult mai călduros, tânărul îi răspunse:

- Mihai.

Preotul se opri şi se întoarse cu totul spre necunoscut. ÎI privi în tăcere, stăpânindu-şi tumultul ivit pe neaşteptate în suflet. O legătură, ca de fulger sufletesc nevăzut, se făcu între acest singur cuvânt şi privirea pe care o primise de la tânăr, la uşa casei. „Ce este aceasta?” se întrebă, zguduit,

părintele. Şi de îndată simţi cum un vârtej ciudat se ridică precum o pâlnie rotitoare în sufletul său. Într-o sclipire desluşitoare primi vedenia întregii revolte de după-amiază şi toate i se părură nefireşti şi nespus de depărtate, ca ale altuia.

Privi noaptea din jur, şi pentru o clipă se întrebă ce caută acolo, pe câmpia solitară, în tovărăşia unui necunoscut. Se îndoi dacă toate sunt aievea, sau sunt continuarea disputei sufleteşti din după-amiaza aceea de îndoieli şi de întrebări.

Voia răspunsuri. Simţi impulsul de a pune mâna pe umărul tânărului. Simţi sub palmă osul uscat al claviculei, dar nu-şi retrase mâna, ci zise:

- Care Mihai eşti tu?

Tânărul lăsă fruntea în jos, ezitând.

Preotul repetă întrebarea.

- Eu, părinte, sunt finul dumneavoastră.

De data aceasta, uimirea năvăli asupra lui Pătraşcu.

- Cum? Cum?, căută el să se asigure dacă totul nu e, cumva, un vis.

- Da, părinte, eu sunt botezat de..., şi se opri, cu sfială şi emoţie.

- De cine?

- De...

- De?

- De Mihai, fiul dumneavoastră.

Preotul Andrei Pătraşcu se opri, împietrit, din drum şi căută din ochi unde ar putea găsi un felinar mai apropiat, ca să meargă acolo să vadă cine este acest necunoscut care îl tulbură cu o asemenea veste.

Rosti repede:

- Cum? Ce fel? Când?

Tânărul răspunse tot sfielnic:

- E mult de atunci, părinte, dar aşa este.
- Dar care e numele tău întreg şi cine eşti?
- Mihai Jurea, din satul sfinţiei tale.
- Tu eşti feciorul învăţătorului Jurea?
- Da, părinte...
- Da?!
- Da, părinte..., şi tânărul ridică încet ochii spre preot. Andrei stătea cu ochi miraţi sub felinarul sub care se opriseră şi se uita la tânăr. Îi luă uşor bărbia şi i-o ridică în lumină, ca pentru a-şi confrunta amintirile. Cu greu răzbătea trecutul spre clipa de acum, dar totuşi îşi făcea loc, pas cu pas, prin ceaţa deasă a uitării. Vedea acum limpede frântura din trecut. Jurea, învăţător în satul acela, cu o nevastă puţintică, dar vrednică, şi cu o puzderie de copii în jur. Legături de prietenie. Luptă laolaltă pentru „ridicarea poporului”, învăţător vrednic, dar apăsat de nevoi. Şi, într-o vară, botezul. Mihai, liceean, botează pe copilul învăţătorului... Era, tot aşa, o după-amiază de toamnă... Pot fi de atunci vreo cincisprezece sau şaisprezece ani. Şi, de îndată după aceea, plecarea la oraş. Puţină legătură la început, apoi uitarea, uitarea de acum...

Părintelui îi era teamă să întrebe ce-a mai fost în acest lung răstimp, dar tânărul pricepu stânjenirea din sufletul preotului şi, încet, fără gând amestecat, zise, ridicând ochii blajini spre el:

- Din toţi, am rămas numai eu şi cu mama.

Înlemnit, părintele se miră:

- Cum? Toţi ceilalţi?
- Da, toţi ceilalţi nu mai sunt.
- Ce s-a întâmplat?

Tânărul răspunse simplu:

- Au murit.

Şi acolo, în noapte, sub felinarul cu lumină slabă şi tristă, părintele Andrei Pătraşcu primi de la Mihai Jurea, finul lui şi al copilului său, mărturisirea dureroasei peregrinări, de care el, preotul Andrei Pătraşcu, nu ştiuse nimic până atunci.

...Cea dintâi ciocănitură a morții în uşa învățătorului Jurea fu în ziua când el, istovit de muncă şi de lipsuri, se trezi cu gura plină de sânge, pe neaşteptate. Spaima i se întipări pe chip şi când îl văzu nevasta, el nu-i putu spune decât: „Mărie, de-acum începe calvarul!". La început, nădejdea mai zăbovi o bucată de vreme în casa lor, dar, curând, îşi luă şi ea tălpăşița. Luptând din greu cu nevoi crâncene, neajutat decât de vrednicia Măriei şi de o leafa ca vai de lume, Jurea vedea cum vine moartea să-i cuprindă întregul sălaş. Locuia la şcoală, în două încăperi, cu tot poporul lui de copii. Cum, oare, ar fi putut opri puhoiul? Ceasuri de cercetări prelungi şi de grele sfătuiri cu nevasta. Ce e de făcut? Pajura primejdiei stă cu aripele desfăcute asupra casei. Şi, iată, cea dintâi tuse rău prevestitoare la unul dintre copii. Jurea vede pe fruntea lui pecetea morții. Lacrimi şi durere. Maria alergă la doctor, la primar, scrise neamurilor de la oraş. Ce pot face ei? Fiecare e prins cu nevoile şi cu necazurile lui... Primărița, o femeie cumsecade, le trimite, din când în când, câte un ou proaspăt sau câte un pahar de lapte. Lupta e inegală. Unde să ducă pe ceilalți copii? Cugetul caută liman de oprire şi nu găseşte nicăieri nimic. O scrisoare trimisă la părintele Andrei Pătraşcu, de la care nu primi niciun răspuns.

Şi toată această cumplită vijelie din pricina lui, el, Jurea, tatăl, cel care a dat la iveala lumii poporul de copii; el este acela care, ca şi vechiul zeu nebun, îşi mănâncă copiii.

Încercă să-i trimită pe ceilalţi prin străini, pe la sanatorii, pe la rude – o luptă zadarnică şi dureroasă. Cum să-ţi înstrăinezi copiii? Şi chiar dacă birui această arzătoare durere, să te vezi, totuşi, refuzat aproape de toţi. Azi începe unul să tuşească, mâine altul, până ce şi Maria îşi începe cântecul trist al tusei care nu mai pleacă din casa lor. Şi, într-un an, iată două morminte mititele în cimitirul din margine. Pe crucile albe stau scrise două nume de copii de-ai lui Jurea. Atunci începu valul de asuprire al satului. Într-o zi, la primărie, un sătean, cu cuşmă mare pe cap, cu ciubote grele în picioare şi cu glas aspru, zise către primar: „Ia ascultă, premarule, mult o să mai îngăduim ca domnu' învăţător să ne oftice copiii?". Şi, de alături, a răspuns un altul: „Chiar aşa, dom'le premar!". Iar primarul, om cu respect de lucrul drept şi bun părinte al comunei, a găsit că vorbirea acestor oameni este îndreptăţită şi, peste o săptămână, având drum la oraş, a trecut şi el pe la domnu revizor şi i-a spus precum că tot satul e cuprins de grea îngrijorare dinspre partea domnului învăţător, care le oftică copiii şi că n-ar fi rău dacă s-ar lua, aşa, unele măsuri de cercetare şi de îndepărtare. Domnul revizor, care, pe lângă grija oamenilor, e îndatorat să aibă şi grija şcolii, a mai adăugat şi domnia sa: „Ba, ne mai contaminează şi localul, atât clasele, cât şi locuinţa învăţătorului". Aşa că tovărăşia satului cu domnul revizor a dat roade bune, mai ales că domnia sa nu avea niciun interes să se învrăjbească cu tot satul, care, la o adică, poate fi de mare folos stăpânilor politici, cărora, în dragoste de ţară, slujeşte domnul revizor. Începură întocmirea formalităţilor

legale. Se ordonă o anchetă, al cărei rezultat, fireşte, era cunoscut mai dinainte. Populația şcolară e primejduită evident de boala învățătorului şi a celorlalți din casă. Pe de altă parte, existența bolii, şi ea, este dovedită. Aşa că, având în vedere etc.: 1) învățătorul să părăsească locuința şcolii şi 2) să se purceadă, de îndată, la scoaterea lui din cadrul corpului, ca fiind primejdios sănătății satului.

Şi, într-o zi, o hârtie galbenă, ca şi chipurile celor din casă, se ivi pe masa învățătorului. Înainte de a o deschide, Jurea s-a uitat de jur-împrejur, ca şi cum s-ar fi ferit de gânganie mare care-i cuprinde în nemiloase gheare toată ființa. Desfăcu încet plicul, apoi despături scrisoarea. Parcurse alene rândurile: erau acelea pe care mintea înfierbântată din nopțile pline de sudori le scrisese de-atâtea ori pe o hârtie imensă, de vis, de pe cerul negru închis al existenței lui. Dădu din cap şi i se păru foarte firească porunca autorităților. Trebuia să părăsească locuința învățătorului „în cel mai scurt timp posibil". Un cui ascuțit se înfipse în mintea rătăcită: „Unde să mă duc?". Când veni Maria şi-l privi, el îi întinse epistola morții, zicând: „Iată!". Maria se feri ca de o arătare, ducând mâinile înainte şi scoțând un țipăt leşinat. Căzu pe marginea patului şi-şi lăsă fruntea în piept. Lacrimi nu se mai găseau. Au stat astfel o bucată de vreme, cât un veac. Au trebuit să plece. Dar satul, care aflase de pricină, nu vroia să le ofere sălaş. Căutară, el şi Maria, pe unde putură, dar nimeni nu se lăsa prins a lua în gospodărie o asemenea belea. Târziu, după drumuri multe, Jurea găsi la marginea satului o casă, aproape pustie, a unei bătrâne, până unde nu ajunsese vestea ciumei de care fusese lovită familia învățătorului. Şi, întocmai ca nişte ciumați, ei se adăpostiră acolo, în casa pustie, cu toți copiii şi cu toate lucrurile bejaniei lor. Şi

iar o cruciuliță albă se puse în jurul celorlalte, în micul cimitir al satului, iar concertul de tuse, din casa aproape goală, era în toi. Dinspre lumea cea voioasă a satului, doar câteodată venea, la răstimpuri rare, vreun clondir de lapte sau vreo năframă cu ouă de la primărița cea darnică. Şi ce-a fost, pe urmă, în casa aceea, numai singur Dumnezeu ştie. Curând, Jurea porni nu numai de la „catedră”, ci şi din viață, alcătuind, de data aceasta, un mormânt ceva mai mare în micul cimitir al satului. Pe urmă, tăcere şi pustiu.

- Şi am rămas eu cu mama.

Părintele Andrei Pătraşcu privi mai întâi la felinarul cu lumină palidă şi tristă sub care stăteau, apoi spre maidanul fără fund din preajmă. Venea dintr-acolo, odată cu întunericul mişcător, o boare amestecată de stârvuri aruncate. I se păru că mirosul acesta greu se ridică din chiar sufletul lui şi avu pentru un moment puternica impresie că toate sunt ireale, nişte ape sufleteşti dintr-un vis rău. Dar, în fața lui, Mihai stătea cu fruntea aplecată şi cu mâinile înlănțuite prin degetele uscate şi lungi. Simțind asupra lui privirea părintelui, Mihai ridică încet capul şi-şi opri fără sfială, dar blajin, privirea în ochii preotului. Andrei Pătraşcu nu-şi feri ochii din calea acelei priviri, ci o primi, sorbindu-i toată suferința. Simțea chiar o plăcere, cugetând undeva, vag, în străfundurile conştiinței lui, că nici el n-a fost cruțat de boldul suferinței. Ba, în clipa aceea, nici o suferință nu putea să o întreacă pe-a lui. Dar, repede, gândul porni pe alt drum.

Plecară mai departe prin întunericul luminat slab de felinare anemice.

Preotului i se părea ceva absurd toată această călătorie şi mergând fără voie înainte, îşi imputa: „Trebuia

să las pe mâine", şi-i venea să întrebe pe cel de alături: „Mai e mult?". Lângă el, băiatul păşea uşor, în tăcere, ca şi cum n-ar fi vrut să supere pe cel pe care, o după-amiază întreagă, îl căutase de-a lungul mahalalelor cumplitului oraş. Se simţea vinovat şi nu mai îndrăznea să ridice capul spre trupul înalt şi masiv al preotului. Doar, la răstimpuri, îi privea silueta. Pe lângă ei, treceau rar forme negre, tăcute, de oameni sau câteodată zbura pe deasupra lor câte o pasăre de noapte.

Lui Pătraşcu drumul i se părea fără sfârşit. Slaba înduioşare pe care i-o strecurase în suflet descoperirea nefericirilor lui Jurea se şterse de nerăbdarea de a ajunge şi de a isprăvi mai repede cu această neprevăzută întâmplare. Părându-i-se că băiatul încetineşte mersul, îl întrebă repede:

- Am ajuns?

Cu glasul tremurat, ca pentru a-şi cere iertare, Mihai răspunse:

- Mai este puţin, părinte.

Părintele îşi muşcă, nevăzut, buza şi tăcu. Dar nu-şi putu opri gândul: „Aşa păţesc de fiecare dată când nu-mi respect prima hotărâre". Şi acolo, în pustiul acela întunecat, cugetul, în continuarea întreruptă doar pentru o clipă, a răzvrătirii de după-amiază, explodă în strigăt aspru şi rece: „Şi până la urmă, ce, sunt eu vinovat de toate astea?!". Şi avu, clar, pornirea de a spune băiatului: „Eu mă întorc", când în minte se auzi chemarea Elenei: ,,Andrei, du-te cu acel necunoscut şi roagă-te pentru noi, în seara asta, în felul ăsta. Du-te cu el Andrei!". Pasul lui Pătraşcu se opri sub puterea arzătoare a ruşinii. Se opri şi Mihai, privindu-l. Preotul îşi încruntă fruntea în noapte şi închise pentru câteva clipe ochii, ca de durere. Zise lui Mihai:

- Nu-i nimic. Să mergem, dar rămase îngrozit, în sine, de strigătul nestăpânit al cugetului încă stricat de răzvrătire.

Slabe lumini clipeau în apropiere. Mogâldețe de așezări omenești, așa de pitice încât puteai să ajungi cu mâna la streașină, începură să se contureze în întunericul nopții, și Mihai zise în grabă, ca pentru a-și cere iertare:

- Am ajuns, părinte.

În dreptul uneia dintre aceste așezări, Mihai se opri.

Era o căsuță atât de scundă, încât, ca să intre, trebuiau să-și plece mult capul. Pătrunseră într-o tindă aproape goală. O plită ruginită stătea într-un colț, părăsită. O doniță fără coadă îi ținea tovărășie. Abia se puteau între-zări, în penumbră, la slaba lumină care venea din odaia alăturată. Pereții erau scorojiți și afumați.

Preotul Andrei se opri după ce păși pragul, izbit în nas, în ochi, în gură, în piept, în creier, în suflet, de un miros rânced, de seu putred, un miros nedefinit, dar imens nevăzut, dar viu, ca o vietate cumplită, care, într-o clipită, pătrunde până în ascunzișurile cele mai ferite ale ființei omenești. Fluid infam și răscolitor, miros înfricoșător ce îți ia vederea, îți ia respirarea, îți ia sufletul și, în locul lor, îți lasă o apăsătoare tristețe, aproape o mânie, aproape o scârbă de a fi, aproape o nebunie.

Preotul Andrei simți un amar dezgust de sine însuși, închise ochii și-și duse mâna la frunte, șoptind neauzit: „Ah!”. Pe urmă se descoperi, privind unde ar putea să-și agațe pălăria. Mihai i-o luă și-o puse pe plita rece.

Biruindu-se pe sine, Andrei Pătrașcu păși spre ușița care ducea în odaia cealaltă. Mihai o luă înainte și o deschise. De pe gura odăii bufni spre preot un val cald de miazmă. Se opri aproape amețit. O miazmă de descompunere omenească, val aproape de nesuferit. Prinse într-o

privire tot cuprinsul odăii. Alături, o masă goală, pe care stătea rătăcită o cojiță de pâine în tovărăşia unui pahar cu puțin lapte decolorat, pe fund. Un scaun, cu speteaza fărâmată, stătea alături de masă, iar în colțul de lângă fereastra adormită, sub lumina slabă, un spălător murdar pe care odihneau un lighean cu marginile ruginite şi o cană spartă, tot ruginită. Iar în colțul din fundul odăii: patul. Adică un amestec de haine murdare şi zdrențuite, în care sălăşluia un trup din care venea spre uşă o privire fosforescentă şi tremurătoare către preotul care nu ştia ce să facă: să rămână pe prag sau să se apropie de ființa din colțul prins din umbră. Iar peste toate, palida lumină, împrăştiată de o lampă cu gaz, mică şi afumată, ca un palid ison al cântecului mizeriei omeneşti.

O scârbă amară îl cuprinse pe preot. Nu stătea în picioare decât numai prin voința de a isprăvi mai degrabă această aventură neaşteptată. Era țintuit de privirea femeii. Era o privire vie, ca o vietate de duh care-l ținea înlănțuit, era tot ceea ce femeia mai avea ca viață în ea. Mâinile, schelet, stăteau deasupra aşternuturilor, nemişcate, moarte, iar trupul era atâta de măcinat, încât stătea pierdut, pe undeva, sub acoperişul acela de bumbac putrezit şi de pânze sfâşiate.

Un braț se ridică ostenit, făcând un semn slab preotului Andrei, iar chipul se încreți într-un zâmbet uscat şi palid. Era chemarea bolnavei.

Mihai apucă repede scaunul cu speteaza sfărâmată şi-l aşeză la căpătâiul bolnavei, privind fără vorbă pe Andrei Pătraşcu, care şopti:

- Lăsați, stau în picioare.

Brațul femeii se mişcă iarăşi, iar preotul trebui să se aşeze pe scaun. Privi chipul femeii. Era răvăşit şi palid, iar

din gura puțin întredeschisă respirația îi ieşea cu greutate şi cu şuier. Rămâneau numai ochii, care se opriră asupra preotului. Îl priveau şi cu milă, şi cu o implorare disperată, cu o curiozitate în care alerga ceva copilăresc. Se vedea că sufletul se mai ține, abia prin câteva slabe legături de acest trup mâncat de viermele bolii.

Hipnotici, ochii îl priveau pe preot, ficşi şi întrebători. O clipă, două, mai multe până ce preotul rupse tăcerea:

- Ce vrei?

Ochii tresăriră atunci în funduri şi aduseră înainte două perle mari, albe, ca de diamant, rotunde şi umede, ce se sparseră, furişându-şi conținutul lichid de-a lungul pergamentului feței. Apoi, osteniți, dar tot vorbitori, ochii porniră de la preot la Mihai şi înapoi, de la Mihai la preot.

Andrei Pătraşcu îşi duse şi el privirea de la femeia din pat la Mihai, care stătea în picioare, cu capul plecat în piept şi cu ochii aproape închişi.

Un glas încet şi şuierat, mai mult o gâlgâială, se strecură de pe buzele femeii:

- Părinte Andrei!

Părintele Andrei se întoarse şi avu mişcarea să ia mâna femeii într-a lui, dar se opri şi întrebă din nou:

- Ce vrei?

Femeia făcu o sforțare, înghițind un nod uscat, şi grăi:

- Părinte Andrei, iartă-mă!

Părintele clătină din cap, dând semn că nu are nimic de iertat şi rămase în aşteptare.

Biruindu-şi neputința, femeia zise mai departe:

- Ieri..., pe la amiază... mi-am adus aminte de atunci...

Se opri, înecându-se, dar dădu slab din mână, că, adică, nu face nimic.

Urmă:

- Ziua aceea... când a botezat... Mihai... pe... – şi duse privirea spre Mihai, care stătea nemişcat.

Preotul lăsă fruntea în piept.

Bolnava, şuierând:

- Nu ştiu cine mi-a spus să trimit la sfinţia ta...

Andrei Pătraşcu ridică privirea, uşor înfiorată:

- Da, spune mai departe.

- Da, aşa am trimis pe Mihai acesta..., şi linia de foc a privirii femeii se îndreptă din nou spre Mihai.

Luându-şi o respirare cu gura larg deschisă, femeia izbuti să-şi împreuneze mâinile şi continuă:

- Eu mor, părinte, s-a sfârşit... – şi iar două boabe de perle albe, de diamant, se topiră din adâncurile ochilor încă vii. Pe urmă, se sparseră şi ele.

De data aceasta, Andrei Pătraşcu puse uşor palma pe mâinile împreunate ale Măriei: sloi de gheaţă, carne umedă şi rece. Dar acestui gest nu-i urmă în suflet vreo simţire deosebită.

Duhul femeii simţea, în clipele înalte prin care se strecura spre văzduhurile morţii, că Andrei Pătraşcu nu răspunde încă chemării ei şi, ridicând uşor mâinile împreunate, le duse, în rugare, către preot, şoptind fierbinte:

- Părinte Andrei, ai grijă de Mihai! Nu-l lăsa...

Andrei Pătraşcu văzu sforţarea femeii şi, mai ales, realiză că ea l-a văzut în duh. Atunci se milostivi şi-şi trase mai aproape scaunul. Maria dădu de două ori din cap, semn că a înţeles.

Părintele îi ţinu mâinile într-ale lui şi-i răspunse:

- Nu-l voi lăsa. Nu-l voi lăsa... – şi sufletul, dintr-odată, se lumină de-o străfulgerare de milă adevărată.

Mâinile femeii făcură şi cea din urmă sforțare şi cuprinseră, tremurătoare, mâinile preotului.

Andrei Pătraşcu înțelese, din uşoara apăsare a mâinilor Măriei, că vrea să-l tragă spre ea, ca şi cum ar fi vrut să-i spună şi cea din urmă taină. Îşi birui, dar, rămăşița de scârbă şi îşi aplecă urechea spre gura femeii cu buzele tremurătoare.

Andrei Pătraşcu nu simți nici mirosul greu, nici respirația otrăvită, nici nu văzu nimic din cangrena boarfelor răvăşite, ci, ca pe un glas de lumină, pe care, parcă, nu-l auzise niciodată de-a lungul vieții lui, auzi clar, ca venit de aiurea, de departe, de sus, de undeva, din locuri curate şi sfinte:

- Părinte, pentru dragostea lui Iisus Hristos...

Îşi simți mâna atinsă de nişte buze reci, diafane, imateriale aproape. Ceva se strecura prin ele în mâna lăsată în voie, alergând repede spre genunchi şi îndoindu-i.

Andrei Pătraşcu stătea în genunchi la patul Măriei şi şoptea, afară de sine: „Doamne, ai milă de noi! Nu ne lăsa, Doamne!".

În picioare, Mihai stătea cu fruntea în piept şi plângea.

Andrei Pătraşcu se ridică, îşi căută din ochi geanta, o luă binişor, scoase din ea cele Sfinte şi, aplecându-se spre Maria, îi dădu, şoptind rugăciunile, Sfânta Împărtăşanie.

Plecând, Andrei Pătraşcu îi zise lui Mihai cu glas hotărât:

- Voi veni mâine să o duc la spital.

Mihai îl întovărăşi până acasă. Amândoi tăceau, iar drumul păru mai scurt decât la venire.

Noaptea îşi bătea ceasurile cele din miezul ei şi Andrei Pătraşcu stătea tot în jilțul din geamlâc, negândindu-se a merge să doarmă. Nu-şi putea lămuri şi stăpâni sufletul.

Cugetând la durerosul drum al lui Jurea învăţătorul, avea clipe când se îngrozea. Urmărea în gând ce va fi fost viaţa lui după ce fusese alungat la marginea satului ca un ciumat şi nu-şi putea găsi răspuns la întrebările de foc: „Ce-au mâncat ei în vremea asta? Ce-au făcut?”. În alcătuiri fantastice, îi vedea pe toţi ca într-o viermărie a morţii, zbătându-se neputincioşi. Mâini slăbănogite, priviri stinse, picioare târâte pe drumuri prăfuite în căutarea unui adăpost sau a unei bucăţi de pâine se ridicau în închipuirea încinsă a lui Andrei Pătraşcu şi veneau spre sufletul lui, în încordări şi în încleştări năpraznice, cerându-i o lămurire, cerşindu-i un ajutor, imputându-i o nepăsare. Se dădea, deoparte, scuturându-şi capul; ele plecau, înfundându-se în întuneric, pentru ca, în curând, să se ivească şi mai multe şi mai zălogitoare. Mintea, sub apăsarea lor, inventa situaţii tragice şi sinistre, în care un duh rău, întruchipat într-un balaur cu cap de om şi cu braţe de caracatiţă, prindea la sine pe oameni şi le sugea ochii, inima şi creierul. Şi nimeni nu venea să le aducă vreo scăpare.

Ca să gonească arătarea apocaliptică, Andrei Pătraşcu se sculă din jilţ şi făcu câţiva paşi prin geamlâcul tăcut.

Dar, când se aşeză iarăşi pe scaun, alte arătări veniră să-l prindă în hora lor. De data aceasta, erau zeci, sute de Mihai la uşa lui, ducându-l spre zeci şi sute de căsuţe pitite în pământ, la marginea cetăţii blestemate, unde găsea zeci, sute de femei bolnave, cu zeci, sute de ochi fosforescenţi prinzându-l în păienjenişul lor neîndurat şi încercând a-i suge sufletul.

Oftă şi-şi lăsă fruntea pe palma încinsă.

Chemă atunci gândurile după-amiezii. Amintirea lui Mihai, al lui, amintirea Elenei, preoteasa dată pământului

acum o lună. Căuta să se înduioşeze cu aceste amintiri, dar nu izbutea decât să-şi facă duhul şi mai searbăd şi mai uscat.

Convorbirile cu sine, revolta amară de după-amiază, veneau ca străine, ciudate, mincinoase, poate petrecute de alţii, cândva, în alte vieţi. Şi, tot aşa, drumul făcut de curând în ţinuturile gloduroase şi rău mirositoare ale celor ciumaţi de la marginea oraşului i se părea un vis. Se pipăia şi îşi încorda pieptul ca pentru a se convinge că e el, că tot ce-a fost s-a întâmplat în realitate.

Când se convingea că toate au fost aievea, alte gânduri se abăteau asupra minţii cuprinsă de tresăriri ciudate. Cum de i-a venit în gând femeii să trimită la el pentru a-l chema? Şi pe unde va fi umblat Mihai ca să-l găsească? Ca nişte râme nesfârşite, aşa se încolăceau în gând închipuirile drumurilor pe care el le va fi făcut prin mahalalele oraşului, întrebând: „Nu ştiţi unde stă părintele Andrei Pătraşcu?”. Şi ce privire! De ce seamănă cu a lui Mihai, cu a mai nu ştiu cui, de nu ştie unde? Poate vreo icoană văzută undeva, demult. Şi de ce să vină Mihai acesta tocmai când gândul lui se întrista în ţinuturile amintirilor, alături de chipul feciorului prăpădit? Cine întocmeşte aceste tablouri fantastice pentru înfricoşarea oamenilor? Şi cu ce scop? Cu cine a mai mers odată aşa cum a mers cu Mihai în noaptea aceasta? Cu ce drumuri seamănă aceste drumuri? De ce l-a chemat femeia aceea? Şi de ce el s-a dus? Şi de ce nu i-a tresărit inima de milă? Şi de ce femeia a simţit? Şi de ce i-a spus numele acela? A, da: Iisus Hristos...

Andrei Pătraşcu nu-şi putea stăpâni gândurile şi lămuri de loc sufletul – îşi vedea alunecările şi făţărniciile,

îşi dezgolea răutatea şi egoismul. Le privea fără să se cutremure. Stătea cumpănit, între cele bune şi între cele rele, neputându-le nici primi, nici alunga. Dădea din umeri şi şoptea: „Ei, şi?”, ca şi cum ar fi vorbit cu un duşman nevăzut. Şi nu se înspăimânta de golul acesta fără hotar, care nu-l părăsea nici o clipă. Nici nu mai voia să lupte împotriva lui şi nici nu-i vedea pericolul. Ca într-un leagăn enorm, sufletul se legăna între extreme, străin, neînfricoşat şi rece, ca al altuia. Surâdea uscat în geamlâcul plin de tenebre. Îşi aducea aminte vag de toate, ca printr-o pânză străvezie. Mâinile îi cădeau moale, în lături. Capul se lăsa încet-încet, ca un glob de plumb, respirarea devenea egală şi liniştită...

Şi pe când geana răsăritului se ivea sfioasă la orizont, Andrei Pătraşcu, zdrobit de oboseală şi de zbucium, adormi în jilțul din geamlâc.

Numai crucea de argint lucea vag pe pieptul lui...

2

De la spitalul din marginea oraşului pleca un dric sărăcăcios, urmat de trei persoane: preotul Andrei Pătraşcu, Mihai şi Maghiţa. Coşciugul, de culoarea funinginii, nu avea pe el decât câteva flori adunate într-un mănunchi. Căluţul era costeliv şi deşelat, iar omul de pe capră părea un cerşetor.

Era convoiul funerar al Măriei...

Aşa hotărâse Andrei Pătraşcu: să meargă tustrei după dric. Cu toate rugăminţile Maghiţei de a aduce o trăsură, preotul refuzase şi repetase: „Vreau să mergem aşa"; şi tot el nu dorise să meargă cu convoiul un alt preot, zicând: „Îi voi face eu slujba". Trimisese înainte, la cimitir, pe dascăl cu o colivă şi cu nişte colaci, iar el rămăsese la spital până ce se săvârşiră toate formalităţile cuvenite.

După ce coşciugul a fost urcat în dric şi cioclul s-a suit pe capră, Andrei Pătraşcu făcu semn pentru plecare.

Scârţâind din toate încheieturile şi scrâşnindu-şi roţile de pietrişul desfundat al drumului, dricul porni.

Tustrei mergeau cu capul plecat, păstrând o muţenie desăvârşită.

Pătraşcu păşea rar şi-şi auzea gândul.

Trecuseră două săptămâni de la noaptea aceea, pe care Pătraşcu o simţea întreagă, vie, dominatoare în sufletul său, ca un început de viaţă, ca un popas sau, mai degrabă, ca o răspântie. Şi nici acum nu pricepea pe deplin

această întorsătură a vieții lui, având mereu impresia că totul nu e decât jocul ciudat al unor puteri nevăzute, care îi aleseseră pe el ca actor principal. Se ducea, venea, lua măsurile poruncite de clipele care se deşirau neîn-duplecate una după alta, îşi apleca voința, împotriva lui însuşi, la nişte comenzi venite din nişte cuprinsuri al căror conținut nu-l înțelegea, ducând o viață dublă, ca două şu-voaie de apă, adesea curgând în sens opus unul altuia. Avea clipe când se răzvrătea, şoptind: „Dar ce sunt eu vi-novat de toate acestea?" – şi totuşi, fără şovăire, mergea mai departe, hotărând că în cutare împrejurare trebuie făcut aşa, în alta, altfel, iar Maghița şi Mihai îl urmau în-deaproape, săvârşindu-i toate hotărârile.

Aşa şi acum: mergea după dric, cu toate că, undeva, în cuget, un alt Pătraşcu, din umbră, îi spunea că asta nu se cade: „Nu vezi? se uită lumea la tine şi zice că eşti sau un fățarnic sau un înşelat!". Şi totuşi, împotriva acestui Pătraşcu, celălalt mergea după dric, încet, cu capul plecat şi cu mintea învolburată de jocul neoprit al gândurilor.

Întâmplările din urmă îi veneau în pragul conştiinței cu atâta putere şi atât de aievea, încât nici nu ştia unde calcă şi nici prin ce locuri este dus dricul. La răstimpuri, îl trezea zgomotul uscat şi cavernos al sicriului, care, la ho-puri, îşi clămpănea capacul. „Cine va fi pus mănunchiul de flori de câmp pe sicriul Măriei?" – se gândea Pătraşcu, vă-zându-le necontenit zdruncinate şi ele de capacul sicriului. Şi-şi aduse aminte că, la plecarea din salonul spitalului, o îngrijitoare le strecurase acolo, odată cu o privire de milă din ochii înlăcrimați. Cine va fi fost femeia aceea şi ce era în sufletul ei?

Şi iar căderea în vârtejul gândurilor.

A doua zi, dimineața, casa blestemată din mahala se înfățișă împrejmuită cu bălți verzi şi cu maidane rău mirositoare, privelişte ascunsă după perdelele groase ale întunericului nopții. Cel mult mirosurile rele, pe care nici întunericul nu le poate înghite, se plimbaseră pe la nasul călătorilor din acest pustiu al ofticii. Ba, chiar aşa, înnoptate, acele locuri nu erau cu totul dezgolite de o poezie a lor. Fantomaticele forme, mai negre ca noaptea, fie fixe, fie mişcătoare, dădeau prilejuri de oarecare fantezii nocturne. Slabele lumini ale felinarelor adăugau la trebuințele poetice, iar luciul bălților mărea încă şi mai mult efectele estetice. Se putea crede că mizeria nu e aşa de mare şi că, oricum, ea e decentă, acoperită, putând fi chiar motiv de visare romantică. Şi că numai gura lumii o face să fie atât de grozavă. Chiar şi încăperea plină de sărăcie şi de miros greu în care preotul pătrunsese, nu se ştie pentru ce scopuri, nici ea nu era cu totul lipsită de unele merite. Avea şi ea un mister al ei, care, la urma urmelor, însemna ceva de-a lungul banalității vieții. Era, cel puțin, un accident remarcabil, care poate opri în loc cugetul unui filosof sau verva unui poet. Dar ziua, la soare, în văzul tuturor, dezgolite, toate aceste priveliști se arătau ca nişte pecingini buboase şi respingătoare. Balta verde era şi rămânea o baltă verde, plină de miliarde de gângănii gata de a se ridica să atenteze la plămânii celor care erau condamnați a trăi nedezlipiți de acele locuri. O luptă homerică, o luptă de exterminare, în care tocmai omul, „regele creației", este, de cele mai multe ori, victimă. Uite: stă aşa, priveşte balta verde, vede că acolo-i stă moartea, şi, cu toate acestea, nu-i poate face nimic. Le primeşte toate cu o feroce resemnare, şi gângăniile, în şiruri compacte şi bine orânduite, pornesc: păşesc pe praguri, intră în case,

se aşază unde vor, se furişază în aerul pe care plămânii îl respiră, se amestecă în mâncarea care urmează a fi înghițită de flămândele gâtlejuri, nu le pasă nici de mâna care lucrează, nici de cugetul care gândeşte, nici de inima care simte – ele, nevăzutele ființe, sunt şi rămân atotstăpânitoare. Într-o gigantică împânzire, ele cuprind toată aşezarea din partea locului şi o țin ca într-o plasă. Doar pe ici, pe colo, prin inevitabilele spărturi ale acestei infame plase, dacă mai scapă câte un muritor, teafăr şi sănătos. Ceilalți: tuse, sânge, dric sărac – şi altul la rând! Alături de baltă, celelalte aspecte diurne ale aşezării apar asemenea ei. Case într-o rână, de parcă ar fi o sfidare a legilor arhitectonice, scorojite, dezmățate, cu ferestrele lipite cu hârtie, ca nişte imenşi ochi pătrați, cu albeață pe ei. Prin curți, pentru agrement, desigur, mici băltoace cu apă sleită lasă să se aşeze peste tot un miros dens, pe care nici chiar furtuna cea mai dezlănțuită nu-l poate dezlipi de pe locul unde-i este atât de drag să rămână. Aceste bălți mai servesc copiilor casei pentru a-şi astâmpăra, la răstimpuri, vara, arşița amiezii. Îi vezi, aproape goi, bălăcindu-se, împreună cu orătăniile, în apa smântânoasă, afirmând că nicăieri şi niciodată n-ar găsi o desfătare mai gingaşă. În fața unei asemenea delectări, părinții nu au nimic de zis, ci privesc şi trec mai departe. Şi ei, la rându-le, trăiesc o viață aproape despuiați, iar când pătrunzi în încăperi, acolo vei găsi cel mai ciudat bazar de obiecte, odată întregi, în cine ştie ce gospodărie de la „centru", iar acum trăindu-şi o viață dezafectată, ca şi prințesele din cărți care au ajuns spălătorese. Un fragment dintr-un scaun „Louis XV", alături de o măsuță şchioapă gen „Rococo", iar amândouă în tovărăşia unui dulap de blide, ieftin, de la Obor, toate ducându-şi viața cu resemnare, într-un

necontenit miros de ceapă prăjită. Iar la orice vreme, în curţi, pe frânghiuţe aproape putrezite, stau, ca la bastimente, pavilioanele în zi de gală, tot felul de cârpe ce-şi zic albituri şi tot felul de zdrenţe, ce-şi zic covoare sau aşa ceva. Dar toate acestea sunt nimicuri faţă de „viaţa vorbei" în aceste umane aşezări. O viaţă abundentă, variată la infinit, suculentă şi generalizată. E o adevărată ştiinţă – dublată de o rafinată artă – înjurătura. Cel mai iscusit filolog s-ar ruşina dacă s-ar apuca să inventarieze vastul material. I-ar trebui vreme de decenii şi o sută de ajutoare, pentru a reţine a mia parte din aceste documente ale vremii. Aşa că expediţia este imposibilă...

Împiedicându-se de o piatră, părintele Andrei Pătraşcu se trezeşte din gânduri şi i se pare ciudat ce caută el după acel dric sărac. Un trecător dă semne de mirare văzându-l. Îl recunoaşte: e un negustor din hală, de la care Pătraşcu cumpără unele alimente. Îşi simte, deodată, sufletul ros de ruşine şi aude, din nou, pe Pătraşcu celălalt dojenindu-l: „Nu ţi-am spus eu? Ce nevoie aveai să te duci imediat? Puteai să te scuteşti de toate acestea, trimiţând pe alţii". Pătraşcu se uită la Maghiţa şi la Mihai. Ei merg egal şi cucernici. Nu şi-i simte prieteni, ba parcă ei sunt vina pentru care el capătă imputarea. Dar peste glasul din umbră vine o pală de lumină şi-l acoperă. Gândul porneşte din nou vagabond.

Cu Maghiţa şi cu Mihai la casa Măriei, ca s-o ridice spre a o duce la spital... Încăperea parcă şi-a mai pierdut din mirosul nopţii sau aşa i se părea lui Pătraşcu. Dar mizeria lucrurilor şi apariţia scheletului Măriei se arătau mai hidoase sub lumina blajină a soarelui de toamnă.

Ochii îşi mai pierduseră din lucirea fosforescentă şi parcă un zâmbet, numai o umbră de copil, alerga, recunoscător, pe chipul bolnavei. Mâinile? o, mâinile! – uscate, galbene şi cu unghiile lungi, păreau gheare care încercau să se agaţe de ceva, în naufragiul continuu în care se zbătea fiinţa omenească. Plasa aceea perfidă a gângănii lor ucigătoare putea s-o lase să plece acum, pentru că degeaba pleca. Maghiţa şi Mihai luară în braţe rămăşiţa de fiinţă: oase desfăcute, piele scorojită şi păr lung, despletit, ca s-o ducă la trăsura din curte, în jurul căreia, nepăsători, guralivi şi despuiaţi, se strânsese o puzderie de copii şi de trândavi. Se auzi un glas spart: „Sărăcuţa de ea!”. Şi-i urmă un fel de jălanie rece, ciudată, ca glasul unei găini cu cobie. De altfel, se stinse repede; fusese mai mult un fel de formalitate a unui sentiment de solidaritate cu aceea care pleacă. Unii veniră până aproape de ea, să-i cerceteze faţa şi tare s-ar fi bucurat s-o vadă scuipând sânge. De peste gard, veniră spre urechea părintelui Andrei, clare şi răutăcioase, vorbele: „Da’ popa ce vrea, mânca-l-ar oftica!”. Ce sentiment ciudat şi nou! Pentru prima oară îl simţi părintele Andrei Pătraşcu. Şi n-ar fi putut desluşi conţinutul lui: uimire, mâhnire, dar mai ales iubire de sine jignită. Se gândi: „Ce-am căutat, am găsit! Aşa-mi trebuie!”, când, dinspre un cotlon nebănuit până atunci, se ivi un vlajgan înalt, cu părul înfoiat, cu picioarele goale, cu cămaşa roşie şi cu pantalonii murdari, având în privire o rânjeală de sânge. Mâna-i păroasă şi mare o ţinea înainte, ca pe o unealtă de tortură, gata să prindă în ea o ţeastă de om şi s-o facă fărâme numai printr-o apăsare a degetelor de fier. Arătarea nu părea deloc prietenoasă. Privi încruntat spre părintele Andrei Pătraşcu şi vorbi cu glas gros şi războinic:

- Ia ascultă, băi popă, un' te trezeşti?

Părintele rămase de piatră. Nu se aştepta la aşa ceva şi nici nu ştia ce poate fi această izbucnire necuviincioasă. Aşa că aşteptă în tăcere. Omul, căci om era, se repezi din nou:

- Ce? Te faci că nu pricepi?

Părintele, într-adevăr, nu pricepea. Un rânjet sălbatic îl făcu pe părintele Andrei Pătraşcu să se teamă. Vlăjganul zise:

- Ce? Plecați ca de la casă pustie?

Văzând că şi de data asta părintele nu pricepe, omul lămuri:

- O luați, văd, da' mie cine-mi plăteşte? – şi dădu să meargă spre trăsură, ca pentru a lua, din nou, la sine zălogul încă viu al plății chiriei. Părintele se puse la mijloc:

- Lasă, creştine, lasă.., şi duse mâna înainte.

- Ce creştin, popo? Tat-tu' e creştin. Eu-s propretar aici şi nu pleacă nimeni pân' nu mi se plăteşte entegral!

Maria îşi ținea ochii închişi, ca şi cum ploaia aceasta de cuvinte i-ar fi îndurerat. De sus cădea o lumină blajină, nepăsătoare la asemenea treburi omeneşti, petrecute în afară de frumusețea ei diafană. Maghița interveni:

- N-ai grijă, pahonțule, că părintele plăteşte.

Pahonțul răspunse prompt:

- Să plătească!

Mihai, cu bărbia în mână, tăcea, neprivind nicăieri. Şi tocmeala începu, de vreme ce vlăjganul cerea prea multe parale, profitând de strâmtoare. Striga tare: „După ce-am ținut ofticoasa în casă la mine, acum mai vrea şi răducere?”, şi amenința cu zălogirea, stând foarte aproape de trăsura în care muribunda mişca uşor din mâinile galbene de gânganie omenească. La dezbatere, veni şi mulțimea

vecinilor – unii pentru ofticoasă, alții ținând pentru drepturile proprietarului. Părintele stătea, uimit şi parcă străin, neputându-şi desluşi apele sufletului. Aşa de noi şi aşa de neaşteptate erau şi aceste întâmplări, încât trebuia să-şi scuture fruntea ca să se poată încredința că nu-i o vedenie de vis, pusă în scenă de o mână diabolică, pentru înspăimântarea oamenilor, neobişnuiți cu băuturi atât de amare şi tari.

Se uita la omul acela mare şi păros, căuta să discearnă ce are din „om” în el şi-i era greu să afle. Mai degrabă era o alcătuire arbitrară a timpului, o caricatură a ceva frumos de pe vremuri, o deformare modelată de un artist ateu şi nebun, ca să-şi bată joc de ființa umană.

Toate *trăsăturile feței şi ale trupului* – toate mişcările mădularelor, toate emanațiile duhului erau strâmbe şi depărtate de modelul de la început. Semăna a om, dar nu mai era om. Era om, totuşi... Şi sfatul tocmelii din ograda aceea plină de bălți şi de tinichele i se păru lui Andrei Pătraşcu fără isprăvire. Parcă şi uitase pentru ce venise, dacă îndemânarea Maghiței n-ar fi pus capăt târguielii. Cu mişcări de manechin omenesc, Pătraşcu scoase punga din buzunar pentru a satisface pe vlăjganul pretențios. Şi totuşi, la plecare, pe urma trăsurii, se auziră glasuri amestecate, ca un murmur al poporului băştinaş, iar părintele Andrei Pătraşcu desluşi clar: „Ho, popa, ho!”.

La început, aceste vorbe fluturară nevolnice în preajma sufletului, dar, curând, ele sparseră carapacea şi intrară înăuntru, pricinuind părintelui un rău cum nu simțise niciodată în viața lui. Un rău cumplit şi amestecat, o arsură în ochi şi în toată ființa, îşi simțea insultat ceva din adâncimi, ceva care dormitase pe funduri, amorțit sau adormit. Se simțea nedreptățit şi simțea şi pe altcineva

nedreptăţit. Suferea şi pentru sine parcă o trufie încălcată, cu care totuşi începea să se obişnuiască, dar suferea şi pentru acela a cărui haină o purta. Ciudat de ce se gândise aşa de puţin la Iisus Hristos în tot acest timp?! Iar acum, imaginea venea şi ea ştearsă şi deformată, parcă neputincioasă de a lupta cu cruzimile omeneşti. Mergea lângă femeia bolnavă şi se gândea la aceste lucruri. Înfăşurată în nişte aşternuturi mai curate, având pe cap o broboadă neagră, Maria părea că picoteşte în aerul plăcut al după-amiezii de toamnă. Andrei Pătraşcu o privea când şi când, cu coada ochiului, dorind în suflet să ajungă mai repede la poarta spitalului şi având tot timpul impresia că toate nu sunt decât o joacă dintru-un vis oarecare. Maghiţa şi cu Mihai, stând pe scăunelul din faţă susţineau şi înveleau pe Maria, uitându-i-se în ochi ca să-i prindă vreo dorinţă sau să-i aşeze mai bine perna de la spate. Dar Maria nu dorea nimic. Ea privea, chiar când ţinea ochii închişi, la Mihai şi, la răstimpuri, se uita la părintele, care-şi urmărea visul sufletesc. Şi ţinu minte părintele Andrei Pătraşcu cum, la o cotitură a drumului, pe când treceau prin dreptul unei farmacii, îşi întoarse privirea spre Maria, crezând că ea dormitează. Ochii ei erau însă mari, ca în noaptea trecută şi, privind spre el, aveau la colţuri cele două perle de diamant alb, încă nesfărâmate. Pătraşcu nu întoarse capul, ci, şi mai tare, îşi lăsă privirile în apele acelea fără fund. „Ale cui erau aceste priviri?” – şi Pătraşcu avu o blândă înspăimântare, care, pe dată, se prefăcu într-o mângâiere fără nume. O străfundă bunătate invada, subit, sufletul său. Dar toate nu ţinură decât o clipire de pleoape. Pe urmă, în locul complet pustiit, veniră şi se aşezară cele obişnuite, în tumultul lor amestecat. Zadarnic Pătraşcu încercă, prin tot

felul de mijloace, să readucă în suflet simţirea aceea sonoră şi clară. Îi fu cu neputinţă. Ba, din contră, se tulbură şi mai mult. Ajunseră la spital...

Un om din mulţime priveşte curios spre convoiul acela simplu şi întâlneşte, în calea privirii, lumina moale din ochii părintelui Pătraşcu. Însuşi părintele se deşteaptă ieşind la lumina soarelui din peştera întunecată în care stătuse până atunci. Respiră adânc şi păşeşte egal pe drumul prăfuit. Sicriul îşi cântă, monoton, bocăneala cavernoasă – capacul saltă la hopuri, iar buchetul firav de pe capac a căzut de vreo două ori şi l-a ridicat Maghiţa, după care nu l-a mai pus acolo, ci l-a păstrat în mână.

Ceaţa groasă din sufletul lui Pătraşcu nu se mai vrea învinsă de suflarea cugetului care-şi pune în lucrare toate argumentele. Un rău, răsfirat peste toată încăperea lăuntrică a preotului, stă ca o umbră nedespărţită a gândurilor toate. Şi, cu cât Pătraşcu încearcă să se scuture de ea, cu atât umbra se face mai deasă, după ce, o bucată de vreme, se împrăştiase. Şi Pătraşcu îşi zice: „Voi vedea". Acum i se pare copilăresc ceea ce face: să meargă după dricul acela sărăcăcios, alături de o servitoare şi de un necunoscut. Aceasta, desigur, zic şi cei ce stau pe trotuare la trecerea unui convoi ridicol de sărac. Ba, o femeie, în dreptul unei cârciumi, face să se audă: „Puteau să-i pună măcar o coroană de hârtie!", iar la un hop mai puternic, printr-un şănţuleţ cu puţină apă, un golan, râzând, rosteşte şăgalnic: „Sus, părinte, că se udă cărţile!" şi bate din palme, singur, acolo, în stradă, ca un nebun. Părintele se uită la el fără să-l vadă, şi toată privirea o are îndreptată spre sine, spre apele învolburate ale sufletului prins în cazna nedumeririi şi a ruşinării. Şi iar cele două fiinţe,

din una singură, se iau la dispută, una bârfind, iar alta poruncind. În afară nu se vede nimic, doar, când şi când, trupul părintelui se leagănă într-o parte şi într-alta, răsfrângând, parcă, lupta interioară. „Cât mai este, oare?”, aude părintele, limpede. Nu se vede nicăieri vreun cimitir. Aşa că, pe nesimţite, duhul coboară iarăşi în peştera gândurilor.

Lungul pelerinaj pe la câteva spitale. „Nu e loc!” este întâmpinarea de la poartă sau de la serviciul de gardă. Şi, peste tot, priviri cu totul nepăsătoare. Nici o vorbă pentru bolnava din trăsură. Ba, la o poartă, un burtos, cu neg pe partea dreaptă a obrazului, când află că-i „chestia” de o ofticoasă, făcu o strâmbătură din gură şi grăi: „Ce-aţi mai deranjat-o degeaba? Tuberculoza? Pune-i paie şi dă-i foc”, apoi le întoarse spatele, fiind copleşit de alte treburi, mai însemnate.

Părintele Pătraşcu avu atunci, într-o străfulgerare, viziunea vastă a miilor de ofticoşi din chiar preajma cetăţii plină de lumină şi de zgomot. Îi văzu în oştire sumbră şi palidă, adăugându-se unul altuia şi năvălind spre „fericirea” oraşului, spre burtoşii cu negi pe obraji, spre toate locurile de petrecere, stricând cheful tuturor şi scuipând sânge pe toate lucrurile, pe scaune, pe mese, pe mâncăruri, pe sărutul îndrăgostiţilor, pe luminile ochilor, şi un sentiment de mulţumire îl cuprinse pe dată. Se răzbună. A trebuit să meargă, aşadar, tot în afară oraşului, la un spital ascuns într-o pădurice rară, unde se aflau bolnavi de toate soiurile şi de toate „vârstele”, adică cu stagii diferite, unii stând acolo de doisprezece şi chiar de cincisprezece ani, culcaţi în paturi, cu spinările putrezite de şedere. Aşa-l lămurise pe Pătraşcu portarul acela înalt, spânatic şi cu

privire nedesluşită, când bună, când nepăsătoare. Adăugase însă şi el: „Doar ca să moară aţi adus-o?”. Părintele răspunse: „Da, ca să moară”, având în suflet un sentiment de uşurare, că, în sfârşit, se isprăveşte vagabondarea pe la spitale. Pe urmă se gândi: „Ce răi suntem!” şi-i păru rău de vorbele ce grăise. Iar când s-a deschis uşa înaltă de la „salonul” cel mare, Pătraşcu primi drept în suflet priveliştea pe care, parcă, n-o avusese niciodată. Cea dintâi pornire a lui a fost să se întoarcă şi să o ia la fugă. Mai întâi, mirosul şi liniştea aceea sinistră, un miros de gaz, de dezinfectante, de putrefacţie omenească, toate topite într-un perfid miros sălciu, veşted şi sfredelitor. Miros din preajma morţii, nedefinit, dar dominator, mai mult sufletesc decât trupesc. Mizeria. Mirosul ei răzbunător. Pedeapsa căderilor şi pedeapsa nepăsărilor. Chemări fără întrebări, lăsate veşnic văduve de răspuns, milă cutreierând zadarnic şi negăsind loc de adăpost în nicio inimă. Adam cel căzut negăsind nicăieri liman. Viaţă petrecută în aşteptarea stupidă a nimicului. Apoi tăcerea, liniştea aceea, îl întâmpină pe Andrei Pătraşcu ca şi cum o fiinţă mare, cu trup nevăzut, rea şi sâcâitoare, ar fi stăpânit toată încăperea salonului şi i-ar fi zis, râzând: „Ce vrei?”. O tăcere în care se zvârcolesc, ca nişte viermi, cei din paturi. Stau şi câte doi într-un pat, iar când apăru noua tovarăşă purtată de infirmiere, ochi mari se căscară din mai multe paturi. Peste tot, bolnavi. Colo, unul umflat ca o butie, stă nemişcat; dincolo, o femeie lividă şi cu nasul coroiat ca un cioc din pricina slăbiciunii priveşte, cucuvaie cu ochi rotunzi, spre alaiul neaşteptat al Mariei; mai departe, un tânăr care „stă, părinte, de trei ani, aşa precum îl vezi, pe spate şi nici nu mai poate geme”; spre fereastră, iată pe cel căruia „i-a scos rărunchii” şi care se

hrăneşte de zece zile cu câteva picături de apă. Ochii lui sunt şterşi, nu mai au nici o culoare – totul, mâinile, vârful piciorului care-i iese de sub pătură, privirea sunt nisipii şi stoarse de orice culoare. Colo, copilul cu şira spinării frântă din cădere trebuie să stea „absolut nemişcat" două luni, ca să se „fiarbă" ciolanele frânte. Ține mâinile uşor ridicate şi se joacă încet cu degetele, surâzând palid şi parcă nedându-şi seama de starea în care zace. Iar dincolo, iată şi privirea „îndrăcitului" parcă râde, parcă rânjeşte, urmărind ceasuri întregi o viziune din colțul salonului. Nu vorbeşte nimic şi nimănui; el urmăreşte pe duşmanul care, zi şi noapte, nu-i dă răgaz, altfel nu face nimănui niciun rău, ci numai, când a văzut pe părintele Andrei, a strigat spart şi naiv: „Io-te popa!" şi a recăzut în mlaştina încremenită mai dinainte. Nu tot aşa a fost când au trecut pe la patul hidropicului stând cu fața în sus şi neputându-şi mişca decât capul. Omul care trăieşte numai prin glas. Când l-a văzut pe părinte, a izbucnit:

- La oase, popo, nu aici! şi de îndată începu să cânte pe nas: „Doamne, miluieşte; popa prinde peşte!".

Infirmiera, lângă preot, nebăgând de seamă:

- Aşa e el, părinte, iartă-l.

Şi, peste puțin, de dincolo, dinspre fereastră, se auzi o chemare şoptită: „Să vie părintele la mine". Era o femeie cu păr negru puțin răvăşit şi cu brațe descărnate. De cinci ani avea scurgere de sânge. „De unde se mai găsea atât de mult sânge?" se întrebau toți din jur. Se vede că tot trupul ei are o singură sarcină: să facă mereu sânge, ca mereu să aibă ce să se scurgă. Când părintele veni lângă patul ei, ea, cu fața de-o paloare care-ți clădea leşin privind-o, luă încet marginea reverendei părintelui Andrei şi-o duse la buze, şoptind: „Ai milă de mine, Doamne!".

Pe urmă, privind drept în ochi pe Andrei Pătraşcu, care stătea încremenit la marginea patului, îi şopti rugător:

- Mai vino pe la noi, părinte! Pătraşcu îşi stăpâni cu greu o emoţie toarsă din adâncul nepăsării şi-i făgădui:

- Voi mai veni, femeie.

Trecu apoi spre patul de dincolo: îl primiră nişte ochi negri tăciune, cu răsfrângeri de răutate din adânc. Era un canceros, sortit putrezirii încă din viaţă. Când părintele trecu pe lângă patul lui, acesta întoarse brusc capul în altă parte, şuierând printre dinţi o înjurătură. Andrei Pătraşcu auzi clar cuvintele murdare. Poate prima oară în viaţă primi, drept în faţă, clar, o înjurătură. Şi totuşi, ciudat, părintele avu pornirea să se întoarcă la el, ca să-i spună un cuvânt. Dar tot elanul se risipi degrabă. Trecură apoi la „bolnavul cel mare”, paraliticul, care, fără întrebuinţarea mâinilor şi a picioarelor, stătea aşa de şaisprezece ani.

- Şaisprezece, ani, părinte”, îi spune infirmiera vârstnică, adăugând apoi:

- Numai eu îl ştiu de zece ani, şi totuşi…

- Totuşi ce?, întrebă grabnic părintele.

- Totuşi, părinte, n-am cunoscut în zece ani bolnav mai bun şi mai cumsecade decât el. Greşesc în faţa lui Dumnezeu, dar am să spun că ne-ar părea rău să se facă bine şi să plece de la noi. Noi la el găsim toată mângâierea şi sprijinul vieţii. Merseră la el.

Stătea deoparte, într-un fel de mică încăpere, tot în salonul mare, dar având un uşor paravan de stambă străvezie. Un om care stă întins în pat. Atât. Nimic nu-i trădează boala, decât doar neputinţa de a mişca mâinile şi picioarele; altfel întreaga lui fiinţă este privirea. Nişte ochi mari, desigur, măriţi de-a lungul anilor din pricina trăirii prin ei – privind bunătate şi pace. Faţă de lac, liniştită,

răsfrângând pacea şi bunătatea din adâncuri, dar şi oglindă în care se lasă nu ştiu ce lumină bună de sus, din nevăzute locuri. Zâmbi când îl zări pe părintele Andrei Pătraşcu şi tăcu. De cum îl privi, părintele simţi ca o adiere bună venind spre sufletul său şi îi întinse mâna cu prietenie. Văzând că nu-i răspunde, părintele avu o uşoară surprindere neplăcută, peste bucuria de adineauri. Bolnavul zâmbi cu şăgalnică lucire în ochi: „Iartă-mă, părinte, nu pot să-ţi dau mâna. Nu mai e a mea”. Andrei Pătraşcu avu o tresărire şi-şi facu grabnică imputare în duh: „Nătâng ce sunt!” Apoi luă cu o mână mâna inertă a bolnavului, iar cu cealaltă îi mângâie fruntea: „Iartă-mă, prietene”. Aplecându-se spre el, văzu, cu colţul ochiului, pe măsuţa albă de lângă pat, cărticica cu cruce aurie pe coperta neagră. Îi dădu şi ea bună ziua, zicându-i: „Iată, eu sunt aici, lângă el”, şi, fără să vrea, auzi urmarea: „...îi ţin loc de mâini şi de picioare”. Stătură puţin de vorbă, lucruri simple, în pace bună. La plecare, părintele văzu din privirea bolnavului că şi el vrea să-i spună ceva în taină, ceva care nu poate fi spus în auzul tuturor. Îşi lăsă fruntea spre gura paraliticului. Acesta şopti: „Dă-mi să-ţi sărut dreapta, pentru dragostea lui Hristos Domnul”. Şi, pe când, furişat, părintele Andrei îşi strecura mâna spre buzele paraliticului, tot atunci, lesne, fără şovăire, îşi plecă şi el gura spre tâmpla omului şi-l sărută pe mica poieniţă de păr cărunt de deasupra urechii. Alături, infirmiera avea ochii în lacrimi şi buzele în tremur. Când a ieşit de acolo, la lumina zilei, Andrei Pătraşcu a avut impresia că niciodată nu mai văzuse cerul acela albastru de toamnă domoală şi, privind încă o dată spre încăperile în care lăsase pe Maria, îşi zise cu amar: „Şi eu, care nu ştiam deloc de acestea!”. Îi veni să plângă. Merse spre un copac înalt

din pădURicea rară din preajma spitalului şi se sprijini de el. Maghiţa şi Mihai se duseră la trăsură, lăsându-l în pace. Îşi aplecă fruntea pe scoarţa copacului, privind necontenit spre clădirea masivă, în care sufereau oamenii, şi lăsă sufletul la îndemâna dintelui remuşcării: să rupă acolo, să sfâşie o carapace care stătuse la mijloc între suflet şi lumea cealaltă, care-i dăduse impresii false şi care-l oprise să vadă adevărul. Şi remuşcarea veni furibundă, sălbatică, fără milă şi rupse fâşii însângerate din sufletul uimit de uimirile cele bune. Dar, din adâncuri, se ivi repede şarpele cel ce nu vrea să-şi piardă drepturile şi, în plină sfâşiere, veni zbierând: „La ce bun această remuşcare? Goneşte-o, omule slab! Nu vezi cum te privesc bolnavii din pădurice!? Uită-te colo, acela cum râde de tine. Ce? Faci ca amorezaţii, care, toamna, îşi reazemă fruntea de copacii care se scutură de frunze? Nu ţi-e ruşine?!”. Şi aşa, dintele remuşcării se frânse de sufletul din nou împietrit şi Pătraşcu, dominându-şi slăbiciunea, îşi scutură trupul şi porni de îndată spre trăsură.

- Mă, da’ bogat alai de mort! N-am ce zice...

Şi popa, mă, în loc să stea în cap, stă la coadă!

Doi beţivi, ieşind de la crâşma din colţ, se opresc la marginea trotoarului şi întind mâinile, cu arătătorul înainte, sughiţând şi hlizându-se dezmăţat: „Hî-hî!”

Pătraşcu se trezeşte din mreaja gândurilor şi-şi aruncă privirea ostenită spre cei doi beţivi care fac gesturi porcoase spre el, râzând cu gura până la urechi. Unul dintre ei are numai un singur dinte, mare şi negru, ca un colţ de mistreţ, iar celuilalt îi iese, de sub pălăria plină de noroi, un smoc de păr încâlcit, care-i cade peste nasul vânăt de băutură.

Pătraşcu îşi duce mâna la faţă, încercând parcă să se apere de o arătare ce vine spre el, şi nu-şi mai poate lămuri zbuciumul din suflet. Ar vrea să se isprăvească mai repede această ciudată petrecere, care, aici îl ridică pe val înalt, unde lumina soarelui e aproape, aici îl scufundă în mormânt de val, până unde abia dacă mai poate veni o lucire palidă a bolţii cereşti, prin gura strâmtă a creştetelor valurilor avântate până în toarta cerului. Şi scoica sufletului, jucărie a neprevăzutului, alunecând fără voia ei pe trupul masiv şi lucios al apelor, stă, neputincioasă, la voia vieţii lui arbitrare. „Să se sfârşească!" – geme glasul neauzit şi, totuşi, picioarele merg fără oprire după dricul sărac, care hodorogeşte mereu, în clămpănitul bubuitor al capacului sicriului, şi în scrâşnetul roţilor de pietrişul drumului.

Atunci, Pătraşcu, cotropit de resemnare, se lasă din nou pradă gândurilor, ca şi cum ar zice: „Luaţi-mă!".

„Ce fac cu Mihai?" – ghimpele acesta rămânea înfipt în carnea gândului, pe când, cu Maghiţa şi cu Mihai, se întorceau de la spital, unde aşezaseră pe Maria. La plecare, Maria îi privise în tăcere, abia mai putând respira de sforţarea ce făcuse să nu leşine de-a lungul drumului nesfârşit. Şi totuşi, pe calea această mută, Maria înfăşură, în mângâioasă recunoştinţă, sufletul părintelui şi sărută în zbor nevăzut fruntea lui Mihai, care tăcea mereu. Mergând alături de el în trăsură, părintele Andrei putea să-i desluşească mai bine înfăţişarea. La un trup firav şi totuşi destul de bine închegat, Mihai avea o mână fină, de o delicateţe necăutată şi un cap uşor semeţ, împodobit cu un păr negru, puţin ondulat. Ochii negri, uşor alungiţi, cu gene mari, arcuite, şi cu streaşină grosuţă de sprâncene

lăsau să se desprindă de pe luciul lor nu ştiu ce vagă fulguială de neforţată bunătate, mai mult o gingăşie nevinovată. În spatele lor însă, în apa adâncă a privirii, se ţinea, rătăcitoare, o blajină melancolie, care te făcea să te apropii cu uşurinţă de sufletul lui. Când vorbea, avea o abia simţită scăpare a limbii printre dinţi, ceea ce dădea un farmec deosebit vorbirii, în armonie desăvârşită cu întreaga lui înfăţişare. Dintre toate peregrinările mizeriei, nu luase nimic din apa otrăvită a răutăţii. Trecuse prin ele nevinovat şi, de aceea, încă sănătos. Părintele Andrei Pătraşcu îl privea şi căuta să-i pătrundă în încăperea sufletului şi să vadă ceea ce el, Mihai, spune de toate aceste întâmplări din urmă. Simţea, totuşi, că nu-l iubeşte, ci numai din pornirea cuvântului dat voia să ducă treaba până la capăt. De aceea, întrebarea „Ce fac cu Mihai?" stătea sâcâitoare în pragul conştiinţei, încercând o cât mai grabnică rezolvare. Acasă, chemase pe Maghiţa şi se sfătuise cu ea. Maghiţa găsise răspunsul în chiar cutele ascunse ale gândului lui Pătraşcu, de vreme ce soluţia dată de femeie a fost întru totul pe placul său. ÎI duseră la o prietenă a Maghiţei, cusătoreasă, în apropiere, şi îl aşezară acolo, până una-alta, cu casa şi masa, părintele plătind totul. Şi seara, când Mihai se mută acolo, părintele avu o clipă de mulţumire, cu toată că, în adânc, stătea mereu o umbră neclintită de tulburare şi de nedesluşite întrebări. Gândul spitalului îl ţinea treaz asupra celor văzute acolo, dar mai ales îl asuprea cu dojana: „Cum? Ai trăit atâta vreme şi nu te-ai învrednicit de o privelişte ca aceasta? Tu, care, din dreptul uşilor împărăteşti ai propovăduit aşa de cu tărie şi de atâtea ori iubirea lui Hristos? Tu, care, în avântate vorbiri, cu săli pline de aplauze, ai mânuit verbul cel înfocat al tuturor chemărilor şi ai pictat, prin alese

fraze, peisajul suferințelor umane? Tu, Pătraşcule, care ...” şi Pătraşcu se ferea din calea acestor întrebări ca din fața unor limbi de foc care veneau să-i ardă fața şi sufletul. Şi, de câteva zile, o întrebare mai amară ca toate: „Tu, Pătraşcule, ce-ai răspuns la scrisoarea prietenului Jurea?”. Un val de amară fiere sufletească izbucni în cămările cele mai ascunse ale minții şi cuprinse totul, lăsând pe stăpân cu mâinile bălăgănind pe laturile jilțului în care căzuse. Atât putu şopti fără vorbe, sfios, ca o încercare de ridicare: „Sunt un păcătos!”. Dar acestea erau mai mult vorbe, decât simțire. Ar fi vrut să fie toarse din căință, dar ele erau de suprafață. Şi aceasta îl amăra şi mai tare. Atunci, rămas singur în odăile goale şi tăcute, într-o noapte de zbucium, Pătraşcu merse la o ladă veche, în care ținea vrafuri de hârtii, de fotografii, de nimicuri casnice, hârburi ale zilelor ce-au trecut, vestigii nefolositoare şi triste ale nimicului vieții. O deschise şi, după ce o privi câteva clipe, îşi trase un scaun aproape şi începu să caute vechiul document: scrisoarea lui Jurea, cu setea criminalului, căruia, după crimă, îi place să treacă pe la locul crimei. Praful se depusese gros şi tihnit; uitarea fusese desăvârşită. Cu mâini uşoare, Pătraşcu puse deoparte vraful de fotografii îngălbenite. O, iată pe Mihai al lui. Parcă îl şi uitase zilele acestea, luat de şuvoiul cel neaşteptat. E copil, cu beretă, cu pantaloni scurți. Era într-o vară, la băi. Şi aducerile-aminte vin potop, năvălind asupra sufletului, care parcă-i străin lor. Când au fost toate acestea? Ale cui sunt? Dar acum, mâinile caută altceva. Iată pachete de scrisori legate cu sfoară. Par nişte bolovani rămaşi dintr-o stâncă năruită. Atât a mai rămas din stânca zilelor trecute: hârtii galbene cu tot felul de semne pe ele. Priveşte înspre anii din urmă. Ce iscălituri, ce localități, ce şiruri, care au stat aşa, ani şi

ani de zile, în burta acestei lăzi tăcute. Mâinile, ca nişte tentacule de gânganie, caută, desfac, pun la loc, iar ochii cercetează datele şi iscăliturile. Iată şi o fâşie de mătase. O, fâşia cu care Elena, tânără gospodină, îşi lega părul pe când trebăluia prin casă. Respirația părintelui se opreşte, căci pumnul amintirii a izbit tare în pieptul sufletului. Fruntea se apleacă, mâna se opreşte, ochii tresar. Unde şi când au fost toate acestea? Ce s-au făcut? Ele sunt, de vreme ce, iată, o fâşie de mătase aproape putrezită le-a trezit din somnul lor de până acum? Şi dacă sunt, atunci?! Sufletul şi gândul se trag înapoi: ce-a rămas din tot ce atât de mult am crezut? Ce e adevăr din toate? Şi unde-l găsim? Şi iar, în noapte, mâinile caută în lădoiul încăpător, ca străine de tot tumultul sufletesc, cu atât mai mare cu cât nu-i nimeni în jur să-l simtă. Pachetele cu scrisori se desfac şi lasă să se verse din ele vechile scrisori şi acte. Iată, îngălbenit de vreme, actul prin care „Sfânta Mitropolie" îl aşază pe Andrei Pătraşcu preot în parohie. Pătraşcu îl priveşte ca pe piatra de hotar de la care a pornit o viață şi, acolo, singur, în noaptea fără nici un privitor, îşi aude întrebarea: „Ce-am făcut de-atunci şi până acum?" şi se înfricoşează în fața anilor scurşi: „Voi fi făcut vreun bine?". Şi mintea începe să alerge, biciuită de întrebare, în căutarea acoperirilor şi a dezvinovățirilor. Dar în ceasul acela parcă toată ființa lui Pătraşcu e un gol, în care nu găseşte nici o boabă de răspuns. De ce oare nu-i vine nici un cuvânt pe buze? Şi de ce sufletul e fără ecou? Se teme să nu i se fi tulburat mersul firesc al alcătuirii lui omeneşti, îşi aduce aminte seara de mai înainte, când a bătut necunoscutul la uşa lui şi i se pare că de atunci a trecut un veac. Ce regizor din afara vieții oamenilor – şi, totuşi, din viața lor – a pus în scenă această piesă de tulburare şi de groază!?

Mahalaua depărtată, casa Măriei, golanul de dimineață, spitalul – toate vin puhoi neoprit şi tulbure, iar Pătraşcu se vede pe sine luptând în van, să nu se scufunde, iar acum stă în fața unei lăzi deschise şi scurmă în cenuşa trecutului, ca să găsească... Ce să găsească? A şi uitat. Ah, scrisoarea lui Jurea! Mâinile pornesc din nou în aflarea actului învinuitor. Vor să-l găsească neapărat, ca şi cum în găsirea lui Pătraşcu ar afla şi uşurarea dorită, în ascuns, de sufletul zbuciumat. Ochii se opresc deodată: „Iată-l! E o bucată de hârtie de caiet dictando, şcolăresc. Liniile sunt albastre, aproape şterse, scrisul e încet, uşor tremurat, şi dovedesc că scrisoarea fusese alcătuită pe o altă hârtie mai întâi şi pe urmă transcrisă. E o scriere înaltă, corectă şi echilibrată. Dar din ea, din întregul ei, scrierea dovedeşte şi o dureroasă stăpânire, parcă o cerere de iertare pentru o posibilă supărare ce ar porni din conținutul ei. Iscălitura e voit citeață, ca nu cumva să fie o pricină de nelămurire. Sub ea, cu grijă, este pusă şi adresa întreagă, deşi nefolositoare, a locului, comuna şi județul, celui care o şi scrise. Parcă ar zice: acolo trimite-mi ajutorul cerut. Pătraşcu aruncă vraful de fotografii, scrisori şi nimicuri la loc, închide capacul lăzii, se şterge pe mâini de praf şi vine le biroul pe care stă lampa de veghe, ținând în mână scrisoarea de la Mihai Jurea, învățătorul din satul sfinției sale. Cuprinsul ei îi pare o vietate care s-a trezit dintr-un lung somn şi se miră şi ea pentru ce-a fost trezită. Ochii părintelui o cercetează mai întâi în totalitatea ei, după care se întoarce s-o citească cuvânt cu cuvânt de la început.

„Preacucernice şi mult iubite părinte Andrei,

N-aş fi vrut în viața mea să te supăr cu ceva. Prietenia noastră veche o cunoşti şi ştii că niciodată n-am căutat s-o

stânjenesc cu ceva. Ca să vin acum să te necăjesc cu aceste rânduri, crede-mă, părinte, că numai nevoia mă împinge. Părinte Andrei, sunt tuberculos. Da, părinte Andrei, sunt tuberculos. Strig către sfinția ta şi mă jeluiesc. Şi nu pentru mine, părinte. Nu. Ci pentru cei din jurul meu. Am început să fiu călăul copiiilor mei şi al nevestei mele. S-a arătat în casa mea tusea ofticii... Iar acum câteva zile am dus la groapă pe Grigoriță. Da, părinte, copilul meu este acum sub pământ, ucis de mine… Când m-am întors acasă şi m-am gândit, m-a cuprins groaza privind la ceilalți copii şi la biata mea nevastă, care caută să le împace pe toate — şi nevoile, şi boala, şi moartea copilaşului. Vai de ce zace în sufletul ei! Cei din sat au început a se feri de mine ca de un ciumat şi nimeni nu vine să-mi dea o mână de ajutor. Primărița ne trimite când şi când câte ceva. Dumnezeu s-o răsplătească. Încolo, numai priviri chiorâşe şi vorbe jignitoare. Şi, poate, au şi dreptate: le este teamă să nu le îmbolnăvesc copiii.

Acum, iată rugămintea mea. Aş vrea, mai întâi, să capăt o mutare într-un sat de munte. Să ies din bârlogul acesta molipsitor. Apoi, aş vrea ca pe băiatul cel mare, Dumitrei, să-l bag într-un sanatoriu, că nu-mi place fața lui. O, şi tare n-aş vrea să-l pierd, că-i un copil aşa de înzestrat, cum rar am văzut. Are, în special, o mare predispoziție pentru muzică. Ar putea ajunge un compozitor de seamă. Şi, în al treilea rând, îndrăznesc, părinte, a te ruga să-mi faci rost de ceva parale, undeva, cu girul sfinției tale, la vreo bancă. Nu am nici un ban în casă. Cât despre mine, mă las în voia bolii. Poate are să mă roadă încet, aşa că este vreme, dar mă tem pentru ceilalți. Dacă mă mut de aici, am să mă trag deoparte de copii, să locuiesc

în altă clădire, ca să stârpesc molima. Iată, părinte Andrei, necazul şi cererea mea.

Am stat o noapte întreagă şi m-am gândit la cine aş putea apela şi nu te-am găsit decât pe sfinția ta.

Ştiu duhul bun de care eşti întotdeauna animat şi ştiu că ai şi posibilitatea de a ajuta. Nu o dată mi-am adus aminte de cuvintele calde pe care le grăiai din fața altarului, când ne vorbeai de iubirea Domnului Hristos.

În numele acestei iubiri vin acum, preacucernice părinte Andrei, şi te rog: nu ne lăsa! Viața noastră atârnă de răspunsul sfinției tale! Iar dacă ți-am greşit prin aceasta, te rog să mă ierți! Mihai Jurea, învățător..."

Părintele Andrei Pătraşcu stă încremenit, cu scrisoarea îngălbenită în mână. Nu ştie ce să zică mai repede. Şi nu ştie cu ce să se apere împotriva ei. De dincolo de ani vine imputarea grea: „Ce-ai făcut, părinte Andrei, ce-ai făcut?". Nu-i vine să creadă că n-a dat nici o urmare acestei chemări deznădăjduite. Cum a lăsat el o lună, două, un an, mai mulți ani, pe aceşti nenorociți să se înece unul câte unul, şi el, preotul Andrei Pătraşcu, a tăcut? Iar în vremea aceasta a putut să se ocupe de atâtea, să râdă, să dojenească, să mănânce, să îndrume, să vorbească despre iubire, să predice din uşile împărăteşti, aruncând cuvinte de ocară asupra celora care nu săvârşesc faptele iubirii lui Hristos?! Căci, desigur, aşa a fost. Apoi s-a îngrijit cum se cuvine de toate cele ale familiei şi-ale gospodăriei. Lui Mihai, al lui, i-a dat, din belşug, de toate, l-a ferit şi de cel mai mic curent de aer, de cea mai neînsemnată primejdie. Masa lor, totdeauna îmbelşugată cu de toate, iar vara plecarea prin țară sau la băi. De la țară, pe unde nu mai călcase de ani de zile, îi venea regulat arenda locului, cu

care îşi mărise casele, iar restul de bani îl depunea, regulat, la bancă, în siguranță. Şi în vremea aceasta, acolo, în cele două odăițe întunecoase, învățătorul Jurea aştepta, zi şi noapte, un răspuns care nu mai venea. „Ce va fi fost această aşteptare?" se întreabă cugetul încins al preotului. Într-o viziune de groază, se amestecă mâini care imploră, guri care scuipă sânge, picioare îngenunchiate, chipuri galbene care rânjesc jalnic după ceva care nu mai vine. „De ce n-am răspuns nimic? De ce?", şi preotul Andrei Pătraşcu nu poate găsi nici o scuză. Poate am fost bolnav? Poate aveam vreo supărare? Poate nu l-am crezut? Poate l-am bănuit că vrea să mă înşele? Poate i-am răspuns? Poate i-am trimis ceva? Dar niciuna din aceste presupuneri nu găseşte ecou în lumea amintirilor. Prin urmare, nu i-am răspuns pentru că nu i-am răspuns, ticălosul de mine! Da, sunt un ticălos, un ticălos de neiertat. De ce nu i-am răspuns? Hm! Eu, care poruncesc altora iubire, eu, care propovăduiesc cu gura şi nu fac cu fapta, eu, Andrei Pătraşcu. Cu scrisoarea în mână, părintele Andrei pare că vrea să găsească pe cineva să-i arate şi lui infama mişelie: „Iată ce-a făcut Andrei Pătraşcu, preotul!". Dar în casa înnoptată nu-i nimeni afară de el, care se plimbă prin încăperi cu o scrisoare îngălbenită, în mână. Se simte vinovat. El este acela care a ucis pe copiii lui Jurea, el este acela care a lăsat gângania neagră a ofticii să intre în pieptul Măriei şi-n cele ale copiilor, să le roadă plămânii. Evident, el este vinovat. Dacă ar fi stăruit, l-ar fi putut muta pe Jurea. Iar dacă ar fi vrut, ar fi pus în sanatoriu pe Dumitrei şi le-ar fi trimis şi ceva bani. Azi, poate, s-ar fi vorbit de compozitorul Jurea. Dar aşa, azi el zace, oase albe, în micul cimitir al satului sau cine ştie unde aiurea. Şi plimbarea de noapte a părintelui ține mult. Din adâncuri, se ivesc

şi apărarea şi răzvrătirea: „Dar ce sunt eu vinovat de toate acestea? Şi, mai la urma urmelor, sunt eu, oare, vinovat că mor ofticoşii prin toate ungherele? Pot eu să fiu cu ceva de folos la o asemenea oştire fără număr? Sunt şi eu un biet om, cu nevoile şi necazurile mele. Fac cât pot. Ce, mi se poate cere mai mult?". Şi, ca să poată învinge valul de imputări, părintele Pătraşcu face apel la necazurile sale din urmă: „Iată, nu-s de ajuns de încercat? Am pierdut pe Mihai şi pe Elena. Ce se poate cere mai mult?". Dar aceste ajutoare nu se arată vrednice să spulbere trâmbele de imputări care vin dinspre mormintele cele multe din cimitirul mic al satului. Ostenit, cu capul înfierbântat şi cu duhul amărât, părintele Andrei Pătraşcu a stat în cumpenele acestea toată noaptea, neputând găsi un liman de liniştire. A doua zi, dis-de-dimineață, a simțit nevoia să meargă din nou la spital, să vadă ce face Maria. Şi de atunci, în fiecare zi, a mers la căpătâiul ei, până ce, într-o seară, Maria a murit.

Dricul se opreşte brusc. Părintele, încă prins de gânduri, e gata să se izbească cu pieptul de roata oprită pe neaşteptate. Respiră greu şi-şi descoperă fruntea asudată. Dascălul îi aduce patrafirul şi i-l pune după gât. Maghița, Mihai şi cioclul ridică racla uşoară şi o duc pe umeri. Clopotul bate slab, ca o invocare spre înalt şi ca o vestire pentru nimeni, că un trup de om merge a se înfrăți iarăşi cu pământul din care s-a ridicat. Afară de ei şi de paznicii cimitirului nu mai e nimeni. Mai este şi firul uşor de tămâie, care se resfiră tot spre înalt, destrămându-se nevăzut la adierea nesimțită de sus.

Pe dâmbul mic de pământ de lângă groapa săracă, un singur om stă: Mihai, care priveşte cum maica lui se

coboară în pământ. Plânge încet, fără zgomot şi fără să-şi ferească fața. Groparii aruncă pământ, cu nepăsare iar sus, pe cer, un nouraş firav, primeşte pe el răsfrângerea de aur a soarelui de toamnă, care se lasă spre apus. Maghița stă cu şorțul la ochi şi plânge suspinând. Şopteşte ceva, dar nimeni nu aude ce spune. Pare un nume de om, pare un cuvânt de durere.

Părintele Andrei stă deoparte şi priveşte simplul peisaj al îngropării Măriei şi se înspăimântă că nici o emoție mai deosebită nu-i cutreieră sufletul. Este ca la orice înmormântare din cele săvârşite de el. Parcă nici nu înțelege de ce plâng cei doi, după un biet trup putrezit încă din viață şi eliberat în cele din urmă din gheara rece a suferinței. Sâcâit de gânduri, porneşte încet spre poartă, cugetând că zadarnice au fost şi dusul aproape zilnic la spital şi mersul acesta după dric, în văzul şi în ocările tuturor nesimțiților şi ale tuturor bețivilor obraznici. Ba chiar, toate iau şi o înfățişare de fățărnicie vădită. Unde sunt gândurile şi simțirile dinainte? Unde e elanul? Unde este hotărârea din nopțile albe? O clipă îi flutură pe dinainte, ca un drapel al oştii de ofticoşi, galbena hârtie a scrisorii lui Jurea: „Ei, şi? Ce? Sunt eu răspunzător de toate acestea? Dar la necazurile mele a venit cineva să mă mângâie şi am ținut pe cineva de rău?". „Da, părinte Pătraşcu, ai ținut de rău pe Dumnezeu!" De unde vine vorba asta tăioasă? Pătraşcu se opreşte şi se aşază pe o bancă de lângă un mormânt străin, simțindu-şi sufletul clătinat: „Păcătos ce sunt! N-am nici puterea să recunosc şi să mă căiesc. Am greşit. Iată, să zic şi să cred: am greşit. Ce tărie ascunsă din mine, din adâncul nepătruns al duhului meu, ține închisă uşa lacrimilor? Aş vrea şi eu să plâng la îngroparea Mariei. Unde sunt lacrimile?".

„În înserare, acolo, la marginea mormântului proaspăt, Mihai stă în picioare, cu fața ascunsă în palme, iar Maghița îl mângâie creștetul. Tabloul rămâne viu în mintea părintelui Andrei.

S-au întors acasă. Mihai a rămas la gazdă, iar părintele Andrei stă de vorbă cu Maghița în geamlâc.

Simțea nevoia să vorbească cu cineva, având u-și sufletul în necurmată învolburare. Ar fi vrut o potolire, ar fi vrut să vină cineva să-i spună: „Părinte Andrei, exagerezi vina, îți pui în spinare o vină cu mult mai mare decât cea care poate fi în realitate. Liniștește-te!". O, cât ar fi vrut să audă acest glas de mângâiere și de ușurare! Dar dinspre toate îi veneau numai remușcări, iar din adâncul sufletului numai amărăciune deșartă. Asta îl făcea să se încrânceneze în starea de spirit în care se afla, ca o răzvrătire împotriva a toate și a lui însuși.

Chemase pe Maghița și o întrebase un lucru banal, căutând cumva o ieșire. Dar, curând, vorbirea încetase, și iar rămăsese singur.

Pe nesimțite, Maghița se reîntoarse.

- Părinte Andrei, nu te supăra!

- Ce este, Maghițo?

Fața femeii arăta și milă și temere. Ochii ei blajini nu mințeau, iar mâna tremurătoare și uscată ținea marginea șorțului și o mozolea fără să-ți dea seama.

- Părinte Andrei, eu văd că ești tare năcăjit.

Părintele Andrei o privi cu ochii ușor măriți și-i răspunse:

- Necazurile, Maghițo, pentru noi sunt.

- Știu, părinte, da' acum, sfinția ta ești tare năcăjit pentru o presupunere ce-ți faci.

- De unde ştii tu, Maghiţo?

- E, părinte, ştiu eu?! Aşa-mi spune inima.

Părintele Andrei tăcu puţin, după care, cu alt glas, zise Maghiţei:

- Maghiţo, de ce plângeai la cimitir?

Maghiţa nu păru surprinsă de această întrebare, ci dădu din cap şi răspunse simplu:

- Fiindcă-mi era milă, părinte. Şi, fără să-l lase pe părinte să vorbească, continuă:

- Şi pentru altceva, părinte...

- Pentru ce?

Maghiţa răspunse:

- Mi-am adus aminte, părinte – şi două lacrimi se iviră în colţurile ochilor – mi-am adus aminte, părinte, de copilul meu.

Părintele Andrei tresări:

- Cum? Care copil?

- Copilul meu, părinte.

Pătraşcu nu ştia că Maghiţa avusese un copil.

- Nu mi-ai spus niciodată, Maghiţo.

- N-am spus, părinte. Ce era să mai spun?

Pătraşcu gândi repede: „Stă de zece ani la mine, şi eu nu ştiu nimic din durerile şi suferinţele ei!”.

Când o privi din nou, Pătraşcu fu atins de privirea învăluitoare cu care Maghiţa se uita la el, parcă zicând: „Săracu' părintele!”. Simţi unda de milă adevărată care venea din fântâna acelor ochi umili şi buni. Vedea că femeia vrea să-i spună ceva şi-i înlesni vorba:

- Maghiţo, ce vrei tu să-mi spui?

- Părinte, iartă-mă…

- Spune, Maghiţo.

Andrei Pătraşcu presimțea ceva bun. Nu se putea să se toarcă lucru rău din duhul acela simplu al femeii. Maghița mototolea repede marginea şorțului şi tot nu îndrăznea să-şi spună gândul cu care venise de la început.

Andrei Pătraşcu se ridică şi veni mai aproape de ea. Îşi plecă privirea spre chipul boțit al femeii, parcă spre a o ispiti.

Când Maghița ridică privirea spre Pătraşcu, el avu, de data aceasta, siguranța unui bine. Din tremurul modest şi sincer al privirii Maghiței se desprindeau vorbele ce aveau să vină.

- Părinte Andrei, să aducem pe Mihai la noi? şi nu mai putu să continue, ci, ascunzându-şi fața în şorț, izbucni în plâns nestăpânit.

Părintele Andrei Pătraşcu rămase în picioare, fără cuvinte. Vorbele Maghiței merseră drept la locul cuvenit şi găsiră acolo o încuviințare grabnică, de vreme ce ele răspundeau aidoma gândurilor lui Pătraşcu. Şi el voia acest lucru, dar îi fusese ruşine să-l rostească. Acum, Maghița îl rostea în locul lui.

O mână domoală abia atinse umărul celei care plângea:

- Maghițo, nu mai plânge.

Femeia ridică privirea. O înseninare curată plutea în ochii ei.

- Da, părinte? Ochii căscați aşteptau.

Părintele Andrei Pătraşcu răspunse calm, dar cu sufletul clocotind:

- Du-te, Maghițo, chiar acum, şi adu-l aici.

Maghița smulse mâna preotului şi, ținând-o cu amândouă mâinile, i-o sărută, zicând: „Pentru dragostea Domnului Iisus Hristos”, apoi o duse şi la frunte, iar apoi, cu grijă, i-o lăsă în jos, dezlipindu-şi uşor mâinile.

Singur, Andrei Pătraşcu, rupt de osteneală, dar mai ales măcinat de lupta lăuntrică, stătea în mijlocul geamlâcului, cuprins de înnoptare cu mâinile în sus, ca într-o invocare. Îşi simţea sufletul gata să izbucnească, sub cele din urmă izbiri. Veniseră toate şi ciocăniseră acolo, ca în arama de preţ, ca în clopotul din care aveau să se răsfrângă sonorităţi deosebite. Băteau acum ciocanele din urma. Izbiri tari, dar izbiri care dărâmau ziduri, dincolo de care se arătau alte zări.

Pleoapele pâlpâiau, iar în gâtlej stăteau gata să izbucnească vorbele calde ale ultimelor învinuiri.

Aproape cu voce tare, Andrei Pătraşcu zise, ca şi cum s-ar fi adresat unui alt Pătraşcu: „Tu, Pătraşcule, n-ai iubit. Iubirea ta a fost mică, strâmtă şi mai mult pentru tine”.

Celălalt Pătraşcu stătea tăcut şi încruntat.

Părintele urmă: „Da, aşa este. iubirea mea a fost mică, strâmtă şi mai mult pentru mine. Privesc spre trecut şi mă tem. Mă văd mai mult pe mine şi mai puţin pe alţii. Privesc în urmă, şi văd că ceea ce am crezut a fost puţin şi slab. Privesc în urmă şi văd cât de necuprinsă este iubirea din care aş fi putut lua şi cât de puţin am luat şi cât de strâmt am înţeles. Privesc în urmă şi mă tem”.

Andrei Pătraşcu îşi plecă fruntea în pumni şi, pentru prima dată în aceste două săptămâni, simţi cum o undă caldă se urcă din străfundul sufletului spre globurile încinse ale ochilor – un tremur şi un adevăr.

Îşi smulse repede mâinile de la faţă, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva. Privi în jur. Îşi îmbrăcă haina. Luă din cuiul de la uşă o cheie mare şi plecă.

Nu vedea pe nimeni. Mergea repede, ţinând cheia în mână, prin noaptea ce se lăsase aproape deplin.

Biserica se înălța tăcută şi însingurată în fața preotului care se grăbea spre ea.

Deschise uşa şi păşi înăuntru.

O singură candelă ardea la Domnul Iisus. Tăcere, răcoare şi, abia simțit, un miros de ceară, de busuioc, de ziduri. Pace.

Lui Pătraşcu i se părea că pentru prima oară păşeşte acolo.

Hipnotic, se îndreptă direct spre altar, iar inima lui, atât de asuprită de mii şi mii de gânduri, de mii şi mii de întristări, se deschise. Preotul căzu în genunchi în altar: „Doamne!”. Andrei Pătraşcu izbucni în plâns, fără ruşine şi fără trufie.

Lacrimile păreau a spune: „Te cunosc eu, oare, Doamne Hristoase, pe Tine?!”.

Dar altarul era încă mut…

II

1.

În dimineața aceea însorită de mai, părintele Andrei Pătraşcu avea unele motive de bucurie. Mai întâi, vremea. Se ridicaseră toate împiedicările din calea ei: ploi, răceli, vânturi neisprăvite, noroaie adânci. Şi acum ea, cu cer înalt, boltit până în străfunduri, cu pace şi cu o plăcută răcoare, stătea la îndemâna oamenilor, să se bucure de frumusețea ei şi astfel să-şi mai uite necazurile. Totdeauna Pătraşcu socotise vremea ca o condiție subînțeleasă a dăinuirii sufletului, biciuindu-l când e rea, ridicându-l când e bună, dar totdeauna tovarăşa vieții omului.

Apoi, după o iarnă de gânduri, unele furtunoase, altele uscate şi prea puțin potolitoare, Andrei Pătraşcu ieşise în primăvară cu o sclipire de nădejde în zarea cea necontenit alta a sufletului. Ca un bolnav care intră în moleşeala sănătoasă a convalescenței, îşi dădea seama că uşoara lămurire care urmase după acele lacrimi binefăcătoare din biserică era numai o făgăduință care aici avea să se arate, aici avea să se ascundă, în jocuri nestăpânite şi capricioase. Simțea aceasta după chiar acea instabilitate a bunei dispoziții, care, într-o singură zi, era de zece ori bună, de zece ori rea, mergând uneori până la o mulțumire deplină, pentru ca, aproape de îndată, să cadă în cea mai uscată nemulțumire. Din această zbatere între extreme, Andrei Pătraşcu stătea cu fruntea plină de umbre şi cu sufletul încă încărcat de întrebări. Undeva, în adâncuri, desigur,

se înfăptuise un început de lămurire, dar, peste acea modestă piatră de temelie nouă treceau apele clipelor în tumulturi neoprite, acoperind-o, nepăsător, cu nămolul pe care, impure, îl lăsau în mersul lor spre hăurile sufletului. Simțea Pătraşcu aceasta şi, cu temeri de copil, adesea arătate prin exclamări naive, el îşi dădea osteneala să nu fie împotmolit de tot acest început de viață nouă. În unele nopți, când somnul era gonit de lupta aceasta nevăzută din sufletul său, Pătraşcu stătea cu ochii larg deschişi în întuneric, ceasuri întregi, urmărindu-şi, ca un străin cercetător şi neîndurat, firul vieții trecute, aducând în lumină cu deosebire lipsurile, răutățile şi căderile, ca să le guste toată amărăciunea. Se uimea de câte afla de-a lungul acestui nesfârşit fir. Unde stătuseră ascunse atâtea fapte? Unele veneau atât de vii şi pline de reproşuri, încât Pătraşcu nu mai putea dormi, ci se ridica în cot şi privea golul odăii: „Cum, oare, eu am săvârşit toate astea?”. Încerca să oprească mersul firului, dar, cu atât mai repede, el se deşira. Afla atunci, ascunse prin cine ştie ce cotloane, gânduri şi năzuințe atât de proaste şi de necurate, atâtea intenții şi începuturi de înfăptuiri, atât de murdare, atâtea prefăcătorii şi alunecări, şi chiar atâtea gânduri blasfemiatoare, încât, acolo, în singurătatea nopții, pe când afară urla viscolul sau răsuna ploaia pe acoperişuri, Pătraşcu şoptea cu vorbe de foc: „Sunt un păcătos, un mare păcătos!”. Şi, de îndată, tot cu aceeaşi fierbințeală cutremurătoare, făcea făgăduială: „Mâine, chiar mâine, voi începe penitența”. Atunci simțea o uşurare venindu-i din văzduhurile înnoptate şi încerca să adoarmă. A doua zi, lupta reîncepea mai atroce, mai nemiloasă. Pornise de atâtea ori spre duhovnic şi tot de atâtea ori se reîntorsese acasă. Cum să spună

el altui preot tocmai aceste lucruri, care cuprindeau în ele totala negare a preoției lui de până atunci? Cum? După mai bine de un sfert de veac petrecut în slujba lui Hristos, să ajungă acum să-L nege prin mărturisirea ce-ar fi făcut? E sigur el, cel puțin, că nu cumva greşeşte şi că toate acestea sunt numai apele unui răstimp trecător, după care va veni cumpătul de mai înainte? Mai ales la această apărare se oprise Pătraşcu şi aşteptase să vie izbăvirea, dar ea nu numai că nu venise, ci se făcuse mai mare, dominându-i sufletul cu o tiranie nesimțită de el până atunci. Şi totuşi, Pătraşcu vedea că trebuie să meargă la scaunul duhovniciei, să deşarte sacul prea plin şi să ia măcar un început de liniştire. Dar o putere care se strecura pe nesimțite în duhul lui îl făcea să nu dea urmare pornirii de a merge la duhovnic. În unele nopți îl dorea pe duhovnic cu atâta sete, încât ar fi fost în stare să se îmbrace şi să meargă la schitul mic, cu plopi, din mijlocul oraşului, unde stătea blândul şi bunul părinte ieromonah Ieremia, duhovnicul său şi, acolo, în cămăruța mică, totdeauna luminată de mângâietoarea candelă roşie, să stea ceasuri întregi în genunchi şi să deşire părintelui tot, fără să mai păstreze nimic pentru sine. Dar întrebarea de foc apărea din nou: „Ce va zice părintele Ieremia de el când îi va arăta noile temeri şi, mai ales, îndoiala întru cele ale lui Hristos?". Nu, nu, nu se poate. Ce s-ar mai alege din păstorirea lui? De prestigiul lui de preot vechi, cunoscut şi respectat? Se ruşina de aceste gânduri Pătraşcu, dar le avea şi le simțea cum, în surdină, se alătură puterii negre, ca să-l împiedice a merge la scaunul eliberării sufleteşti. Pe urmă, în mărire de învolburare, îşi dădea seama că tocmai această teamă de ce va zice duhovnicul e un semn nou al stării

lui de îndoială şi uscăciune sufletească. Şi aşa, în necontenit cerc vicios, cugetul lui Pătraşcu se învârtea pentru a nu ajunge la nimic, lăsându-i, în schimb, o durere în suflet şi o sfârşeală în trup, ca şi cum toate i-ar fi fost putrede.

Aceleaşi ape neliniştite şi nehotărâte se abătuseră asupra sufletului şi cu privire la viaţa alături de Mihai. În ziua aceea de zbucium, a înmormântării Mariei, Pătraşcu avusese o mulţumire aproape deplină văzându-se biruit de gândul cel bun şi aducând în casă pe fiul răposatei, dându-l însă mai mult în grija Maghiţei. Părintele, de la început, arătase prin aceasta că era încă departe de lămuririle cele mari. Îşi dădea seama că ar fi fost o făţărnicie să fie altfel. Cu toate acestea, erau zile când avea pentru copil o adevărată pornire de dragoste, pentru ca, peste puţin timp, să cadă, ca şi cu duhovnicul, într-o nepăsare aproape desăvârşită. Se umplea atunci de o amărăciune copleşitoare. Nu-i venea nici să vorbească, iar veacul i se părea de nesuferit. Copilul, simţind acestea, avea şi el aceleaşi unde. Când vedea pe părintele cu privire bună spre el, sufletul i se umplea de bucurie şi ochii se brumau de o umbră dulce, făcându-se şi mai frumoşi. Maghiţa, atunci, privind pe furiş, se bucura atâta de deplin, încât fugea în bucătărie şi plângea pe înfundate. Când părintele nici măcar nu se uita la Mihai sau, mai rău, se uita, dar nu-l vedea, atunci peste privirea băiatului se pogora tot o brumare, dar de umbră rea de data aceasta, ducând privirii o melancolie sfâşietoare. Iar Maghiţa plângea din nou, dar de supărare. Părintele vedea, dar îi era peste putinţă să fie altfel. Şi iar venea noaptea cu cercetările, cu remuşcările şi cu hotărârile ei. A doua zi, drumul de foc reîncepea.

Dar, într-o zi, părintele avu o întâmplare foarte însemnată. Lucrurile se petrecuseră simplu, ca de la sine, în înlănțuirea pe care nimeni n-o poate prevedea.

Imediat după venirea lui Mihai în casa lui, părintele, dintr-o îndatorire de îndrumător, se interesase de starea studiilor băiatului şi aflase, cu surprindere, că, prin nu ştiu ce minune, Maria putuse să-l facă să urmeze liceul până într-o anumită clasă, a treia, dar că de la isprăvirea acestei clase nu mai putuse continua. Trecuse de la aceasta un an. Băiatul arătase părintelui hârtia împăturită frumos, care dovedea cursul urmat. Era bagajul cel mai de seamă cu care Mihai poposise în casa părintelui, alături de o fotografie veche a unei femei frumoase şi tinere, relicvă pe care el şi-o aşezase pe măsuța de noapte din chiar prima seară: era mama lui în vremea tinereții, când abia îl cunoscuse pe învățătorul Jurea.

Cercetând atestatul băiatului, părintele Andrei fu cuprins de o puternică mirare: „Cum de putuse să urmeze liceul? Prin ce mijloace? Cum?". Avu o scăpărare grabnică în minte, cugetând la Maria, dar repede îşi răspunse: „Nu, nu se poate, nu se poate! Atunci cum?". Rămase fără răspuns, întoarse actul pe dos şi pe față. Cercetă notele, purtarea, absențele. Erau bune toate. „Cine i-a cumpărat cărți? Cine l-a hrănit? Cine l-a trimis la şcoală? Cine l-a îngrijit?". Toate aceste întrebări rămâneau fără răspuns în mintea preotului cuprins de mirare şi, în ascuns, de o crudă bănuială. Fără să vrea, făcea o legătură între toate acestea şi între căsuța infamă din mahalaua îndepărtată, între înfățişarea destul de curată a copilului şi halul de mizerie în care o găsise pe Maria. Şi Pătraşcu se temea să tragă toate concluziile din această înlănțuire zdrobitoare. Cu atât mai mult s-ar fi temut a-l întreba pe Mihai.

Luase, aşadar, atestatul băiatului. Îl pusese în buzunar şi, prin legăturile pe care le avea la minister, izbuti să-l înscrie la liceul din apropiere – peste termenul legal – avându-se în vedere notele bune ale elevului şi locul liber pe care-l găsi în clasa a patra.

Acest lucru bucurase mult sufletul preotului, dar, mai ales, Mihai se bucură aşa de mult, încât in ziua aceea a îndrăznit a veni (împins de la spate de Maghiţa) la părintele, să-i sărute dreapta. Părintele, ezitând, i-a atins creştetul capului cu buzele şi i-a zis: „Vezi de ascultător!”.

Dar Andrei Pătraşcu nu putea uita gândurile pe care le avusese în faţa atestatului de clasa a treia a lui Mihai. Pe lângă celelalte, se adăugase şi aceasta, mărind răvăşeala din nopţile fără somn. Îi era teamă să dea o încheiere înlănţuirii faptelor, aşa cum se înfăţişau ele, de teama ascunsă că această încheiere îi va fi iarăşi o nouă pălmuire peste suflet. Presimţea acolo ceva greu, ceva peste cele obişnuite ale vieţii, ceva pe care duhul preotului nu-l primea, ca pe o apă amară în toiul setei care-i ardea duhul. De aceea, îşi aduna toate puterile ca, împreună cu celelalte gânduri, să-l gonească şi pe acesta. Dar ca un cui intrat adânc în lemn, aşa stătea înfipt în minte gândul acesta al lui Mihai şi al Măriei.

Şi, într-o după-amiază, pe când Mihai era la şcoală şi Maghiţa în târg, părintele Andrei Pătraşcu intră în odăiţa băiatului ca împins de o putere exterioară. În ziua aceea, cugetul lui Pătraşcu fusese frământat de gândul Măriei. Văzu fotografia de pe măsuţa de noapte a băiatului, o luă, cercetă aducerile-aminte, şi primi o vagă amintire: parcă o cunoscuse aşa pe vremuri. Şopti fără simţire: „Săraca!”, aşezând la loc fotografia. Îşi roti privirea prin camera băiatului, dar nu descoperi nimic deosebit. Vru să

plece, dezamăgit de cercetarea ce începuse. Din dreptul uşii mai întoarse o dată capul şi zări atunci, ieşind uşor de sub pernă un colţ de hârtie albă. Ce poate fi? Pătraşcu se întoarse iar în odaie şi întinse mâna – scoase un caieţel făcut de mână. Erau nişte însemnări scrise cu creionul. Era scrisul lui Mihai.

Părintele închise uşa, îşi trase scaunul la masa mică de lucru a lui Mihai şi deschise caieţelul.

Erau însemnările lui Mihai, din ziua când intrase în casa părintelui.

La început, băiatul îşi arăta mulţumirea lui pentru bunătatea părintelui, „*... dar mai ales, matale, mamă Maghiţo, mă iubeşti foarte mult. Matale ai stat cu mine la mormântul mamei şi mi-ai spus: «Iacă, maică dragă, eu am să-ţi fiu mamă ţie de acum înainte». Pentru aceasta, eu, mamă Maghiţo, îţi sărut mâna. Mama mea, mama mea cea dulce din ceruri, îţi mulţumeşte şi ea, mamă Maghiţo, pentru că mă iubeşti. Şi eu te iubesc pe matale, mamă Maghiţo, şi rog pe Dumnezeu să trăieşti mult şi pentru mine. Să trăieşti, ca să pot să-ţi răsplătesc pentru aceasta.*

Să ştii, mamă Maghiţo, că eu mă rog în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară pentru matale".

Părintele Pătraşcu îşi simţi ochii tresărind şi-şi stăpâni nodul din gât. Ochii sorbeau cu sete urmarea. Părintele citi: „ *...Mama mea dulce, care acum nu mai eşti. Eu ştiu ce-ai făcut pentru mine. Eu ştiu, mamă dulce, că pentru mine ţi-ai dat sănătatea şi viaţa. Eu sunt vinovat că tu ai murit şi nimic n-am putut face să rămâi cu mine. Am stat cu mâinile la piept şi te-am văzut cum mori pentru mine. Dar eu vreau, mamă dulce a mea, să-ţi spun că eu ştiu toate. Ştiu tot ce-ai făcut tu pentru mine, Mihai, copilul tău. Aşa, dulce mamă, eu ştiu că tu ai spălat rufele altora ca să-mi dai mie cele trebuitoare. Ştiu, mamă*

dulce, că în ziua aceea negustorul acela te-a pălmuit fiindcă i-ai ars o cămaşă. Şi tu ai cules de pe jos cămaşa şi, fără să vrei, ţi-ai şters ochii cu ea. Ştiu, mamă dulce, cum tu ai cărat apă pentru mine în mahalaua unde slugăreai la nişte măcelării. Culegeai ban cu ban. Nu mâncai, ca să-mi dai mie să pot merge la şcoală. În ziua când ai venit la gazda mea şi ai leşinat la uşă, eu am ştiut, mamă dulce, că de foame ai leşinat. Eu am ştiut, mamă dulce, că tu, pe urmă, ai măturat străzile acestui oraş, ca să-mi dai mie să am cu ce trăi. Te-am văzut cu ochii mei de la colţul unei străzi murdare unde fusesem la un prieten, cum trăgeai cu mare greutate măturoiul primăriei şi înghiţeai praful gros în plămânii tăi bolnavi. Am fugit, mamă dulce, să nu ştii. Eu am ştiut, mamă dulce, că tu, după ce ai fost gonită de acolo, din pricina bolii tale, ai mers la o măţărie, unde, cu mâinile tale, ai umblat prin stârvurile şi putreziciunile, prin care nu pot umbla decât blestemaţii, şi ai scos şi de acolo banul pe care mi-l aduceai mie, să pot trăi. Eu am ştiut, mamă dulce, că tu, în cele din urmă, ai cerşit pentru mine. Te-am văzut cu ochii mei întinzând mâna la colţul străzii dinspre biserica părintelui Andrei. Te-am văzut şi am fugit. Eu am ştiut toate, mamă dulce a mea, eu am ştiut toate… Şi tu, mamă dulce, pentru mine făceai toate acestea. Acum stau şi plâng, mamă dulce, şi ştiu că eu am fost vina morţii tale, şi ce, oare, voi putea eu face să răscumpăr această vină? Toată viaţa mea n-am să uit aceasta şi toată viaţa mea am să mă învinuiesc pe mine pentru că n-am putut să te scutesc de această suferinţă. N-am să te uit niciodată, mama mea dulce!".

Părintele Andrei Pătraşcu nu mai poate citi mai departe rândurile din manuscris din pricina ochilor împăienjeniţi de lacrimi. Priveşte scurt la fotografia de pe măsuţa de noapte şi cade cu fruntea pe caieţelul deschis pe

masă în hohote de plâns. Cu mâinile îşi cuprinde capul căzut şi gura îi şopteşte în grai de foc: „Sunt un păcătos, sunt un păcătos, sunt un păcătos!”.

Se ridică apoi cu greu, pune caieţelul la loc şi iese din odaie, ca şi cum ar fi ieşit la lumină dintr-un mormânt. Un singur gând puternic şi poruncitor îi cuprinde mintea încinsă de jur-împrejur de un foc nemilos. Toate amănuntele dispar, toate luptele din nopţile de nesomn sunt spulberate şi gândul unic le stăpâneşte pe toate. ÎI simte nebiruit. ÎI simte ca pe singurul resort continuării vieţii de aici încolo, ca pe un nou popas în frământata cale a vieţii, ca pe o bară de siguranţă de-a lungul strâmtului podeţ de deasupra apelor învolburate, care gem dedesubt, ameninţătoare.

Îşi aruncă în spate haina, pe care şi-o simte de plumb, şi iese. O întâlneşte pe Maghiţa dar nu-i spune nimic. Coteşte la dreapta. Îi iese în cale un cunoscut. Îi răspunde la salut fără să se oprească şi îşi aduce aminte că în ziua aceea trebuie să participe la o adunare. Goneşte gândul ca pe o gânganie răufăcătoare. Poştaşul, în drum, îi întinde o telegramă. Andrei Pătraşcu ştie că de răspunsul la telegrama aceasta atârnă un câştig de bani, face semn poştaşului, pe muţeşte, să o ducă acasă. Îi vine în gând să ia o trăsură, dar se opreşte de teama că uşurinţa mersului cu trăsura îi va schimba, poate, hotărârea. Mai bine pe jos şi cu pas grăbit, care oboseşte, care nu dă frâu liber gândurilor potrivnice, ci ţine treaz gândul cel bun, cel hotărâtor. La un colţ de stradă, îi face semn cineva dintr-o maşină să se oprească. E protoiereul, care, ştie Pătraşcu, are de discutat cu el o problemă urgentă. Îl lasă să oprească maşina mai departe, iar el se strecoară prin curtea unei prăvălii într-o altă stradă, ca să i se piardă

urma. Se va descurca el mâine cu sfinția sa. Nişte zidari îl întreabă: „Ce cauți, părinte, pe la dosuri?”. El nici nu le aude batjocura. În minte, singurul gând stăpâneşte peste întinderi. Pătraşcu simte că dacă o clipă lasă îndoiala să-l pătrundă, totul se năruie. Lumea mişună în toate părțile. E gata să fie doborât de o maşină care coteşte vijelios, primeşte drept în obraz, ca un snop de glas: „Un' te uiți, chiorule?!”, dar părintele Andrei nu simte nimic. Doi tineri îndrăgostiți vin în fața lui, ținându-se strâns de braț si râzând zgomotos. După ce-l depăşesc, aude limpede

- Aruncă, dragă, ceva, peste cap, că altfel ne merge rău!

Pătraşcu vede căzând în fața lui un chibrit nears. Tinerii au scăpat de amenințare. În dreptul unui cinematograf, o femeie, vopsită strigător, cu o privire de oțel de sub borul unei pălării lăsată pe ochi, îi şuieră din mers: „Nu mergi, părințele, la cinematograf?”. Andrei Pătraşcu respiră cu putere: „Mai e puțin, Andrei, mai e puțin”. Tramvaiul e gata să-l doboare la pământ. L-a şi atins de altfel. Vatmanul a oprit, vrând să facă o grabnică cercetare, ca nu cumva să plătească firma vreo despăgubire. Strigă spre părintele: „Hei, părinte, opreşte-te puțin! Ai vreo pretenție?”. Dar Andrei Pătraşcu, simțind că de data aceasta e primejdie să oprească, iuțeşte pasul mai tare, fără să privească înapoi. Aude un hohot de râs şi vorbele: „E nebun, e nebun!”, dar, ureche surdă, goneşte şi mai tare, cu pasul desfăcut. Un portar se uită după el, şoptind: „Ce-o fi pățit?”. Cele din urmă puteri sunt cheltuite. Dacă mai ține drumul, hotărârea cea mare se năruie din nou. De aceea, părintele îşi încordează toate puterile să nu scape şi acest prilej, care, în hăuiala străfundă a cugetului, i se pare ca fiind cel din urmă. Ridică privirea

şi zări plopii ca nişte braţe verzi care se întind spre el ca să-l prindă, ca să-l aducă mai repede la ţelul către care râvneşte duhul său. O cotitură, câteva case şi, iată, portiţa de stejar masiv, legată în curele de fier, a schitului. O deschide, îşi face semnul crucii trecând pe lângă altar, merge pe sub strâmtul drum al pridvorului chiliilor şi bate, nervos, la uşa părintelui Ieremia. Cu braţe deschise spre îmbrăţişare şi cu obrazul inundat pe dată de lacrimile reţinute de-a lungul greului drum de acasă până aici, părintele Andrei Pătraşcu cade în braţele părintelui Ieremia, care îl mângâie încet pe spate, zicându-i: „Ştiu, frate Andrei, ştiu!".

Şi, pe urmă, în genunchi, ca niciodată, cu obrazul scăldat necontenit în lacrimi, părintele Andrei a deşertat, în mâinile blajine ale părintelui Ieremia, tot sacul sufletului său.

Sub seară, pe portiţa schitului ieşea un alt om, diferit de acela care intrase cu două ceasuri mai înainte.

Acum, părintele Andrei Pătraşcu stătea în dimineaţa însorită de mai şi bucurându-se de frumuseţea vremii, cugeta că, în viaţa omenească, alături de atâtea rele, sunt şi unele lucruri bune. „Răscumpăraţi vremea, căci zilele sunt rele... şi ajunge fiecărei zile necazul ei". Cuvintele acestea din Cartea Sfântă îi veneau ca o completare a gândurilor.

Stătea în geamlâcul invadat de lumina zilei de mai, cu ferestrele deschise spre grădiniţa cu flori de toate felurile. Acolo era tot mâna Maghiţei, care, pe tăcute, fără să întrebe pe nimeni, rostuise toată grădiniţa în ceasurile pe care i le lăsa slujba gospodăriei. Ochiul ei nu era numai asupra acestor lucruri ale gospodăriei, ci încerceta amănunţit atât valul nevăzut din sufletul părintelui, cât,

mai ales, soarta lui Mihai. Când nici se gândea părintele, Maghiţa îi spunea două vorbe care dovedeau că ea, printr-un simţ de mare gingăşie, pătrunsese în sufletul preotului, aflându-i lupta ce se petrecea acolo. Părintele o privea cu atât mai ciudat, cu cât mai înainte Maghiţa nu arătase asemenea îndemânare. Ci, numai odată cu vijeliile ce se iscaseră în sufletul lui, femeia aceea cu ochii negri şi mici se ivise şi ea în tumultul luptei, aducând îndemnuri şi lămuriri din cele care nu puteau fi dispreţuite. Dar mai ales asupra lui Mihai veghea ochiul cel bun al Maghiţei. Ea nu ştia o buche şi, cu toate acestea, pricepea tot rostul lecţiilor şi temelor pe care Mihai trebuia să le facă pentru a doua zi. Venea, se uita, tăcea şi, din când în când, ca şi cum ar fi trebuit să zică şi ea ceva, grăia spre Mihai, care stătea cu capul aplecat asupra cărţii: „Eh, maică dragă, mai ai mult până le isprăveşti?". Era atâta delicateţe sub acestă întrebare şi atât de multă grijă bine ascunsă, ca să nu jignească, încât Mihai se oprea din lucru, întorcea capul spre ea şi-i răspundea cald, aşa cum îi era glasul totdeauna: „N-ai nici o grijă, mamă Maghiţo, că le fac eu..", sau, alteori, văzându-l întors de la şcoală cu o dunga de umbră pe fruntea lui înaltă, nu se putea linişti până nu-l întreba: „Oare ai vreo supărare, Mihăeş, mamă?", şi el îi răspundea: „Nu, mamă Maghiţo, nu am nicio supărare". Adeseori părintele Andrei Pătraşcu o surprinsese în asemenea clipe şi aceasta îi aducea în suflet o boare curată de mângâiere. Privea atunci mai cu accentuată plăcere spre copilul acesta, răsărit pe negândite în casa lui, pustiită aşa de repede de dragostea părintească. Se uita uneori la el şi într-o străfulgerare nebănuită avea impresia că e Mihai al lui. Atunci inima i se mărea până în marginile lacrimilor şi trecutul nu mai părea atâta de

trist. Dar acestea treceau repede şi lumina de asemănare se stingea, lăsând în suflet o creştere a părerilor de rău după un trecut definitiv înmormântat. După ce citise însă rândurile din caieţelul cu linii albastre şterse, Pătraşcu şi-l simţea pe Mihai mult mai apropiat, intrat sub umbra acoperişului său sufletesc. Cuminte şi blajin, copilul acesta stătea, aşteptând în tinda sufletului lui Pătraşcu. Şi preotul cugeta: „Cât aş vrea să-l iubesc ca pe copilul meu!".

În dimineaţa aceea, părintele îl petrecuse cu ochii plecând la şcoală, după ce el îi spusese: „Sărut mâna, părinte!". Şi l-a urmărit cu privirea până la colţul străzii. Avea puternica impresie că băiatul e cu mult deasupra vârstei pe care o avea. Era aproape om mare. Mersul, privirea, toată mişcarea fiinţei lui pierduseră nesiguranţa şi nelămurirea vârstei copilăreşti şi luaseră o prematură seriozitate. Mai ales privirea şi reţinerea vorbirii aveau un cumpăt de început de maturitate. La acestea se adăuga şi căldura glasului, în care părea că se răsfrânge ceva din adâncimile fiinţei lui. Iar la răstimpuri, prin apele privirii, se furişau fâşii de intensă melancolie, ca şi cum ar fi fost limbile de foc imateriale ale unui incendiu sufletesc din profunzimi, prelinse până în oglinda ochilor. Atunci, capul lui Mihai căpăta o alură de smerită semeţie, de umilă majestate a suferinţei, a lui, cât şi a celor din care el îşi trăgea fiinţa. Părul său negru şi ondulat adăuga un aer de cugetare aleasă.

Întorcând capul, după ce-l petrecuse până la colţul străzii, părintele Andrei se suci pe scaunul din geamlâc şi o zări pe Maghiţa în odaia din faţă cum şi ea îl petrecuse cu privirea, asemeni lui. Maghiţa, surprinsă, dădu din cap şi zise: „Da, părinte, mă uitam după el" şi tăcu.

Părintele o chemă, simțind că trebuie să-i spună o vorbă de prietenie, după ce atâta vreme o asuprise cu o tăcere prelungită.

- Ce zici, Maghițo, la țară, acolo, la tine, tot atâtea suferințe sunt ca în acest oraş?

Maghița îşi duse marginea şorțului la gură şi ridică puțin din umeri. Pe urmă răspunse simplu:

- Suferința, părinte Andrei, umbra omului, aşa că..., şi nu mai continuă, sugerând că de ea nu scăpăm, oriunde ne aflăm, atât la oraş, cât şi la sat.

Părintele nu mai zise nimic, mulțumind astfel filosofiei simple a bătrânei țăranci.

Atunci, în lumina curată a dimineții de mai, izbucniră nişte răcnete grozave. Veneau din vecini, de la a treia casă. Le mai auziseră pe vremuri şi părintele, şi Maghița, dar acum veneau parcă şi mai tari, şi mai vrăjmaşe: „Să pleci de la casa mea, ticăloaso! Să pleci acuş, de îndată! Pleacă! Pleacă! Pleacă!”, iar după ele urmă o cumplită înjurătură din care nu lipsea numele lui Dumnezeu.

Preotul şi Maghița îşi ridică capetele şi-şi scuturară privirile, ca şi cum peste ochi le-ar fi aruncat cineva nişte lături. Părintele Andrei respiră adânc, iar Maghița îşi făcu, încet şi recules, o cruce.

- Tot aşa trăiesc, Maghițo?, întrebă preotul.

- Şi mai rău, părinte, foc...

- Şi tot pentru pustia aceea de pământ?

- Tot, părinte. Zice că, dacă nu-i aduce pământul făgăduit, o alungă.

- Dar el nu vede că nu se mai poate?

- Ba vede, da' zice că, dacă s-a obligat să-i dea acum, trebuie să-i dea.

- Asta-i nebunie curată.

- El zice că-i dreptate. Înțeleagă-l cine poate!

Părintele tăcu.

Țipetele reîncepură într-un şi mai năprasnic vârtej. Se auzi şi un geam spart, după care o subită tăcere. Se simțea că o ființă s-a năruit asupra alteia. O bufnitură scurtă, după care un strigăt de ajutor, glas de femeie: „Ajutor! Nu mă lăsați!”.

Părintele se ridică de pe scaun şi dădu să plece, dar se opri imediat, ca şi cum o mână nevăzută îl apucase marginea hainelor. Fața i se încreți. Se întoarse încet, privi spre Maghița, care şoptea: „Săraca de ea!”, ca şi cum ar fi zis: „Nimeni nu sare s-o scape”.

Strigătul amuți sugrumat şi, pe urmă, toate reintrară în tăcere.

Maghița plecă, iar părintelui, care rămase în scaunul din geamlâc, i se păru că peste lumina cerului de mai cineva aruncase o perdea de cenuşă. Se întristă.

Mai auzise şi în trecut aceste strigăte, dar niciodată ele nu-i răniseră sufletul ca acum. În trecut, aceste țipete îi apăreau ca un lucru obişnuit în viața oamenilor şi de aceea nu sărise să intervină ca să oprească mâna chinuitorului. Răstimpurile acestea de asupriri, preotul le primea, pe vremuri, cu suflet indiferent. Doar dacă zicea: „Păcătoşi mai sunt oamenii!” sau „De ce, oare, s-or fi asuprind oamenii între ei?”, şi uita totul, de îndată ce țipetele încetau. Ba, uneori, surâdea, zicându-şi: „S-or fi iubind mai tare în felul acesta”.

Stând acum şi cugetând la acestea, părintele Andrei Pătraşcu se simțea cuprins de ruşinare. Țipătul, de data aceasta, nu se mai şterse din suflet, ci rămase acolo, înfipt, cu îndurerarea lui cu tot. Câteva clipe avusese chiar

pornirea să plece şi să se pună la mijloc între cei doi, să oprească mâna călăului.

Îşi aducea aminte, clar, cum, într-o zi din trecut, venise la ei femeia cea asuprită, şi, plângând, ceruse părintelui să vină să potolească pe „câinele cel turbat", cum îi spunea femeia. Preoteasa Elena pusese şi ea cuvânt pe lângă părintele. Dar părintele Andrei găsise atunci temeiuri mai importante pentru a respinge chemarea aceasta. Vin şi argumentele de atunci. În casa omului nu se cade să intre străinii. Omul cu nevasta lui se bat, se împacă, şi, la urmă, cel ce s-a băgat la mijloc poate fi bătut de amândoi. Căsnicia e un lucru delicat. Nimeni nu poate şti cum stau lucrurile cu adevărat.

Trecându-le acum din nou prin clarul minții, părintele se simțea cuprins de o grea scârbă de sine.

Şi-şi mai aducea aminte că, pentru a scăpa de rugămințile femeii, zisese bărbatului ei în treacăt, întâlnindu-l pe stradă: „Ce-ți pui mintea cu femeia?”, la care el, cu glas îndesat şi rău, îi răspunsese ..Să-ți vezi, părinte, de preoteasa şi de casa dumitale!”. De atunci n-are ochi să-l mai vadă pe părintele, nici bună ziua nu-i mai dă.

Sufletul părintelui se întunecă de tot. Încercă să recheme gândurile de mai înainte. Pieriseră cu toate. Dimineața de mai nu mai avea nici o strălucire.

Stătea pe scaun şi se simțea un laş şi un nefolositor. Trecutul i se părea ca o stavilă de netrebnicie. Cum putuse avea asemenea purtare? Cum stătuse stană de piatră la chemările disperate ale unei femei asuprite? Cum putuse găsi ca temeinice nişte argumente de carton, nişte ridiculități copilăreşti, acoperiri fățarnice, comodități laşe? Dar chiar fără chemarea femeii ar fi trebuit să intervină,

cu autoritatea lui de preot, să se pună la mijloc, indiferent ce s-ar fi întâmplat. Chiar de l-ar fi bătut, ar fi fost cu atât mai bine. Poate din aceasta ar fi ieşit ceva şi pentru sufletul celui fără Dumnezeu. Desigur, aşa ar fi trebuit să facă. Cum a putut trăi, un an, doi, mai mulţi, alături de atâta cruzime, fără să simtă că e de datoria lui să încerce, măcar, a o îndulci? Cum? Vasăzică, eu, părintele Andrei, acesta, am stat aici, în casa aceasta, la trei paşi de o mare nefericire şi am putut trăi liniştit, îmbelşugat, nepăsător, fără să simt că, atunci când un suflet chinuit îmi cere ajutor, eu, în loc de a fabrica argumente şi acoperiri, sunt îndatorat a mă pune la mijloc şi a opri violenţa asupra unui semen de-al meu. Şi eu, preot, omul lui Dumnezeu, am putut trăi liniştit lângă o asemenea nelegiuire.

Avu atunci, din nou, pornirea să se ridice şi îndată să pornească spre casa vecinului „fiul său duhovnicesc", iar acolo, cu puterea harului de preot, să-l aducă la înţelegere pe cel rătăcit. Păstorul şi oaia cea pierdută. Păstorul care-şi iubeşte oile le lasă pe cele aflate şi se duce să găsească oaia pierdută în mărăcinii păcatelor. O, câte strălucitoare comparaţii nu izbucneau din dreptul uşilor împărăteşti, atunci când venea la rând Evanghelia aceasta, plină de sugestii şi de pilde. Odată, toată biserica se cutremurase la chemarea înflăcărată a preotului, şi unul dintre ascultători, un colonel la pensie, ţinuse, la miruire, să spună preotului care-i zâmbea: „Părinte, numai Hrisostomul te întrece". Preotul se scuzase, găsind comparaţia excesivă, dar colonelul insistase: „Nu, nu, părinte, eu ştiu multe şi am auzit multe, dar aşa ceva n-am prea auzit". Preotul, în cele din urmă, acceptase, cel puţin parţial, aprecierea.

Dar acum, când figura colonelului pensionar veni din nou la ferestruica minții, Andrei Pătraşcu avu pentru toate o scârbă amară. Colonelul, mort de mult timp, apărea ca un ramolit ridicol, iar înflăcărată vorbire de atunci, ca o vatră răvăşită, plină de cenuşă. Dispar toate cele netrebnice în pustiul măruntişurilor fade şi fără culoare, lăsându-l pe Pătraşcu cel de acum copleşit în scaunul din geamlâcul singuratic.

Povestea căsniciei soților Grindă o cunoştea de mult părintele Andrei Pătraşcu.

El, Ion Grindă, era un om în plină vigoare, scurt, bine clădit, cu spatele mare, lat, cu un cap ca o bilă enormă, totdeauna tuns mărunt, cu nişte ochi rotunzi, de acvilă, căprui, bătând tare în galben, cu nişte sprâncene groase – un fel de al doilea rând de mustăți, deasupra celorlalte – care erau negre ca tăciunele, tăiate scurt pe buze şi stufoase, făcându-i un fel de bot negru, păros. Palmele, mai mult late decât lungi, totdeauna păreau că vor să apuce şi să sfărâme ceva, iar privirea certătoare mergea, directă şi neruşinată, asupra oricui. Omul era polițist, începuse cariera aproape de copil, trecuse prin câteva grade, le luase cu mare frământare şi ajunsese acum a fi şeful detectivilor, post de încredere, care-i fusese dat pe temeiul onestității lui profesionale, dusă pană la fanatism. Era cunoscut ca unul din cei mai cinstiți polițişti. Îi mersese vestea în toată țara: „De Grindă nu se poate apropia nimeni!”. El avea un mod simplu de a judeca: „Ce-am spus că fac, fac. Ce-au spus alții că vor face, trebuie să facă. Dacă nu ascultă, îi silesc să asculte. Cum? Prin toate mijloacele”. În această teorie încadra Grindă şi apărarea statului în ceea ce priveşte rolul pe care-l avea, încredințat lui de

cei ce conduc acest stat. Din acestea nu ieşea, chiar de i-ai fi pus revolverul în piept, chiar de i-ai fi purtat pe la nas tava cu toate bunătăţile lumii, el asta ştia, şi nimic altceva. Instrument orb, unealtă fără duh. Dar din acest calcul el alungase, ca total nefolositoare, sufletul şi pe Dumnezeu. Găsea că acestea încurcă zadarnic toate treburile omeneşti. Când îi vorbeai de ele, Ion Grindă respira dintr-odată adânc prin botul său păros, rotea ochii, căscându-i mai tare, şi înjura apăsat, refuzând să mai stea de vorbă cu tine.

În faţa acestui om, tovarăşă de viaţă se găsea o femeie subţirică, cu nasul uşor încovoiat, cu privirea ştearsă şi cu părul castaniu. Era fata unui negustor de nu se ştie unde, care-i dăduse, când s-a căsătorit cu Grindă, printre altele, şi făgăduiala unui hectar de vie pe rod. Bătrânul sărăcise însă şi nu mai putea să le dea hectarul făgăduit, care plecase înspre alte mâini, după un proces interminabil, de-a lungul căruia Grindă nădăjduise mereu. Toate acestea ţinuseră ani, pentru ca ani Grindă să asuprească pe femeie în fel şi chip. Prin mahala, povestirile erau multe şi variate. Pornirea lui Grindă ajungea, după aceste vorbe, până la cruzimi trupeşti şi sufleteşti fără nume. O gonea cu vorba, dar niciodată n-o lăsa să plece. Iar dacă ea, pironită de el, fireşte, nu putea pleca, el îi striga că de ce nu pleacă. Nimic din ce făcea femeia nu era bun. Mâncarea, totdeauna, era ori prea caldă, ori prea rece. Ea nu avea nici un cuvânt în casă, măcar să zică dacă vremea e frumoasă sau urâtă: „Taci, idioato!”. Şi zilnic, chestia cu hectarul de vie: „Neam de pungaşi! Nu mi-aţi dat ce-aţi făgăduit. Am să vă ucid pe toţi!”. Pumnii cădeau atunci, tari ca piatra, pe grumazul din ce în ce mai slăbit al femeii, care nu mai ştia ce să facă în faţa dihaniei care o chinuia. Vecinii nu puteau avea nici un cuvânt, căci toţi erau îngroziţi

de omulețul acela mic, îndesat, cu ochii rotunzi şi cu botul păros. Nu s-ar fi amestecat pentru nimic în lume, iar femeile, numai când auzeau de el, puneau palmele la tâmple şi strigau: „Să-l ia naiba de pocitanie! De n-ar mai fi!”. Iar omulețul îşi ducea mai departe lucrarea de nimicire, aruncând, din vreme în vreme, peste mahalaua tăcută, strigătele lui sălbatice, în care numele lui Dumnezeu era batjocorit. Iar vorbele şi părerile pe care cei din jur le aveau pentru o asemenea purtare nici că nu le auzea sau, şi mai rău, le respingea cu crunte sudalme pentru cei care le rostiseră.

Părintele Andrei Pătraşcu, care cunoştea această viață a soților Grindă, ştiută, de altfel, de întreaga vecinătate, tresări.

O totală delăsare îi cuprinse sufletul. Cugetând la acestea, tot trecutul cel apropiat, de când i se puseseră în cale atâtea lucruri neaşteptate, îi apărea atât de mic şi neimportant încât un surâs palid i se prelinse pe chip, iar glasul, fără voie, şopti: „Nimic, nimic”. Toate zbuciumările din nopțile fără somn, din zilele fără îmbucurarea soarelui, îi apăreau acum ca nişte treburi de furnici în fața noii chemări ce se ridica în zarea sufletului înspăimântat: strigătul de ajutor venit dinspre spelunca banditului, care chinuieşte pe un om. Ce să fac? Ce pot să fac? Cum trebuie să fac? Pot să nu ascult chemarea? Părintele Andrei îşi dădea seama, ca în nişte fulgerări sufleteşti, că aceste întrebări deschid un nou drum de-a lungul pustiului iubirii şi că a nu porni pe el ar însemna că ştergi tot începutul bun, făcut, întorcându-te la starea de mai înainte, şi încă mai rău. Atunci, măcar, nu cunoscuseşi unele lucruri, pe care acum le-ai

aflat şi te-ai încântat de ele bucurându-te c-ai învins greutăți şi ai păşit pe cărări luminoase.

Cugetând acestea, părintele Andrei Pătraşcu îşi dădea seama cât de puțin este tot ceea ce a făcut până acum, el, care credea că păşise mult şi temeinic pe căile cele noi. Un întuneric gros se abătu peste sufletul prins în noua bătălie. Înfruntarea lui Grindă?! Cum şi în ce chip? Simțea că are în față un zid de nepătruns şi i se cere să-l străpungă cu unghiile. Din adâncuri se răsuci atunci, din nou, şarpele răzvrătirii. Cel ce zăcuse adormit pe fundul sufletului se deşteptase acum iarăşi, cerându-şi drepturile. Şarpele răzvrătirii din stepele fără fund ale trufiei. Pătraşcu le simțea toate clare şi se înspăimânta.

Şi le relua pe toate de la început, căutând a pune ordine în gânduri: Grindă, nevasta lui, asuprirea, chemarea femeii, preotul. Foarte simplu: preotul, care este deținătorul iubirii lui Hristos, merge la Grindă, îi dă bună ziua cuviincios şi, cu cuvinte pline de iubire, îi spune: „Nu mai asupri femeia", iar el, Grindă, îi răspunde: „Bine, tată părinte, aşa voi face". Preotul pleacă satisfăcut de fapta creştinească săvârşită. Peste putință să se petreacă lucrurile altfel. Cum de i se păruse lui Pătraşcu atât de grea expediția?

Se va duce, aşadar, la Grindă. Cum a putut cugeta că lucrul ar fi cu neputință?

Pătraşcu se ridică de pe scaun ca şi cum ar fi vrut chiar atunci să plece spre casa polițistului. Dar alcătuirea de cărți de joc ridicată în pripă de cugetul preotului se prăbuşi dintr-o dată. Venise în închipuire Grindă şi-i dăduse o tiflă cu degetul, lăsând pe părintele Pătraşcu, din nou, în cumpănă de grea şi de amară nehotărâre.

2.

A doua zi după-amiază, părintele Andrei Pătraşcu bătu la uşa lui Grindă.

Toată noaptea nu închisese ochii, lăsându-se legănat încolo şi încoace de valul nehotărârii. Avea clipe când această „expediție" i se părea de o simplitate atât de mare, încât se mira de ce nu porneşte de îndată şi cu glas plin de voioşie să pună, gospodăreşte, lucrurile la punct. Nu se poate ca Grindă să nu înțeleagă un raționament aşa de simplu: nu se mai poate face nimic cu pământul şi femeia n-are nici o vină. Dar, deodată, ca un fum luat şi destrămat de vânt, aşa pierea construcția nevăzută a gândului, şi în locul ei se iveau ochii rotunzi, aproape galbeni ai lui Grindă, cum şi botul stufos şi negru, țintuindu-l pe Pătraşcu în priviri de rece răutate: „S-a obligat să dea? Să dea! Nu vreau să ştiu nimic". Atunci, gândul mergerii la casa lui Grindă se arăta ca o imposibilitate de o desăvârşită nărozie. „Mă dă afară", răspundea cugetul în fața unei asemenea presupuneri. „Şi ce folos?" Când, în pragul nopții, tălăzuirea din duhul părintelui ajunsese la acest punct mort, voci se auziră la bucătărie. Se auzea glasul Maghiței vorbind cu cineva. Părintele bănui şi, de îndată, se posomorî. „Vreau să vorbesc cu părintele. Trebuie să-i vorbesc. Nu mai pot!" Şi mai înainte ca Maghița să vină să înştiințeze pe părintele, femeia cu privirea ştearsă şi cu părul castaniu se prăbuşi la picioarele lui Pătraşcu, sughițând de plâns şi fărâmând cuvinte de durere: „Nu

mai pot, tată părinte, nu mai rezist!”. Părintele o ridică de jos şi o aşeză cu greutate pe un scaun: „Stai. linişteşte-te!”. Şi totuşi i se părea ciudat de ce nu-i este milă de femeia aceasta cu părul căzut în şuviţe năclăite pe tâmple. Din nou simţi străfulgerarea de odinioară, de uscăciune sufletească şi de nesimţire la suferinţa altuia. Ba, undeva, pe după un dos de zid sufletesc, rânjea o maliţiozitate nesuferită, care şoptea: „Ei, şi? Suferă, dacă ţi-a plăcut să trăieşti cu el!”. Femeia plângea şi se jeluia, povestind nu ştiu ce întâmplări din urmă, cu nişte cozi prinse sus, în cuier, şi cu nişte cărămizi înfierbântate, iar părintele se gândea: „În ce horă am mai intrat?!”, simţindu-se cu totul stânjenit. O ascultase în tăcere şi nu găsise în minte nici o „soluţie”, la chemarea de jar a femeii: „Părinte, învaţă-mă ce să fac, nu mă lăsa!”; în cele din urmă, cu glas îndoielnic îi răspunse: „Bine, du-te şi te linişteşte şi voi vedea eu ce este de făcut”. Femeia îi luase mâna şi i-o sărutase cu buzele uscate şi reci. Şi, pe urmă, veni noaptea cu tălăzuirile ei pe apele cumplitei nehotărâri. Dar ceea ce înfricoşase pe părintele Pătraşcu, în volbura nopţii trecute, fusese teribila constatare a unei noi împietriri a duhului în preajma unei proaspete răzvrătiri. „Dar, până la urmă, ce să caut eu la Grindă? Ce-s vinovat eu să suport mojiciile unui agramat şi-ale unui om fără Dumnezeu?”. Şi, cu cât se ridicau glasurile potrivnice care-i spuneau că tocmai de aceea trebuie să se ducă, cu atât răzvrătirea se făcea ca un vuiet care domina toată încăperea lăuntrică. Argumente crude şi tari se ridicau tocmai în numele omenirii ultragiate de pornirile tuturor ticăloşilor, îndemnând sufletul a nu se lăsa târât de o umilinţă fără de sens, înjositoare. Dar nici „argumentele” contrarii nu se lăsau bătute: veneau năvalnic, biciuind sufletul preotului şi arătându-i

că, atunci când judecă aşa, distruge tot ceea ce, cu atâta trudă, a înjghebat până acum: „Unde sunt elanurile? Unde e iubirea? Unde e Hristos?” – întrebările se auzeau clare şi poruncitoare, iar undeva un glas se auzea: „Făţarnicule! Trufaşule! Nu vrei să renunţi la tine!”. Câteva clipe, sufletul se lăsa biruit într-o moleşeală trândavă, fără să fie neconvins. Şi gândul alerga spre alte şi la alte acoperiri, care, în lumea diafană, de vis, a veghii din noapte, păreau îndestulătoare. Dar nu erau, de vreme ce veneau alte ape din partea cealaltă şi le înghiţeau, într-o luptă nesfârşită. Deasupra lor, în caturile de sus ale duhului, părintele, ca un observator neutru, privea la acest joc fantastic şi se îngrozea de ce pot cuprinde mintea şi sufletul omenesc. Privea şi se întrista, întrebându-se: „Oare, Doamne, voi putea ajunge vreodată la cumpănirea cea mult dorită?”. Chema atunci în ajutor viaţa trăită a celor din urmă fapte: Mihai, Maria, cimitirul, părintele Ieremia... Umile, dar adevărate, ele veneau ca nişte modeşti pionieri ai unei lupte începute şi dădeau sufletului aflat în zbucium puterea nădejdii. Veneau peste ele apele tulburi ale vălmăşagului, le acopereau câteva clipe, dar pe urmă ele se arătau din nou, invincibile şi porneau la cucerirea cetăţii trufaşe. Atunci, ridicându-se din pat şi mergând la geamul luminat uşor de o lucire de noapte, Pătraşcu spusese cuvântul de condamnare, dar şi de eliberare: „Eşti un trufaş, eşti un trufaş!”. Ca la o comandă de sus, vâltoarea se potoli şi dispăru. Glasul zise iarăşi: „Mâine vei merge la Grindă, orice-ar fi şi oricare ar fi rezultatul. Trebuie!”. Se culcase şi adormise buştean, iar acum... stătea la uşa lui Grindă şi aştepta să-i deschidă.

Grindă se ivi, privi scurt şi rece spre Pătraşcu, deschise uşa cu deplină stăpânire de sine şi zise:

- Poftim!

Părintele intră, întinzându-i mâna şi zâmbindu-i cu prietenie. Se aşeză pe scaunul întins de Grindă.

Vru să înceapă să vorbească, dar Grindă i-o luă înainte:

- Zadarnic, părinte. Ştiu, ai venit să-mi spui despre ceea ce crezi dumneata cu privire la viaţa mea. N-am nevoie. Ştiu că nevasta a venit pe la dumneata fără ştirea mea, ca să se miorlăie şi să-ţi ceară ajutor. Şi-a luat plata. Dacă vrei, poţi s-o vezi, bătută, acolo în odaia ei. Am bătut-o eu, iar de sfaturile dumitale n-am nevoie. Ştiu că ai vrea să-mi vorbeşti de suflet, de Dumnezeu, de Hristos şi de alte prostii de acestea. N-am nevoie. N-am nevoie. E limpede, părinte, nu-i aşa?

Părintele, calm şi uşor surâzător, îi răspunse:

- Prin urmare, mă dai afară?

Grindă facu un semn din mână, voind a spune: „Dacă aşa crezi”.

Părintele însă rămase pe scaun şi vorbi cu greutate şi cu cumpăt:

- Domnule Grindă, te rog să mă ierţi!

- N-am ce ierta, părinte.

- Te rog, ascultă-mă. Trebuie să ai şi dumneata, într-un loc, în sufletul dumitale, un locuşor în care să poată fi înţelese şi lucrurile acestea, cu toate că ai zis că nu ai nevoie de ele.

- N-am nevoie! N-am...

- Uite, îţi făgăduiesc că nu-ţi voi vorbi de ele. Am venit numai să te văd şi să te întreb de sănătate. Asta, cred, îmi dai voie s-o fac?

Grindă mârâi ceva şi zâmbi şiret din ochii lui rotunzi.

Părintele începu:

- Îți spusesem adineauri să mă ierți şi nu m-ai lăsat să continui. Te rog să mă ierți că n-am venit mai de mult. Poate că am avut şi eu greutăți şi necazuri, dar ar fi trebuit să vin. Este şi datoria mea. Dar, te rog, să ştii că adesea m-am gândit să vin.

Grindă se mişca pe scaun ca un erete ce nu se vrea lăsat prins în colivie. Părintele urmă:

- Uite, să vin aşa... ca la nişte vecini, să-i mai întreb de una, de alta, de vreme şi de treburi, să bem un pahar cu apa rece şi, dacă se poate, să prindem un fir de glumă, că destul de grea e viața şi mari sunt necazurile.

Grindă rupse vorba:

- Părinte, eu văd că vrei să mă prinzi cu vorba. Astea-s fleacuri şi nimicuri. Ce, parcă dacă am necazuri şi nevoi, ai să mi le uşurezi dumneata?

Părintele surâse uşor şi fără prefăcătorie, şi zise:

- Om pe om se poate uşura. De ce să nu credem?

Grindă pufni disprețuitor şi răspunse:

- Ce? Om pe om?! Om pe om se înşală, om pe om se fură. Ce să aştept eu de la om? Niciodată! Eu singur fac ce-mi trebuie. N-am nevoie de om. Pe om, dacă pot şi cât pot să-l pun să-mi şteargă ghetele, să-l pun să-mi fie mie de folos. Aşa să ştii dumneata, părinte!

Preotul, închizând slab ochii, zise:

- Nici dumneata nu crezi tot ce zici.

Grindă izbucni, sărind în picioare:

- Ba cred, ba cred! Nu mă ştii, părinte! Habar n-ai. Eu aşa am fost şi aşa sunt. Aşa m-am ridicat, de unul singur, lovind şi neținând seama de nimic, dar drept...

- Cum poate fi drept aşa ceva? îl întrerupse părintele.

- Ba-i drept! E desăvârşit drept. Eu m-am trezit pe lume ca să lupt, fiindcă nimeni nu-mi dă. Eu am dreptul să iau, fiindcă trebuie să trăiesc. Şi dacă cineva mi se pune în cale, eu îl dau în lături şi, dacă poate şi-i dă mâna, n-are decât să mă dea el. Îl opresc eu? Nu! Atunci, pe temeiul acesta, al dreptului de a trăi, eu lupt cu toate mijloacele.

Aşa am răzbit în poliție, aşa am răzbit în viață. Nu mă interesează deloc nevoile altuia şi nici nu vreau să ştiu de altul, ci numai de mine şi de nevoile mele. Eu să trăiesc, viața celorlalți nu mă interesează decât doar s-o speculez pentru viața mea.

- Atunci de ce te-ai pus în slujba Statului, adică a tuturor?

Grindă, fără să se lase prins, răspunse de îndată:

- Aici e altceva. Aici, îmi fac datoria la care m-am îndatorat. Atât! Eu m-am îndatorat la un lucru şi îl fac! Dacă nu-l fac, însemnă că mi-am călcat datoria. Şi fiindcă îl fac, oblig şi pe ceilalți să şi-l facă. Statul, ca şi omul, trebuie să se apere, şi el se apără prin cei care s-au îndatorat la aceasta.

Se opri şi, fără să-l lase pe părinte să-l întrerupă, continuă:

- Iată, ticălosul de socru meu s-a îndatorat să-mi dea un hectar de vie şi nu mi l-a dat. Stai, stai, părinte. Ştiu ce vrei să spui. Că nu mai poate acum.

- Fireşte, fireşte…

- Să poată!

- Cum?

- Nu ştiu. Să poată. Să vândă ce are, să mănânce mai puțin, să se îmbrace mai ieftin, să umble desculț. Nu ştiu. Să-mi dea ce mi-a promis. Asta vreau. Chiar numai pentru ca să nu renunț la principiile mele şi tot nu mă las!

Părintele nu răspunse nimic, ci numai închise ochii, ca şi cum o durere i-ar fi plesnit drept în lumină.

Grindă urmă:

- Or, pentru aceasta nu-mi trebuiesc miorlăituri şi sfaturi. N-am nevoie de ele. Ci, mai presus de toate, îmi trebuie putere şi concentrare. Trebuie să-l silesc prin toate mijloacele. Toate, părinte!

Părintele înțelese la ce se gândea polițistul şi respiră adânc, privindu-l în ochi.

- Şi totuşi, domnule Grindă.

Grindă, repede:

- Ştiu. Vrei să-mi spui despre cele sufleteşti şi de moşneagul acela, cu care înşelați voi lumea.

Părintele răspunse:

- Fiindcă ziseşi dumneata, îți răspund:

- Da, domnule Grindă de acestea vreau să-ți spun.

Grindă, râzând rânjit:

- Hm! Dumnezeu, nu-i aşa? Dumnezeu… Cine-i? Unde-i? Hristos? Care? Unde?! N-am nevoie de aceste lucruri. N-am nevoie. Iubirea? Aud pe unii şi pe alții, că predici foarte frumos la biserică şi că nu mai isprăveşti acolo propovăduind iubirea lui Hristos. O vorbă, o înşelare, o minciună. Duceți pe oameni cu o închipuire. Iubirea lui Hristos? A fost, poate, un vis al unui nebun de cine ştie când. Arată-mi undeva, părinte, iubirea aceasta. Unde? Unde?

Părintele zise calm:

- O dovadă că este sunt chiar vorbele dumitale...

Grindă, ca un şarpe călcat pe coadă, izbucni:

- Nu, nu! Eu o urăsc! O urăsc fiindcă e înşelarea cu care îi prostiți pe cei slabi.

- Dacă n-ar fi, n-ai avea ce să urăşti. De ce să urăşti ceea ce nu este?

Grindă îşi luă vânt o clipă şi răcni:

- Ai zis, părinte, că nu-mi vei vorbi despre acestea. Eu nu zic că este, ci numai că urăsc ceea ce voi credeți că este.

Pentru câteva momente tăcură amândoi. Grindă reluă mai potolit:

- Zici că este, părinte, un Dumnezeu? Dacă aceasta ar fi un adevăr, atunci de ce atâtea nedreptăți, atâtea lupte, atâtea boli şi atâtea necazuri?

- Şi ce, de acestea-i răspunzător Dumnezeu?

- Da' cine? Eu?

- Noi toți, prietene Grindă.

- Nu înțeleg cum vine asta. Este iar o minciună cu care adormim oamenii. Ia ascultă, părinte, te rog, la cele ce-ți voi spune. Iată, eu, acesta care mă vezi, Ion Grindă, n-ai crede… e mult de-atunci şi-i bine că-i mult, ca să le pot uita mai deplin. Iată, părinte, eu am avut cândva o fericire, o fericire a mea...

Părintele îndreptă puțin umerii, lăsând apoi capul într-o parte şi urmări cuvintele polițistului.

Grindă, parcă ezitând, urmă cu glas prefăcut:

- Aşa… M-am însurat şi eu, ca toți oamenii. Am luat o femeie din popor, de unde mă trăgeam şi eu, şi am început viața în doi. Şi a trecut vremea şi, iaca, peste puțin, s-a arătat în viața noastră o ființă mică, aşa… cu picioruşe şi cu mânuțe de gânganie...

Fără să vrea, părintele îl întrerupse:

- Cum? Ați avut un copil?

Grindă, încruntând uşor fruntea, nu-i răspunse, ci urmă:

- ... şi cu nişte ochişori ca două mărgele. Şi-mi era drag. Era băiat. Glasul lui era din ce în ce mai cald, mai nepotrivit cu tot ceea ce fusese mai înainte. Părintele dădea din cap, abia văzut, cugetând: „Şi el – acelaşi drum”.

Grindă continuă:

- Şi când veneam seara şi vedeam de la uşă cum se juca în leagăn cu picioruşele, aveam în suflet ca o fericire, aşa, un bine. Şi a crescut şi s-a făcut mărişor. ÎI chema Gheorghiță. Hm… şi Grindă se opri.

Apoi, învingându-şi trecătoarea emoție, redeveni cel dinainte, zicând:

- Şi, domnule părinte, într-o zi, Gheorghiță s-a îmbolnăvit. Când am venit acasă, l-am găsit cu obrajii ca racul de fiert şi cu ochii însângerați. Am văzut mai dinainte că se duce. Şi, părinte, s-a dus, dar nu s-a dus singur.

Se opri.

Părintele aştepta, fără să pară surprins.

Şi Grindă continuă:

- S-a dus şi cu fericirea mea...

Apoi izbucni cu glas spart:

- Iată! Iată ce a făcut Dumnezeul tău! Iată ce a făcut!

Părintele nu răspunse nimic. N-ar fi înțeles cu niciun chip Grindă ceea ce sufletul preotului ar fi respirat atunci prin vorbe. Ci numai îşi plecă fruntea în piept.

Grindă, şi mai tare împuns prin această tăcere, se plimba prin camera, pufnind pe nări:

- Nu răspunzi?! Desigur, nu răspunzi. Ce-ai putea răspunde?! Nu-i nimic de răspuns, părinte. Nu-i nimic de răspuns. Hm! Nădăjduiți în iubirea lui Hristos, care-i Fiul lui Dumnezeu! Vorbe, părinte, fleacuri bune pentru adormit proştii. Iubirea?! Hm, o prostie, o milogeală, o... minciună a popilor ca să curgă pitaci la cutie, o minciună!

Da, părinte, o minciună, ca şi Dumnezeul cu care umblaţi de dimineaţa până seara în gură. Asta-i, să ştiţi! Înşelaţi pe cine vreţi! Pe mine, nu! Nu, nu, nu!

Încet, părintele Andrei se ridică, în tăcere, de pe scaun, merse fără cuvânt la cuierul din antreu, îşi luă băţul şi pălăria, se întoarse spre cel ce se plimba, agitat, prin odaie, îşi plecă fruntea uşor şi şopti, mai mult ca pentru sine: „Dumnezeu să te aibă în sfânta lui pază!" şi plecă, urmat de aceleaşi vorbe, care păreau un clămpănit ca de cioc de barză, al unui nebun, care striga doar un singur cuvânt: „Nu, nu, nu!".

Cu pas grăbit, părintele Andrei Pătraşcu mergea spre casă, dorind să ajungă cât mai repede. Simţea o dorinţă nestăvilită să intre cât mai degrabă în cămin, să găsească acolo pe Mihai şi pe Maghiţa, să-i simtă aproape, să vorbească cu ei, să le vadă lumina de bunătate din ochi, să le audă glasul înmuiat de iubire, să se simtă cuprins de jur-împrejur de calda lor prezenţă, de aerul acela intim care se aşezase de curând în casa lor.

Era aproape de casă, dar în scurtul răstimp până să ajungă acolo, părintele Andrei Pătraşcu trăi, cu intensitate, dorul cel bun spre cei dragi. Îi simţea atât de aproape de sufletul lui, dar, mai presus de toate, simţea acum că în duhul lor se strecurase ceva cu totul deosebit, o esenţă de preţ, o binecuvântare.

Ţinutul prin care trecuse în sfertul de ceas din urmă, cu îngheţul polar în preajma căruia sufletul său se aflase, a avut darul de a aduce o lămurire neaşteptată în zbuciumul lui Pătraşcu, ca un vânt care, luând cu sine toată pulberea nefolositoare, ar fi lăsat văzului numai firele bune, grele şi strălucitoare, de aur.

N-ar fi bănuit părintele Andrei că din sforțarea făcută asupra lui de a se birui şi a merge în casa lui Grindă va putea ieşi acest lucru neaşteptat, acest lucru de preț.

Păşea spre casă şi mulțumea lui Dumnezeu: „Doamne, iartă-mă că am tăcut! Aşa am simțit că Te apăr mai cuviincios în fața acelui nebun. Şi-ți mulțumesc, Doamne, pentru tot ce-mi dai! Eşti mare şi bun, Doamne, şi nebănuite sunt cărările Tale”.

Când ajunse în prag, Maghița îl întâmpină.

- Părinte, ai fost în vizuina dihaniei?

- Am fost, Maghițo.

- Şi ce-a zis?

- Maghițo, să ne rugăm lui Dumnezeu să ajungă şi el la cunoaşterea adevărului.

- Să ne rugăm, părinte.

Pe urmă, Andrei Pătraşcu, o întrebă călduros:

- Maghițo, unde-i Mihai?

Maghița îi răspunse:

– N-a venit încă.

Iar părintele scoase un scaun în grădinița plină de flori şi se aşeză, aşteptându-l pe Mihai.

Dar, în ziua aceea, Mihai veni trist de la liceu. Pe fruntea lui crescuse o umbră, pe care, de îndată, atât părintele Andrei, cât şi Maghița, o observară.

- Ce ai, maică dragă? – îl întrebă Maghița, cu un tremur de îngrijorare în glas.

Mihai îşi destinse fruntea şi surâse, răspunzând:

- N-am nimic, mamă Maghițo.

Venise şi părintele şi, ca niciodată până atunci, îl întrebă:

- Ce ai, băiatule? dar şi lui Mihai îi răspunse la fel.

Mihai era supărat, fără îndoială, şi pricina acestei supărări trebuia s-o afle părintele şi Maghița, căci altfel nu e pace în casa lor.

Înainte de a lua masa de seară, părintele Andrei îl chemă pe Mihai şi-i zise:

- Mihai, băiatule, eu trebuie să ştiu de ce eşti posomorât?

Era atâta grijă curată în glasul părintelui, încât ochii lui Mihai se umeziră pe dată, iar buzele îi tremurară uşor. Părintele avu presentimentul unui alt rău, unei alte pricini de necaz.

Mihai răspunse:

- Nu sunt supărat pentru mine, părinte.

- Atunci, ce este?

- Părinte... şi glasul lui Mihai se opri, emoționat.

Părintele, intrigat, întinse mâna spre Mihai şi-l apucă de umăr, trăgându-l spre el:

- Spune, Mihai.

- Părinte, domnu' Petrescu persecută pe Ion, şi Ion are să se spânzure din cauza asta.

- Cum? Ce? Cine-i domnul Petrescu şi cine-i Ion?, întrebă părintele Andrei.

- Domnu' Petrescu e profesorul nostru de chimie, iar Ion este colegul meu.

- Cine e acest coleg al tău?

- Părinte, Ion este fiul doamnei Mancaş, văduva maiorului.

- Ah!, exclamă părintele şi-şi aduse aminte de drama acelui maior.

Reluă:

- Ei, şi cum?

- Părinte, domnu' Petrescu îi spune mereu lui Ion că-l priveşte obraznic şi că învrăjbeşte băieții şi, părinte, nu-i adevărat!

- Atunci cum de se leagă de el?

- Nu-l poate suferi. Toată clasa ştie.

- Cum asta?

- Se leagă de el în toate orele şi Ion, părinte, n-are nici o vină...

Ochii lui Mihai înotau în lacrimi. Părintelui îi fu milă şi de el şi de colegul necunoscut. Prin glasul lui Mihai tresărea adevărul unei nedreptăţi.

Fără să-l mai întrebe părintele, Mihai continuă:

- Acum o săptămână, părinte, domnu' Petrescu i-a spus în clasă lui Ion: „Vezi, mă, să nu ajungi ca taică-tu!" şi Ion n-a răspuns nimic, iar domnu' Petrescu i-a'zis: „Ce? Nu răspunzi nimic?" şi Ion a tăcut. Pe urmă, l-a dat afară şi i-a spus: „Eşti un păcătos!". Aşa i-a spus, părinte, domnu' Petrescu.

Părintele Andrei tăcea, cu privirile în pământ, simţindu-şi de îndată sufletul cuprins de milă.

Mihai nu se opri:

- Azi, părinte, domnu' Petrescu iar s-a legat de el. S-a trântit în spatele clasei o fereastră din cauza vântului şi domnu' Petrescu a strigat deodată: „Mancaş, de ce-ai trântit fereastra?", şi Ion a răspuns: „N-am trântit-o eu". Atunci, domnu' Petrescu a zbierat: „Mai şi minţi, măgarule?!". Ion a tăcut şi domnu' Petrescu a strigat şi mai tare: Acum taci, păcătosule?", şi Ion iar a tăcut. Atunci, părinte... şi glasul lui Mihai se opri, sugrumat.

- Ce este?, întrebă repede şi cu teamă, părintele.

- Atunci, părinte, m-am ridicat eu.

- Şi?

- Şi am zis: „Domnule Petrescu, n-a trântit fereastra Ion. A bătut vântul". Domnu' Petrescu s-a mâniat foarte tare şi a strigat şi la mine.

- Ce ţi-a spus?

Mihai, ezitând:

- Nimic, părinte...

- Spune drept!

- Părinte, nu-s supărat pentru mine. Mi-a zis că... dar nu-i nimic...

- Ce ți-a zis?

Mihai tăcu. În sufletul părintelui se făcu umbră.

Băiatul urmă:

- Şi l-a dat afară, părinte. I-a spus să vină la liceu cu mama lui, şi..

- Şi?

- Şi, după ce am plecat din clasă, Ion mi-a ieşit înainte în maidan. M-a aşteptat acolo şi mi-a zis: „Mihai, eu am să mă spânzur". Aşa a zis, părinte, şi plângea.

Mihai nu-şi mai putu reține lacrimile şi, suspinând, încheie:

- Şi eu i-am zis ca să fie liniştit, că am să-ți spun eu matale.

Părintele zise:

- Bine ai făcut că mi-ai spus. Am să mă duc eu.

Mihai se apleacă şi sărută mâna părintelui. Părintele Andrei îi luă capul între palme şi-l sărută pe frunte, zicându-i:

- Mihai, băiete...

Pe urmă rămase gânditor în odaia năpădită de umbre.

Ştia din auzite şi povestea văduvei Mancaş, şi aceea a lui Petrescu, profesorul de chimie.

Nu de mult, cronica faptelor diverse arăta toate amănuntele sinuciderii maiorului de administrație Mancaş, asupra căruia, de multă vreme, apăsau grele învinuiri: petreceri, beții, bani luați din casă, vânzarea unui imobil

al nevestei pentru acoperirea lipsei şi, pe urmă, iar petreceri, iar beţii, iar bani luaţi din casă. Până într-o zi, când maiorul se trezi nas în nas cu zidul de granit al neputinţei de a mai ocoli moartea: luă de pe masa de noapte revolverul şi îşi zbură creierii pe pereţi. Pe urmă, nevasta sa cu Ion culeseră de pe jos, odată cu trupul lui, pietroaiele mizeriei pe care le duceau acum în spinare. Dar lucrul nu se opri aici. Căci femeia, privind cu ochi înspăimântaţi prăpastia ce rămânea în urma maiorului, nu avu de ce sprijin să se apuce şi, atunci, în nopţi de insomnie crâncenă, mâna începu să-i alunece spre sticla cu eter. Încet-încet, eterul deveni tovarăşul ei de toate zilele. Veniseră, apoi, fireşte, nişte oameni ai legii, care luară din casă tot ce găsiră, spre a le vinde întru îndestularea statului cel jefuit de Mancaş. Femeia a tăcut, cu ochii holbaţi, şi i-a lăsat să facă ce doresc. Dar tot de atunci, dacă treci noaptea pe la casa maiorului, poţi vedea, prin curte, o fantomă neagră, cu capul îmbrobodit într-un batic, mergând de-a lungul gardului în tăcere, de parcă ar căuta ceva niciodată de găsit, iar alte dăţi poţi auzi, în plină amiază, unele strigăte, ca de cucuvea, venind dinspre încăperile goale. Este nevasta maiorului. Acolo trăieşte Ion, prietenul lui Mihai...

Cu Petrescu, povestea e aproape aceeaşi. Soţia sa, într-o bună zi, a plecat de-acasă cu un chelner chipeş, care, fireşte, după ce i-a tocat paralele, a lăsat-o de izbelişte pe marginea trotoarului. După aceasta, femeia s-a topit în hăul necunoscut al stricăciunii. Nimeni nu mai ştia de ea. În urma ei, Petrescu s-a apucat de băut. Şi acum, el bea necontenit.

Părintele Andrei plimbă prin faţa minţii aceste două şuvoaie de ape tulburi, care se întâlnesc în acelaşi focar

de durere: Ion. În el a fost dat să se încrucişeze aceste două fire, venite cine ştie de unde, prinzându-l la mijloc şi sugrumându-l.

Duhul i se tulbură din nou şi mintea nu ştie pe ce cale mai bună să apuce. Simte vag şi totuşi puternic că toate acestea se țes în jurul lui ca pentru a-i încerca sufletul, ca pentru a i-l întări în lupta care s-a încins. Şi totuşi, de undeva se mai ridică, în marginea zărilor sufleteşti, fumul negru al vulcanului de răzvrătire. „Pentru ce aceasta? Ce pot face eu în fața acestor ziduri? Cine le ridică înaintea duhului meu?”. Simte însă, cum ceva din străfunduri, o temelie nouă stă neclintită în fața noilor valuri ce se pregătesc a lovi în ea. Ceea ce-l supăra însă mai mult e o înclinare spre trândăvie. Va fi foarte greu – aşa-i spune noul glas. O, câte sunt şi câte vor mai fi! Putea-vei tu, om cu puteri mărginite, să faci față la asemenea puhoi de valuri nesfârşite? Ce? Crezi că s-au sfârşit şi că de-aici înainte vei duce o viață tihnită, cu trudele sfârşite? Şi duhul lui Pătraşcu, în loc de a se simți biciuit de toate aceste perfide întrebări, se simte tras spre o trândăvie din ce în ce mai apetisantă. Vede limpede că, dincolo de toți aceştia: Grindă, Mancaş, Petrescu, stă oastea fără sfârşit a celor asemănători lor şi puterea nevăzută îi arată această oaste, în şiruri fără număr şi, cu surâs de batjocură, îi şopteşte: „Te crezi tu în stare să faci față unei asemenea oştiri?”.

Pătraşcu stătea în acelaşi loc în care-l lăsase Mihai şi se gândea la toate acestea, încercând să scape de ele şi să se bucure mai departe de acea stare de duh pe care o avusese când ieşise din casa lui Grindă. Dar îi fu peste putință s-o regăsească. O avea limpede în minte, dar acestei imagini nu-i mai corespundea în inimă nimic. Se reîntoarse

atunci la conversația purtată cu Mihai. Chipul lui, cu ochii înotând în lacrimi şi cu buzele uşor tremurătoare, îi veni în minte cu uşurință. Îl aşteptase în grădinița şi tresărise când îl văzuse la colțul străzii. Avusese un scurt strigăt în sine: „Ce-mi este mie şi lui?" şi, în mic fulger sufletesc, auzi: „E copilul meu". Duhul i se umpluse de un bine cald, ca un temei nou, ca un început al altor zile, mângâiere pentru toată durerea trecutului. Este, oare, cu putință? Revărsare şi transfigurare. Duhul le dorea cu putere, cugetul le arăta însă cu neputință. Dar Mihai se arătase înnegurat şi-i povestise întâmplarea cu Ion şi cu Petrescu. O milă neamestecată luase locul trăirilor de mai înainte: „Da, mă voi duce la liceu şi voi vorbi cu Petrescu. Ce i-o fi spus lui Mihai, de n-a vrut să repete? Desigur, vreo răutate de bețiv. Se va fi legat de sărăcia lui, sau de...? Nu se poate...".

Cugetând la acestea, părintele Andrei se mira totuşi cât de drag îi era copilul acesta, ivit pe negândite în casa lui.

Căută atunci să vadă ce face, şi-l văzu stând de vorbă cu Maghița. Desigur că îi povestea şi ei întâmplarea de la şcoală. Îi va fi spunând ei ceea ce nu-i spusese lui?!

Privindu-i pe amândoi, în acest sfat potolit şi intim, părintele Pătraşcu simțea revenindu-i nu ştiu ce tărie pentru întâmpinarea celor rele şi neplăcute, care se vor arăta, desigur, de-a lungul zilelor următoare.

La uşa părintelui, în ceasul acela al amiezii, se ivi un necunoscut.

Părintele stătea în odaia lui de lucru abătut.

Fusese la liceu în dimineața aceea. Toate îi apăreau limpezi în minte...

Petrescu, de cum îl văzu, îi zise: „Părinte, tocmai voiam să te văd şi să-ți atrag serios atenția asupra… asupra băiatului acela, pe care l-ai luat să-l creşti".

Părintele privi spre chipul chel şi cu cioc rar al lui Petrescu şi simţi în suflet o amărăciune. Felul de a vorbi, ochii cu vinişoare roşii şi mai ales răceala care se răsfira dinspre duhul lui Petrescu îi răpiră cuvintele pe care le pregătise mai dinainte: „Domnule Petrescu, mă rog de iertare, dar am venit să-ţi vorbesc despre copilul nenorocitului de Mancaş". Şi acum, Petrescu îi vorbea, cu ameninţare reţinută, despre Mihai.

- Ce-a făcut, domnule Petrescu?

- Grav, părinte. Un început de rebeliune.

- Cum aşa?

- S-a înhăitat cu derbedeul beţivei aceleia, văduva lui Mancaş, şi amândoi îmi tulbură clasa. Bine ai făcut că ai venit. Iată, ţi-i spun pe amândoi.

Părintele nu ştia nici ce să creadă şi nici ce să răspundă. Vedea că profesorul vorbeşte sigur, ca de ceva petrecut în realitate, şi totuşi duhul îi spunea că totul nu e decât o închipuire a răutăţii lui.

- Aş putea să ştiu, anume, în ce stă nesupunerea lor?

Profesorul, cu buzele strânse şi cu ciocul puţin ridicat, tăcu o clipă, după care zise:

- Bănuiesc că nu vrei să mă interoghezi?

Părintele protestă cu sinceritate:

- Vai, domnule Petrescu, deloc. Ci numai aşa...

- Cum aşa? Nu-ţi spusei că-s nişte răzvrătiţi?

Părintele, domolindu-se:

- Domnule Petrescu, în cazul acesta, aş avea o rugăminte!... şi aşteptă puţin.

Profesorul îşi strânse iar buzele şi-şi ridică ciocul rar:

- Mă rog, poftim.

Părintele zise cu blândeţe:

- Domnule Petrescu, copilul doamnei Mancaş e un nenorocit. Ştii tragedia acestei case!

- Mda, mda...

- El nu are nici o vină în toate. E un copil încă.

- Şi ce-i pot face eu? Ce-i pot face?

- Aş îndrăzni să atrag binevoitoarea dumneavoastră atenţie asupra lui.

- Părinte, eu nu-s dădaca nimănui. E treaba lor. Să facă fiecare ce poate. Crezi dumneata că eu am vreme să mă ocup de asta?

Părintele grăi simplu:

- Te rog, în numele dragostei pentru cei necăjiţi, domnule Petrescu!

Petrescu se opri, mirat, apoi răspunse uscat şi sacadat, ca într-o sentinţă:

- Astea, părinte, să le spui acolo la biserica dumitale, pentru proştii care vă cred...

Părintele lăsă capul în piept şi tăcu.

Profesorul simţi că ar trebui să spună ceva.

- De aceea suntem unde suntem. În loc să deprindem tinerele generaţii cu raţionalismul creator, le narcotizăm cu poveştile astea mistice şi mucegăite. Ştiu, ştiu, nu-i nevoie să-mi spui dumneata legenda lui Hristos. Mda... basmele cu care s-a rătăcit atât de multă lume. Părinte, azi e epoca raţionalismului şi în acest spirit trebuie crescuţi copiii! Petrescu încheie:

Aşa că, părinte, n-am nevoie de fleacurile astea. Îmi pare rău că trebuie să ţi le spun, mai ales că am auzit de frumoasele predici pe care, cu atâta... înţelegi, nu mai e nevoie să-ţi spun...

Pe acestea din urmă le spusese ca o supremă injurie. Ieşind de la liceu, părintele întâlni la poartă un elev ce părea speriat,

- Părintele îl opri:

- În ce clasă eşti, băiatule?

Atâta amărăciune era în ochii şi în glasul părintelui, încât copilul prinse curaj şi spuse:

- În clasa a patra!

- Şi de ce nu eşti acum în clasă?

- M-a trimis domnul director acasă pentru că am venit netuns.

Mergând împreună, continuară să vorbească:

- Ce i-a spus domnul Petrescu lui Ion Mancaş alaltăieri?

- Că are să ajungă ca taică-su.

- Dar lui Jurea ce i-a spus?

- Jurea a sărit să-l apere pe Mancaş şi a spus că geamul s-a trântit singur, din cauza vântului.

- Şi domnul Petrescu ce i-a spus?

Copilul se codea.

- Spune-mi mie ca la un părinte...

- Părinte, mi-e ruşine.

- Spune, copilule!

- I-a zis, părinte: „Fecior de slugă ce eşti!”.

- Şi Jurea ce a zis?

- Nu a zis nimic.

- Bine, copilule.

Nici nu-şi amintea pe ce drum a venit acasă şi nici sufletul nu şi-l putea linişti cu nimic.

Un rău amar îi cuprinse întregul corp şi o milă fără hotar pentru Ion şi pentru Mihai îl făcea să respire greu, ca şi cum ar fi cărat ceva în spate. O tristețe rea se ridica din margini şi-i întuneca cerul sufletului. Privea pe furiş

spre Mihai, care, liniştit, îşi aşeza lucruşoarele pe masa lui de studiu şi se pregătea să-şi înceapă lecţiile. Auzea, ca pe nişte lovituri de ciocănitoare izbind în suflet, vorbele: „Fecior de slugă..”. Mihai stătea, în închipuire, drept, ca un mucenic şi primea cuvintele de insultă. O lumină senină se plimba pe fruntea lui, făcându-i chipul şi mai frumos. În faţă, omul chel, cu cioc rar şi cu ochii prinşi de vinişoare roşii, izbind în inima nevinovatului, şi scuipându-l cu balele lui pline de miros greu de rachiu. Pentru aceasta, părintele îl iubeşte înzecit mai mult decât înainte şi-l simte intrând în însăşi fiinţa lui, ştergând toate piedicile, mai ales ale duhului de înălţare. Şi-i gata să-i mulţumească lui Petrescu că l-a împins de spate cu putere spre Mihai, spre copilul sufletului lui cel nou.

Se ridică din locul unde căzuse când venise de la liceu şi se îndreaptă spre Mihai. Ar vrea să-i prindă capul în palme şi să-l aplece pe piept. Pe urmă, să-i şoptească cu dragoste: „Copil al unei sfinte”, ca să şteargă de pe chipul lui de duh urmele scuipatului omului chel, cu cioc rar şi cu privirea prinsă în vinişoare roşii.

Dar tot atunci, ca o nouă ameninţare, văzu la geamul de la intrare pe omul necunoscut, privind cercetător înăuntru.

Se ridică repede şi-i ieşi în întâmpinare, zicându-şi în sine: „Te voi apăra eu, Mihai!”.

Omul acela era un poliţist. Deschizându-i, părintele îl întrebă:

- Ce doreşti dumneata?

Acela, drept răspuns, întrebă la rându-i:

- Aici locuieşte tânărul Mihai Jurea?

- Da, răspunse părintele. Ce s-a întâmplat? Şi avu o strângere de inimă, gândind la cele pe care le avusese mai înainte în minte.

- Un mandat urgent de aducere.

Părintelui i se păru că s-a năruit ceva în suflet.

- Un mandat de arestare?!

- Nu, părinte, un mandat de aducere.

- Pentru ce?

- Nu pot şti, părinte. E martor într-un proces.

Mihai, auzindu-şi numele, veni şi el la uşă. Părintele se întoarse către el şi-i zise prevenitor:

- Te cheamă la tribunal ca martor. Ce poate fi?

Mihai răspunse:

- Nu ştiu nimic.

Poliţistul, ca să-i liniştească, zise:

- Cine ştie? Ceva fără importanţă. A fost de faţă la vreo bătaie sau la un alt delict.

- Ştii ceva, Mihai?

Mihai tăcu puţin, pe gânduri.

În vremea aceasta, atrasă de larma de la uşă, veni şi Maghiţa, privind cu îngrijorare:

- Ce s-a întâmplat?

Poliţistul îi spuse şi ei cum stă treaba.

Maghiţa, oarecum hărţuită de această întâmplare, zise poliţistului:

- De ce nu lasă băiatul în pace?

Poliţistul, ca răspuns la toate, zise:

- Eu nu ştiu. Tânărul trebuie să meargă cu mine...

Părintele interveni:

- Vine singur. Lasă-i hârtia.

- Nu pot, părinte. Trebuie să meargă cu mine. Aşa-i ordinul lui domn' şef…

Părintele privi spre Maghița şi Maghița spre părintele.

Mihai zise liniştit:

- Merg – şi se duse să-şi ia şapca de licean.

Maghița, cu grijă:

- Măcar mănâncă ceva.

Părintele, cu acelaşi glas:

- Să-i dăm nişte bani, să aibă la el.

Şi polițistul plecă cu Mihai.

Părintele, privindu-i cum pleacă, simți un gol în suflet. I se părea că i-l ia pentru totdeauna, că nu-l va mai revedea. Se posomorî.

În casă se făcuse, dintr-odată, pustiu.

Maghița îşi făcu de treabă prin preajma părintelui, şi, prefacându-se că aşază nu ştiu ce lucru la locul lui, îl întrebă:

- Cred, părinte, că nu i-o face careva vreun rău? Ce zici?

Părintele râse uşurel:

- Ce Dumnezeu, Maghițo, doar nu trăim pe vremea tătarilor!

Dar vorbele Maghiței erau tocmai acelea pe care şi le auzise în cap şi părintele Andrei.

Ca pentru a se asigura mai mult pe sine, părintele îşi înghiți râsul şi zise Maghiței:

- N-ai nicio grijă, Maghițo, într-un ceas e acasă.

Se aşeză la masă singur, fără poftă şi cu gândurile împrăştiate. O nelinişte pe care nu şi-o putea stăpâni îl făcea să cugete la lucruri nechibzuite, absurde. Îl vedea pe Mihai dus de polițist cine ştie unde, pentru cine ştie ce scop scelerat. Nu cumva totul e o punere la cale a lui Grindă? Cum de nu s-a uitat deloc la hârtia polițistului? Ce proces poate fi acela? Şi de unde până unde Mihai martor? Desigur că e

o intrigă. Văzuse el în ochii lui Grindă lucirea unui gând de răzbunare, fiindcă soția sa venise în casa lui, cerându-i ajutor. Cum de l-a lăsat aşa de uşor pe băiat?

Neliniştea se face vuiet în toată ființa şi părintele se duce de câteva ori prin apropierea Maghiței, doar îi va spune dânsa vreo vorbă din care să culeagă o potolire. Dar Maghița tace, tace necontenit. Şi totuşi, şi în apele privirii ei, pe care părintele i le zăreşte cu coada ochiului, luceşte neliniştea.

- Ce zici, Maghițo?

- Ce, părinte?

- Ce proces poate fi?

- La asta mă gândesc şi eu...

- N-o fi ceva de pe vremea când stăteau la sat?

- Mai ştii?!...

- Să ştii că asta-i.

Discuția se opri, dar neliniştea părintelui rămase întreagă.

Se aşeză la masa de lucru, căutând a gândi la cine ştie ce treabă a zilei. Dar gândul îi aluneca mereu alături: „Ce-o fi făcând Mihai acum? Pe unde poate fi?”, şi se oprea cu privirea în gol. La răstimpuri, simțea cum îl arde sclipirea din ochii Maghiței, care, din cealaltă odaie, îl spiona ca să vadă ce face. „Se gândeşte şi ea tot la Mihai...”, cugeta părintele, alegând, absent, cu mâinile nişte hârtii de pe masă.

Se lăsă, pe urmă, în divanul din odaia de culcare şi închise ochii cu de-a sila. Dar în negrul de sub pleoape răzbi iar o privelişte ciudată: polițistul ducea pe Mihai la spânzurătoare, iar Mihai se zbătea, zicând: „Ion se spânzură, nu eu”. Veniră atunci peste gând apele noroioase şi palide ale convorbirii cu Petrescu, bețivul. Auzi?! Zice

el despre „bețiva de mă-sa”, el, bețivul cu barbişon rar şi cu fața galbenă şi nerasă. Ca o pecingine vie. Aşa se întinde beția peste tot… o pecingine gri şi respingătoare. Se întinde, se întinde, luând cu ea şi pe părintele Pătraşcu în preajma somnului care-l cuprinde. Dar un glas de spaimă, venit din văgăunile minții, gata de a fi cuprinsă de somn, se aude clar: „Ion s-a spânzurat!”. Părintele se ridică repede de pe divan, având încă în minte ecoul glasului. Parcă a strigat Mihai. Unde-i Mihai? De ce l-am lăsat să plece singur?

Şi fără să mai stea pe gânduri, se îmbrăcă şi dădu să iasă din casă. Aducându-şi aminte de Maghița, se întoarse şi-i zise:

- Eu plec, Maghițo.

- Bine, părinte. Sărut mâna! Dar...

Părintele se opri din drum şi o întrebă:

- Ce-i Maghițo?

Maghița, stânjenită, îndrăzni:

- N-ar fi bine, părinte, să treci matale pe la...

- Pe unde, Maghițo?

- Cum îi zice? Pe la trebonal...

- Ce să fac, Maghițo?

- Aşa, părinte, poate întâlneşti pe Mihai...

Părintele, fără să mai privească pe femeie, răspunse cu glas îndoielnic:

- Poate că am să trec şi pe-acolo, Maghițo...

Dar şi de data aceasta Maghița îi citise gândurile.

Ajuns la colțul străzii, părintele opri o trăsură şi zise în grabă birjarului:

- Repede, la tribunal!

E mult de când s-a întors părintele de la tribunal. Noaptea e gata să cuprindă toate în tăcuta ei mantie neagră şi Mihai tot n-a venit acasă.

De zece ori, Maghiţa întrebase pe părintele sau văzduhurile: „Ce-o fi?" şi, de nicăieri, băiatul nu se arăta. Părintele răspunse femeii de câteva ori: „Trebuie să vină…". Dar nici el nu-şi mai putea explica nimic.

Toată tulburarea de după-amiază, cele câteva ceasuri petrecute în haosul palatului de justiţie fără să poată da de Mihai îi fărâmiţaseră sufletul, supunându-i-l la cazna aşteptărilor şi neliniştilor de tot felul.

Se gândi să telefoneze la prefectura de poliţie şi să întrebe de Mihai. Dar, repede, totul i se păru atât de greu şi de fără folos, încât renunţă.

- Ce să fac? – gândul acesta rămase în toată încăperea sufletului.

Noaptea însă, neţinând seamă de toate acestea, se pogora nemiloasă peste încăperi, peste străzi, peste turle, peste sufletele celor doi, care gândeau un singur lucru despre aceeaşi fiinţă dragă lor: „Ce-i de făcut?".

Dar nici părintele, nici Maghiţa nu aveau nici un răspuns la această neîndurată întrebare.

- Ce-au făcut cu el, părinte?, izbucni Maghiţa, când noaptea se lăsase deja deplin.

Părintele răspunse:

- Maghiţo, mai întâi să ne potolim tulburarea. Oriunde o fi, Mihai e acum băiat mare şi ştie el ce trebuie să facă.

- Da, asta aşa-i – răspunse, mai liniştit, femeia. La asta nu mă gândisem.

- Cred că...

- Ce crezi, părinte?, îl întrerupse Maghiţa.

- Cred că acea chemare nu-i pentru aici. Bănuiesc că e chemat la judecătoria de la țară.

- Oare?

- Asta cred.

- Dacă-i aşa, de ce nu ne-a dat veste?

- N-o fi putut...

Şi amândoi căzură din nou pe gânduri, fiecare în odaia lui.

Cea dintâi noapte fără Mihai.

O linişte rea s-a lăsat peste toată casa.

Părintele Andrei se luptă cu nesomnul.

În ape aici mai potolite, aici mai tălăzuite, gândul n-are nici o clipă de oprire.

Fantastice vederi asupra unor zări ireale – şi totuşi atât de vii – se ivesc din negurile gândului şi stau încremenite în fața duhului lui Pătraşcu. Pe urmă, imediat, dispar, ca să le ia locul altele, şi mai vaste. În penumbră stă chipul melancolic şi senin al lui Mihai.

Ca nişte clădiri negre, ridicate din ape, alte înfățişări se înalță.

O clădire mare, dreptunghiulară, masivă, albă, în bătaia soarelui, a cuprins tot câmpul minții.

Palatul de justiție...

O uşă înaltă, înnegrită de vreme, se deschide şi Pătraşcu intră înăuntru.

Parcă niciodată n-a intrat în acest furnicar enorm. Ba, parcă o dată a trecut, cu ani de zile în urmă, de-a lungul apei mişcătoare, de oameni, din mijlocul ei. Numai această amintire mai stăruie în mintea preotului.

Acum, acelaşi forfot din imensul centru al „paşilor pierduți” îl prinde în talazul lui.

Puţin înălţat deasupra acestei ape omeneşti, stând pe nişte trepte albe-vinete, Pătraşcu priveşte şi parcă nu înţelege nimic. Vede în închipuire cum se alcătuiesc, cine ştie unde, micile firişoare de pârâiaşe omeneşti şi cum se îndreaptă, pe drumuri diferite, spre ghiolul acesta. Dintr-un vârf de munte pleacă un om. Coboară cu trudă spre valea cea mare. Ia trenul, înghesuindu-se cu alţi oameni în aceeaşi căsuţă pe roate. Poposeşte în gara zgomotoasă, fie pe jos, fie cu un alt mijloc de transport, ajunge la uşa înaltă, înnegrită de vreme, ca să se verse apoi în tumultul negru al bazinului din mijloc. Şi, din altă parte a pământului, porneşte, de asemenea, un alt om şi, întrebuinţând aceleaşi maşini umblătoare, ajunge şi el la aceeaşi uşă înaltă, înnegrită de vreme, şi se amestecă şi el în acelaşi iaz. Dar aceste două fiinţe au coborât spre acelaşi loc, spre a se lua la bătaie. Căci iată-le: una stă deoparte, alta de cealaltă parte, iar mai încolo, înainte, la mijloc, stau doi oameni care-i judecă pe aceştia, care s-au încăierat pentru o vorbă, pentru un ban, pentru un petec de pământ. Şi aşa, sute şi mii în fiecare zi, în fiecare an, de ani mulţi, peste ani mulţi. „Cât?", gândeşte Pătraşcu, privind neobosita tălăzuire. Unii vin, alţii pleacă. Unii tac, concentraţi în sine, alţii vociferează zgomotos, dând din mâini, ca şi cum aceste mişcări ar fi, şi ele, argumente de convingere. Unii urcă în grabă pe treptele de marmură ale scărilor largi, alţii coboară, sărind câte trei trepte deodată. Toţi sunt grăbiţi. Unii spionează pe după marile coloane, crezând că nimeni nu le pricepe gândul, alţii glumesc cu femei sulemenite, care râd cu gura căscată, în care lucesc, cadaveric, dinţi de aur. Iar peste toţi, ca o miazmă sonoră, se ridică un vuiet fără sfârşit, care pare materializat în acea ceaţă sură, alcătuită din toate felurile de praf, adus de tălpile miilor de

împricinați. În acest vuiet, la răstimpuri, se aud bufniturile de uşi şi strigătele scurte, parcă supărate, ale aprozilor, chemând pe cei ce se judecă. Fețe îmbujorate, pline de sudoare, dar mai ales de priviri rele sau speriate, aşteaptă pe la uşile mari, deasupra cărora, în aureolă învechită, stau scrise denumirile deosebitelor săli de judecată. Pe sub bolțile sprijinite de coloanele înalte se plimbă, fără oprire, discutând sau tăcând, sumedenie de oameni, dintre care cei mai mulți au mâinile la spate. Din atitudinea lor, ei par a fi nişte căutători de „argumente" pentru clipa când vor fi chemați să învinuiască sau să apere. La răstimpuri, se apropie de ei, în grabă, vreun bărbat cu părul vâlvoi sau vreo femeie cu privire înspăimântată şi le spune un cuvânt, făcându-le semn cu mâna spre una dintre uşi. Atunci, culegătorii de argumente pornesc repede spre locul unde au fost chemați, spre a face auzite cele ce, până atunci, se învolburaseră numai în capul lor. „Aceştia sunt avocații...", cugetă părintele, stând pe treptele albe şi cuprinzând, cu privirea, întreaga mulțime de oameni, fără oprire în mişcare. Şi iar parcă nu mai înțelege nimic: „Pentru ce toate acestea? Pentru ce?". Şi, de undeva, aproape demonic, un glas îi şopteşte: „Aşa-s oamenii. Se judecă!". Şi părintele Pătraşcu răspunde: „Pentru un nimic...". A şi uitat pentru ce-a venit. Ah, da, să-l caute pe Mihai. Şi acum se întreabă unde şi cum să-l găsească în marea aceasta omenească. Nu ştie nici secția de tribunal, nici cum să se informeze. Şi ce informație să ceară? A venit degeaba. A intrat în câteva secții. Peste tot înghesuială. I se par aşa de stranii toate. Seriozitatea judecătorilor de pe estradă, vorbele avocaților, mulțimea care aşteaptă pe bănci, crucea de tinichea care stă acolo atât de tristă. O apăsătoare melancolie se desprinde de pe toate, ca într-un vast şi

fantastic joc al nimicului. Pentru ce? Intră în altă sală. Identice toate, ca şi cea din care ieşise. Şi, peste tot, oameni cu fruntea încruntată şi cu ochi răi. Parcă ar sta mereu gata de încăierare. Uşa se deschide şi se închide mereu: unii intră grăbiţi, alţii ies îngânduraţi; în partea dreaptă, un om în haină neagră, cu mâneci lungi, face gesturi largi şi strigă puternic: „Fapta aceasta, domnilor judecători, trebuie pedepsită cu asprime. Cer o condamnare fără circumstanţe atenuante, în interesul sfânt al societăţii, pe care am onoarea s-o reprezint”. Şi, ca un gladiator, omul se aşază, respirând cu tărie, ca un ecou al avântatei sale vorbiri. În faţă, cel care jignise „sfântul drept al societăţii” e un sfrijit de ţigan, care priveşte aiurit la cei care au intrat „în deliberare”, adică judecătorii. Are un ochi mai mic, uşor paralizat, din care clipeşte mereu, de parcă ar face cu el celor de pe estradă să nu-l condamne aşa de tare, pentru că „sfanţul drept” nu fusese jignit, decât doar că, într-o noapte, furase, dintr-un ocol, un cal. Trece în altă sală. Caută din ochi, mai mult aşa, ca să caute, şi nu zăreşte nicăieri pe Mihai. Se întreabă în grabă: „Ce caut eu pe aici? Şi cine-i Mihai?”. Aici vorbeşte larg, cu patos, un avocat. E o chestie de pământ şi zice şi el la fel: „sfântul drept al proprietăţii”. Doi săteni, unul deoparte şi altul de alta, se privesc chiorâş, aşteptând cu încăpăţânare rostirea avocaţilor. Avocatul arată că „din acte şi din cercetări, dreptatea e cu noi, domnilor judecători”. În surdină, împricinatul, potrivnic, şopteşte: „Ba dracu' să te ia!”. În altă sală, alt avocat, aproape la fel cu cel de adineauri, afirmă şi el o altă „sfinţenie”: a dreptului de apărare. Pătraşcu se miră: „Toate sunt sfinte aici!”. Dar de sus, dinspre un Hristos răstignit, pictat galben pe un fond verde, i se pare că aude: „Nu, părinte Pătraşcu, nimic nu-i sfânt aici”. Câteva clipe,

Pătraşcu nu-şi dezlipeşte ochii de pe Răstignit, Care, în realitate, pare că-i vorbeşte, trist şi încet: „Sunt necontenit răstignit, părinte Pătraşcu. Pentru asta mă ţin aici. Numai pentru asta” – şi părintelui îi vine să plângă, acolo, în amestecul acela de lume forfotitoare, care-i pare, mai degrabă, o lume nebună. Dar n-are timp să se reculeagă. Pe culoarul larg de sus s-a făcut, deodată, o rumoare ca de moarte: întâi un strigăt spart, apoi altul, iar pe urmă, un vălmăşag neînţeles. Câteva clipe, mulţimea îşi caută de treabă. Dar, peste puţin, ca şi cum acolo ar fi fost un magnet de o putere groaznică, zeci, sute de oameni din mulţime se desprind, aleargă, urcă pe scări, se strâng în jurul punctului de foc de unde izbucniseră strigătele. Părintele stă deoparte, lângă un geam, şi priveşte, uimit, cum firele acestea omeneşti sunt atrase de peste tot de magnetul nevăzut din care fulgeraseră strigătele de moarte. Se aude clar şi înalt: „Mi-ai mâncat pe nedrept pământul, tâlharule!”; „Lasă-l! Lasă-l! Nu da! Nu da!”; „Îl omor, îl omor!”. Pe urmă, toate topindu-se într-o veste care aleargă pretutindeni, ca să spună că, acolo, un cuţit pătrunsese adânc într-o carne de om şi-i luase viaţa: „L-a omorât! În lături! L-a omorât!” Subit, se face o tăcere adâncă. Numai câteva clipe şi se arată gardienii. „în lături, în lături!”. Şi, printre picioarele celor din jur, părintele zăreşte pe jos un trup omenesc într-un lac de sânge, care încă mai dă din mâini, de parcă ar fi căutat un punct de sprijin. Gardienii aduc o brancardă şi, într-un alai, poartă pe cel rănit de moarte spre ieşire. Părintele priveşte pe geam peste cetatea care se întinde până departe şi i se pare că lumina soarelui se face palidă. Undeva parcă plânge o fiinţă, iar în preajmă s-a făcut un gol nesfârşit.

Clădirea imensă, albă, scăldată de o lumină alb-viorie, ca de vis, se scufundă dintr-o dată într-un abis negru şi părintele Pătraşcu se regăseşte în odaia cuprinsă de întuneric, neputând adormi din pricina gândurilor. Imaginea ştearsă a lui Mihai vagabondează solitară prin minte şi Pătraşcu zadarnic vrea să o fixeze, ca apoi să poată cugeta mai temeinic. Scena de sânge de pe culoarul înalt al palatului judecăţii stăruie, fixă, undeva în creier, având deasupra, ca nişte semne fatidice, literele: „Pentru ce?". Gândul găseşte ieşire şi părintele cugetă asupra luptei omeneşti pentru stăpânirea lucrurilor: averea... Capul rotund şi tuns mărunt al lui Grindă vine nechemat, rânjind către părintele: „Dacă s-a obligat să-mi dea, atunci să-mi dea!". Amintiri din trecut vin şi ele, în horă neoprită: sunt răfuielile părintelui cu fraţii şi cu ţăranii pentru nişte fâşii de pământ. Toţi întind mâna spre pământ, să-l stăpânească. Încăierarea. Mâinile se apucă, în încordări de oţel, de alte mâini, care, şi ele, se întind spre aceeaşi bucată de avere. Trupuri se încolăcesc între ele, în izbiri furioase. Pumnale lucesc deasupra îmbrăţişărilor de moarte şi se lasă în jos, intrând în came. Nişte gardieni duc pe brancardă un mort. „Ce bine ar fi fără avere" – gândul se iveşte dintr-o dată, ca o floare de crin pe un fond negru mat. Crinul dispare, luat de o mână nevăzută şi, în locul lui, un alt gând, un alt crin: „Ce mult poate iubi cel ce n-are nimic". Şi un orator nevăzut îşi dezvoltă vorbirea catifelată: „Nu putem iubi din pricină că posedăm lucrurile lumii acesteia. O, dacă ne-am dezrobi de ele, ce mult am mai iubi! Părăsiţi, oamenilor, dragostea de avere, dorul de stăpânire şi veţi vedea ce mult vă veţi iubi...".

Pătraşcu se trezeşte vorbind lucrurile acestea.

Se saltă în cot şi-şi şopteşte: „Sunt foarte obosit. Oare unde o fi Mihai?”.

Zăreşte o lucire de lumină venind, slabă, de sub uşa de la Maghiţa: „Desigur ,veghează şi ea, Maghiţa săraca. Cine ştie ce mai e şi în sufletul ei?! Şi-a agăţat sufletul de Mihai ca de lumina vieţii”.

E noapte sau e zi? Toate se resfiră în lungi şuviţe fără capăt, şi, pe urmă, tăcere.

- Şi cum, Mihai?

Mihai surâdea uşor şi privea cald spre ei.

Părintele şi Maghiţa nu-l mai slăbeau din întrebări.

Acum, după ce necazul trecuse, lucrul părea simplu.

- Nu ţi-am spus eu, Maghiţo?

- Nu ţi-am spus eu, părinte?

Nişte nebuni de oameni din satul unde Jurea fusese învăţător, încăierându-se la o judecată pentru nişte pământ, ajunseseră până a chema ca informator şi pe copilul lui Jurea, ca unul care „ar fi auzit” din gura tatălui său unele lucruri care, de s-ar fi adeverit, ar fi putut aduce „câştig de cauză” unuia din aceşti nebuni.

Părintele, ca şi cum ar fi continuat o veche discuţie, zise cu mâhnire:

- Iar pământ? Iar pământ?!

Dar Mihai, privind pe geam spre lumina slabă a amiezei, zise cu o undă aproape nesimţită de melancolie în glas:

- Am fost pe la mormântul tatei...

În ochii Maghiţei străluciră de îndată două boabe de lacrimi. Părintele tăcea şi-şi simţea sufletul cuprins de o bucurie senină: „Bine că a venit Mihai!”.

Îi puse mâna cu blândeţe pe umăr şi, ca şi la sosire, îi zise cu glas tremurat: „Măi Mihai, băiete" şi-l mângâie pe obrajii traşi de oboseală.

Pe urmă merseră fiecare în odaia lui, împăcaţi.

Mihai se aşeză la masa lui de lucru din dreptul ferestrei. Lumina soarelui cădea, blajină, pe jos, iar el, în penumbră, îşi începu temele.

Maghiţa merse spre cele ale gospodăriei, mai privi încă o dată în urmă spre Mihai, iar părintele se trase în odaia de alături şi se lăsă, într-o plăcută oboseală, pe scaunul larg.

De unde stătea, vedea, ca într-un mare medalion, întreaga privelişte a lui Mihai lucrând.

Îl privea şi-l simţea recăpătat, după cele două zile de zbucium greu.

Avea un sentiment nou şi se lăsă purtat de el, de frică să nu-l piardă.

Era ceva suav, ceva nespus de delicat.

Băiatul lucra, cu privirea concentrată şi cu mişcări domoale, iar părintele Andrei se întreba: „Cum? Cine a adus pe acest copil în casa mea? Şi ce mă leagă pe mine de acest **străin**?". Cuvântul sună aspru în minte: „Cum străin? Eu simt pe Mihai ca al meu, de vreme ce îl iubesc". Şi Pătraşcu avu atunci, în revenire de grea mâhnire, cele două zile cât Mihai fusese departe şi pierdut: „Desigur, ceva mă leagă de acest copil... Iubirea. Ce este iubirea?" Peste sufletul lui Pătraşcu, aflat în cumpăna cea liniştită, trecu o adiere de mireasmă primăvăratică. Parcă venea dinspre lumina soarelui care învăluia pe Mihai de jurîmprejur.

Şi atunci, în faţa duhului plăcut surprins al lui Pătraşcu, ca un oaspete până atunci nevenit în casa lui, se ivi, chip nevăzut de vis, surpriza iubirii aproapelui.

Stătea nemişcat în scaunul larg în care se afundase şi se lăsa invadat de această nouă simţire, fără seamăn de

dulce şi de surprinzătoare: o împreunare nevăzută, o cununie mistică, o revenire la nişte locuri şi la nişte izvoare părăsite de mult, dar necontenit râvnite... Reîntoarcerea spre paradisul pierdut, venirea de acolo spre noi, ca să se întâlnească la mijloc de drum, a mângâierilor fără asemănare, ceva de dincolo de iubirea cea obişnuită a zilelor, o noutate sublimă, o gustare, din cupe nevăzute, a unui nectar imaterial, o atingere cu marginile nevăzute, dar vii, ale însăşi esenței sfinte a lui Dumnezeu.

Pătraşcu privea hipnotic şi se lăsa cotropit de invazia nevăzută. Veneau valuri impetuoase în cavalcade neoprite şi puneau stăpânire pe tot lăuntrul lui. Pătrundeau în creier, în țesuturi, în cetatea inviolabilă a gândurilor, se coborau peste tot şi, pe urmă, în tumult necuprins, împresurau inima, focarul vieții, imensul rubin viu al existenței.

Stătea zguduit de forfotul interior.

O fericire fără hotar cuprindea, în învăluiri moi, întreaga ființă a omului, cu cugetul aruncat în neant şi cu inima avântată spre Dumnezeu.

Ochi care plâng. O, altfel de plâns… Lacrimi de aprobare, lacrimi de fericire, lacrimi de iubire.

Iubire...

Dumnezeu...

Pătraşcu privea spre cei doi care vorbeau între ei cu glas şoptit: Mihai şi Maghița.

Îi privea şi-i iubea. Şi, prin ei, iubea lumea întreagă, pe toți, pe toți cei ce nu aveau iubirea...

Ei erau arvuna, ei erau poarta prin care Pătraşcu vedea pe aproapele... „Iubiți pe aproapele vostru!”.

Se ridică cu totul altul din scaunul larg şi păşi spre cei doi.

Ochii lor se agăţară de lumina de aur din ochii preotului.

Părintele Andrei Pătraşcu merse încet spre Mihai, care se ridicase în picioare.

- Mihai, copilul meu, eu sunt de aci înainte tatăl tău, şi tu îmi vei zice tată, căci eu te iubesc pe tine.

Si încet, luă în palme obrajii încălziţi ai lui Mihai şi-l sărută pe frunte. Apoi, tot aşa, îi aşeză capul pe pieptul său şi-i şopti: „Da, copilul meu iubit”.

Mihai, fără mirare (simţea el de mult că va veni clipa aceasta), privea din străfunduri către străfunduri, în ochii părintelui şi, fără grijă, lăsă să-i curgă lacrimile ivite pe dată din inima fulgerată de iubire. Apoi îşi plecă fruntea pe pieptul cald al părintelui, căutându-i, cu mâinile tremurătoare, una dintre mâini. O află şi o aduse la buze, sărutând-o cu pietate. Apoi, cu glas şoptit, cald şi vibrat, rosti simplu: „Tată!”.

Ţinând pe Mihai pe pieptul său, părintele Andrei întinse cealaltă mână Maghiţei, zicându-i:

- Şi tu, Maghiţo, de acum înainte eşti sora mea, căci, Maghiţo, şi pe tine te iubesc ca şi pe Mihai, ca şi pe tot aproapele meu.

Maghiţa îi luă mâna şi, cu lacrimi în ochi, îi mulţumi, zicând:

- Părinte al meu şi frate.

Câteva clipe au stat aşa, într-o nemişcare desăvârşită, lăsând să susure peste tot ploaia nevăzută a binecuvântării de sus.

Afară, lumina soarelui se aşternea domol peste toate. Era linişte.

În casa părintelui Andrei Pătraşcu poposise oaspetele cel nou.

Biserica, potolită de umbre şi de tăcere, aceeaşi în toate vremurile şi pentru toți, mamă bună şi deopotrivă tuturora, ținea de un ceas, în înserarea aceea, la sânul ei dulce, pe părintele Andrei Pătraşcu, care stătea îngenunchiat la altar şi se ruga.

Niciodată nu avusese această simțire cotropitoare a revărsării în Biserica lui Hristos Mântuitorul cu totul: ființă şi duh.

Căzuse la altar şi nu mai voia să se ridice.

Şi nu mai voia să se ridice, pentru că se simțea acolo mai bine ca oriunde.

Se lipise, se topise în altar şi se uitase acolo, în vraja celei mai curate rugăciuni de până atunci.

Nu veneau cuvinte, ci se topea inima, ființa întreagă, într-o adorare mută.

Abia dacă putea rosti: „Doamne, Doamne!”.

Pe urmă se cufunda în tăcere şi se lăsa prins în mreaja de mătase cerească a mâinii nevăzute care-l ridica pe plaiuri şi în poiene, nemaiumblate până atunci.

Se trezea gemând cuvinte frânte: „Mare eşti, Hristoase Doamne!”.

Şi lacrimi, lacrimi multe, jertfa pe care el o simțea primită: „N-am ştiut, Doamne. Iartă-mi, mie, păcătosului!”.

Zări diafane şi mângâietoare se deschideau de jurîmprejur, largi, bine-mirositoare, paşnice, neamestecate, primindu-l în ograda de la mijloc, pe pajişti pururea înverzite.

Sufletul, în uimire, se ferea: „Nu sunt vrednic, Doamne, de acestea. Nu sunt vrednic”.

Dar mâna cea bună, în care tresărea Sublima Iubire, se apropia de cel îngenunchiat şi-l ridica, aşezându-l în locul plin de lumină şi de încântări nemaigustate.

Abia atât dacă putea şopti îngenunchiatul: „O, Doamne, ce puţin iubim noi, şi ce iubire ne dai Tu! Ce nimic dăm noi şi ce nesfârşire ne hărăzeşti Tu!”.

Şi iar cufundare în oceanul de iubire.

Iubire...

Uitare în Iubire.

Când ieşi din biserică, părintele Andrei Pătraşcu privi spre noaptea ce se lăsa. Toate înfăţişările i se păreau schimbate, deşi erau aceleaşi. Pe cer, o lucire, rămăşiţă de zi, se grăbea spre întunecare şi ea. Lumea părea că se pregăteşte de ceva grav şi neobişnuit. Avea să vină, parcă, un veac nou, în care se vor arăta schimbări şi prefaceri. Poate va veni veacul de la început, poate va veni ceasul ispăşirilor. Viaţa nu mai poate continua aşa. Purtătorii de iubire vor porni sfânta cruciadă. Sau, poate, vor veni suferinţe mai mari. Cine ştie? Să le aşteptăm. Avem ce le pune împotrivă.

În zare, din nori mai negri decât înnoptarea, părea că se alcătuieşte o imensă cruce, lucind în noapte şi răspunzând tuturor întrebărilor şi tuturor îndoielilor.

Pătraşcu, păşind încet pe treptele bisericii, îşi auzea şoapta:

- Doamne, cât eşti de mare şi de bun! Primeşte-mă, Doamne Hristoase, între cei care Te iubesc...

Se opri o clipă. Păru că vede şi el limpede crucea de marmură neagră de pe cer şi adăugă:

- ... Şi care sunt gata să sufere pentru Tine, Doamne!

Pătraşcu simţea în sufletul său o putere nouă.

4.

A doua zi, părintele Andrei Pătraşcu îşi zise: „Mă duc să-l văd pe Grindă”. Dorea să-l vadă, chiar dacă lui Grindă nu i-ar fi făcut plăcere. Să-i vorbească, chiar dacă el nu l-ar fi ascultat. Să-i spună un cuvânt de mai multă înțelegere, chiar dacă el n-ar fi vrut să-l înțeleagă. Şi chiar să-i spună că, nu numai că nu are nimic cu el, dar că-l iubeşte. Toate acestea le va face simplu, ca de la sine înțelese şi ca o dovadă că, în trecut, el, Pătraşcu, n-a priceput şi n-a iubit. Simțea o nevoie de a face aşa, şi, gândind acestea, avea în sine o mare mulțumire.

Ieşise din casă şi se îndrepta spre Grindă.

Gândul îi era limpede şi inima uşoară.

Ziua de ieri îşi prelungea luminile în sufletul lui.

Undeva stăteau să se arate însă şi semnele negre ale zilelor de suferință.

Pătraşcu le presimțea şi, undeva, în loc ferit din suflet, le aştepta cu încredere, dar şi cu teamă.

Cugeta aceste lucruri, când, în dreptul lui, se ivi un om alergând spre el.

Avu o tresărire. Simți că omul acela îi aducea o veste. Din păienjenişul gândurilor şi vedeniilor din ultimele zile se țesea o imagine a unui lucru care trebuia să se petreacă. Nimeni nu reuşise să oprească împlinirea.

Era Mihai, care alerga spre casă.

Părintele îl opri.

Mihai abia atunci văzu că-i părintele.

- Ce este, Mihai? Ce s-a întâmplat?

Mihai, cu sufletul pe buze, nu putea vorbi, ci numai căsca ochii peste fire, ca şi cum o dihanie înspăimântătoare i-ar fi stat în faţă.

- Linişteşte-te, Mihai. Ce este?

Mihai izbucni în lacrimi, prinse de gât pe părintele Andrei şi grăi printre hohote:

- Părinte... tată, s-a spânzurat Ion!

Părintele îl cuprinse cu braţe calde şi, mângâindu-l pe obraz, îi răspunse:

- Ştiam, tată.

Apoi cugetă: „Da. Se arată semnele suferinţelor. Încep alte zile".

Mihai plângea fiindcă se spânzurase Ion.

Partea a III-a

1.

Chilia părintelui ieromonah Ieremia avea întotdeauna o umbră blajină, în care toate lucrurile stăteau molcome, ca într-o visare de pace. Cele două ferestre mici care dădeau sub pridvorul care înconjura toate chiliile lăsau să pătrundă atâta lumină, cât să nu fie depărtată această umbră. Între ele se afla un mic birou vechi cu rafturi, acolo odihneau câteva cărți şi lucruri mărunte ale părintelui. În colțul din dreapta, patul simplu şi tare, în spate, soba măruntă, apoi, la peretele din față, un divan strâmt, cu o scoarță țărănească peste el. Mai încolo, în alt colț, un dulap cu cărți, de latura căruia stătea patrafirul atârnat într-un cui, iar între dulap şi uşă, micul iconostas, deasupra căruia icoana Domnului Hristos, totdeauna luminată de o candelă cu sticla roşie, ca o inimioară de lumină, pururea se afla vie. Părea miezul de viață al întregii chilii. Două-trei scaune, din care unul singur cu spetează rotundă, de sprijinit brațele, iar pe pereți câteva icoane şi câteva tablouri de familie ale părintelui. Dar mai presus de toate sălăşluia în chilie un aer de reculegere şi de pace, care te poftea să stai şi să te împărtăşeşti din el. De îndată ce intrai în chilia părintelui Ieremia, simțeai că nu mai eşti în vâltoarea oraşului. Rămâneau toate la poarta schitului: şi vuietul, şi zbuciumul, şi trufia. Pe pereții pridvorului şi pe cei ai săliței care dădea în chilia părintelui odihneau tablouri colorate, înfățişând vederi de la Muntele Athos şi de la Ierusalim. Oraşul rămânea dincolo de zidul şi de plopii vechiului

schit, iar aici era un ostrov al unei alte vieți. Câțiva călugări tăcuți mergeau mai mult alunecând.

La „librăria” schitului, un călugăr cu o barbă albă, lungă de două şchioape, vindea în tăcere cărticele, iconițe sau alte mărunțişuri trebuitoare credincioşilor. La trapeză, alt „frate” pregătea, tot în tăcere, hrana monahilor, şi astfel viața schitului rămânea despărțită de tot ceea ce era dincolo de cele patru ziduri ale lui, nepăsându-i deloc de ceea ce se petrece în lumea aceea de forfot şi de zgomot. Răzbat până acolo sunetele claxoanelor de la automobile şi ale clopotelor de la tramvaie, dar ajung înmuiate, slabe, neputincioase să pătrundă până în umbra netulburată a chiliilor. Parcă le-ar sta în cale un strat de vată care le absoarbe puterea. Acolo, în cuprinsul schitului, şi lumina soarelui pare a bate altfel, mai mângâietoare şi mai liniştită, iar ploaia cade în zgomote de o monotonie adormitoare. Vântul doar de-şi însemnează trecerea prin şuierul pe care-l face, întâlnind în cale cei trei plopi care străjuiesc schitul spre stradă, iar când zăpada îşi adună troienele, schitul pare un moşneag care stă băgat până în gât într-o cojoacă albă. Biserica odihneşte cucernică în mijlocul micii ogrăzi, tăcută şi ea, potopită de cucernicie şi de vechime, având în sânul ei, la orice ceas, candele care ard, sfârâind uşor, din când în când, la icoanele mari de argint lucitor. Aici, la ceasuri de înserare, e o pace atât de desăvârşită, încât sufletul credinciosului pare a auzi şi sclipirile ce se desprind de pe podoabele de aur şi de argint ale icoanelor, ca pe un ison nenumit, tors fără moarte, din depărtarea vremii. Aici, toate vorbesc de demult... „Petrecutu-s-au acestea pe vremea când la Roma împărat era Tiberie”.

Aici îşi duce viața părintele Ieremia. Potrivit ca statură, cu o privire blajină în care străbat şuvițe de sclipiri

repede mistuite sau unde uşoare de zâmbet îngăduitor, cu o barbă care începe a albi, cuviincioasă, cu părul mare, cânepiu, făcând loc unei chelii din ce în ce mai pustiitoare, cu mâinile uscate şi gata de a se trage în jos dacă vrei să le săruți, îmbrăcat curat, fără căutare şi gata oricând de a-ți asculta păsul, părintele ieromonah Ieremia are în spate o viață de o bogăție duhovnicească fără seamăn, dar pe care el nu o spune nimănui şi pe care puțini o pot bănui. Nu i-ai putea da vârsta pe care o are –pare bătrân fără a fi. O vioiciune de duh se adevereşte de îndată ce stai de vorbă cu el. Paşnic, blajin la prima vedere, însă, în interior, duhul lui e treaz şi puternic, gata de a se împotrivi şi de a da îndrumare sigură, fără şovăire. Pare a le primi pe toate, ceea ce-ți dă impresia că ar fi un necunoscător sau că ar putea fi înşelat. Dar e de ajuns să încerci să depăşeşti cercul îngăduinței, şi de îndată vei simți cum ți se împotriveşte zidul de cremene al sufletului monahicesc. Părintele zâmbeşte, dar sub acest zâmbet se zăreşte clar: „Asta nu se poate". Cuvântul lui e puțin atunci când e să dea povață, mult mai abundent atunci când povesteşte. Povestirile părintelui au un farmec deosebit. E şăgalnic, fără să întindă măsura, iar dacă e silit a vorbi despre vreo ispravă a cuiva, el spune imediat: „Nu-mi este mie a judeca, dar întâmplarea este aşa cum spun". Iar când i te mărturiseşti, părintele intră într-o desăvârşită ascultare. Tace şi ascultă, stând în colțişorul de lângă divanul din spate, pe un scaun mic, fără spetează, ținându-şi mâinile pe genunchi şi privind nicăieri, parcă în sufletul tău, spre a urmări acolo linia sinuoasă a mărturisirii. La răstimpuri largi, el spune blajin: „Mda, asta-i aşa" sau: „Asta-i voia lui Dumnezeu". Alteori te ajută în urcuşul mărturisirii: „Nu-i nimeni fără păcat". Uneori pare aspru: „Nu, nu, asta nu!", dar, oricum,

el te ascultă liniştit – îi simţi duhul cum te cercetează, cum caută să discearnă ce mai rămâne acoperit în mărturisire, şi-ţi iese înainte, dând la o parte vălul pe care tu-l vrei rămas peste unele lucruri. Pe urmă, după ce sfârşeşti, el dă îndrumarea sau dojana, în cuvinte simple, fără fraze înşelătoare şi fără răutate. Îndrumarea sau canonul, luate din mâna părintelui Ieremia, nu apasă, nu jignesc, ci le iei ca pe un dar de preţ, căci părintele Ieremia multe a trăit şi multe a văzut, dar, mai ales, multe a suferit. Ani, şi zeci de ani. Învăţător, în tinereţea lui, într-un sat de munte, părintele a avut gospodărie începută bine şi cu rost. Doi copii i-au împodobit casa curând, iar nevasta, femeie frumoasă şi harnică, ducea cu veselie toate treburile gospodăriei. Clasa învăţătorului era din cele alese. Felul lui de a instrui şi de a educa, cu o blândeţe viguroasă, dăduse, de la început, roade bune. Copiii se temeau, dar îl şi iubeau. El ţinea cumpăna bine între dragoste şi datorie. Şi toate mergeau firesc în casă şi la şcoală, când o vijelie se abătu asupra lui: moartea nevestei. Toate au fost zadarnice, iar învăţătorul a intrat în destrămare de duh. A privit în jur: casa, şcoala, cei doi copii mici, şi a simţit că-l impresoară deznădejdea. Atunci, într-o bună zi, a încredinţat toate unei surori şi a plecat. Unde? Nimeni n-a ştiut ani de zile. N-a scris nimic. N-a dat nici un semn de viaţă. Mulţi îl credeau mort. Se va fi aruncat în mare, se va fi spânzurat în vreun loc pustiu? Dar n-a fost aşa. Învăţătorul, după ce a rătăcit pe cine ştie unde, a poposit, cu gând de schimnicie, la Muntele Athos. Şi acolo a stat zece ani în aspră viaţă monahicească, postind, rugându-se şi uitând de toate, pentru a nu şti decât de Domnul Hristos. Necazul, ananghia se topiseră în desăvârşită dragoste pentru Dumnezeu. Curând după aceea

primi haina preoţiei, întru slujire şi mai deplină Domnului. De acolo plecă, pentru un timp, tot de vreo zece ani, în cetatea Ierusalimului, păşind pe urmele Celui pe care atât de mult Îl iubea. În vremea aceasta a dat de veste despre el acasă, trimiţând acolo tot ce puţin agonisea din truda braţelor lui, precum şi toate binecuvântările de cuviinţă. Pe urmă a venit, cu duhul îmbogăţit de viaţa aspră ce dusese, să duhovnicească în mijlocul oraşului lărmuitor, sălăşluind în micul schit cu plopi, atârnător de Muntele Athos.

Aici îi plăcea să vină părintelui Andrei Pătraşcu şi să petreacă în pace câteva ceasuri de odihnă sufletească în chilia părintelui Ieremia, stând cu el de vorbă şi încredinţându-i necazurile şi luptele ce ducea în lume. Părintele Ieremia îl asculta în tăcere, surâzând, abia văzut în faţa-i uscăţivă şi ciupită, ici şi colo, de vărsatul pe care îl avusese în copilărie. Puţine cuvinte îi spunea părintele Ieremia, dar atâta mângâiere şi atâta putere îi strecurau în suflet, încât părintele Andrei le preţuia mai mult ca pe cine ştie ce vorbire, plină de ştiinţă sau de deşarte fraze pompoase. Simţea că vorbele monahului sunt ieşite din aceleaşi încercări şi lupte, pe care el însuşi le purta. Erau singurul răspuns bun la toate chinuitoarele întrebări.

În ziua aceea, părintele Andrei Pătraşcu veni la ceasul când ştia că monahul cel drag este acasă, dar nu-l găsi. Părintele Ieremia era chemat la patul vreunui bolnav sau la căpătâiul vreunui muribund. Fără ca mulţi să ştie, părintele Ieremia nu avea pic de odihnă. Mulţi erau aceia care, la orice ceas al zilei sau al nopţii, îl chemau. El, fără vorbă, fără împotrivire, îşi lua geanta cu patrafirul şi cu

cărțile de trebuință și pleca, orice vreme ar fi fost sau oricare i-ar fi fost oboseala. El mergea până cădea. Numai căzând se lăsa de „munca Domnului".

Acum era chemat.

Părintele Andrei Pătrașcu avu o mare părere de rău, dar nu vru să plece. Știa unde-i cheia chilioarei; o luă, deschise ușa asupra tăcerii și umbrei din odaia monahului și se așeză in jilțul lui de la măsuța de lucru. Voia neapărat să-l vadă pe părintele Ieremia. Sufletul lui era iarăși prins de volbura unor noi încercări, iar șederea în preajma monahului îi era de neprețuit folos. Părintele Andrei simțea apoi că și călugărul îl iubea și-i urmărea drumul încercărilor prin care trece.

Fusese de câteva ori pe la Grindă, dar nu izbutise să se apropie câtuși de puțin de sufletul lui. Mereu îl urmărea gândul că, dacă s-ar duce cu iubire spre el, l-ar putea schimba, dar niciodată nu izbutea să-și simtă sufletul plin de această iubire. Și cu cât se convingea de aceasta, cu atât mai mult dorea să se ducă spre polițist. Își zicea: „Ce folos am că iubesc pe Mihai, pe Maghița și pe cei care și ei mă iubesc? Eu vreau să iubesc pe cei care nu mă iubesc. Eu vreau să iubesc pe Grindă!". I se părea că lucrul e cu putință și își impunea să plece de îndată spre el. Și pleca. Dar când dădea de privirea rece a ochilor rotunzi și aproape galbeni ai omului, totul pierea, și vorbirea devenea silit prietenoasă, prefăcută. Glasul era avântat, plin de fraze bine găsite, dar în spatele lor nu era nimic, numai o intenție, o dorință, niciodată ajungând la țel. Ba, dimpotrivă, după ce pleca de la Grindă, și-l simțea și mai depărtat sufletului, chiar și cu o nuanță de dezgust pentru el. Și aceasta aducea în sufletul lui Pătrașcu o

suferință adevărată. I se părea că tot ceea ce a făcut până acum e aşa de puțin, încât se ruşina. ÎI cuprindea o silă de sine, mergând până în pragul dezgustului. Aceasta îl copleşea. Zărea undeva, departe, rânjind, dintele groaznic al îndoielii: „De ce nu-l pot iubi pe Grindă?". Dar procesul făcut sieşi nu se oprea aici. Punându-şi mereu întrebarea aceasta, Andrei Pătraşcu ajungea, din deducție în deducție, să vadă că ea, în cele din urmă, cuprinde o grea înfățişare de trufie. Cine eşti tu, Andrei Pătraşcu, ca să crezi că vei ajunge aşa de lesne la ceea ce foarte puțini, numai câțiva sfinți, au ajuns – la dragostea celui ce nu te iubeşte? Prin urmare, totul nu e decât o manevră ascunsă a puterii întunecate, iar nu reflexul curat al iubirii? Zile întregi, Andrei Pătraşcu rămânea într-o stupoare nelămurită, nemaiştiind dacă trebuie sau nu să se mai gândească la Grindă. Ba, dacă se gândea, toate îi apăreau într-o sălcie lumină de ridicol şi zadarnic. Şi iar negurile se dădeau la o parte şi Pătraşcu pleca din nou spre polițist, făgăduindu-şi că va face toate chipurile să fie cu iubire pentru el. Zadarnic. Toate se risipeau ca fumul de îndată ce dădea cu ochii de țeasta rotundă şi tunsă a omului. Conchidea atunci cu tristețe: vina e numai a mea. Puținătatea iubirii din sufletul meu. Nevrednicia mea. Nu sunt un umilit, ci un trufaş. Şi nu se putea suferi zile întregi. Nevasta lui Grindă a dispărut. Nimeni nu ştie nici cum a fugit şi nici unde a fugit. Părintele Andrei n-a ştiut nici el nimic. Când însă Grindă a dat cu ochii de părintele Andrei, nu l-a mai lăsat să spună nimic, ci a început să strige:

- Să-ți fie de bine, popo! Mi-ai alungat femeia din casă! Tu eşti de vină, popă păcătos ce eşti! De nu veneai tu, cu prostiile din cărțile tale spurcate, nu pleca nevasta". Glasul lui Grindă era aşa de aspru şi de spart, iar răutatea

din ochi, de pe faţă, din rânjet, aşa de otrăvită, încât părintele se trase puţin înapoi, abia având puterea să şoptească:

- Nu ştiu nimic. E nebun.

- Te mai prefaci acum, popă făţarnic ce eşti?! Du-te, du-te şi mă lasă în pace, cu Hristosul tău cu tot, şi să nu te mai prind pe aici. Pleacă! Pleacă, că-ţi rup picioarele!”. Mâna lui Grindă, ca o ghioagă de plumb, se ridică deasupra capului lui Pătraşcu, care stătea într-un fel de pace uimită.

Nu-i era teamă. Nu-şi simţea sufletul jignit, ci, dimpotrivă, undeva, în adânc, încolţea o sământă de bucurie nemaiavută până atunci. O clipă, pe urmă dispărea. Se arăta din nou şi iar pierea. Şi încă o lumină: asuprirea lui Grindă ştergea nu ştiu ce rămăşiţă din adânc, care stăruia nebiruită. Apa acidă a vorbelor lui Grindă trecea peste ea şi o rodea, o nimicea, iar în insulte părintele Andrei nu se simţea singur: „cu Hristosul tău cu tot!”. „Prin urmare, şi Domnul Hristos e prigonit odată cu nemernicul de mine? Iar prigoana împotriva mea e, mai ales, din pricina Lui? Oare să şi fiu împodobit cu o învrednicire aşa de mare? Să sufăr, cum se spune la carte, pentru El? Nu, nu, nu sunt vrednic de aceasta. Este o trufaşă părere”. Şi totuşi, sufletul nu se simţea singur. Undeva se găsea un aşezământ de tărie nebiruită: „Ce era această putere? Nu-i de la mine. Atunci de la cine e?”. Iar din toate aceste trăiri învolburate se ivea, în mod ciudat, o picătură de iubire umilită pentru însuşi cel care aruncase insultele: „Mi se cuvin insultele pentru cuvântul că nu te-am iubit, iar dacă mi le dai, le primesc, ca să mă umilesc, şi, aşa, să te iubesc. Şi, într-adevăr, sunt vinovat faţă de tine, prietene Grindă, şi pentru cuvântul că nici pe femeia ta n-am

iubit-o şi nu i-am dat nici o îndrumare în chemarea pe care a făcut-o sufletului meu. Aşa că ea poate a greşit şi din pricina aceasta. Dacă avea un cuvânt de ajutor de la mine, poate nu numai că n-ar fi fugit, dar ar fi găsit calea jertfei care ţi-ar fi folosit şi ţie, prietene Grindă. Poate...”. Şi din nou aceeaşi reluare de la capăt, acelaşi drum de cercetare asupra duhului, de învinuiri amare, de uşi închise spre ieşirile la văzduhul lămuririlor mulţumitoare. Poate, poate, poate...

Dar drumul făcut la Petrescu, la liceu, după spânzurarea lui Ion!

Într-o seară, nemaiputând suferi jarul de pe suflet şi setea de a afla lămurire, părintele Andrei fusese şi pe la casa văduvei maiorului. Luase cu sine pe Mihai şi-i spusese: „Haide să mergem la mama lui Ion!”. Mihai îi mulţumi din privire, şi el dorind aceasta. Trecuse atâta vreme de la ceasul acela amar şi nici o vorbă nu se mai schimbase între părintele Andrei şi Mihai. Dar în sufletul preotului se făcuse volbură şi din cauza aceasta. Când Mihai îi strigase cu glas de durere că prietenul lui s-a spânzurat, tot atunci părintele Andrei îşi şi zisese în minte: „Ce-am făcut eu ca să scap pe acest copil?”. Răspunsul fusese: „Nimic! Am ştiut şi n-am făcut nimic. Nu m-am pus la mijloc să sfărâm năpasta, să tai nodul care se strângea în jurul gâtului celui nevinovat. Am ştiut şi am bănuit că acele cuvinte ale copilului: «Mihai, eu am să mă spânzur» se vor săvârşi şi, cu toate acestea, n-am făcut nimic. Am stat, am dormit, am mâncat, am crezut că am dat oamenilor destulă iubire, iar Ion s-a spânzurat”. Greşeala aceasta apărea atât de mare şi de grozavă, încât părintele, cugetând-o, închidea ochii şi-şi ducea mâinile la tâmple: „O, cât

de puțin iubesc eu, Doamne! ce nevrednic sunt că Tu, totuşi, Te-ai arătat mie!”. Zile întregi, vedenia copilului balansându-se de grinda din podul caselor îl urmărise, ca şi cum el singur ar fi fost vinovat de toată nenorocirea: „Desigur, un cuvânt de-al meu ar fi putut s-o depărteze”. Dar, pe urmă, gândind la acestea, sufletul, ca şi în cele cu privire la Grindă, se arăta în lumină de trufie: „Cum? Crezi tu că ai fi putut împiedica acestea cu adevărat?”. Acestea au pricini mai adânci, pe care nu ai tu cum le prevedea şi împiedica! Şi atunci, duhul cădea pe versantul celălalt, al ruşinării pentru puțina umilință din duhul încă nelimpezit. Ar fi trebuit, aşadar, mai multă jertfă, mai multă uitare de sine, şi atunci, poate că... Poate, poate, poate! Luase pe Mihai şi plecase la casa văduvei. O casă cenuşie, de multă vreme nezugrăvită. Pereții coşcoviți şi cu tencuiala căzută. La ferestrele de la stradă, jaluzelele, îngălbenite de soare, prăfuite şi cu fâşiile de pânză rupte, adevereau că de mult acele ferestre nu mai fuseseră deschise. În curte, un fost pavilion de scânduri stătea, pe jumătate dărâmat, într-o rână, ca o bolnavă pe moarte. Urme de straturi de flori, iar cărarea, de la portiță până la intrare, năpădită cu totul de iarbă. Pustiu şi tăcere. În plină zi, casa părea părăsită, având, de jur-împrejur, o mantie nevăzută de plictis, de încremeneală, de încruntată tristețe. Şi nimeni, nicăieri. „Aici e casa, Mihai?” Şi Mihai, dând, în tăcere, din cap, şopti: „Aici, tată”. Le fu frică la amândoi să deschidă portița cu balamalele ruginite şi cu zăbrelele scoase de la locul lor. Intrară. Nimeni. Păşiră spre fundul curții. Şi, deodată, la o fereastră cu geamurile sparte, se ivi un chip buhos de femeie despletită: privire de nebună, haine rupte, mâini uscate, gură căscată cu dinți negri, glas răguşit şi surd. „Ce căutați aici?”. Părintele nu ştiu

ce să răspundă. Mihai, cu gâtlejul tremurat, vru sa zică: „Eu sunt prietenul...", dar femeia răcni: „Afară! Afară, mişeilor, care mi-aţi mâncat copilul! Afară!". Părintele Andrei lăsă fruntea în piept, simţindu-şi duhul greu şi amărât. Când ridică din nou privirea spre ea, femeia avea un zâmbet ciudat spre Mihai. Părea că-şi aduce aminte de ceva. Tăcură tustrei. Femeia se potoli şi mergând spre uşă, o deschise. „Poftiţi, intraţi. Intră, părinte, să vezi unde s-a spânzurat Ion". Vorbea nepăsătoare. „Intră şi tu, Mihai. Tu ai mai fost pe aici. Intraţi!" Părintele şi Mihai intrară. Femeia îi duse pe un culoar întunecos, spre o scară care urca spre pod. Aproape că nu se vedea nimic. Ca o fiinţă căţărătoare, femeia urcă repede scara şi dădu în lături uşa. Podul se arătă într-o lumină palidă, prăfoasă. Sus, o grindă de care atârna o bucată de frânghie zdrenţuită. „Iaca, acolo s-a spânzurat Ion!" – Şi femeia, ca într-o reconstituire, arăta cu mâna, dând lămuriri: „Când l-au dat jos, avea limba afară şi ochii căscaţi, iar când i-au deschis gura, ca să-i dea aer, i-a curs apă cleioasă, parcă ar fi vărsat". Nepăsarea femeii îl îngrozea pe părintele Andrei, aducându-i în suflet o jale veştedă. Mihai plângea în tăcere. Ceea ce păru că deşteaptă pe femeie din stupiditate, căci, luând de umeri pe Mihai, care nu era îngrozit, îl clătină uşor şi-i zise, cu lacrimi ivite dintr-o dată: „Mihai, Mihai, s-a spânzurat Ion! S-a spânzurat!". Mihai, într-o pornire de dragoste, luă mâna uscată a mamei lui Ion şi o duse la buze, fără să poată spune un cuvânt. Dar toate acestea ţinură puţin. Femeia îşi întoarse faţa crispată spre părintele Andrei şi-i aruncă, cu dispreţ, vorbe de ocară: „Popă eşti? Dacă eşti popă, de ce s-a spânzurat Ion? Hai? Domnul Hristos, hai?". Şi deodată, ca scoasă din fire, începu a ţipa: „ Afară! Afară!". Dar glasul era de deasupra, nu venea

din străfunduri. Era o strigare rece, uscată, nebunească. Şi nici nu era urmată de vreun gest de alungare. Femeia țipa spart şi dădea din mâini, fără a vedea pe nimeni. Apoi se aşeză pe un scaun, ca şi cum ar fi fost singură, şi se tânguia, plângând scâncit, ca şi copiii: „Ion al mamei, Ion…”.

Ieşiseră de acolo, el şi cu Mihai, tăcuți, ținându-se de mână, cu gândurile împrăştiate. I se păreau toate pustii şi fără rost. Strada largă, oamenii care mergeau mai repede sau mai încet, pomii din marginea trotuarului, văzduhul – toate i se păreau prăfuite, sure şi fără viață. Şi nici măcar melancolie nu mai era, ci o palidă jale, într-o alcătuire fără sens, alunecare în nebunie. Ținea mâna băiatului, simțind că pe acolo venea un şuvoi cald de iubire spre inima aflată în sincopă, iar Mihai îi strângea uşor mâna, bănuind şi el furtuna din sufletul părintelui. Păreau amândoi nişte călători din altă lume, rătăciți pe acolo şi neştiind ce rost au în mersul lor absent.

Şi, a doua zi, împins de aceeaşi putere care nu voia să-l lase din îmbrățişare, Andrei Pătraşcu porni spre liceu. Voia să-l vadă neapărat pe Petrescu, să-i spună cu glas moale şi trist: „Ştii, domnule Petrescu, că Ion s-a spânzurat”, şi, desigur, profesorul avea să aibă, în ochii stinşi, o lucire de milă, poate şi un bob de lacrimă, zicând: „Da, am auzit, părinte, şi-mi pare tare rău”. Atunci, amândoi se vor simți mai îmbunați, mai aproape de o înțelegere şi, poate, şi de iubire. Şi vor sta de vorbă ca doi prieteni care, în cele din urmă, se regăsesc în aceeaşi bună pornire de împăcare. Dar a fost de ajuns ca privirea preotului să se întâlnească cu aceea a profesorului, ca toată această nădejde să se şteargă. Andrei Pătraşcu vru să rostească vorbele pregătite mai dinainte, dar acea privire i le îngheță

pe buze. Parcă nici nu mai ştia pentru ce venise. Abia putu îngâna:

- Ai văzut, domnule Petrescu, Ion s-a spânzurat!

Atunci Petrescu, ca şi cum ar fi primit o insultă în faţă, sări:

Ei, şi dacă s-a spânzurat? Ce? Sunt eu vinovat de asta? I-am pus eu ştreangul de gât, tâlharul?!

Preotul rămase de piatră. Cum? Nici măcar un cuvânt de părere de rău? Sau o vorbă de acoperire? „Tâlharul...?!" Vru să zică ceva, o slabă împotrivire, dar Petrescu, ieşit din fire, răcni mai departe:

- Un stricat şi-un păcătos! Aşa i se cuvine! Să se spânzure toţi, să scăpăm de ei! Nişte bandiţi şi nişte derbedei… Aşa să ştii, dumneata, părinte, aşa să ştii...

O grea mâhnire se abătu asupra sufletului lui Andrei Pătraşcu, răpindu-i şi cea din urmă putere de împotrivire. Ce să zică în faţa acestui om? Stătea în picioare şi nu ştia cum să pună capăt acestei întâlniri. Făcu o mişcare de eliberare, dar Petrescu nu voia să-l lase din mână, ci, şi cu o mai mare pornire, se abătu de data aceasta asupra preotului:

- Voi sunteţi vinovaţi! Voi, popii! Le băgaţi în cap tot soiul de misticisme barbare, îi depărtaţi de la raţiune şi-i împingeţi în pustiul tuturor aberaţiilor!

Andrei Pătraşcu nu ştia ce să facă: să-l lase cu vorbele lui nebuneşti acolo, în cancelaria goală, şi să plece, sau să-l înfrunte? Şi cum să-l înfrunte? Ce cuvinte să-i spună? Nu găsea nimic. În duh i se făcuse un sorb care-i luase tot cuprinsul, lăsându-l fără respirare sufletească. Stătea în faţa lui Petrescu, ca un inutil, ca o provocare. Şi Petrescu merse până la capăt:

- Hristosul vostru l-a spânzurat. Da, da, să ştii dumneata. Când voi avea timp am să scriu un studiu. Da, un studiu asupra acestui lucru. Am toate argumentele. Am să vă dau la cap. Un surâs se prinse vag de faţa lui Andrei Pătraşcu, ceea ce aduse paroxismul în nebunia profesorului:

- Ce râzi, ce râzi? Vii aici, în cancelaria profesorilor, ca să ne insulţi? Pleacă de aici, popo, pleacă imediat! Voi reclama cazul în conferinţă. Să se aplice regulamentul. Să se aplice, să se aplice!

Şi, văzând că părintele stă nemişcat în uimire, plecă el din cancelarie, trântind cu putere uşa. Andrei Pătraşcu, cu o mişcare înceată şi oarecum speriată, îşi făcu încet o cruce şi şopti: „Doamne, Doamne!”. Privi apoi în jur şi ieşi, mergând cu pas greu, ca şi cum ar fi purtat o povară nevăzută în spate. Îşi simţea sufletul într-o înspăimântare parcă nemaiîncercată de el până atunci. O durere tăioasă mişuna prin străfundul tulburat. Şi aici tot Hristos este de vină, tot El este Cel pus înainte?! Şi Pătraşcu se opri, parcă luminat dintr-o dată. O sclipire bună şi înviorătoare prinse viaţă în miezul dureros. Avu, într-o sclipire de lumină, o bucurie curată, albă, fascinantă. Se stinse şi iar apăru. Ca o zăpadă de duh, aşa se coborî peste murdăria insultei bucuria aceasta clară. Bucuria că ai fost nedreptăţit. Că ai fost nedreptăţit pentru Altul, pentru cineva mai mare decât tine, mai mare decât asupritorul, mai mare decât toţi oamenii laolaltă şi decât toate lumile, infinite... O năvală de bunătate şi de iertare într-un forfot de lumină orbitoare. Pe urmă, din nou prăbuşire în tumultul murdar, aducător de tulburare şi de nesiguranţă. Ceasuri întregi cu capul pe mână în odaia tăcută, pe când, în jurul său, Maghiţa şi Mihai umblă în vârful degetelor ca în preajma unui bolnav. Iar din cufundările acestea în

profunzimile sufletului, Andrei Pătraşcu ieşea cu chipul tras, cu ochii încercănați, cu o privire de o bunătate mai pătrunzătoare şi cu glasul mai încărcat de o blajinătate necăutată. În adâncuri însă rămâneau multe întrebări fără răspuns. Îl înspăimânta şi-l durea mai ales lipsa iubirii din ceilalți. Venea atunci, în popas de reculegere, în chiliuța plină de umbră moale şi de tăcere a părintelui Ieremia...

- Aici, părinte Andrei – auzi, în penumbra de somn de care era cuprins, Pătraşcu.

Se ridică din jilțul cu sprijinitoare pentru brațe şi, reculegându-se din gânduri, veni în întâmpinarea părintelui Ieremia, care-i zâmbea slab din colțul drept al ferestrei.

- Iertare îți cer, frate Andrei, că n-am fost acasă. Am fost la un necăjit şi, mai spune una, mai spune alta: vremea s-a aflat trecută.

Părintele Andrei răspunse:

- Nu face nimic, părinte Ieremia, am aşteptat aici, mai gândind la ale mele...

- Apoi e bine asta, din când în când...

- Da, ca să ne înspăimântăm de ce găsim în peştera aceasta a duhului...

- Ferice, părinte Andrei, de cel ce vede şi se teme, că sătui suntem de cei ce nu văd şi n-au nicio temere...

Părintele Ieremia deretecă puțin prin odaie, punând pe policioară o carte de pe birou, păturind o pernă sau dând la loc o îndoitură a covorului. Părintele Andrei se aşezase pe divanul din fund şi-l privea cum se mişcă repejor prin odaie şi cum ispiteşte cu privirea de nu cumva mai este ceva de pus la loc.

Şi s-au aşezat să vorbească. Părintele Andrei îi povesti cele din urmă întâmplări, cu Ion, cu Grindă, cu Petrescu, cu alții, şi pe toate le punea în legătură cu sufletul său, strigându-şi către părintele Ieremia neputințele şi nemulțumirile:

- O, părinte Ieremia, tare sunt slab şi nemulțumit.

Părintele Ieremia, stând în scaunul fără spetează din colțul camerei, aflat în umbra blajină, nu se grăbea cu răspunsul, ci, privind spre ceva pe care nu-l vedea, cugeta în tăcere, lăsând pe Pătraşcu să se arate în toată goliciunea sufletului. Apoi grăia încet:

- Vezi, părinte Andrei, nu trebuie să ispitim. Noi nu putem şti. Unele lucruri pe care, cu slaba noastră minte, nu le pricepem, trebuie să le lăsăm aşa, că ele, poate, sunt lăsate tocmai ca să ne umilim mai mult...

Vorbele veneau molcome, fără umbră de trufie, cu paşi de vată spre urechea lui Pătraşcu, coborând spre încăperile sufletului.

- Să nu alergăm spre „explicări”, că, prin asta, noi ispitim. Lasă acestea pe seama mea. „Nu-i treaba ta” – aşa ne spune Dumnezeu. „Tu mergi pe calea ce ți-am aşezat sub picioarele tale.”

Era aşa de simplu şi de adevărat ceea ce spunea părintele ieromonah Ieremia, încât Andrei Pătraşcu nu ar fi avut ce răspunde. Pentru ce să mai cercetezi de ce e ceasul şase, cum e şi ce-ar fi de n-ar fi ceasul şase?! Este ceasul şase. Nu-ți e de ajuns? Ce mai căutăm noi, oamenii, a amesteca lucrurile, făcându-le întortocheate, când ele sunt atât de simple?!

- Şi, mai ales, părinte Andrei, să facem voia lui Dumnezeu. Că El, dacă ne lăsăm lui, ne dă răspuns la toate.

Nu noi dăm răspunsul, ci El. Iar dacă vrem să dăm noi răspunsul, ar fi, oarecum, a ne pune în locul lui.

Andrei Pătraşcu simţea cum părintele Ieremia ocoleşte cuvântul care i-ar fi jignit, poate, sufletul, cuvântul acela de foc, cuvântul de care, în nopţi de jăratec sufletesc, se izbise de atâtea ori.

Acum simţea că trebuie să-l pronunţe el. Zise, aşadar, limpede, fără tremur în glas:

- Adică trufia, părinte Ieremia.

Călugărul tăcu puţin, după care răspunse liniştit:

- Eu nu fac judecată nimănui, dar acesta este cuvântul.

O tăcere se puse la mijloc, pe care duhul înţelegător al părintelui Ieremia o folosi ca să grăiască:

- E bună, părinte Andrei, nemulţumirea de ceea ce faci. Ferice de cel nemulţumit şi vai celui ce, pentru toate ale lui, are mulţumire. Nemulţumirea, frate Andrei, e semn că Domnul lucrează în duhul cuiva, iar mulţumirea ispită este. Adică odihneşte-te, că ai făcut destul. Pierzare poate aduce, şi chiar aduce.

În val neoprit, cuvintele călugărului mergeau la locul cuvenit, în duhul părintelui Andrei, ca să aducă acolo nu atât lămuriri teologice, ci un soi de statornicire în nişte gânduri care nu-şi găseau temelia cea mai tare ca să stea nebiruite. Prin urmare, în alcătuirea cea de peste mintea oamenilor, ceea ce după oameni ar fi rău, după Dumnezeu e un lucru foarte bun. N-a venit, oare, Fiul lui Dumnezeu tocmai ca să răstoarne cele crezute bune şi statornice. „Fericiţi cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăţia Cerurilor". Şi oamenii au rămas uimiţi, nepricepând unde stă adevărata lor fericire. Şi câţi stau în neînţelegere şi acum… Aşa şi aici. Nemulţumirea este semn de

lipsă de încredere în puterile proprii, ceea ce este un stigmat al sufletului, uneori o boală. Aşa grăiesc doctorii cei cu vedere pământeană. Şi purced, fireşte, la „administrarea” leacurilor trebuitoare fără a ajunge la niciun rezultat, pe când Doctorul cel fără asemănare vine şi răstoarnă totul. Pune toate pe alt făgaş: nemulțumirea este tocmai semnul sănătății sufleteşti şi semnul, mai ales, al perfecționării acestui suflet şi al căutării căilor din ce în ce mai înalte. Este chiar ridicarea necontenită spre Dumnezeu. Pe când mulțumirea pentru cele ce ai săvârşit în viață, însemnă a rămâne în tină, a te complace în cele mici. Nemulțumirea – viață; mulțumirea – moarte.

Părintele Ieremia, privind pe Andrei Pătraşcu, părea că-i urmăreşte gândurile. Zise apoi:

- Dar şi nemulțumirea, părinte Andrei, trebuie să stea tot între hotarele umilinței, altfel, la rându-i, devine ispită, ispită mare, părinte Andrei!

Simțise de atâtea ori şi Pătraşcu boldul trufiei, chiar atunci când duhul se crede în cea mai bună umilință. În nemulțumirile pe care le simțea, în lungul vieții duhovniceşti, în tânguirile şi în învinuirile ce-şi aducea necontenit, cu privire la puținătatea iubirii, la scumpătatea jertfei şi la slăbiciunea umilinței, Andrei Pătraşcu simțise şi amestecul stricăcios al trufiei. „Cum de nu pot face mai mult?!” era un strigăt care avea în sine stricăciunea, după cum mărul are în sâmbure viermele. „Ce puțin fac, Doamne!” față de „Cum nu pot face mai mult?”, cu toate că par a conține în sine acelaşi lucru, totuşi stau adesea la capete opuse. Acela are în sine sămânța aducătoare de viață a umilinței (ascunsă, modestă, aşa cum se cuvine); acesta, dimpotrivă, în acelaşi cuprins aparent, are sămânța aducătoare de moarte a trufiei (ascunsă şi ea, modestă, dar înşelătoare).

Părintele ieromonah Ieremia, dând slab din cap şi privind, de data aceasta, spre biserica luminată de o rază de soare în apus, zise într-un nevăzut şi neînțeles zâmbet:

- Dar, asemenea, părinte Andrei, trebuie să ne păzim de trufia umilinței. Este, poate, cea mai grea cumpănă. Vai de cel ce se crede umil... Lui – acestuia – îi va fi cel mai greu să ajungă la adevărata umilință!

Glasul părintelui pătrundea în adâncuri, în care minții îi vine adesea greu să pătrundă. Adevăr plin de lumină mântuitoare. O putere potrivnică pătrunzând în chiar sanctuarul umilinței şi luându-şi, întru pierzarea oamenilor, chiar haina ei. Ca acele cetăți care strălucesc, scânteietoare, în aburul pustiului, chemând spre ele pe cei însetați, ca să-i înşele, pierzându-i, de îndată ce ei s-au mistuit în trupul lor de abur. La depărtate răstimpuri, Andrei Pătraşcu simțise şi această amenințare, mai grea ca toate, iar acum, când părintele Ieremia grăia aceste cuvinte simple, i se părea că i le şopteşte însuşi duhul său, aducându-i aminte clipele când ispita aceasta mişunase în jurul casei lui sufleteşti: „O, suflet ticălos al oamenilor, purtat de valurile trufiei, ale păcătoasei iubiri de sine! Întreabă pe Petrescu, pe Grindă şi pe alții şi-ți vor spune. Ba nu, întreabă pe cei care cred, pe cei care se cred umili, iubitori, milostivi. Uită-te la ei, uită-te la tine! Mai întâi la tine. Nu mai ai nevoie de alții. Vei găsi în casa ta toate uneltele pierzării tale. Acolo, în noi, duşmanul cel mare, cancerul care roade, caracatița care cuprinde, meduza care suge, de ce să le mai cauți aiurea? Iată-le! Priveşte! Chiar cu haina umilinței, trufia, Marele Duşman al omenirii înfometate de Cer, te poate înşela pe tine, nechibzuitule, pe acela, pe celălalt, pe tine, Andrei Pătraşcu”.

Părintele Ieremia, împreunându-şi mâinile şi punându-şi-le pe genunchi, zâmbi dulce spre Pătraşcu şi zise:

- Dar, mai presus de toate, se cade să facem toate cu dragostea lui Iisus. Toate le ferim, toate le acoperim, toate le sfinţim. De vom iubi, toate vom putea face".

Părintele ieromonah nu spunea aceste cuvinte lui Andrei Pătraşcu, ci parcă şi le spunea sieşi. Într-o comuniune cu însăşi fiinţa Celui care iubire desăvârşită este. Le spunea văzduhului, le spunea lumii, le spunea vremurilor, le spunea nimănui şi tuturor.

Puţin încălzit de vorbire, cu pomeţii obrajilor uşor înroşiţi, părintele Ieremia urmări gândul:

- Noi, oamenii, părinte Andrei, numai prin iubirea Domnului Hristos ne putem recunoaşte. Ce pot şti eu de sfinţia ta şi sfinţia ta de mine, de n-am avea iubirea lui Hristos? Pot trăi cu un om o viaţă şi să mor fără să ştiu nimic de el, dacă între noi n-a fost Domnul Hristos, şi pot să mă întâlnesc numai o clipă cu un om din Australia şi să-l recunosc ca om şi frate, dacă între noi va fi Domnul Hristos.

Dând din cap, ca semn al unei mereu împrospătate uimiri, părintele Ieremia, care nu obişnuia cuvinte mari şi nici exclamări lămuritoare, avu totuşi o respirare de duh puternică, zicând:

- O, părinte Andrei, ce ne-am face fără dragostea Domnului Iisus?! Fără El?!

Andrei Pătraşcu, peste voia lui, privi spre icoana de deasupra iconostasului, în dreptul căreia licărea inimioara roşie a candelei, şi i se păru că privirea Domnului e vie, pogorându-se peste ei şi binecuvântându-i. Au stat câtva timp în tăcere. Chilioara părintelui Ieremia se umplea de umbrele groase ale înserării. Candela ardea mai plină

de lumină. Tăcerea era mai mângâietoare. Mireasma din suflete mai neatinsă.

Părintelui Andrei îi venea greu să se rupă din această tovărăşie bună.

Se ridică încet de pe divanul strâmt şi zise:

- Părinte Ieremia, să mulțumim Domnului pentru ceasul acesta bun, pe care El ni l-a dat întru a ne iubi mai mult!

Părintele Ieremia, ca o încheiere a sfatului, grăi cu glas scăzut:

- Fie în toate voia Lui!

Inspirând puternic, de parcă ar fi vrut să cuprindă în duh aceste cuvinte, părintele Andrei Pătraşcu răspunse potolit şi încet:

- Da, fie voia Lui în toate...

Afară, cerul începuse să-şi arate sclipirile de aur pe fundalul violet, iar cei trei plopi ai schitului păreau trei semne de exclamare imense, avântate spre înalt. Zgomotele oraşului veneau tot scăzute, parcă adormite. Un călugăr alunecă de la stăreție la trapeză ca o umbră tăcută. Prin ferestrele zăbrelite ale bisericii se sfiau luminițele slab pâlpâitoare ale candelelor de veghe.

Domnul sălăşluia acolo, viu, mare, fără moarte.

Andrei Pătraşcu pătrunse, în vârful picioarelor, în biserica goală şi tăcută, ca să se închine.

Afară, noaptea se lăsa deplină...

2
Din carnetul părintelui Andrei

Când am început a încredința acestui caiet câte ceva din viața mea din urmă, mai ales la tine, Mihai, m-am gândit, la tine, care ai înlocuit în sufletul meu pe copilul plecat la Dumnezeu.

Tu, Mihai, vei fi preot, căci preot trebuie să fii, preot te văd atunci când mă gândesc la zilele ce vor veni. Nu ştiu de ce. Oare aşa te văd în zarea sufletului meu? Ai duh de preoție, ai acea pornire de aflare a dragostei prin calea de aur a suferinței, ceea ce, dragul meu, este (ar trebui să fie!) cea dintâi calitate a unui preot. A nu vrea să ştii de suferință sau a nu o căuta este tot una cu a nu avea dragoste. A nu fi sensibil la suferință sau a o respinge de la tine, revoltându-te când ea te cuprinde, este o infirmitate care face pe cineva impropriu de a fi preot. Mai presus de toate, preot înseamnă suferință, conlocuire cu ea, primire de bunăvoie a ei, sete de ea, foame de ea, pentru că, Mihai, numai aşa va străluci mai tare dragostea. Suferința, fie a altuia, fie a ta, este condiția dragostei, iar fără dragoste, preoția este o zadarnică îndeletnicire: cea mai zadarnică dintre toate şi cea mai mâhnitoare.

Preoția, apoi, trebuie să fie frumoasă. Gândeşte-te ce frumos este izvorul din care purcede şi ce sublim este Acela care o dă, iar această frumusețe mai ales dragostea o dă. Numai ea are puterea de transfigurare, e taina cea mare, numai ea săvârşeşte miracolul, toate miracolele.

Îți spun acestea, Mihai, ca să adaug de îndată că odinioară eu n-am cunoscut această dragoste. Credeam că o cunosc, dar n-o cunoşteam. Eram în rătăcire. Vedeam în toate chipul meu, mai mult. Vorbeam dragostea. N-o trăiam. Şi, fiindcă n-o trăiam, n-o cunoşteam, n-o înțelegeam, iar suferința şi frumusețea îmi erau necunoscute în felul acesta. Suferința era de atâtea ori un semn de întrebare, iar frumusețea era tot pământească, slabă şi nătângă. Şi iar mă grăbesc să adaug: slabe sunt şi acum dragostea şi setea de suferință, o, dragul meu, foarte slabe, dar aşa cum sunt, ele sunt din aurul cel bun al adevăratei iubiri, al adevăratei suferințe. Numai un bob cât vârful de ac e drept, dar în acest bob se răsfrânge tot cerul cel nou al sufletului meu, cuprins de înseninare şi sfințit prin umilință. Ce m-aş fi făcut fără de suferință? O, Doamne, cum aş fi rămas şi unde aş fi poposit? Ce greşit vedeam şi cum ai trimis Tu spre mine o suferință (destul de mică) ca să mi se îndrepte vederea duhului meu! Aş fi trăit o viață întreagă fără să ştiu ce însemnă măcar umbra dragostei Tale, cea adevărată, cea mare, cea fără de hotar de dulce!

Pentru acestea, Mihai, noi trebuie să căutăm suferința. Da, înțelege-mă, iubitul meu, trebuie s-o căutăm. Oare nu va vinde omul toate avuțiile sale pentru a cumpăra mărgăritarul cel de preț? Cine-i omul fără minte, care să țină strânse la piept toate pietricelele cele fără de niciun preț (ca astfel să-şi împovăreze viața), în loc de a le arunca departe de sine, spre a lua cristalul de diamant ceresc, care îi purifică şi-i înalță viața? Fără suferință şi fără primirea ei în duhul nostru noi trăim o viață moartă, o aparență de viață, adeseori fulgerată de cele mai amare şi neputincioase răzvrătiri. Ea singură dă sens şi țel vieții.

Ea este scoica în mijlocul căreia găsim mărgăritarul ales. Trebuie să căutăm suferința, Mihai. Tu, copil al marii suferințe, înțelegi acestea, ştiu că le înțelegi...

Şi, de aceea, duhul meu nu te poate vedea în hotarele vremii decât preot, preot adevărat.

Mă duceam la biserică cugetând la acestea. Eram nemulțumit de mine. Tot ce făceam mi se părea searbăd, fără rost şi fără strălucire. O uscăciune, coborâtă dinspre vechile limanuri părăsite, îmi ținea o nedorită tovărăşie. O, trecutul! Cumplită şi atâta de sâcâitoare ispită. Dar bună. Nespus de bună. Toate au rost. Vine şi crede că are să te dezrădăcineze din noua aşezare, dar, nătângă, ea nu face decât a te înrădăcina mai puternic. E drept, duhul se zbuciumă în uscăciune, dar aceasta îi dă o şi mai mare sete pentru apa cea nouă. Căci, într-adevăr, după aceste mici pustiuri, vin oaze răcoritoare, unde aflăm iarăşi apa cea înviorătoare. Da, da, toate sunt cu rost.

Mergeam spre biserică. Mai aveam zece paşi până la trepte, când în fața mea se ivi un om sărman. Era cam de treizeci de ani, aproape înalt, slab, cu chipul tras, îmbrăcat sărăcăcios. Puteai bănui un trup firav sub haina care îi cădea largă. În picioare nişte ghete cu vârfurile sparte. Nu se vedea a avea pălărie pe cap. Părul îi era răvăşit ca într-o furtună iar ochii… ce ochi! Rămăsei pironit pe loc, cuprins peste tot de privirea acelor ochi. Nu mai era privire, ci mai degrabă o chemare care venea nu din el, ci de aiurea. Era şi uimire vagă, şi strălucire diamantină, şi implorare caldă, dar mai ales era acolo străfundă iezătură de suferință. Iar peste toate alerga o fulguială de amintire, care te făcea să te întrebi: „Unde am mai văzut

aceşti ochi? Ai cui sunt aceşti ochi? Cine-mi grăieşte prin aceşti ochi?”.

M-am oprit şi am întrebat pe necunoscut:

- Cine eşti dumneata şi ce vrei?

Necunoscutul îmi răspunse cu un glas moale, dar pătrunzător:

- Am vrut să mă omor astă-noapte. Sunt părăsit de toți. Nu mă lăsa!

M-am cutremurat de fiorul care parcă se țesea din aceste vorbe şi venea să-mi sfredelească mintea şi sufletul.

Întrebai din nou:

- Unde stai?

El îmi răspunse cu acelaşi glas:

- Într-o odaie goală.

- De unde?

- Din casa aceea mare, în care se închiriază paturi pentru vagabonzi. Acolo am lăsat pe copilul meu.

- Ai un copil?, îl întrebai repede.

- Da, am un copil, şi astă-noapte, nemaiavând ce mânca şi nici cu ce ne încălzi, am vrut să ne omorâm. Să-l omor întâi pe el şi pe urmă să mă spânzur.

- Să te spânzuri?

- Da, dar pe urmă m-am oprit. Am ieşit şi te-am întâlnit pe sfinția ta. Nu mă lăsa!

Privirea lui îmi ardea ochii, fața, sufletul. Am simțit in adânc pornirea să-l iau în brațe şi să-l mângâi. Pe urmă, simții o căldură sub pleoapele tremurătoare. Am stat în cumpănă: să merg acum sau să las pentru mâine? În cugetul meu se încinse o grabnică luptă: „Voi merge cu el acum. Nu, lasă pe mâine, că acum ai treabă. Acum. Mâine...”.

I-am zis omului:

- Voi merge cu tine şi vom lua copilul. Pe urmă am să vă duc într-un adăpost. Şi mă gândii: „Am să-i pun în odaia goală de la biserică”.

Învigorat de mica izbândă asupra mea, pornii împreună cu necunoscutul.

Dar, cu cât mergeam, cu atât pornirea de la început scădea. Vaga lucire de dragoste din duh începea să fie acoperită de alte gânduri. Necunoscutul mergea cu capul în pământ, fără să mă privească.

Am ajuns. Era o odaie, aproape goală, sub o scară a podului. Mirosea peste tot a gaz şi a seu. Un pat de scânduri, cu o saltea de paie desfundată. O ţoală murdară, de sub care ieşea capul nepieptănat al unui copilaş de patru-cinci ani. Ne privi cu ochi rotunzi o clipă, după care se ascunse iar sub ţoală. Alături de pat un lighean spart, în care zăceau câţiva cărbuni de lemn. Străinul privi spre ei; privii şi eu. Era unealta cu care voiseră să-şi răpună viaţa? Încercaseră şi nu izbutiseră? Străinul întoarse privirea aiurea. La ochiul mic al ferestrei, stătea murdară şi scurtă o perdeluţă zdrenţuită.

- Iată! zise omul acela, arătându-mi, cu amândouă mâinile, cuprinsul odăii.

Tăceam, gândindu-mă: „Ce fac?”. Şi iar porni o mică luptă interioară: „Acum nu se poate. Voi veni mâine dimineaţă”. „Ba acum.” „Ba mâine.” Străinul tăcea şi se uita în pământ, ca un osândit.

Tăceam şi eu. Odaia goală tăcea şi ea.

Zisei cu hotărâre omului:

- Aşteaptă-mă aici. Voi veni să vă iau şi să vă duc la un adăpost. Apoi am plecat.

Şi, de îndată, luat de şuvoiul altor gânduri, am uitat privirea aceea pătrunzătoare şi am întârziat.

Aducându-mi aminte, voiam să plec imediat spre casa aceea înaltă, cu mii de odăi goale, în care mii de oameni cu mii de copiii stau gata să se sinucidă. Cărbuni şi grinzi...

Şi am lăsat o zi să treacă...

Dimineața am plecat cu hotărâre spre casa aceea mare. Era la un colț de stradă, având în față o altă clădire mare, dinspre care venea un cântec de armonică.

Dar nu mai era clădirea.

Ciudat!

Întrebai pe un trecător:

- Unde e clădirea în care se află un om cu ochii negri, plini de jarul suferinței, şi cu un copil mic?

Trecătorul mă privi curios:

- Nu ştiu. N-am văzut niciun om cu ochii aşa… şi cu un copil mic.

Întrebai pe un altul, şi încă pe altul, dar nimic.

Şi, cu cât nu-l găseam, cu atât îmi era mai dor de privirea aceea. Voiam s-o găsesc neapărat şi să-mi îmbăiez sufletul în ea. Să mă adap cu suferința din ea. Să sorb viață din ea. Să simt fericirea cea curată.

Dar nu-l puteam găsi.

Cercetam amintirea. Da, eram aproape de biserică. Mai erau zece paşi până la trepte şi iată pe omul cu privirea adâncă. Pe urmă strada forfotitoare, gândurile de îndoială. Apele cugetului, apele sufletului, casa mare, scara murdară, odaia de sub pod, goală, copilul, zdrențele...

Căutam să identific locul, aşezând în el amintirea de ieri. Dar „ieri" se trăgea adânc în trecut; parcă era acum o mie, două de ani. Şi atunci, pe un drum depărtat, de cine ştie unde, vagabonda privirea aceea minunată şi iar „ieri"

se făcea cu adevărat „ieri” şi eu trebuia numaidecât să aflu casa şi pe cei doi. Cugetam amar: „De ce nu i-am luat ieri? De ce am fost lipsit de dragoste? Câtă nesimţire! O privire atâta de chemătoare şi eu să las pe mâine? Cum am putut fi aşa de nesimţitor?”. O suferinţă aspră şi arzătoare îmi chinuia sufletul. Voiam să pornesc din nou în căutarea lor, dar simţeam că-mi va fi cu neputinţă să-i mai găsesc. Şi cu cât mai neputincios mă simţeam, cu atât mai tare îmi era dor de privirea aceea nemaiîntâlnită de mine până în acea zi.

M-am trezit atunci eu însumi vagabondând...

Străbăteam drumurile neştiute, întrebam pe oameni şi inspectam clădirile. Aflam peste tot suferinţe şi necazuri, priviri în care fulgera, o clipă, ceva din privirea aceea mare cât toată suferinţa lumii, dar pe ea n-o puteam afla.

Ostenit şi deznădăjduit, m-am oprit la o margine de drum şi am stat, cugetând: „Oare voi mai întâlni-o vreodată?”, şi mă învinuiam: „De ce nu i-am luat atunci cu mine?”.

Stând aşa, am auzit un glas, care se asemăna întocmai cu acela al cerşetorului din casa cea mare:

- Mergi şi-l caută. Du-te în locurile în care suferă oamenii şi-l vei afla. Caută şi vei găsi privirea pe care duhul tău o caută şi, mai ales, iubeşte suferinţa. Numai aşa vei găsi ceea ce sufletul tău doreşte cu sete.

Ridicai privirea, dar nu era nimeni. Glasul era din afară, dar venea prin mine. Era, parcă, şi al meu.

Se mai auzi o dată:

- Mergeţi şi căutaţi!

Pe urmă, se făcu de jur-împrejur o tăcere profundă, ca într-un somn greu. Adormii şi eu cu capul plecat pe o piatră, la marginea drumului...

Când m-am deşteptat din acest vis, Mihai, auzeam încă limpede şi cu aceeaşi blândă intonare, glasul acela:

- Mergeți şi căutați!

Da, Mihai, să mergem şi să căutăm...

3.

Ziua de iarnă se pregătea să-şi isprăvească durata sub cerul înnorat şi cu tăceri mocnite în cuprinsu-i foarte apropiat de pământ. Fusese zăpadă, dar venise o ploaie caldă şi o măcinase aproape de tot, lăsând doar pe la adăposturi urme murdare. Frigul, şi el scăzut şi mai mult umed decât rece, îşi plimba pe străzi fiinţa-i nevăzută, dusă pe undele unui vânt slab. Soarele nu se mai arătase de mult. Oamenii păreau toţi plictisiţi în mersul lor negrăbit spre ţeluri necunoscute. Cerul se apropia mai tare de pământ, înăbuşind viaţa.

Părintele Andrei Pătraşcu stătea la geam şi cugeta pe rând aceste înfăţişări ale zilei de iarnă, neputându-şi găsi o cumpănă mai mulţumitoare a duhului. Micile bălţi ale străzii păreau mai degrabă nişte bălţi ale sufletului, nemişcate, răsfrângând în ele un orizont micşorat şi meschin. O putere răutăcioasă ţinea închise zăgazurile apelor sufleteşti, împiedicând o înflorire interioară mai deosebită, ca o somnolenţă a sufletului, ca o înţepeneală a mădularelor.

Totdeauna nemulţumit de aceste stări de „trecere", cum le spunea el, părintele Andrei Pătraşcu căuta şi de data aceasta să prindă pricina ei, într-o cât mai grabnică găsire şi lămurire. Căci, după ce afla pricina, se uşura, în mare măsură, şi sufletul. Iar pricina era, de cele mai multe ori, fie vreo nemulţumire pentru o purtare îndoielnică, fie vreo privelişte urâtă din viaţa oamenilor. Zăcea acolo, la

fund, o mlaştină de nemulţumire, peste care, trecând undele clipelor de viaţă obişnuită, n-o puteau acoperi.

Rămânea amintirea: „De ce sunt, oare, nemulţumit?”. Şi cugetul aleargă fără oprire să afle, şi, atâta vreme cât nu află, încăperea toată a duhului are mireasma aceea amară, care, vagă, dar de faţă, vine din adânc, de la ceea ce nu şi-a aflat satisfacerea. Este acolo o mică fiinţă de duh, jignită şi supărată, care se cere, şi ea, luată în seamă. Poate e o vorbă rea aruncată în goana vieţii, poate e un gest nechibzuit, poate e o nepăsare faţă de ceva ce se cerea cercetat, poate-i o privire de ură pe care ai primit-o de la cineva, poate-i o răutate pe care ai aciuat-o în sânul sufletului, poate-i o jignire pe care ţi-a adus-o un prieten. Dar poate să fie, mai ales, o tăinuită imputare pentru o nevrednicie a ta, pentru o „ureche surdă” la o chemare dreaptă, pentru o împietrire a sufletului bine ascunsă după vălul străveziu al „argumentului”, pentru, chiar, o ipocrizie făţişă. Aranjamente ale vieţii, comode, glasuri terestre întru îndepărtarea trudelor, complacerea în stări trândave, lene voită şi argumentată, mlaştină sufletească.

Gândul vagabond al preotului nu se putea opri pe nicio stâncă şi niciuna, pe care presimţea că s-ar putea opri, nu-i plăcea. Căci el simţea unde este izvorul de nemulţumire şi nu voia să se oprească acolo, bănuind noianul de gânduri şi de zbucium care se putea isca de îndată ce va poposi în preajmă. Aşa că îi plăcea mai degrabă să-şi lase, măcar pentru încă un timp, gândul hoinar, neoprit nicăieri, sub cerul mat şi apropiat al acelui sfârşit de zi.

Şi mai era o pricină. Părintele presimţea că acolo, în locul de unde ar fi izbucnit o nouă încercare de viaţă, sălăşluia atâta suferinţă concentrată, încât, când ar fi venit,

ar fi atins cămăruța aceea cu degetul înflăcărat al dragostei, o explozie sufletească, cu urmări nebănuite. S-ar fi zguduit întregul suflet. O teamă şi o lipsă de iubire. O nouă teamă şi o nouă lipsă de iubire.

Părintele Andrei Pătraşcu se ridică de la fereastră şi, făcând câțiva paşi prin odaie, şopti cu glas întristat: „Necontenit, o nouă lipsă de iubire. Da, da". Se opri în mijlocul odăii şi privi în pământ, având în suflet o tresărire de spaimă: „Doamne!".

Totuşi, privind acum în față pricina nemulțumirii, avu o uşurare a sufletului şi o undă de bine năvăli peste amărăciunea de adineaori.

Se aşeză iarăşi la fereastră şi privi în strada cotropită de înserarea iernatică. Ştie acum care e pricina. E limpede. O vede întreagă, în toată dreptatea ei.

Începuseră (reîncepuseră) mişcările împotriva evreilor. La început, o mică rachetă la o gazetă, căreia îi răspunde una de la altă gazetă. Mâine mai multe. Vin apoi încăierările personale. Se încinge lupta şi, pe nesimțite, ea se coboară în stradă. Undeva, a fost lovit un om... mai mulți... Atunci, în joc mereu crescut, gazetele vin şi, ca nişte enorme megafoane, varsă spre sufletele cititorilor întețirea luptei: alte lovituri, învinuiri de trădare, invective reciproce, lipsă de patriotism... comunism... încăierare...

Părintele Andrei Pătraşcu privise de departe această învolburare a mulțimilor şi, la cea dintâi atingere sufletească cu aceasta, strigase tare în duhul său: „Asta nu mă priveşte!" şi-şi căutase de treabă. Dar de unde credea că va avea linişte, undeva, în interior, scorpia stătea amorțită, neputând fi ucisă de stratul de nepăsare de deasupra. Dar, iată, sunt oameni care suferă, sunt lovituri care dor,

sunt zbierăte de ură şi gemete de durere; în unele locuri au căzut şi picături de sânge omenesc. Cum? Pentru toate acestea, nepăsare? Înăbuşite încă, aceste întrebări străbateau însă încet prin ținuturile poroase ale sufletului şi se ridicau spre cerdacurile conştiinței, dând acea nemulțumire surdă, acea leşeală a duhului, acea posomorâre în plină viață. Veneau alte argumente în cugetul asediat, dar ele erau din ce în ce mai slabe, neputând aduce cumpătarea dorită. Era o lipsă care putea ajunge o laşitate, dar, mai presus de toate, o lipsă a iubirii, o dezertare din fața unei suferințe, care putea ajunge la iazul mort al răutății. Dacă acum, în această dezlănțuire de patimi, nu e nevoie de înțelegere şi de iubire, atunci când? Cum? În această încăierare nu se găseşte nici un cuvânt de spus, nici un sfat de dat, nici o cale de urmat, nici o împăcare de întrevăzut?

Şi punându-şi aceste întrebări, părintele Andrei Pătraşcu se simți cuprins de o înfricoşare. Mai întâi, pentru că a tăcut până acum, şi apoi, pentru imensitatea pe care o bănuia a „problemei". Dintr-o dată, zările, în explozie, se lărgiră până la depărtări nesfârşite, cuprinzând între ele lacuri mari de vaiete adânci, ca de pământ scufundat, chemări înăbuşite, strigăt de două ori milenar.

Iar în fața adevărului care stătea masiv şi impunător, părintele Andrei Pătraşcu abia de putea îngăima: „Şi eu am zis că toate acestea nu mă privesc!". Dădu din cap şi se lăsă cuprins de părere de rău. Îşi văzu încă o dată până la fund slăbiciunea şi se înfricoşa de sine, ca şi cum ar fi lăsat să pătrundă în casa sufletului o ființă străină şi nepăsătoare, un hoț care voia să-i răpească tot ce căpătase bun în vremea din urmă.

Se ridică de la geam şi vru să păşească în odaie, când Mihai se ivi în uşă, cu privirea uimită şi tristă în ochii

înlăcrimați. Veni spre părintele Andrei cu mâinile întinse, ca spre un liman.

- Ce este, Mihai? spuse părintele, rupând firul gândului.

Mihai, cu bărbia tremurătoare, nu putea încă spune nici un cuvânt.

Părintele, cu glas îngrijorat, veni la el şi-l întrebă din nou:

- Spune, Mihai, ce este?

Mihai se lăsă uşor pe un scaun.

- Tată, l-au bătut foarte tare...

- Pe cine, Mihai?

- Pe Lazăr Froihman.

- Pe gazetar?

- Da, pe el...

- Şi cum?

- Pe stradă, când se întorcea acasă...

- Şi?

- Colea, la răspântie, i-au ieşit înainte patru inşi. Eram aproape. I-am văzut. L-au luat la goană şi l-au ajuns.

Mihai se opri, încă cu plânsul în gât.

- Şi, pe urmă?

- Pe urmă, eu am strigat tare să vină cineva să-l scape...

- Şi?

- N-a venit nimeni. Au sărit pe el cu ciomegele. Am alergat şi am prins de mână pe unul.

- Tu?

- Da, eu. Şi i-am rugat să nu-l mai bată, dar...

- Dar?

- M-a dat la o parte şi au căşunat pe el.

- Te-au lovit şi pe tine, Mihai?

Mihai răspunse repede:

- Nu, nu! Dar l-au bătut pe el, săracul!

Copilul purta însă pe obraz o pată mare roşie, care adeverea trecerea lui prin focul încercării.

În vremea aceasta veni şi Maghița. Cum îl văzu pe Mihai, strigă cu îngrijorare:

- Au nu te-au lovit, Mihai?

Şi, cu şorțul la gură, se apropie de el, cercetându-l de aproape. Când îi văzu obrazul, izbucni:

- Păcătoşii! Nu le-ar mai ajuta Dumnezeu...

Mihai o linişti:

- Lasă, mamă Maghițo. Nu-i nimic...

Dar femeia urmă:

- I-am văzut eu pândind de vreo câteva zile. Ce ciorile vor? Ce nu se astâmpără?!

Părintele, reluând gândul, zise:

- Şi pe urmă?

Mihai, respirând adânc, răspunse:

- Pe urmă l-au lăsat acolo, aproape mort...

- Şi?

Mihai tăcu.

- De ce taci?

- Nimic.

Părintele veni spre el:

- Mihai...

- Tată...

- L-ai ridicat?

Încă ezitând, Mihai răspunse:

- Da, tată, l-am ridicat şi...

- Şi?

- ...l-am dus acasă ...

Maghița, cu şorțul la ochi, tăcea. Părintele Andrei mângâie încet pe Mihai pe obrazul lovit, ca pentru a şterge urma loviturii cu apa tare a dragostei. Dar pe Mihai îl durea inima, gândind la cel căzut. Zise părintelui:

- Săracu' Lazăr, tată!

Părintele îl mângâia necontenit...

Lazăr Bacal, zis Froihman, nu era un necunoscut pentru părintele Andrei Pătraşcu. Nu numai din presa zilnică, în care numele polemistului politic era îndeobşte cunoscut, dar chiar avea câteva amintiri personale în care figura de bronz a lui Lazăr se păstra întreagă şi proeminentă. Era un agitator al ideilor de stânga, plin de vervă şi de spirit combatant, înarmat cu cunoştințe multe în materie, cunoscând mişcarea internațională din alte țări, voiajând necontenit, deloc pentru plăcerea lui personală, ci pentru a lucra la întreținerea legăturilor de „tovărăşie" cu prietenii de idei de acolo. Lazăr Bacal, zis Froihman, nu cunoştea odihnă şi nici intimidare. Iar intransigența lui era atât de desăvârşită, încât chiar prietenii de presă se temeau de el. Nu admitea nici o concesie de la „principiile" mai dinainte cunoscute şi statornicite. „Izbânda noastră? zicea el – stă aproape sută la sută în intransigența respectării principiilor de la care am plecat." Se înțelege că, în felul acesta, întreaga lui viață era o necontenită „conformare" la aceste principii, trecând peste prietenie, familie, suflet ca peste nişte lucruri care, mai la urma urmelor, nu prea au mare însemnătate. Principiile înainte de orice, cu sacrificarea oricui şi a oricăror porniri sufleteşti, pe care le categorisea drept „sentimentalisme dăunătoare" sau „literatură proastă". Lumea şi viața deveneau astfel nişte elaborări mintale, care puteau fi adaptate după „principiile" sfinte, de la care, abatere nu putea fi, dacă „vrem să ajungem la dreptatea socială".

Cu o frunte bombată sub un păr negru, ondulat şi gras, cu pometii obrazului puțin cam proeminenți, cu nişte

ochi negri, adânci, totdeauna în friguri, cu o gură cărnoasă şi senzuală şi cu o barbă de catran, neîngrijită şi arbitrară, figura lui Lazăr Bacal, feciorul bacalului dintru-un sat din Moldova, devenit Froihman cu vremea, se ivea oriunde era o problemă „proletară". În ateliere, în hale, pe la periferie, prin cluburile partidului, în „conferinţele" din diferitele săli publice, peste tot, ochii lui de jăratec şi barba-i de catran se iveau iscoditoare, tulburătoare, dominând totul şi dând adunării un aer de conspiraţie frenetică. Nu avea prietenie cu nimeni, ci numai acea „tovărăşie" egală pentru toţi, o „indiferenţă caldă", cum îi spunea el, la rubrica îndatoririlor dintre tovarăşi. Nu râdea niciodată. Doar când era vorba de persiflarea adversarilor, buzele lui schiţau un fel de surâs-rânjet, în care era şi dispreţ, şi batjocură, şi ură. Iar dacă cineva dintre tovarăşi îndrăznea să încerce a aduce vreo îndulcire sistemului sau a divaga uşor asupra sentimentelor umane, Lazăr Bacal, zis Froihman, intra în nestăpânită furie, aducând, asupra nenorocitului rămas cu gura căscată potop de ocări „indiferente". Îl proclama cu totul impropriu pentru „lupta măreaţă a proletariatului universal" şi-l ameninţa cu „moartea civilă", adică un fel de ştergere din rândul oamenilor serioşi. Pe adversari îi trata de-a dreptul cu „osânză burgheză în care nu poate intra o idee" sau „agramaţi în solda capitalismului", precum şi alte expresii, în care se oglindea o desăvârşită desconsiderare. Scrisul îi era ca şi chipul: negru, „indiferent" şi cu ieşiri din linie, ca şi pomeţii obrazului lui. La atacurile adverse nu răspundea decât prin articole de principii şi pe un ton de sus, doctoral, şi care nu presupunea putinţă de replică. Când era atacat personal, fie cu condeiul, fie cu pumnul, el răspundea imperturbabil şi la fel: „Acestea-s riscuri profesionale,

care mă onorează...” – şi iar schiţa un surâs-rânjet, de parcă l-ar fi durut ficatul. Altfel, avea totdeauna sentimentul (în sens „indiferent”) colosalei răspunderi care „apasă ca un munte, din pământ până în cer, pe umerii conducătorilor proletariatului”. Acesta, mai ales, era „resortul” care dădea impuls formidabilei „tălăzuiri sociale”. Şi cu cât „reacţiunea” burgheză era mai îndârjită, cu atât puterea luptătorului proletar se „amplifica într-o complexitate dusă la infinit”. Şi toate acestea se petreceau, fatale şi fără vreo altă ieşire, în afară de cea „preconizată” de luptătorii proletari, pe „şantierul lumii întregi”.

Părintele Andrei Pătraşcu îşi aducea aminte de vreo două întâlniri avute cu el, pe vremea când şi sfinţia sa ţinea conferinţe publice pentru propovăduirea „ideii creştine”. Îl văzuse în „auditor” urmărindu-i vorbirea şi înjunghiindu-l cu privirile-i negre-lucioase, ieşite din văgăunile unde sălăşluiau toate furiile. Când preotul pronunţa cu emfază (aşa i se părea lui Lazăr) numele lui Hristos, omul cu barbă asiriană din auditor scrâşnea din dinţi şi, închizând uşor ochii, ca atinşi de jeratecul numelui pronunţat, plimba pe faţă un fel de surâs liniar, supremă batjocură pentru vorbitor. Urmărea însă firul fără să-l părăsească, trădând, fără să vrea, că mereu îl confruntă cu ceea ce avea în sine, ca nu cumva să pătrundă, prin vreo spărtură a neatenţiei, înlăuntrul „palatului de cristal” şi să-i aducă vreo stricăciune. Se temea, aşadar. Şi părintele, văzând aceasta, se îndârjea şi mai tare să-l privească şi să-l provoace, ca şi cum întreaga conferinţă era pentru el. Ba, într-unul din aceste discursuri, când fruntea bombată şi pomeţii ieşiţi ai teoreticianului se arătară în sală, părintele Andrei Pătraşcu aduse înadins vorba de „învierea lui Lazăr”, făcând o ingenioasă parafrazare a textului

evanghelic, cu aplicaţiuni „practice" la actualitate. Lazăr Bacal, zis Froihman, se încruntase ca un taur aflat în furie şi se mişcase din loc, de parcă ar fi vrut să se ridice şi să ia cuvântul ca să combată pe vorbitor. La ieşire, însă, apăru ostentativ înaintea lui Pătraşcu, provocându-l la discuţie:

- Părinte, am ascultat „exhibiţiile" dumneavoastră şi stau înmărmurit cum se poate, în veacul acesta, de idei noi şi de prefaceri, să mai fie susţinute.

Părintele Andrei, surprins, şi încă în fierbinţeala discursului, privi spre figura smolită a gazetarului şi-i zise, înfruntându-l:

- Atunci de ce-ai venit?

Ca surprins în delict de „descoperire", Lazăr dădu din cap şi nu răspunse direct, ci zise, afectând dispreţul:

- Ca să asist la funeralii.

Părintele Andrei îi dădu replica:

- Îmi pare rău că n-am ştiut, ca să-ţi dau cuvântul.

Discuţia se încheie şi fiecare merse la treburile lui.

Altădată, confruntarea avusese loc la o conferinţă a lui Lazăr, de la sala „Emanciparea". Vorbea despre „Inutilitatea iubirii", şi părintele Andrei, surprins de titlul conferinţei, trecuse peste orice obstacole şi luase parte la discursul omului „indiferent". Urmărise cu uimire meandrele sinuoase şi perfide ale vorbirii, căutând să găsească unde e „defectul" întregii construcţii. Argumentaţiile gazetarului erau interesante mai mult ca joc de fraze, care, luate aşa cum se înfăţişau, dădeau impresia că pot susţine o teză atât de absurdă. Conferenţiarul pleca de la „nocivitatea" sentimentului în viaţa omenească şi, prin amplificări dibace, ajungea la statornicirea „adevărului" că în lume numai ideile pot fi singurele „forţe" care pot duce la „ţeluri". Sentimentul e un balast, cu atât mai greu, cu cât e mai

intens. E semn de slăbiciune şi de „decadență”, este... viermele care roade la rădăcina hreanului vieții”, este… pulberea care intră în mecanismul grandios al existenței pentru a-l deranja sau chiar a-l opri...”. Iar dacă, prin forța împrejurărilor, nu putem scăpa de aceste „inutilități”, atunci trebuie să facem „discriminare”, alegând sentimentele care pot deveni forțe, sentimentele „pozitive”, singurele care pot, într-o măsură, să adauge la puterea de fecundare a ideilor, şi anume sentimentele de revoltă, de mânie şi de ură. În arsenalul luptelor viitoare „numai aceste sentimente, sfințite de lumina splendidă a țelurilor urmărite” pot fi primite să figureze. La rându-i, conferențiarul, văzând în sală pe părintele Andrei Pătraşcu, ca „să-i întoarcă vizita”, făcu o incursiune asupra „profetului umilinței”, intrând în dezbaterea acestui sentiment înjositor, care „de două mii de ani încurcă lucrurile zadarnic” în biata viață a oamenilor pe acest pământ. Şi sfârşea cu ochii învăpăiați, cu pomeții obrajilor congestionați, cu barba răzvrătită, de parcă şi ea ar fi luat parte la dezbatere, strigând „acele cuvinte care se aud azi de-a lungul întregii lumi civilizate: „Proletari din toată lumea, uniți-vă!”.

Andrei Pătraşcu nu ştia ce să mai creadă şi nici dacă să se oprească să întâmpine în vreun fel pe furibundul conferențiar. Stătea cumpănind, când, din spate, auzi glasul încă vibrând al lui Lazăr:

- Spune, părinte, în cuget curat, dacă ai ceva de răspuns la acestea?

Andrei Pătraşcu zâmbi şi îi răspunse aforistic:

- Când şi Israel se va întoarce la Hristos, te poftesc să stăm de vorbă...

Lazăr rânji cu dinții galbeni spre preot:

- Asta n-are să se întâmple niciodată!

Preotul zâmbi din nou şi zise:

- Asta n-o poate şti Lazăr Bacal, zis Froihman, fiindcă este numai dreptul lui Dumnezeu.

Lazăr pufni:

- Dumnezeu?! Hm! Care Dumnezeu?

- Chiar Iehova al dumneavoastră, dacă vrei...

Froihman dădu din mâini ca pentru a se scutura de ceva neplăcut şi zise:

- Fie la dumneata...

Şi convorbirea se încheie şi de data asta.

De atunci, întâlnirile dintre părintele Andrei şi Lazăr Froihman se mărgineau la câte un „bună-ziua" surd şi absent, pe care şi-l dădeau, rar, atunci când se întâlneau la colţul străzii, gazetarul locuind aproape, dincolo de casa lui Grindă, poliţistul.

Şi acum, părintele Andrei Pătraşcu se gândea la Lazăr Bacal, zis Froihman, care fusese doborât la pământ, în apropiere, de câţiva profesionişti ai „teoriei contrare", care, asmuţiţi de articolele gazetarului, nu găsiseră în „arsenalul ideii" decât tocmai argumentele „pozitive" ale sentimentului „constructiv" de ură, din panoplia gazetarului. Cugeta la banalele articole de gazetă, înflorite în ultima vreme pe lungi coloane, ades necitite, şi căuta să înţeleagă sensul acestor învălmăşiri care, cu articole sau fără articole, erau o realitate care trebuia luată în considerare şi, dacă se poate, rezolvată.

Vedea în închipuire, în străfunduri de vremi, neamuri ridicate împotriva neamului lui Israel, prigonindu-l şi bătându-l. De o parte, cu o putere neînfrântă, un neam, care, împrăştiat şi asuprit, caută totuşi supremaţia asupra lumii – şi de cealaltă parte, celelalte neamuri, cuprinse de îngrijorare

în fața acestei primejdii ascunse, ridicându-se şi purtând mâna înarmată asupra acestui neam primejdios.

Se părea că pentru prima dată vede acest „peisaj" al vremurilor şi al neamurilor pe pământ, niciodată atât de puternic cât îl vedea acum, în tablouri de o plasticitate atât de vie, încât parcă lua parte la desfăşurarea unui film al umanității, din depărtate vremuri.

Un neam întreg prigonit, în bătrâni, în tineri, în copii, în femei, în bărbați. „Ce însemnă toate astea?" – întrebarea se ridica în duhul lui Pătraşcu precum o imensă pajură de întuneric, care vrea să cuprindă întreaga poiană a cugetării. „Da, într-adevăr, niciodată nu am avut această întrebare" – rosti aproape cu glas, încât părintele Andrei Pătraşcu, ridicându-se din locul unde stătea, ca şi cum ar fi trebuit să dea răspunsul numaidecât, dacă nu vroia să se năruie ceva catastrofal peste însăşi ființa lui. Prigoana e evidentă: „Tu, măi jidane!". Ce vinovat poate fi copilul care primeşte drept în inimă acest cuțit? Şi ce milă poate fi mai mare decât aceasta? Cei mari se mai pot apăra, dar copilul? Ce-i vinovat el? Dar tabloul se dilată până în margini nevăzute. Bejeniile epocale ale acestui neam gonit din urmă de „panica sângelui" şi de prigoanele celor de alt neam decât el. Şi, din nou, neamul se ridică şi mai amenințător asupra celorlalte, îndrumând şi zălogind lumea prin ascuns, prin acea sete, pururi neostoită, a sentimentului de dominare, prin toate mijloacele, dar mai ales prin formidabila putere nefastă a banului. Şi, din nou, prigoanele. Şi aşa, de când până când? Când a început această, jalnică tragedie" şi când se va sfârşi? Şi care-i explicația?

Mintea lui Pătraşcu, cotropită de imensitatea problemei, stătea în loc, neştiind cum să aducă un echilibru în

descumpănirea ce se făcuse. Simţea totuşi, ca un plumb căzut în ape, că undeva trebuie să fie un răspuns deplin la toate aceste întrebări şi-l simţea mai dominator ca însăşi întrebarea, venit nu de la oameni, care repede se înspăimântă, ci de-a dreptul de la Dumnezeu, care totdeauna este pace fără hotar.

Până atunci, încerca o lămurire, întrebându-se: „Dar oare, de ce n-am dat iubirea noastră acestora?”. Nu găsea – de-a lungul vremii intervenind această unealtă a împăcării — şi atunci duhul părea a se desluşi: „Vina e a noastră că n-am mers cu dragoste spre ei. De-am fi mers cu dragostea lui Hristos, nu se poate să nu fi izbutit. De ce n-am mers?”. Vina apărea evidentă şi gravă. Dar, curând, cugetul nu se simţea mulţumit cu acest argument. Veneau amintiri dinspre hăul de suferinţă al acestei nerezolvate probleme. Andrei Pătraşcu îşi amintea de tot scandalul care, vreme îndelungă, a dăinuit chiar în familia unei apropiate rude. Nepotul Nicolae Pătraşcu, inginerul, căsătorit, din mare dragoste, cu o evreică trecută la creştinism. Mai întâi, toate insistenţele, toate manevrele – unele pe faţă, altele pe ascuns – pentru ca fata să nu treacă la creştinism. Ameninţări, lacrimi, blesteme, zbucium în familie, precum şi în comunitate. La Nicolae Pătraşcu veniră, într-un fel de delegaţie, un unchi al fetei şi un rabin, care – ca şi în „Manase” – încercară prin toate mijloacele chiar şi cumpărarea ruperii legăturii, prin bani: „Io-te, bani mulţi ai dumneata, dacă ne laşi fata acasă”. Nimic nu fusese cruţat de cei care luptau ca să nu se „înstrăineze” copilul lui Israel. Cum tinerii se iubeau cu mare putere, trecură peste toate şi se luară, după ce fata primi apa botezului. Ce-a fost pe urmă, cu greu îşi poate găsi egalul

chiar în tragediile clasice. Familia fetei a „stat jos şi a jelit" ca după mort, şi încă mai mult. Iar bătrânul ei a ridicat blestem greu, trecând peste iubirea de părinte şi peste orice sentimentalisme dăunătoare", cum ar fi zis Lazăr Bacal, zis Froihman, gazetarul. Pe urmă a venit şi izgonirea din sânul sinagogii a „copilului rătăcit pe căile pierzării". Şi aşa de crunte au fost toate, încât au pătruns chiar prin zidul de granit ale iubirii celor doi tineri – că n-a trecut mult şi legătura dintre ei, înconjurată de atâta otravă de ură, a început a se clătina. Şi s-a clătinat până ce s-a prăbuşit, cuprinzând sub ea pe cei doi tineri răpuşi de ura care se aflase a fi cu o picătură mai mare decât iubirea lor. I-au găsit morţi, îmbrăţişaţi în patul lor, răpuşi de acelaşi fum greu care se ridica din potirul de moarte al cărbunelui aprins. Dar nici aici nu s-au sfârşit lucrurile. În plină sinagogă, a doua zi, s-a ridicat rabbi şi, înveşmântat în haină grea de slujbă, a cuvântat, cu „indiferenţă caldă", cuvintele de încheiere: „Aşa se cuvine tuturor acelora care pleacă de acasă, ieşind din neamul nostru ales, al lui Israel. Cine are urechi de auzit, să audă!". Alături şedeau, căzuţi în prestaţie, înşişi părinţii fetei, nu atât că pierduseră copila, cât că o pierduseră aşa. Şi atunci, neamul lui Nicolae Pătraşcu s-a întrebat, tot aşa cum se întreba acum părintele: „Ce înseamnă aceasta?", şi de ce, la o pornire de iubire aşa de mare ca a inginerului, iubire care putea să acopere totul, neamul lui Israel a răspuns printr-o asemenea furibundă pornire de ură. S-ar mai fi înţeles, poate, ca, la acestea, părinţii şi neamul să fi răspuns cu o mâhnire trecătoare, care tot lipsă a iubirii ar fi însemnat, dar să se pornească o avalanşă atâta de grozavă asupra dragostei celor doi, încât să o înăbuşe, distrugând-o?! De ce toate acestea?

Andrei Pătraşcu simțea că undeva dormitează răspunsul cel satisfăcător, dar acum el stătea pradă unei descumpăniri care-i tulbura întregul duh. O îndurerare, ca în fața unei suferințe fără ieşire, îl făcea să caute în minte un cuvânt prin care să cuprindă întreaga imensă pajişte tristă a problemei. Suferința fără ieşire? Suferința enigmatică? Cugetul alerga neputincios în căutarea unei pietre de temelie, dar nu găsea nicio mulțumire. Rămânea mereu atârnat deasupra unei prăpăstii.

Şi totuşi, undeva, ca o năzărire de zori, luceau cuvintele care cuprindeau în ele şi răspunsul: Suferința numai ca o ieşire...

Care?

Pătraşcu, ostenit de gânduri, se rupse din brațele lor, cugetând că toate se vor țese de la sine, aducând lămurirea dorită.

4.
Din carnetul părintelui Andrei

Am fost, Mihai, la „Fântâna cu minuni”.

Simţeam o chemare de peste voia mea, venită dinspre Ţinutul Suferinţei, căreia nu i-am mai putut rezista.

În cea din urmă vreme, copilul meu, sufletul mi s-a schimbat. Ţie îţi pot mărturisi ceea ce numai lui Dumnezeu am încredinţat. Da, Mihai, sufletul meu caută suferinţa. O vrea, o cheamă, o primeşte. Vreau să mă adâncesc din ce în ce mai mult în această peşteră vrăjită, ca să pot cunoaşte mai bine pe Dumnezeu. Şi vreau aceasta, cu atât mai mare putere, cu cât, vai, atât am stat în necunoaştere! Vreau dulceaţa suferinţei, vreau îmbrăţişarea ei, vreau mângâierea ei ca o favoare, Mihai! Numai aşa, căci, dragul meu, într-adevăr ea este o favoare a lui Dumnezeu. Citesc acum şi abia înţeleg vieţile acelora care au luat asupra lor tăria suferinţei: sfinţii. Şi văd că, fără suferinţă, sfinţenia lor ar fi fost cu neputinţă. Şi, cu cât suferinţa a fost mai deplină, cu atât şi zborul către cer a fost mai mare. Suferinţa spulberă tot praful de plumb de pe aripile sufletului şi le face astfel să bată în voie şi să te ridice spre culmile cele curate ale înaltului. Suferinţa este pavăza împotriva căderilor, a păcatelor. Prin ea nu mai poate răzbate stricăciunea, iar ceea ce-ai căpătat prin ea afară din tine nu mai iese. Suferinţa este marea binefacere pe care Dumnezeu a dat-o oamenilor, cei căzuţi din Adam, ca prin ea să se ridice iarăşi la asemănarea din început, cu

El, Făcătorul. Este suprema înțelepciune. Nu te uita, Mihai, la neputința cuvintelor şi nici la necontenita lor pornire spre vorbire înaltă, ci priveşte printre rânduri. Uită-te la mine. Urmăreşte-mi şuvoiul vieții şi vei vedea. Da, Mihai, cu ajutorul Celui Preaînalt, am început (copilaş!) să păşesc şi eu pe drumul suferinței, a primirii ei...

Şi de aceea am plecat într-o zi, fără ca voi să ştiți (atunci când am lipsit două zile), spre locul pe care mai dinainte îl simțeam ca pe al suferinței care sfințeşte.

O, dragul meu, ce puțin socoteam şi ce mult am aflat acolo! Ce greşeală facem noi, totdeauna, bizuindu-ne că ceea ce cugetăm este un „maximum" peste care realitatea nu mai poate adăuga nimic, când, de fapt, totdeauna realitatea este mult mai mare şi mai vie decât toate gândurile împreună.

Mergeam spre locul acela şi cugetam ce poate fi. Ştiam ca şi toți ceilalți, din spusele altora, că acolo, printr-un om umil, Dumnezeu trimisese un mesaj simplu oamenilor: „Pocăiți-vă!", întocmai ca în povestirea cu profetul pocăinței, cel ce trăia în pustie, îmbrăcat numai cu o piele de oaie, ce se hrănea cu lăcuste şi cu miere sălbatică. Era şi atunci vremea grelelor păcate, ca şi azi. Lumea ajunsese la sodomiile cele mari, care pustiiseră aproape toată răbdarea cea fără margini a lui Dumnezeu. Mai trebuiau câțiva paşi ca mântuirea oamenilor să nu mai fie cu putință. Şi a venit Înaintemergătorul şi a strigat glasul din pustie, chemând la pocăință: „Este aproape mânia lui Dumnezeu! Pocăiți-vă!". Şi, la chemarea aceasta, s-au ridicat oameni din toate ținuturile şi au venit. Erau cei în care mai sălăşluia nădejdea mântuirii, cei prin care mai putea să mişune dragostea lui Dumnezeu, chezaşii mântuirii neamului omenesc, cei ce îndepărtau dreapta mânie a lui Dumnezeu

de deasupra capetelor oamenilor, cei ce nădăjduiau în venirea Fiului lui Dumnezeu, Ridicătorul muntelui de păcate. Şi profetul pustiei le-a dat botezul pregătirii, zicând: „Eu sunt un om, dar va veni Acela, căruia eu nu sunt vrednic a-I lega încălțările. El vă va boteza în apă şi în duh. Pregătiți-vă!”.

Dar, cugetând acestea, mă duceam mai mult spre trecut. Prezentul nu-l puteam încă deplin cuprinde. Veştile venite de acolo erau unele prea mari, altele defăimătoare. Şi pe unele şi pe altele le-am dat la o parte şi am cugetat cu putere mai ales un singur lucru: voi găsi suferința. O bănuiam şi o doream. Dar mergând cu paşii gândului prin acel loc, îmi era greu să pot țintui priveliştile ce urma să le am. Aşa că, de la o vreme, cugetarea se făcu asemenea unei ape cenuşii, prin care înotau tot felul de vedenii de suferință. Vedeam un şir fără sfârşit de bolnavi şi schilozi, într-un pelerinaj legănat, mergând spre un loc unde se înălța o cruce mare lângă o fântână şi parcă auzeam şi o melopee a suferinței. Şirul se oprea şi toți îngenuncheau, ridicând mâinile spre cer, intonând laolaltă o rugăciune plânsă. Şi iar se ridicau, pornind spre un loc la care nu ajungeau niciodată. Pe urmă, toate se risipeau ca fumul, şi gândul începea din nou acelaşi joc de alcătuire de fantome, care se iveau şi se aliniau în şiruri neisprăvite.

Când am ajuns la micul canton de cale ferată prefăcut în haltă, noaptea căzuse. Sute de pelerini coborâră împreună cu mine. Căruțele, care aşteptau pe călători să-i ducă la „Fântână”, stăteau învălmăşite în jurul haltei, iar strigătele căruțaşilor se încrucişau prin praful gros ce se ridica din patul drumului desfundat de două palme din pricina roților şi a picioarelor, care-l călcaseră cu câteva luni mai înainte. Noaptea se arăta răcoroasă. Luna încă nu se ivise la marginea zării.

Atunci, stând la chibzuială cu mine, mi-am spus: „Voi călca cu piciorul praful drumului ca să ajung la locul acela" şi de îndată m-am amestecat, necunoscut şi tăcut, în puhoiul care se scurgea în noapte: oameni şi căruțe, într-un praf atât de gros, că nici nu mai puteam respira. Mi-am pus la nas batista drept apărătoare şi am pornit mai departe. Nu aveam cu mine nimic, decât un băț. Se cade, îmi ziceam, să păşesc astfel când e vorba de a merge pe acelaşi drum pe care pasul de lumină a trecut. Mergeam în noapte prin praful des ca un nor şi parcă nu mai ştiam nimic. La o vreme, palidă şi puțină, s-a ivit luna pe cer, înălbind înconjurimile şi dând la toate paloarea vedeniilor din vis. Alături de mine, înainte şi îndărăt, păşeau, tot necunoscuți şi tot în tăcere, alți călători, pe care însă, fără glas, îi simțeam tovarăşi ai aceloraşi gânduri şi ale aceleiaşi năzuințe de aflare. Picioarele îmi înotau prin praful gros care se ridica şi se strecura pe sub veşminte, cuprinzându-mi trupul într-o îmbrățişare caldă. Îmi simțeam genele grele de pulbere, dar cu atât mai mult privirea se limpezea.

Nu ştiu cât voi fi mers aşa, de vreme ce mintea fiind prinsă numai în cercul unui singur gând, timpul nu mai avea niciun sens. Noaptea era deplină, iar luna se ridicase bine pe cer.

Şi, iată că, de pe o înălțime, arătându-se în vale mii de lumini pâlpâitoare, ca un oraş iluminat, răsăriră în calea privirii mele uimite. Ce va fi oare aceasta? Nu puteam pricepe. Era o vedenie a minții mele strânsă în jurul aceleiaşi idei? Era un joc fantastic al unei puteri, care se punea între mine şi locul către care năzuiam? Drumul se lărgise mult, iar tovarăşii de drum se răriseră. Întrebai pe unul:

- Ce este asta? şi arătai în noapte spre oraşul incendiat. Întrebam mai mult ca să verific temeinicia vedeniei.

Acela îmi răspunse:

- Nu ştiu, dar, pe semne, acolo-i „Fântâna”!

Luminițele din zarea îndreptată sclipeau de-ți luau ochii şi păreau a se strânge în jocuri de o nesfârşită şi neoprită fantezie. Unele se ascundeau ca şi cum s-ar fi dat în dreptul unei mâini nevăzute, reapărând degrabă şi sclipind parcă mai vioi.

Vedenia însă nu dispărea, ci rămânea aceeaşi, oglindindu-şi luminile în sclipiri de aur.

Era, aşadar, „Fântâna”!

Când m-am apropiat şi am văzut miile de lumânări aprinse, răspândite în luncă, peste tot, am avut impresia că mă aflu într-o noapte de înviere fantastică şi că mii de credincioşi ies de la biserică cu lumânările aprinse şi se împrăştie pe sub copacii unei imense păduri.

Am stat pe loc ca într-o visare şi am privit.

Aici, aproape, câteva troițe mari, în jurul cărora, ca pe un altar vast, în aer liber, ardeau smocuri întregi de lumânări şi candele. Peste tot: pe jos, pe troițe, pe nişte stâlpi, lumânări multe, în mormane arzânde, ca în jertfe de evlavie. Iar de jur-împrejurul acestui altar, într-o roată neagră şi tăcută, ca nişte ostaşi fulgerați de osteneală, stăteau culcați, în nemişcare, bolnavii. Acoperiți cu țoale, cu muşamale, cu saci, păreau nişte enorme broaşte țestoase negre, nemişcate. Lagărul celor bolnavi. Gemete slabe abia dacă se auzeau şi din când în când vreunul se mişca, schimbându-şi puțin poziția şi şoptind, abia auzit, vreo chemare: „Doamne, Doamne!”. În preajma lor, oameni care se rugau, în genunchi sau în picioare, pe brânci sau culcați, unii dintre ei având deschisă, în față, cărticica de

rugăciune, ţinută cu amândouă mâinile sub lumina galbenă a lumânărilor, nu se uitau la nimeni, ci, cu privirea prinsă de văzduh sau de slovele mărunte ale cărţii, se rugau. Câţiva schilozi, stând în cârje, ascultau cu urechea trează citirea şoptită a unui rugător, care, sub o candelă atârnată de un stâlp, urmărea cu privirea fierbinte şirurile cărţii sfinte. Nimic şi nimeni nu l-ar fi putut clinti de acolo, iar osteneala nici n-o simţea. Colo, jos, o femeie stând pe brânci, în coate, ţinea în mâna dreaptă cărticica sfântă, iar în stânga un capăt de lumânare, şi citea silabisind. Alături de ea, în genunchi, un flăcău, întreg şi sănătos, stând drept şi cu fruntea sus, ţinea cu amândouă mâinile aceeaşi carte şi, folosind lumina de la candelele de pe o troiţă, citea şi, din când în când, îşi ridica privirea spre cer, şoptind din buze înfrigurate o rugăciune pe care nu i-o auzea niciunul din jur. Era mai mult o respirare a sufletului. Între ei, culcată pe o coastă, o femeie tânără, cu o broboadă neagră pe cap, având o lumânare în faţă, se ruga cântând. Cânta rugăciunea într-un fel de jelanie, care n-avea însă nimic de deznădejde în ea, ci, mai ales, un fel de naivă şi nevinovată invocare. Era ca o doină de rugăciune. Ceea ce n-am văzut niciodată. Şi, în jurul lor, alţi rugători şi alte şoapte înfrigurate. Alţii îngrijeau de candele, turnând untdelemnul adus de acasă în sticluţe ascunse în basmale. Şi toţi necunoscuţi între ei nu se simţeau deloc stânjeniţi de ceea ce făceau, ci păreau cu toţi, membrii aceleiaşi familii, săvârşind un lucru însemnat, cu mult mai însemnat decât toate cele ce le făceau de-a lungul vieţii. Era atâta nepăsare şi reculegere, era atâta cuviinţă şi tăcere, era atâta tainică simţire în tot ceea ce făceau, încât minute întregi am stat în uimire şi am privit. Alături dormeau sau numai păreau a dormi

mormanele negre, bolnavii. La răstimpuri, unii dintre rugători veneau şi aduceau câte o cană cu apă celor ce erau însetaţi, ridicându-le uşor capul, ţinându-i, cu grijă, după ceafă. Iar după câteva ceasuri, când m-am reîntors acolo, tânărul tot în genunchi se afla, femeia tot în brânci, cealaltă tot cântând se ruga. Timpul pentru ei nu mai era. Şi nicio oboseală: tăria rugăciunii era neschimbată, ca şi aceea a lumânărilor care ardeau fără oprire.

Prin pădurea din jur, focuri pâlpâiau: erau pelerinii care petreceau noaptea la foc, cântând, rugându-se sau stând la un sfat de noapte. Părea un lagăr de ostaşi care merg să cucerească o cetate, rugându-se şi cântând.

Ca valuri calde, aşa venea cântarea. Erau melodii simple, liniare, dar calde şi suave. Chemări şi invocări, cereri şi mărturisiri, iar sub cupola pădurii ele răsunau moale, religios şi chemător. Cântece de mulţumire aduse lui Dumnezeu. Ceva neobişnuit, ieşit din felul zilei.

Şi, auzindu-le cântarea, mă întrebam: „Ce vor aceşti oameni?”. Suferinţa, rugăciunea, cântarea şi toate cu gândul la Dumnezeu şi pentru Dumnezeu. Lagărul suferinţei, lagărul credinţei, lagărul cântării.

Priveam totul din jur şi-mi simţeam sufletul umilit şi înălţat. Pe toţi îi simţeam cu mult mai buni, cu mult mai credincioşi, cu mult mai iubitori decât mine. Mă ruşinam în sine, dar mă simţeam şi mângâiat, purificat, înălţat. Iată că şi eu mă vărs în valul acesta de oameni. Nu mai vreau să mă mai gândesc la mine, ci mă las dus de vălmăşag spre ţelul care este al tuturor. Un anonim, un om, un suflet, nimic altceva. Şi era aşa de bine, Mihai, era aşa de bine! De câteva ori am simţit pleoapele bulbucate de un sentiment nou, nemaiîncercat: uitarea de tine şi revărsarea în şuvoiul tuturor. Şopteam fără teama de

a fi ridicol: „E bine, Doamne, e aşa de bine!”. Mă uitam la mormanele negre cuprinse de somn şi cugetam la nesfârşita suferinţă, şi-i simţeam pe toţi ca „fraţi” ai mei, şi, mai mult, ca acei care, şi pentru noi, sfinţesc suferinţa, primind-o. Ei sunt aleşii, ei sunt canalele prin care Marea Suferinţă se scurse, scutindu-ne pe noi de ea. Ei sunt jertfiţi pentru toţi. Ei sunt avangarda care deschide drumul spre cer. Cugetă, aşadar, Mihai, cât trebuie să-i iubim! Cât trebuie să le iubim suferinţa! Cât trebuie să iubim suferinţa!

Stăteam într-o plăcută înmărmurire şi nu voiam să mă desprind din dulcea alipire la acestea. Era aşa de deosebit ceea ce făceam şi ceea ce simţeam!

Noaptea era feerică. Sus, forfotul stelelor, ca o horă de lumină deasupra noastră, iar jos, licăritul orbitor al miilor de lumânări aprinse. Sus, muzica aeriană a tăcerilor străfunde; jos, melopeea moale şi adormitoare a cântărilor credinţei. Sus, voia lui Dumnezeu stăpânind peste toate; jos, sufletele oamenilor năzuind spre El, în rugăciuni şi în suspine...

Lângă o troiţă, un credincios povestea câtorva rugători:

- De douăzeci de ani nu vedeam. Nimeni nu mai voia să mă ia de mână şi să mă ducă. Dar eu m-am rugat necontenit Domnului Hristos să mă aibă în grijă. Şi aşa, am mers de-a lungul vremii cu El. Şi El mi-a ajutat. Când am aflat de „Fântâna” asta, am simţit în duhul meu că într-adevăr pasul lui Dumnezeu a trecut pe-acolo şi am plecat. Am întrebat pe unul, pe altul, şi am avut necontenit înainte, ca un stâlp alb, de lumină. Cum mă depărtam de unde trebuia să merg, stâlpul pierea. Cum mă apropiam de unde trebuia să merg, stâlpul iar albea. Nu ştiu cât voi fi făcut aşa, că nici foame, nici sete nu-mi era, da', vasăzică, am ajuns. Când m-am apropiat de „Fântână”, am simţit

un aşa de mare bine, o mângâiere aşa de dulce în duh, încât am grăit: „Doamne, mare eşti Tu! Ai milă de mine!”. A venit atunci o mână şi a trecut peste ochii mei, ca o suflare de vânt dulce. M-am cutremurat şi am crezut, plângând. Şi am plâns cu hohot, fără să mă sfiesc, strigând: „Slavă Ție, Hristoase, mântuirea noastră!” Atunci, mi-au căzut de pe ochi ca nişte solzi de peşte şi eu am văzut...

Cei din jurul povestitorului se închinau în reculegere, iar cel ce fusese orb adăugă:

- Şi, iată, fraților, aşa a fost!

Câteva suspine şi şoapte se auzeau în noapte, ca nişte rugăciuni umile pentru minunea săvârşită.

O femeie zise:

- Mari sunt minunile Tale, Doamne! şi se închină.

Fața ei era, toată, o lumină plină de pace. Văzându-mă, se apropie de mine şi-mi luă mâna pentru a o săruta.

O întrebai:

- Eşti bolnavă?

Ea îmi răspunse repede:

- Nu, părinte.

- Atunci ai pe cineva bolnav aici?

- Nu, părinte...

Femeia lăsă privirea în pământ. Eu o ispitii mai departe:

- Atunci de ce-ai venit aici?

Femeia ridică spre mine ochi mâhniți şi răspunse:

- Nu, părinte, n-am venit pentru asta.

- Atunci?

Ca şi cum ar fi fost un lucru de la sine înțeles, femeia îmi răspunse simplu:

- Am venit să mă rog, părinte.

Tăcui. Un val cald, care putea fi unul şi de ruşinare, îmi trecu peste inimă.

Femeia adăugă, ca şi cum nu ar mai fi vorbit cu mine:

- Fie primită, Doamne, rugăciunea mea!

Plecai mai departe, printre troiţe şi stâlpi, păşind cu grijă şi simţindu-mă părtaş tuturor şi a toate. Eram şi eu un ostaş al acestei armate de credincioşi, mergând pe calea care duce la limanul de pace şi de dragoste.

Şi, iată, Mihai, copile, înălţându-se în noapte crucea imensă pe care stă Răstignitul! Parcă, cu adevărat, acum o vedeam pentru prima oară şi parcă eram chiar în ziua de Vineri, când El „s-a pironit pe lemn..". Poleită slab de lumina lunii, ca şi crescută din locul acela, crucea părea că se înalţă până la cer. Am stat în faţa ei şi am privit-o. Dinspre ea îmi venea un înţeles nou, iar dinspre gura Crucificatului cobora spre nemernicia mea un glas aşa de cald şi de bun: „Copilul meu...". Am mers atunci, Mihai, şi am luat în braţe lemnul Crucii şi l-am sărutat. Şi am stat aşa multă vreme, în îmbrăţişare topită, în cufundare dulce.

Atunci, din noapte, veni un strigăt de deznădejde. Aşa trebuie să fie urletul şacalului în pustie. Nu-l pot descrie, Mihai. Era şi ţipăt, şi rugare, şi urlet, şi înspăimântare. Am simţit, înfiorându-mă, că e chiar demonul care ţipă prin gura unui om. Şi aşa era! Din întuneric se rupse şi venea spre noi o tânără fată, despletită, cu cămaşa ruptă la piept, în picioarele goale şi cu privirea nicăieri. Strigând frânturi de vorbe neînţelese, ea venea şi ţipa. Când văzu crucea, se opri şi strigătul i se făcu urlet. După ea, venea un om vârstnic, care o ruga cu glas moale şi întretăiat: „Linişteşte-te, Tincuţa tatii, linişteşte-te!". Era tatăl ei. O apuca de mijloc, pe la spate, şi o trăgea către el, mângâind-o şi vorbindu-i blajin, să se liniştească. Fata, ca şi cum nu l-ar fi cunoscut, se smucea din braţele lui, urlând strident şi izbindu-l cu picioarele. „Hai, Tincuţo, uite: închină-te Domnului.

Uite crucea, fata tatii, vino!” şi o trăgea spre lemnul sfânt. Dar ea ţipa şi mai sfâşietor, iar tatăl, în lacrimi, îi grăia dulce: „Feţişoara tatii, Tincuţo, astâmpără-te, că se supără Domnul Hristos”. Fata ţipa de sfâşia pânzele nopţii. Era demoniaca... şi era acolo, iubite Mihai, şi durerea părintelui. M-am înfricoşat când mi-am închipuit, în duh, drumul ce-l va fi făcut acest tată ca să ajungă, de cine ştie unde, cu trenul, cu căruţa, pe jos, până aici, ca să poată să o înfăţişeze crucii, întru izbăvire. Cum va fi fost acest drum? Şi el l-a făcut. Iar acum, priveliştea aceasta...

Am avut atunci o izbitură în suflet. Am privit în jur şi i-am simţit pe toţi ca fraţi buni ai mei, întru suferinţa ce ne stătea faţă tuturor: demoniaca. Am mers la tatăl îndurerat şi l-am mângâiat pe frunte, având eu însumi lacrimi în ochi. Apoi am zis către toţi cei ce se aflau în jurul crucii:

- Fraţii mei, să ne rugăm!

Fără nicio sforţare, fără nicio vorbă, toţi se strânseră în jurul crucii, ca o ghirlandă vie de suflete, prinzând la mijloc crucea şi pe tatăl care stăpânea pe demoniacă.

Am căzut în genunchi cu toţii.

Demoniaca sfâşia necontenit cerul cu ţipetele ei de pasăre de pradă.

Pe urmă, nu mai ştiu, Mihai, ce-a fost...

Niciodată în viaţa mea nu m-am rugat ca atunci şi niciodată în viaţa mea n-am întovărăşit rugăciunea de lacrimi mai multe şi mai adevărate.

Rugăciunea era o topire, era o revărsare, era o milă, era o iubire, aproape fără vorbe. Simţeam că mai mult gem decât vorbesc, fără oprire, pe obraz. Mă simţeam învăluit de atâta iubire, sufletul îmi era cutremurat de atâta milă pentru suferinţa altora, fiinţa toată îmi era răpită într-un aşa curat avânt spre cer, încât nu ştiu cât timp şi

cum m-am rugat. Nu îndrăzneam să privesc spre Răstignit, dar îl simţeam cum mă apasă uşor pe spinarea încovoiată, şi atunci mă ridicam iar în val de rugăciune şi mă lăsam invadat de lacrimile care nu mai conteneau. Alături de mine, de jur-împrejurul crucii, fraţii mei necunoscuţi, dulcii mei fraţi, se închinau şi plângeau, în suspine nefăţarnice, pentru suferinţa care stătea jos, copleşită de iubirea noastră. Fata stătea culcată la pământ şi nu mai mişca, iar tatăl, îngenuncheat, o păzea şi se închina cuprins de uimire, văzând-o stăpânită de linişte. Deasupra noastră, cerul înstelat, iar departe, pe sub copaci, se auzeau cântările în unde aici mai amestecate, aici mai limpezite. Când ne-am ridicat din îngenunchere şi ne-am privit prin întunericul slab al nopţii, am simţit cât de mult ne-a mângâiat iubirea celui care era între noi. Da, Mihai, L-am simţit pe El în mijlocul nostru, L-am simţit în glasul şi în plânsul nostru.

Şi tot El a făcut minunea.

După ce am isprăvit rugăciunea, fata s-a sculat de jos, a privit buimacă crucea şi, dintr-o dată, a început a-şi sfâşia veşmintele de pe ea, ţipând mai tare ca înainte. Pe urmă se prăbuşi la pământ, fără cunoştinţă.

Apoi, tăcere...

Am simţit cum trece pe deasupra noastră un duh plin de vuiet şi se duce în pustiul hăului înnoptat.

Fata se linişti şi căzu într-un somn greu.

Cântările se auzeau mai departe, iar peste tot luminile sclipeau în noapte ca nişte licurici ai unei fantezii divine.

Am mers atunci cu duhul plin de umilinţă şi, în genunchi, am sărutat din nou lemnul sfânt, iar palmele mele, înspăimântate, au atins Sfintele Picioare pironite.

Pe urmă am plecat...

5.

Părintele Andrei Pătraşcu simţea o pornire plină de sinceră afecţiune să se ducă să întâlnească din nou pe Lazăr Froihman.

După întâmplarea cu bătăuşii, părintele Andrei îl luă într-o după-amiază pe Mihai, şi amândoi bătură la uşa gazetarului. Era încă suferind şi stătea în pat, bandajat la cap şi la mână. Îi primi cu destulă răceală şi cu cuvinte de înfruntare, ca şi cum şi ei ar fi fost dintre bătăuşii care tăbărâseră asupra lui. Mihai îl privea cu vădită compătimire, iar părintele încercă să lege o vorbă, ca să arate că îi pare rău de ce i s-a întâmplat. Dar Lazăr găsi că e bine să fie „indiferent" cu mare „căldură", conform principiilor, iar la toate încercările părintelui de a pătrunde măcar în pridvorul sufletului lui, Lazăr îl întâmpină cu toate uşile zăvorâte. Îşi afirmă cu tărie încăpăţânarea, rostind, şuierat, printre bandaje: „Aşa e lupta de clasă. Se face cu ură şi cu rănire. Primim sfidarea şi o întoarcem înmiit. Numai aşa vom izbuti să realizăm revoluţia. Cu fleacuri sentimentale, cu ochi daţi peste cap de iubire şi cu «concesiuni» reciproce nu facem decât să ne înşelăm şi mai ales să trădăm ideea. Aşa că..." – şi Froihman se opri, dar din privirea lui se citea limpede: „Degeaba aţi venit".

Zise mai departe: „Noi chiar le mulţumim huliganilor pentru aceasta, căci ne ţin în alertă şi ne arată necontenit că avem dreptate...". Văzând că Mihai şi părintele îi privesc bandajele, Froihman zise: „Cât despre durerea

personală, asta nu contează. Este mai dinainte socotită şi aşteptată. Nici moartea nu ne sperie. Cel ce se sperie, afară cu el! Să se ducă la... la iubirea burgheză, s-o mănânce cu pilaf... Nu ne trebuie!", Ochii lui Froihman scânteiau calzi şi ascuţiţi pe sub bandaj şi nu se sfiiau deloc de privirile aproape speriate ale celor doi, care nu mai ştiau cum să iasă dintr-o situaţie atât de neaşteptată. O tăcere grea se puse între ei, ceea ce făcu pe părintele Andrei să se ridice şi să plece. Fără a le mulţumi, Lazăr le răspunse rece la „bună ziua" pe care părintele şi Mihai căutau să o spună cu cât mai multă prietenie.

Multe ceasuri după aceasta a stat părintele Andrei pe gânduri, repetându-şi în minte atât scena bătăii, cât şi aceea a vizitei făcute lui Lazăr, acasă, de el şi de Mihai. Parcă nu putea înţelege nimic şi, mai vârtos, nu putea ajunge la niciun răspuns. „Problema" evreiască stătea, şi ea, încă fără lămurire, ceea ce mărea neliniştea din sufletul preotului. „Cum e cu putinţă să trăiască un om fără iubire şi cum se poate ca o întreagă «teorie» de fericire a omenirii să fie întemeiată pe altceva decât pe iubire?" – întrebarea aceasta stătea înfiptă în creierul preotului de fiecare dată când se gândea la Lazăr Bacal, zis Froihman, gazetarul. Desigur, toate acestea adeveresc o infirmitate sufletească şi o deviere a sensului vieţii nimic mai mult. O excepţie dureroasă de la regula generală, care e iubirea...". Şi totuşi atunci se ridicau în sufletul preotului învinuirile: „Noi suntem de vină, noi nu avem întreaga iubire. Nu se poate. Iubirea înfrânge toate, ea nu cunoaşte piedică pe care să n-o dea deoparte. Atât numai: iubirea să fie...". Şi iar porneau vijeliile interioare şi din nou veneau nopţile fără somn, când, în tablouri neoprite, oamenii se înfăţişau încăieraţi, neînţelegându-se între ei.

Acum, după ce fusese la „Fântâna cu minuni”, părintele Andrei Pătraşcu simţea o întărire şi o pace nouă în suflet. Urmele de îndoială cu privire la puterea nebiruită a iubirii i se păreau curată nebunie, iar „teoriile” lui Lazăr – adevărate abateri de la calea firească a vieţii. Curate diavolisme, ieşite tocmai din necunoaşterea sau repudierea iubirii. Se cade să fie aşa din clipa când au gonit din viaţa lor iubirea. Chiar furibunda negare a ei dovedeşte deplin că ea este şi, dacă este, vor fi şi toate roadele ei.

Se întorsese cu atâta putere crescută în duh de acolo şi mai ales cu o nepăsare aproape totală de sine, încât, cugetând iarăşi asupra acestor lucruri, ajunsese la hotărârea că trebuie mărită iubirea în atâta măsură, încât chiar pe acestea să le biruie. Suntem încă mici în iubire, de nu putem izbuti. Să creştem, aşadar, necontenit. Să fim mereu nemulţumiţi. Să ne asuprim fără cruţare. Să uitam de noi cât mai mult. Să mergem fără teamă către cel care nu cunoaşte iubirea. Să nu ne înfricoşăm de nedreptate şi de lovituri. Să fim întocmai ca aceia, atât numai că, în locul urii lor, să punem iubirea noastră. In duelul acesta dintre iubire şi neiubire, îngăduit de Dumnezeu, nu se poate nicidecum să biruie neiubirea, căci ar însemna să fie biruit Dumnezeu. Ceea ce nu se poate. Lupta este îngăduită numai pentru „lămurirea” în foc a sufletului nostru. Să rămână în picioare cei care nu vor părăsi niciodată fortăreaţa iubirii. Ferice lor! Voi merge, aşadar, către ei şi chiar de voi fi respins, asuprit, bătut — nu-i nimic. Voi folosi măcar atât: îmi voi fi pus iubirea la încercare, voi fi contribuit la mărirea ei în sufletul meu. Va fi o iubire luptătoare, care, la vreme, va primi şi binecuvântarea de sus, a biruinţei.

Aşa că, într-o dimineață, părintele Pătraşcu ieşi din casă, zicându-şi: „Am să mă duc să-l întâlnesc pe Froihman şi am să stau de vorbă cu el. Atât". Simțea în suflet o sinceră pornire pentru el şi mai ales o mare milă pentru lipsa lui de înțelegere a iubirii. Vedea că întreaga luptă ce o duce gazetarul este o desăvârşită sinceritate şi o revărsare, fără rezervă, a întregii lui ființe, în şuvoiul cel mare al tuturor acelora care aici şi peste toată fața lumii luptă pentru „fericirea oamenilor". Dar alături de această recunoaştere simțea acum limpede cum deasupra acestei lupte o umbră rea, ca adusă de aripile unui destin, se ține necontenit, nedezlipit, de toată dăinuirea ei. Luptătorii acestor expediții poartă pe armurile lor sclipirea funestă a acestui destin, care le răpeşte orice putință de a se crede, cumva, greşiți, sau, şi mai puțin, lipsiți de adevărata înțelegere a sufletului omenesc. Ei merg ca orbiți de răsfrângerea luminii negre în ochii lor fascinați de mirajul înşelător al falselor fericiri. Dar care destin? Cugetul lui Pătraşcu cerceta cu de-amănuntul, sub biciul întristării, pentru suferința omenească; păruse că găseşte ieşirea, încercase să pătrundă la aer, afară, dar se oprise, de frică să nu greşească. Acum simțea că a aflat ieşirea. O dată cu lacrimile pe care le uscase pe lemnul sfânt, o înseninare duioasă, de o putere nebănuită, îi dădea putința să cugete: „Toate prin şi pentru Iisus Hristos... Calea... Aşadar...".

Dar acum mergea către Lazăr, să stea de vorbă, să primească biciuirea, de va fi nevoie...

- Iartă-mă, Lazăre, dacă insist… şi părintele Andrei Pătraşcu mergea încet, privind pietrele pătrate ale trotuarului, ca şi cum ar fi luat de acolo cine ştie ce putere

nevăzută, venită din inima pământului şi strecurată până la el.

Fusese la redacţie şi pe urmă ieşiseră, mergând împreună spre casă.

Lazăr Froihman, o clipă mirat de apariţia preotului, se uitase în jur, ca şi cum s-ar fi temut să nu fie văzut într-o asemenea regretabilă tovărăşie. Dar ochii părintelui erau atât de senini şi atât de fără ascunziş, încât gazetarul schiţă şi el un slab zâmbet, pătrat şi searbăd.

Şi, mai de voie, mai de nevoie, ieşiră împreună, oprindu-se din loc în loc pe aleile marii grădini din mijlocul oraşului. Vorbea mai mult părintele Andrei. Vedea că vorbele cad pe o piatră, dar aceasta şi mai tare îl făcea să vină cu altele, jertfindu-le lesne, fără scop actual. La început, Lazăr se împotrivise cu încăpăţânarea de mai înainte, pe urmă se închisese într-o tăcere enigmatică.

- Istoria omenirii stă deschisă în faţa noastră, Lazăre. Niciodată fericirea oamenilor n-a fost căpătată prin neiubire. Singurele clipe de fericire omenirea le-a cules tot numai de pe urma iubirii...

Lazăr tăcea necurmat, mergând cu mâinile la spate.

Părintele Andrei, ca şi cum ar fi fost singur în întregul univers, îşi urmărea lumina din suflet:

- Dar chiar dacă până într-o anumită clipă ni se mai putea îngădui să nu înţelegem şi să nu primim iubirea, de atunci însă lucrul nu mai e cu putinţă. Clipa cea mare, Lazăre! Printr-o fecioară curată din neamul vostru, Lazăre, s-a arătat Acela care avea să ne înveţe catehismul iubirii!

Lazăr Froihman se opri, ţintuit în nisipul umed al aleii, şi privi fulgerător pe sub sprâncenele negre spre Pătraşcu, care îi întoarse o privire în care, abia văzut, licărea o lacrimă.

Pe urmă, punând iar mâinile la spate, Lazăr Froihman porni mai departe, fără să mai spună nimic.

Părintele Andrei îşi urmă vorbirea:

- Şi de-atunci, două mii de ani s-au scurs pe făgaşul vieţii oamenilor şi dacă privim îndărăt, vom vedea toate minunile pe care le-a săvârşit iubirea Galileanului, precum şi toate dezastrele pe care le-a pricinuit lipsa de iubire. Avem cu noi tezaurul, Lazăre, şi nu vrem să luăm. De ce să nu luăm, Lazăre? De ce?

Dar Lazăr tăcea şi nu voia să audă.

Mergeau prin lumea grăbită şi necunoscută. Se loveau de unii, se fereau de alţii şi părintele necontenit vorbea, iar Lazăr necontenit tăcea. Unul dădea, iar celălalt nu voia să primească. Vorbele cădeau netrebnice pe drum, călcate în picioare de trecători.

La un colţ, privirea părintelui se opri peste drum, asupra lui Grindă, care, cu ochii rotunzi şi aproape galbeni, se uita la ei, de parcă i-ar fi urmărit. După ce, câteva clipiri, ochii poliţistului îi fixară pe amândoi, el făcu din gură o strâmbătură, strângându-şi buzele, ca şi cum ar fi zis: „Mda, bine..”. Părintele vru să-i dea bună ziua, dar el pieri la o cotitură. Lazăr, privind în jos, nu-l văzuse. Părintele îşi urmă vorbirea:

- Şi apoi, Lazăre, cum am putea da deoparte pe profeţii voştri? Temelia credinţei noastre ei sunt. O, Lazăre, câtă recunoştinţă trebuie să avem noi pentru Legea cea Veche a voastră. Fără ea, nici n-am putea trăi în credinţa lui Hristos. Nu... nu, ar fi o nebunie să aruncăm Legea cea Veche. Ar fi să avem pretenţia, absurdă întru totul, să înălţăm o casă cu etajul al doilea fără cel dintâi. Hm! Cugetă!

Lazăr tăcea necurmat, mergând cu mâinile la spate şi cu pasul măsurat, fără să se grăbească.

Ajunseră în strada lor. Lazăr, ca zguduit dintr-o somnolenţă prelungă, se trezi şi instinctiv, privi în lungul străzii, cercetând cu ochi ageri, într-o ocolire grăbită. Părintele rămase surprins de această bruscă deşteptare. Privi şi el peste tot. Trei inşi se aflau sub umbra uşoară a unui gang, pe dreapta.

Părintele se privi în ochi cu Lazăr şi înţeleseră amândoi ce cugetă fiecare. Fără voie, grăbiră pasul. Mai era puţin până în dreptul casei părintelui. Părintele zise cu o uşoară tremurare în glas:

- Lazăre, intră la mine!

Lazăr tăcu şi de data aceasta.

Părintele cugetă repede: „Nu vor îndrăzni...”.

Cei trei, cum îi zăriră, ieşiră din gang. Avea fiecare câte un scurt retevei în mâini. Păreau numai ochi. Priveau drept spre cei doi.

Mai erau numai câţiva paşi până la poarta părintelui, iar acesta şopti către Lazăr: „Intră numaidecât în ogradă!”.

Dar nu mai era timp.

Fără vorbe, ci numai cu ochi şi cu reteveie în mâini, cei trei erau deja lângă ei.

Părintele se opri şi, desfăcând mâinile în cruce, zise cu glas plin de emoţie, stând faţă cu cei trei:

- Nu e bine ce faceţi!

Din ochii celor trei se scurgeau către Lazăr şuviţe arzătoare de ură. Fălcile lor erau încleştate, ca pentru a mări puterea cu care aveau să cadă loviturile.

Părintele Andrei acoperi cu totul pe Lazăr, stând mereu cu braţele desfăcute în lături, ca o cruce omenească neagră şi zise din nou, cu glas rugător:

- Copii, copii, nu e bine ce faceți!

Unul ridică bățul. Lazăr, în spatele părintelui, se plecă uşor, ascunzându-se. Bățul căzu cu toată puterea pe umărul părintelui. Părintele Andrei zise poruncitor lui Lazăr:

- Intră în curte!

Dar, tot atunci, unul din cei trei prinse pe Lazăr de mână şi îl trânti jos. Părintele făcu față şi aceluia, desfăcându-i mâna. Simțea în sine o mare putere, pe care i-o dădea priveliştea aceasta a răutății.

Ceilalți doi, fără să mai țină seama de nimic, înhățară pe părintele de brațe şi-l trântiră în lătun. Părintele căzu într-un genunchi, ținând cu putere de mână pe câte unul din bătăuşi.

În vremea aceasta, Mihai, văzând pe fereastră cele întâmplate în stradă, veni în grabă şi-l trase înăuntru pe Lazăr, care primise o izbitură puternică în piept şi se rostogolise cu trupul jumătate în curte; închise apoi repede portița, împiedecând pe cei trei de a pătrunde înăuntru. Rămase afară părintele, care, cu genunchiul lovit, se ridică în picioare cu greutate, pe când cei trei se depărtară. Unul din ei mormăi cu ciudă :

- Aşa-ți trebuie, popo, dacă te amesteci unde nu-ți fierbe oala!

Toate se petrecură cât ai clipi şi într-o tăcere ciudată. Nici bătăuşii nu ziseră nimic, nici cei loviți nu strigară după ajutor, aşa, ca într-o pantomimă bizară, ziua în amiaza mare.

Părintele încercă să-şi şteargă reverenda de praf, dar o durere vie în umăr îi opri mâna. Abia atunci îşi aduse aminte de lovitura primită şi zâmbi singur în stradă: „Hm! sărmanii de ei”. Îi fu o milă nesfârşită şi pentru cei ce loveau şi pentru cel lovit, refugiat în casa lui. Parcă ar fi

primit o izbitură în suflet. Îi venea să plângă, acolo, în stradă, ca pentru nişte copii pierduţi. Îi venea să plângă şi pentru Lazăr, cel urgisit de un destin aspru. Dar mai ales, îi venea să plângă pentru iubirea care fusese rănită de săgeţile înveninate ale urii.

Lazăr stătea pe un scaun, în odaia părintelui, iar Maghiţa şi Mihai îl întrebau cu grijă:

- Te-au bătut rău?

Lazăr, şi de data aceasta, tăcea, încruntându-se, ca şi cum i-ar fi fost ruşine că a putut fi văzut de alţii într-o stare ca aceasta, de inferioritate şi de umilinţă.

Maghiţa rosti aşezat:

- Ce pustia vor oamenii ăştia?

Iar Mihai întrebă pe Lazăr dacă nu vrea un pahar cu apă.

Dar abia intră părintele, şi un zgomot sinistru se auzi în toata casa.

Geamurile de la stradă săriră în mii de ţăndări. Câteva pietroaie năvăliră în casă, ca rătăcite din cine ştie ce imense praştii nevăzute, şi căzură la picioarele celor dinăuntru, care se traseră, uimiţi, spre pereţi. Maghiţa îşi făcu cruce şi se ascunse în odaia ei. Mihai avea pe chip un zâmbet trist, părintele Andrei stătea cu fruntea în piept şi nu zicea nimic, iar Lazăr, cu fălcile strânse, tăcea. Odăile se umpluseră de ţăndări care dădeau ciudate reflexe peste tot. Totul părea o glumă făcută de o putere nevăzută, care îşi batea joc, în acest chip, de oameni.

Dar, peste tăcerea care veni după aceea, se auziră curând huiduieli prelungi:

- Hu-o-o! Hu-o-o, Popo! Huideo-o-o...

Cei trei stăteau în faţa casei şi huiduiau, ameninţând. Prin spărturile geamurilor, glasurile lor veneau clare:

- Aşa ţi se cade, popo! De ce acoperi pe jidan?! Huideo-o-o!

Cei din casă tăceau necurmat sub această nouă bombardare, parcă mai rea decât cea dintâi.

Au stat aşa până când bătăuşii au isprăvit treaba şi au plecat de acolo.

Stând pe un scaun şi privind în jur, părintele zise către Lazăr:

- Iată, Lazăre! şi-i arătă cuprinsul odăii presărat cu ţăndări.

Lazăr se ridică să plece.

Părintele îi zise:

- Lazăre, aş fi vrut să te primesc în casa mea altfel, dar vezi, nu eu am comandat această petrecere.

Îl duse la uşă. Merse şi Mihai. În curte, Mihai ieşi repede în stradă, privi în toate părţile şi tăcu. Nu mai era nimeni. Lazăr putea pleca. La poartă, Lazăr întinse mâna părintelui şi cu o „indiferenţă caldă", îi mulţumi, zicându-i:

- Şi totuşi... – şi dădu să plece.

Părintele Andrei, cu altă intonaţie, zâmbind, îi răspunse:

- Şi totuşi...

Lazăr nu mai răspunse nimic, ci plecă spre casă cu pas egal, negrăbit, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, urmărindu-şi mai departe visul interior al fericirii oamenilor.

Părintele Andrei mai privi puţin spre el şi avu o mare bucurie în sine, simţind că-l dor, tare, umărul şi genunchiul însângerat. Pe urmă, luându-l uşor de braţ pe Mihai, intră în casă.

- Vezi, Mihai, vezi! îi zise, arătându-i ţăndările de peste tot. Urmă:

- Aşa-i şi cu sufletul izbit de pietroiul urii!

Mihai asculta cu gene tremurătoare. Apoi zise cu căldură:

- Tată, te doare umărul şi genunchiul?

Surprins, părintele îi răspunse repede:

- Dar de unde ştii? Nu, nu... nu mă doare!

Prin privirea lui Mihai trecu o lucire ca de plâns. Părintele schimbă vorba, strigând:

- Maghiţo, vino de strânge cioburile!

Maghiţa şi începuse curăţirea „terenului”, dând slabe semne de mirare, ca şi cum s-ar fi aşteptat la aşa ceva, de vreme ce trecuse Lazăr pe acolo.

Mihai începu şi el să strângă din ţăndări.

Părintele stătea deoparte pe un scaun, şi privea în tăcere. După un răstimp, Maghiţa se opri din curăţat şi, ridicându-şi privirea întrebătoare spre părintele, zise:

- Cuget eu, părinte Andrei, în capul meu de ţărancă...

Părintele îi dădu ghes:

- Spune, Maghiţo!

Femeia urmă:

- Zic eu aşa, părinte Andrei, că de ce nu isprăvesc odată şi jidovii ăştia?

- Ce, Maghiţo?

- Io-te, treaba asta.

- Care, Maghiţo?

- Adică, părinte, de ce nu trec şi ei de partea Domnului Hristos? Să se isprăvească cu toată comedia asta!

Părintele Andrei tăcu puţin. Vorbele femeii, în toată simplitatea lor, erau un răspuns deplin la toată volbura din sufletul lui. Nu era încă destul de limpezit, nu ştia pe ce căi are a veni, dar acesta era răspunsul, numai acesta.

- Gura ta, Maghiţo, adevăr a grăit! Dreptatea e de partea ta.

Părintele tăcu...

Apoi într-un oftat, dând din cap, urmă, cu o urmă de tristețe în glas:

- Da, Maghițo, dar ca să putem să li-L dăm pe Domnul Hristos, va trebui să-L avem noi mai întâi.

Şi tustrei tăceau, în timp ce Maghița strângea cioburile din odaie.

6.

Pătraşcu ţinea cartea mare, deschisă în faţa lui, pe masa de lucru, şi citea cu totul absorbit. Parcă pentru prima oară ochii lui lacomi se plimbau pe şirurile negre şi chemătoare, vorbind înţelesuri noi. Din când în când se oprea din lectură şi ridica ochii care nu vedeau nimic din cele aievea de dinaintea lor, ci rămâneau scufundaţi în zările viziunilor interioare, ridicate în suflet de cele citite în minunata carte. Era aceeaşi carte de ani şi ani de zile pe masa lui, dar parcă niciodată ea nu-i vorbise în glas de mirifice imagini ca acum. Se desfăceau din rândurile ei imagini cu totul noi, nemaiavute până atunci sub focul lecturii. De unde mai vin atâtea? Şi, la rândul lor, ele chemau pe altele, într-o înlănţuire fără sfârşit, ca într-un caleidoscop divin peste cele de toată ziua. O nesfârşită iubire se desprindea din carte spre duh şi din duh spre carte. Un şuvoi cald, insinuant, mângâietor, venit de sus pentru inimile şi pentru dăinuirea noastră. Sufletul lui Pătraşcu era în încântare.

După întâmplarea din urmă, duhul lui începuse a se bucura de o linişte mare. Îşi zicea, cu glas parcă venit de aiurea: „Nu-s eu vrednic a crede că voi rezolva problema, ci, Doamne, eu numai mă rog. Tu eşti acela care porţi de grijă tuturor şi la toate. Eu rămân în iubirea Ta”.

Deschise atunci cartea mare la nişte locuri pe unde de atâtea ori ochii lui se plimbaseră, adesea nevăzători. Şi, fără a-i cere lămurire, ea i-o dădea, deplină şi mulţumitoare.

Citea, cufundat în fântâna fermecată.

Lumea din jur pierise...

Cartea începea să crească, să se întindă peste casa părintelui, peste strada tăcută, peste cetate, cuprinzând ocoale nesfârşite de vederi palestiniene.

În fața cititorului nu mai era o carte.

Şi nu mai era nici timpul.

Soarele se ridicase deasupra cetății. Acoperişurile, încă umede de roua dimineții, se treziră în scânteieri voioase. Pe drumurile ce ieşeau din cetate începuseră a se arăta drumeți cu asini încărcați. O caravană de cămile se ivise în zarea încă plumburie a deşertului şi, în legănări uniforme, se îndrepta spre cetatea aşezată pe înălțime. Zgomote deosebite, țipete de păsări, chemări clare zburau pe deasupra, pierzându-se în văile adânci din jurul cetății, pe fundul cărora mici şuvițe de apă se scurgeau la vale, spre râul leneş, care abia se putea zări înspre răsărit.

Dar dintre toate clădirile cetății, două mai ales scânteiau puternic sub soarele care, în vremea aceasta, se ridicase încă mai mult pe bolta cerului. Una: o cetate cu turnuri de pază, masivă şi impunătoare, pe zidurile căreia, în pas cadențat şi rar, ostaşi îmbrăcați în platoşe făceau de strajă. Era cetatea Antonia, ridicată de stăpânitorii cei noi ai țării, drept în inima Sionului, ca să arate, vădit şi puternic, că nația lui Israel se află îngenuncheată. Cealaltă, cu mult mai mare şi mai deosebită, era, la ceasul acela, sub soarele primăverii, ca o imensă cuprindere înflăcărată. Un lac de flăcări îşi forfotea focurile în tremurări irizate şi neoprite, ca şi cum pe o imensă placă de aur, bătută in diamante, ar fi căzut potop de raze solare. Era Templul

lui Solomon. Marmură şi aur. Părea că-i inima cetăţii, pulsându-i viaţă şi lumină.

Şi iată că din apropiere, dinspre un sătuc alb, peste care lumina bătea blajin, s-a arătat un mic convoi. Erau cinci oameni. Unul, puţin mai înainte, îmbrăcat în alb de sus până jos, iar ceilalţi patru, rămaşi în urmă, îmbrăcaţi mai mohorât. Toţi mergeau şi tăceau. Dar cel din frunte avea în jurul capului o lumină cerească, iar din toată fiinţa lui se desprindea un aer de o maiestate tăcută, pe care nici un om nu o putea avea, atunci şi niciodată. Pasul lui, egal şi gânditor, avea în clipele acelea un mers trist. Sandalele loveau moale poala hainei, iar mânecile largi se învăluiau catifelat, dezgolindu-i, la răstimpuri, braţul alb. Capul, cu părul lăsat pe umeri, cu barba mică, de culoarea spicului, cu ochii... Dar cine ar putea să arate prin slabe cuvinte toată această înfăţişare neobişnuită? Şi unde, mai înainte sau până azi, s-a mai aflat această Sublimă Faţă? Nicăieri şi niciodată…

Dar azi, Chipul Dumnezeiesc era întristat. De trei ani cutreierase poporul şi cetatea Sionului şi nu izbutise să înmoaie inimile împietrite ale lui Israel.

Se apropia ceasul Jertfei şi Cetatea nu-L primea ca pe Mesia cel proorocit de cărţile străvechi.

Ajungând pe o uşoară înălţime, de unde Cetatea se înfăţişă întreagă privirii celor cinci, Stăpânul se opri câteva clipe. Se aşeză pe o piatră. Ochii şi inima lui se duseră spre cetatea însorită. Îi vedea toată împietrirea din suflete. Îi vedea sfârşitul.

Atunci Stăpânul plânse... Dominus flevit...

Sfintele şi rarele lacrimi…

Cei patru, care erau cu El, nu înţelegeau ce înseamnă toate acestea. Stăteau într-o uimire naivă. Şi nici nu îndrăzneau să-l întrebe.

Şi Stăpânul, privind fără încetare Cetatea care-L respinsese de la sine, grăi, proorocind:

„De-ai fi cunoscut măcar în ceasul acesta lucrurile care puteau să-ţi dea pacea... Dar, acum, ele sunt ascunse de ochii tăi”.

Oprindu-se puţin ca să-şi stăpânească mâhnirea, grăi mai departe, cu glas uşor tremurat:

„Vor veni asupra ta zile când vrăjmaşii tăi te vor împresura, strângându-te din toate părţile...”.

Glasul se opri din nou, ca să se facă mai înalt, mai dominator:

„Una cu pământul te vor face, pe tine şi pe copiii tăi, şi piatră pe piatră nu vor lăsa în tine!”.

Şi sfârşi, cu o tristeţe cât lumea de mare:

„Acestea se vor întâmpla pentru că n-ai cunoscut vremea când ai fost cercetată”.

După aceea, Omul de Lumină S-a ridicat de pe piatra pe care şezuse şi a plecat spre Cetate, ca să înceapă Jertfa cea de sânge, pentru mântuirea oamenilor.

Ceilalţi patru L-au urmat în tăcere.

Peste Cetate, dintr-o dată, s-a lăsat un întuneric, ca o mantie neagră, de moarte.

Andrei Pătraşcu se trezi câteva clipe din vedenia palestiniană, respirând puternic şi privind înainte, fără să vadă ceva.

În jurul său nu era nimeni.

Capul căzu din nou pe cartea cea mare.

Vuiet mare se făcu pe străzile cetăţii. O forfotă amestecată, ceva nemaivăzut se petrecea în sânul ei.

Sinedriul era în mare fierbere. Arhiereul îşi rupea veşmintele de pe el şi striga în mijlocul adunării: „A hulit! S-a făcut pe Sine Fiul lui Dumnezeu! Ce ne mai trebuie martori? Ştiţi ce se cuvine hulitorilor?!".

Şi Sinedriul, în picioare, a strigat: „Moarte se cuvine aceluia! Să fie răstignit! Să fie răstignit!".

Şi au ieşit afară, să ducă procuratorului vestea osândei acelui impostor. Poporul i-a întâmpinat, întrebându-i:

- Ce este? Cine trebuie să fie răstignit? Ce-a făcut?

Iar arhiereul, zâmbind gras în mustaţa-i căzută grea peste gura buzată, le-a dat lămurire:

- A hulit! S-a ridicat împotriva Legii. S-a făcut pe Sine Dumnezeu! Ha-ha...

Şi poporul a început atunci a striga tare:

- Să-l răstignească! Să-l răstignească! Şi se făcu puhoi mare spre curtea lui Pilat.

Sus, pe estrada romană, cu capul tuns şi cu faţa osoasă, fără mustăţi, purtând toga puterii, Pilat privea forfota mulţimii şi, zâmbind peste ea, o dispreţuia.

Mâini cu pumnii strânşi se ridicau spre el.

Pilat surâdea şi stătea în picioare, având în spate acvila romană, cu aripile gata să se desfacă.

Mulţimea urla şi se îmbulzea.

Câţiva aveau ochi de milă, dar alţii, cu ochi de fiară, le ziceau: „Fără milă! Se cade să fie răstignit!".

Prin mulţime, farisei şi cărturari, cu feţele crispate de ură, împrăştiau cuvântul care trebuia să fie pe buzele tuturor: „Să fie răstignit! Să fie răstignit!".

Şi poporul lui Israel primea, cu feţe încinse de ură şi cu braţe ridicate în sus, strigând:

- Să fie răstignit! Să fie răstignit!

Procuratorul făcu un semn. Mulțimea tăcu.

- Ce găsiți acestui nevinovat?

Arhiereul moimăi: „Auzi?! Nevinovat?! Cum nevinovat?”, apoi, cu glas puternic:

- S-a făcut pe Sine Fiul lui Dumnezeu!

Şi mulțimea începu din nou să urle. Pilat, cu surâsul încremenit pe chip:

- Şi, dacă S-a făcut, este?

Mulțimea se frământa, neştiind ce să zică. Arhiereul strigă:

- S-a făcut pe Sine împărat al Iudeilor!

Pilat, stând tot aşa, drept şi disprețuitor, zise:

- Şi, dacă S-a făcut, este?

Atunci, arhiereul ântețind norodul, a strigat:

- Neamul nostru e batjocorit!

Mulțimea, fără să mai ştie de nimeni, începu să urle cu putere:

- Să fie dat crucii! Să fie dat crucii!

Atunci Pilat făcu din nou semn cu pumnul strâns, înainte:

- Tăcere!

Mulțimea tăcu.

Pilat vorbi ceva către un slujitor. Slujitorul strigă tare:

- Procuratorul vrea să vă elibereze un întemnițat, cum e obiceiul la Paştile vostru, şi L-a ales pe Acesta! Ce credeți?

Arhiereul şi fariseii pricepură şi ațâțară din nou poporul.

Iar sus, aproape de Pilat, stătea legat de mâini Stăpânul cetății şi-al pământului. Şi tăcea, privind mulțimea.

Pilat zise:

- Pe care dintre cei doi să eliberez? Pe Acesta sau pe Baraba?

Tot norodul, într-un singur glas:

- Pe Baraba, pe Baraba!

Cu duhul în cumpănă, Pilat, care ar fi vrut să-L elibereze pe Nevinovat, întrebă tare şi cu scârbă:

- Atunci, ce să fac cu Iisus, ce-şi zice Hristos?

Şi, din nou, tot norodul a strigat cu mare pornire de ură:

- Să fie răstignit! Să fie răstignit!

Pilat, văzând că nu poate ajunge la nimic, a cerut să i se aducă un vas cu apă şi a început a se spăla pe mâini, zicând:

- Nu-s vinovat de sângele acestui Drept!

Mulţimea aştepta în tăcere clocotită. Ştergându-se apoi pe mâini, Pilat aruncă asupra norodului cuvântul din urmă, de dispreţ:

- Treaba voastră!

Atunci, tăcerea se prefăcu în clocote de ură, şi tot poporul a strigat:

- Sângele Lui să fie asupra noastră şi asupra copiilor noştri!

Atunci Pilat l-a eliberat pe Baraba şi a poruncit să-L răstignească pe Iisus.

Andrei Pătraşcu tresări puternic pe scaun şi se trezi, ca şi cum cineva l-ar fi zguduit puternic de umeri.

Câteva clipe privi în jur şi fu cuprins de mirare că nu se află şi el în curtea lui Pilat, împreună cu mulţimea tălăzuită de ură.

Auzea încă în urechi, clar, cu putere: „Sângele Lui să fie asupra noastră şi asupra copiilor noştri!”.

Tot poporul...

„Iată blestemul! Iată blestemul!” – şi Pătraşcu se ridică din scaun şi făcu câțiva paşi prin casă. Prin urmare, tot norodul a primit asupra lui blestemul sângelui nevinovat şi asupra copiilor lor. Primire de bună voie. Respingere de la ei a Celui proorocit de veacuri de toți profeții şi trimiterea Lui la cruce, să moară nevinovat. Sângele Lui nevinovat asupra neamului lui Israel, de atunci şi din toate vremurile.

În duhul lui Pătraşcu se făcea ziuă deplin. Nici o îndoială nu mai putea să-şi aducă umbrele sau întrebările. Cetatea năruită şi blestemul sângelui, primit.

Şi de-atunci...

Gândul, recăzut în şuvoiul de la început, merse pe aceleaşi drumuri palestiniene.

... Iar după ce a înviat şi S-a arătat de mai multe ori în mijlocul apostolilor, S-a înălțat la ceruri, stând de-a dreapta Tatălui.

Şi vremea a început a curge.

Iar oamenii au început să creadă în învățătura Lui şi toate s-au petrecut astfel precum El a zis. Biserica Lui s-a întemeiat pe pământ, crescând din grăuntele de muştar de la început.

Şi iată că poporul lui Israel a ajuns să cunoască dintele proorocirii Celui ce-a plâns deasupra cetății, precum şi otrava blestemului primit.

Dinspre apus s-au ridicat oştiri mari, hotărâte să înăbuşe pe poporul lui Israel, aflat în răzvrătire.

Tit, împăratul din Roma, a trimis oaste cu cuvânt să năruie totul, să ucidă pe toți şi să subjuge poporul.

Şi acvilele romane au purces cu neîndurare.

S-au arătat la porțile cetății şi au început dărâmarea ei. Trebuia să nu mai rămână piatră pe piatră. Iar pe copiii ei să-i împrăştie de-a lungul lumii, ca pe o pleavă în vântul blestemului.

Şi pumnul roman s-a lăsat cu putere mai întâi asupra Templului lui Solomon, bijuteria de marmură şi aur.

Mâini păroase şi împietrite, ținând făclii aprinse, le-au aruncat spre clădirea sacră şi i-au dat foc.

„Şi urâciunea pustiirii s-a aşezat în locul sfânt."

Tânguire s-a auzit, sfâşiere cumplită s-a făcut.

Plângeau femeile, rupându-şi părul şi veşmintele.

Şi sulițele lungi pătrundeau în carne, ucigând pe tot împotrivitul.

Mii, sute de mii au căzut.

Templul a fost pângărit, iar pe urmă dărâmat. Aşa că piatră pe piatră n-a mai rămas.

Iar copiii lui Israel s-au împrăştiat de-a lungul lumii.

Şi, de-atunci, ei se tălăzuiesc în valul niciodată ostenit al blestemului primit de bună voie, mereu năzuind la stăpânirea lumii şi mereu fiind goniți şi asupriți. Asupra noastră şi asupra copiilor noştri...

Andrei Pătraşcu închise încet cartea mare, o puse la locul ei şi se ridică din scaun.

Făcu de câteva ori ocolul odăii şi-i părea rău că nu are pe nimeni aproape, ca să reverse în afară plinul sufletului. Apoi şopti: „Ce mai aşteaptă? Ce mai vor?".

Şi i se părea ciudat cum s-ar putea să mai ceară dovezi cineva.

Dar iată: nu s-a împlinit întocmai proorocirea de pe dealul din preajma cetății? N-au trecut nici patruzeci de ani de la grăirea acelor cuvinte şi Ierusalimul n-a fost făcut

praf şi pulbere? Cine ar putea nega acest adevăr? Iar dacă îl neagă, nu se aşază în rândul împietriţilor, care împart blestemul cu cei de atunci? Ce dovadă mai vie a însuşi adevărului că Iisus este Fiul lui Dumnezeu poate fi? Dar blestemul primit de tot norodul în curtea lui Pilat? Nu s-a adeverit şi nu se adevereşte el necontenit, clipă cu clipă? Nu suferă din pricina lui copii din copiii lui Israel, acum şi totdeauna, asupriri, bătăi, alungări, scuipături, palme, toată tragedia aceasta de două ori milenară? Chiar dacă am da deoparte toate, nu este oare un adevăr acest blestem care nu se înduioşează de nimic? Nici lacrimile mamelor, nici rugăciunile tuturor sinagogilor, nici puterea banului, nici aceea a cuvântului tipărit, nimic, nimic nu e în stare a dezarma setea necontenit mai mare a acestui destin, ieşit de atunci din curtea lui Pilat, când tot norodul a primit a fi neamul cel blestemat! Ci tot mai mult îşi cere victimele, întâi le porneşte în a crede că pot stăpâni pământul, pentru ca, pe urmă, şi mai tare să le scufunde în torentul fierbinte al tuturor suferinţelor. Priveliştile celor două mii de ani scurşi de atunci stau dovadă încăpăţânată a acestui crunt adevăr. Iar blestemul e viu şi azi. Nimic nu vine să-i îndulcească groaznica încăpăţânare.

„Ce mai aşteaptă?”, grăi din nou Pătraşcu. „Nu văd ei că numai o singură ieşire este? Da, se cade să ne ducem cu dragoste spre ei. Dar aceasta e numai puţin faţă de ceea ce trebuie să facă ei, căci, de ne ducem chiar cu dragoste, şi chiar dacă ei o primesc, aceasta nu este nimic. Poporul rămâne acelaşi, împietrit în încăpăţânarea de a nu-L primi la sine pe Acela, care totuşi mai întâi pentru ei a primit a Se întrupa. Toate sunt zadarnice, dacă poporul lui Israel nu se întoarce spre Cruce. Iubirea noastră rămâne cuvânt netrebnic atât timp cât ei zic că o primesc, respingând însă

Izvorul iubirii. Nu pot primi cu adevărat iubirea noastră, dacă mai întâi nu recunosc pe Stăpânul acestei iubiri."

Andrei Pătraşcu îşi vedea gândurile, înlănţuirea şi puterea lor.

O bucurie senină se aşeză atunci peste văile potolite ale duhului. Trebuie să le ajutăm să vină la Izvorul din care, bând, să se curețe de blestemul milenar. Să le întindem mâna cu tărie, să punem în joc toată răbdarea şi iubirea de care suntem în stare şi să le uşurăm astfel sarcina întoarcerii. Să ne punem în calea destinului lor şi să-i oprim. Să le spunem: „Iată lumina lumii! Veniţi la ea! Nu mai întârziaţi pe calea pe care nu veţi întâlni decât roadele otravei blestemate din curtea lui Pilat! Nu vă sunt de-ajuns cei două mii de ani de rătăciri dureroase de-a lungul pământului, urgisind pe toţi şi urâţi de toţi? Nu vedeţi că numai Iisus vă poate da oprirea din neostoitul talaz al blestemului? Numai El îl poate opri, cum a oprit furtuna pe lacul Tiberiadei. Căci numai El este Stăpânul, Fiul lui Dumnezeu. Nu L-au proorocit cărţile voastre? Cuvintele Lui nu s-au împlinit? Ierusalimul nu s-a dărâmat? Fiii lui Israel nu s-au împrăştiat? Atunci de ce nu-L primiţi? De ce mergeţi departe, pe drumuri străine, şi nu veniţi să adoraţi şi voi pe Cel care atât v-a iubit? N-a zis El: «Mai întâi pentru oile pierdute ale lui Israel am venit?». Nu aţi fost voi cei dintâi poftiţi la Masa Fiului de Împărat? Şi numai dacă nu v-aţi arătat voi ne-au chemat pe noi, neamurile. Atunci, ce mai aşteptaţi?".

O lacrimă se ivi în ochii lui Andrei Pătraşcu, cugetând toate acestea. Simţea în suflet un avânt nestăpânit, ca o năvală mare, de bucurie şi de bunătate.

Privi în jur, căutând...

Îşi luă pălăria şi băţul...

Şi, încet, ieşi din casă...

Se ducea să vadă pe Lazăr Bacal, zis Froihman.

Partea a IV-a

1.
Din carnetul părintelui Andrei

Niciodată, Mihai, n-a început pentru mine Săptămâna Patimilor ca acum.

Niciodată sufletul meu n-a fost în stare să primească aşa cum se cuvine această sfântă Săptămână, dată nouă de îndurătorul Dumnezeu pentru curăţirea păcătoasei noastre existenţe şi pentru ridicarea ei pe culmile cele însorite de unde se poate vedea splendoarea mântuirii.

Nu e numai bucurie ceea ce simte sufletul meu. Ar fi prea puţin şi ar fi ceva prea omenesc. Bucuria are în ea, oricum ar fi, viermele propriei ei piericiuni. Unde am putut vedea, în viaţa cea de toate zilele, vreo bucurie care să nu fie umbrită de gândul că în curând va trece? Şi cu cât mai „mare" este această bucurie, cu atât umbra melancolică a curândei ei risipiri este şi ea mai vie, mai prezentă. „Ce repede va trece această bucurie!" zice gândul impresurat din toate părţile de o invincibilă tristeţe. Aşa că, la drept vorbind, bucuriile omeneşti sunt tot izvoare de tristeţe. Iar când ele au trecut, vărsându-se în apa moartă a amintirilor, devin o pricină de tristeţi încă şi mai mari, când, cu voia sau fără voia noastră, aducerea lor aminte vine să mai treacă o data prin dreptul ferestrei clipei prezente.

Nu e numai bucurie, Mihai...

E un sentiment mult mai pur, mult mai înalt, dar şi mult mai greu de prins.

Este, mai întâi, o impresie clară de depărtare. Ți se pare că ai părăsit un loc şi ai plecat spre altul. De unde ai plecat, n-ai mai vrea să te întorci, iar spre unde mergi, ai vrea să ajungi mai repede. O continuă înaintare, o depăşire. Şi, cu cât te depărtezi, cu atât mai mult n-ai vrea să te mai întorci şi, cu cât te apropii, cu atât mai repede ai vrea să ajungi. O însetare mereu ostoită şi mereu prezentă.

Apoi, Mihai, o iluminare în duh, ceea ce este cu totul altceva decât o îmbucurare. Dacă vrei: o bucurie purificată, scoasă din făgaşul humei de toată ziua. Ceva mai impersonal, ceva mai fără atingere cu viața. O înseninare fără tristețe, dar şi fără bucurie. Ceva diafan, o purificare, o apropiere de soare.

Pe urmă, un dor vast, ca după ceva pierdut demult, parcă, de tine, parcă de cei de dinainte de tine, până la Adam strămoşul, ceea ce-ți dă necontenit simțirea dureroasă a imperfecțiunii tale. Dar durerea aceasta… nici ea nu-i asemenea celor obişnuite. E o durere dulce – dacă vrei, visătoare – ca un reflex niciodată prins al perfecțiunii numai bănuită, care-şi trimite luminile ei de cine ştie unde, din ce colțuri splendide de verdeață şi strălucire. Ca nişte mâini întinse în încordare supremă după un dar aşteptat, care, cu cât nu vine, cu atât e mai dorit. Şi pe care, parcă, nici tu nu-l vrei venit prea degrabă, ci la vremea lui.

Aşteptarea aceasta, Mihai, vremea fericită a logodirii cu cerul, vreme fără asemănare. Nu-i bucurie, nu-i veselie, ci este ceva peste bucurie, peste veselie. Fără îndoială: o înainte gustare a raiului. Nu pot slabele cuvinte omeneşti să dea, măcar în parte, ceva din vastitatea unei simțiri, inefabilă prin însăşi esența ei, după cum indefinibilă şi inefabilă este însăşi esența lui Dumnezeu.

Dar mai este încă ceva, Mihai.

În toate acestea se amestecă şi o simţire aspră, grea, dar care nu strică nimic totului, ci îl desăvârşeşte: povara grea a umilinţei, dulcea povară. Sentimentul că şi tu, prin micimea duhului tău, poţi aduce dramul de aur curat care să se amestece cu celelalte, ca toate, laolaltă, să dea superba simţire a mergerii către cer.

Mergerea către cer, Mihai, prin sublima poartă a Săptămânii Patimilor, prin fericita Durere şi prin Sfântul Sânge.

Azi e Duminică, Mihai...

Intră Domnul în Ierusalim ca Împărat, pe mânzul unei asine, aşa cum au proorocit strămoşeştii profeţi.

Hai, copile, să ne amestecăm şi noi în mulţime şi să mergem după Cel din frunte!

Iată, soarele s-a ridicat pe cerul dimineţii de primăvară.

Zarzării sunt în floare, smochinii sunt verzi, iar finicii au frunze delicate, ca nişte săbioare ascuţite.

Jos, în vale, Chedronul are la sine umbre fugare, iar cetatea scânteie în soare, mai ales Templul. Treptele lui de marmură albă sunt atât de albe, că parcă fug vederii, şi late ca nişte punţi de corabie aeriană. Stâlpii aleargă în sus, parcă să se atingă de cer, masivi, mândri şi zvelţi. Iar acoperişul de aur îşi răsfrânge strălucirile sub potopul de raze solare, atât de tare, că tot Templul pare incendiat. Se pregăteşte să-şi primească Stăpânul.

La una din porţi s-a făcut freamăt mare, aşa cum nu s-a făcut niciodată de când e Canaanul. Mulţimea se înghesuie, cuprinsă şi de mirare, şi de teamă cutremurătoare. Dar vai, ea crede altceva! Ea nu se poate dezlipi cu

sufletul de acest pământ aducător de rele. Ea cugetă la împărăția de aici şi la bunătățile de care se va înfrupta cât mai mult. Ea nu pricepe că aici este vorba de altă împărăție, acea cu adevărat mare şi fără sfârşit.

Şi toți aleargă şi rup ramuri de finic şi aşază pe cale veşminte. Aşa trebuie primit împăratul.

Iată-L! Liniştit, încărcat de lumină, bun, cu privire cum nu e a niciunui om de pe pământ, El stă călare pe asin şi se uită la poporul care-I strigă, înfrigurat: „Osana, Fiul lui David! Osana!". Femeile pun în cale covoare de preț, bărbații îşi scot lungile haine şi le aşază înainte, pentru ca Fiul Omului să calce pe ele. Şi toți înclină spre El ramurile de finic, închinându-I-se. Chiar şi zarzării îşi apleacă peste ziduri frunțile de floare, ca să-şi aducă adorarea lor, semn de supunere în fața Stăpânului. Copiii fac alai de larmă şi strigăte, mergând înaintea convoiului şi săltând în cântece naive. Soarele e plin, cetatea mişună de lume, iar undeva sinedrienii se află în adunare. „Ce vrea Acesta?" – şi toți îşi duc, cu grijă, mâinile în bărbile stufoase şi se scarpină, fără să-şi dea seama. Semn de îngrijorare – prea se întrece cu gluma Nazarineanul!

Dar convoiul pătrunde adânc în cetate, tulburând pe unii, bucurând pe alții. În convoi sunt şi câțiva farisei. Au venit să facă ceea ce trei ani de zile au făcut: să ispitească.

- Unde Se îndreaptă? şopteşte unul. Iar celălalt îi răspunde, tot întrebând:

- Oare spre Templu?

Văzuseră amândoi privirea Celui ce stătea călare, îndreptându-se şi rămânând acolo, pe Templul ce se ivise în cale:

- Ce vrea, oare?

- Ştiu şi eu?! Şi amândoi fariseii se încruntă şi-şi smulg puțintel bărbile încâlcite. Dar poporul nu ştie nimic. El

strigă, îşi aşază veşmintele în cale şi apleacă spre împărat ramurile de finic.

Şi iată Templul! De când îşi aşteaptă Stăpânul!

La trepte, Domnul a descălecat şi, pe urmă, a urcat. Ajuns sus, S-a oprit şi S-a întors spre mulţime.

O, Mihai, ce privelişte! Ce cuvinte şi ce condei ar putea descrie măreţia ei?!

Nu, Mihai, ci numai să stăm în adorare şi să privim!

Să mergem, Mihai, după El!

Azi e Luni.

Aseară, după ce-am rămas în cetate până ce seara a scăzut, ne-am alipit micului convoi şi am ieşit, pe înserate, din cetate.

Domnul a fost în Templu şi, făcând cuvenitul act de stăpânire asupra lui, a stat acolo şi S-a rugat. O, ce va fi fost această rugăciune, cine ar putea s-o spună?

Dar S-a şi întristat, Mihai, peste măsură.

Când a păşit în curtea cea mare a neamurilor, a văzut decăderea cumplită, ticăloasa stricare. S-a oprit, a lăsat capul în piept şi divina lui inimă s-a întristat. „Ce s-a făcut din Casa Tatălui Meu!?”. I-au răspuns mugetul boilor, behăitul oilor şi gânguritul porumbeilor. A şoptit: „Voi îndrepta acestea”.

Când am ieşit pe poarta cetăţii era noapte. Ierusalimul începuse a-şi sclipi luminile, iar în valea Chedronului se auzeau zgomote surde.

În Betania ne aştepta Lazăr, cu surorile lui. Veniseră mai înainte acasă, ca să pregătească cele cuvenite. Ce sat liniştit şi ce locuinţă paşnică şi curată! Aici, în căile Lui, Domnul s-a oprit de atâtea ori. Casa prieteniei. Mihai!

Prietenia lui Iisus, sub puterea lui dumnezeiască, a sfinţit pe veci şi prietenia. Lăsată de Dumnezeu pentru oameni, ea, prietenia, s-a afundat, cu vremea, în aceeaşi mocirlă în care toate s-au afundat. Strivită sub povara păcatului, prietenia stătea muribundă, ca şi celelalte cu care fusese împodobit omul. Prietenia, mai ales, era semnul că noi suntem făcuţi după asemănarea lui Dumnezeu, pentru că, pare-mi-se, în prietenie va să se arate iubirea cea fără alt ţel decât acel al iubirii însăşi. Şi noi, oamenii, stricători a toate, am întinat şi această legătură. Dar iată, a venit Curăţitorul vieţii şi a statornicit din nou ceea ce splendoare a fost şi splendoare va să fie: popasurile lui în Betania, legăturile cu Lazăr şi cu surorile lui, primirea Lui în casa aceasta albă, simplă şi curată. Mâncarea aleasă, pregătită de neostenita Marta, vorbirile prelungi, sub umbra duzilor, în curte, cu Maria, femeia duhului înalt şi înţelegător, bucuria nepătată a prieteniei; pe urmă, moartea lui Lazăr şi lacrimile Domnului; Marta şi Maria ieşind înaintea Lui şi tânguindu-I-se, că, de-ar fi fost El, Lazăr n-ar fi murit! Şi, deodată, în faţa omenirii, pe veci, icoana minunii prieteniei: ridicarea lui Lazăr din moarte, sub uimirea tuturor, dar spre slăvirea pentru totdeauna a însăşi sfintei legături a prieteniei. Domnul ştia că, înviind pe Lazăr, grăbeşte venirea asupra Lui a suferinţei celei groaznice şi, cu toate acestea, biruind orice, a mers şi a înviat pe prietenul mort. Şi aşa a sfinţit din nou ceea ce era căzut în pulberea tuturor păcatelor: prietenia.

Am stat, aşadar, şi noi cu ei în casa prieteniei.

Iar acum, dimineaţa, plecăm cu micul convoi din nou spre Ierusalim.

În sufletul Stăpânului, toată noaptea, gândul Îi stătuse prins de trista privelişte a Casei Tatălui.

Ani trecuseră după ani şi Casa aceasta în speluncă de zarafi se schimbase.

Cărturarii şi fariseii, de-a lungul vremii, făcuseră din Lege numai o înfăţişare. Pe dinafară să fie curat paharul şi atât. Pe dinăuntru: mormânt, putreziciune. Să fie plătită dijma mărarului, dar văduvele să fie tâlhărite. Să fie rugăciunea plină de gemete şi de aplecări, dar duhul să fie trufaş şi făţarnic. Să dea un ban cerşetorului, în stradă, ca să fie văzuţi, dar, în duh şi în faptă, răpire de la oricine şi la orice timp. Să meargă pe uliţe cu ochii închişi când trec femei prin dreptul lor dar, în ascuns, toate curviile şi preacurviile. Iar în sinagogă locurile dintâi şi filacterele foarte bogate, ca lumea să zică: „Iată pe rabbi cel credincios!”.

În vremea aceasta, Templul s-a stricat, după sufletul lor. În locul jertfelor de odinioară, târgul de acum. În locul sfintelor procesiuni, iarmarocul văzut ieri de Stăpânul. Iar fiindcă în Templu nu aveau trecere banii străini care umblau peste tot în Palestina, ci trebuiau schimbaţi pe bani evreieşti, iată că au făcut şi mese de zărăfie în curtea Templului. Aşa că, toată ziua, dinspre Templu venea zgomot de vite mugind şi zuruit neîntrerupt de bani loviţi de tejghea. Atât mai rămăsese viu din Casa lui Dumnezeu. Duhul şi înălţarea erau moarte.

Stăpânul merge singur înainte, greu de gânduri, şi Se uită mai mult în Sine decât în afară.

Intrăm prin aceeaşi poartă.

Încă stau pe jos ramurile de finic de ieri, dar s-au veştejit, ca şi sufletele celor ce-au aclamat. Mâine şi poimâine, când vor vedea că încă nu s-a întemeiat împărăţia visată ieri, vor intra la bănuieli, iar peste două zile, se vor ridica şi vor striga în curtea lui Pilat: „Răstigneşte-L!”.

Mulțimi din toate vremurile, aşa ați făcut! De nu vi s-a dat bucata de carne şi de nu vi s-au împlinit vulgarele pofte, ați luat toporul şi ați sfărâmat icoanele, ridicând pâră împotriva lui Dumnezeu. Ați plâns pe urmă, văitându-vă, dar, vasăzică, mai întâi ați bârfit şi ați lovit. Ferice de cei care au înțeles că Împărăția lui Hristos nu e de aici.

Păşim în urma lui Iisus...

Acelaşi drum către Templu.

Se apropie Paştile, aşa că în Templu şi în jurul lui este o forfotă imensă. Mii de oameni, veniți din toate părțile să petreacă Paştile în cetate se mişcă încolo şi încoace prin ogrăzile mari ale locaşului, arvunind miei şi schimbând banii străini. Cum zarafii doresc un câştig prea mare, se iscă certuri, şi înjurături spurcate mânjesc văzduhul. Oile behăie în staule, mieii țipă strident după mamele lor, boii mugesc prelung şi plin. Oamenii se ceartă şi se înjură.

Şi, deodată, în fața lor, sus, pe treapta din urmă, se iveşte Stăpânul. Parcă e cât tot Templul, cât tot Cerul. Privirea Lui cade peste toți tâlharii din cuprinsul Casei Domnului. Mâinile Lui sfinte împletesc biciul pedepsitor şi răscumpărător.

Şi, pe când nimeni nu ştie ce are de gând să facă, mâna Lui dreaptă se ridică. Toată lumea se uită, cuprinsă de frică.

Un glas tunător se aude:

- Afară! Afară, tâlharilor! Ce-ați făcut din Casa Tatălui Meu?!

Şi nu-i nevoie ca biciul să cadă: toți fug, îngroziți de flăcările ce vin din ochii dumnezeieşti. Se împleticesc, cad, se ridică, aleargă. Vitele ies din grajduri, oile părăsesc staulele, porumbeii zboară din colivii, mesele rămân răsturnate,

fără stăpâni. E o învolburare, un amestec de glasuri şi de răgete. E o uimire, care năvăleşte spre străzile înțesate de lume, aleargă şi ajunge până la sinedriu. „Cine e Acesta, Care Se face stăpân peste Templu?" Priviri îngrijorate. Arhiereul, cu buzele groase, cuprinse de tremur, îşi smulge cu putere barba şi roteşte ochii în orbite: „E un înşelător! Moarte i se cade!", dar nu păşeşte spre Templu să facă ordine în ceea ce a tulburat „impostorul", ci trimite pe câțiva farisei să-L ispitească.

Şi fățarnicii vin la Iisus.

Stăpânul stă sus, pe treaptă, şi-i aşteaptă.

Cu ochii aplecați, vulpile se apropie:

- Cu ce drept faci acestea?

Iar El, senin, alb, liniştit şi stăpân, le zice, arătându-Se pe Sine:

- De veți dărâma acest Templu, în trei zile îl voi ridica din nou.

Burtoşii şi buzații rânjesc, arătându-şi, spre Frumusețea cea fără de pată, dinții mâncați de toate spurcăciunile.

Se strâng cap la cap şi şoptesc:

- Se laudă! Se laudă! Hm… hm… Şi aruncă pe furiş priviri spre Cel ce le citeşte în suflete.

Şi, pe urmă, pleacă să dea de ştire arhiereului, că Acela S-a lăudat că va dărâma templul lui Solomon, şi că – „Hm! Ce minciună!" – în trei zile îl va pune la loc.

Templul e golit de zarafi.

Stăpânul stă sus şi priveşte. Biciul s-a aplecat şi el.

Aşa Îl văd în duh, Mihai, stăpân şi sublim!

Şi-mi vine să zic: „O, Doamne, vino şi ne bate cu biciul Tău de foc, că de atâtea ori am pângărit şi noi Casa Ta! Numai aşa ne vei îndrepta!".

Şi, mai întâi, pe mine...

2.

- Tu vrei ceva, Maghiţo!? rosti părintele Andrei către femeia care se tot învârtea prin preajmă, neîndrăznind a vorbi.

Maghiţa vru deodată să spună că nu-i nimic, dar pe urmă o luă pe departe:

- Părinte, eşti tare ostenit şi nu...

Dar părintele n-o lăsă să isprăvească, ci, ca trezit de pe gânduri, strigă tărişor spre femeie:

- Nu, nu, Maghiţo, nu sunt ostenit, nu se cade să fiu ostenit. Ce vrei?

Din ochii femeii izvorî atunci atât de multă milă, încât părintele veni lângă ea, îngrijorat. Ajunsese, în cea din urmă vreme, atât de sensibil la tot ceea ce era milă şi înduioşare, încât, chiar din intonaţiile vorbirii, putea ghici mai dinainte despre ce poate fi vorba. Iar ca Maghiţa să vină să-l roage, semn neîndoielnic era că-i vorba de ceva neobişnuit.

Maghiţa urmă:

- ... că de-o lună de zile te văd aşa de prins, că nici nu mai îndrăznesc.

Din nou, părintele o opri, chiar cu un început de dojană:

- Nu, Maghiţo, spune!

Într-adevăr, niciodată, mai mult ca în răstimpul de la începutul postului până acum, nu fusese pe drumul milei. Se cufundase în valul de suferinţă pe deplin şi adusese

mângâiere sufletelor. O, câte mai erau şi cât îl doreau! Unde stătuse până atunci de nu le văzuse? Crezuse că-şi făcuse datoria peste ceea ce trebuie şi, deodată, i se arătă, crudă şi neîndurătoare, în faţă, toată puţinătatea lucrului duhovnicesc. Porniră atunci asprele dojane asupra sa, fără cruţare. Şi, de dimineaţă până seara, purtând cu grijă la piept sfintele daruri mântuitoare, umblase prin toate cotloanele, prin toate ascunzişurile, prin toate podurile şi prin toate bordeiele, să caute pe cei care suspinau după cuvântul de preţ şi după hrana pe care părintele o purta cu sine. Şi, cu cât mergea, cu atât afla pe alţii cu mâini întinse şi cu atât se certa mai fierbinte pe sine de toată trândăvia de mai înainte. Şi după cum înainte era de-ajuns a face câţiva paşi ca să ostenească, acum, cu cât mergea mai mult, cu atât trupul i se uşura ca pana, iar duhul îi plutea ca o pasăre peste ape, încât se mira de unde-i mai vin atâtea nebănuite puteri. Iar seara, când cădea lovit de o dulce oboseală, cugeta cât de mare e puterea Aceluia care-i dăruia atâta învrednicire. Şi a doua zi, reîmprospătând proviziile sacre, pornea din nou, parcă mai întinerit şi mai gata de orice jertfă. Atunci descoperea, prin cine ştie ce gang, unde n-ar fi putut bănui nimic, vreun suflet în cădere şi, mergând spre el cu duh de dragoste, îl scotea la lumină şi-l ajuta la ridicare. Într-una din zilele trecute, pe când hălăduia astfel pe drumurile lui Dumnezeu, trecu prin dreptul unei ferestre deschise. Auzul îi fu lovit de un strigăt de deznădejde:

- Mamă, eu am să mă omor!

Strigătul era atât de viu, pornea din nişte adâncuri atât de adevărate, că străpunsese inima preotului.

Şi, fără să mai stea pe gânduri, părintele Andrei bătu la uşa casei de unde pornise strigătul de deznădejde.

Îi ieşiră înainte două femei. Erau mama şi fiica ei.

Îl priviră curios, ca şi cum, deşi nu-l chemaseră, totuşi îl aşteptau. Aşa că-i deschiseră uşa ca unui prieten dorit.

Şi părintele Andrei, fără să spună un cuvânt despre strigătul auzit pe geam, stătu liniştit pe un scaun şi, aşezat, zise către cele două femei:

- Ştiu că sunteți necăjite. Ştiu totul!

Femeile dădură semne de uimire. Părintele urmă:

- Fiți pe pace, nu am ispitit. Ci numai bunul Dumnezeu mi-a spus că în casa aceasta este o grea suferință şi, iată, am venit să vă ajut.

Femeile au avut de îndată lacrimi pe gene:

- Da, părinte, suntem foarte necăjite!

Şi începu mărturisirea nevoilor şi necazurilor.

Iar părintele asculta şi aducea cuvinte de mângâiere în numele lui Hristos.

Şi a stat acolo până ce a simțit că primejdia s-a depărtat, făgăduind femeilor că va mai veni. Şi a mai venit, şi aşa valul acela de încercare a trecut. Căci n-au lucrat oamenii, ci a lucrat cineva mai tare decât ei. De atunci, de câte ori trece pe la casa acelor două femei, părintele e sigur mai dinainte ca va primi de la ele priviri blajine, pline de recunoştință pentru binele făcut.

Iar în apropiere de ziua luminoasă a Intrării Stăpânului în cetatea Ierusalimului, femeile au venit la el şi i-au cerut sfatul cum trebuie să se pună în bună regulă, ca să fie şi ele învrednicite a lua din Mâncarea sacră de pe Altar.

Altădată, părintele Andrei a întâlnit pe la o margine un tânăr umblând fără căpătâi. Din ochii lui, părintele a putut ghici că acolo clocoteşte un lucru rău. S-a oprit.

- Ce faci, tinere?

Băiatul rămase uimit, ca şi cum părintele i-ar fi citit în gânduri. Vru, parcă, să fugă.

Părintele îl luă cu blândă putere de braţ şi-i zise cald:

- Nu e bine ce vrei să faci!

Omul lăsă privirea în jos şi nu zise nimic.

Părintele îl pofti:

- Nu vrei să mergi cu mine?

Tânărul stătea în cumpănă.

Părintele Andrei, fără să-l lase din strânsoare, îi repetă cu glas mai cald:

- Hai cu mine. N-are să-ţi pară rău!

Omul se lăsă.

Mergând, părintele îi vorbi despre unele, despre altele, fără să-i mai pomenească nimic de cele de la început.

Băiatul se lăsă prins de mreaja nevăzută a părintelui.

Ajunseră în dreptul bisericii.

Acolo, părintele, ca şi cum abia atunci i-ar fi venit în gând, rosti spre tânăr:

- Uite ce, nu vrei să-mi dai o mână de ajutor?

Acela primi:

- Da, părinte.

- Hai să ştergem împreună candelabrele!

Tânărul protestă:

- Lasă părinte, că le şterg singur.

- Bine, bine, vedem noi. Haide!

Şi l-a băgat în biserică. Iar după ce băiatul a şters candelabrele, făcându-le strălucitoare de-ţi luau ochii, părintele l-a aşezat jos, pe scaun, şi i-a zis:

- Tu, copilul meu, eşti necăjit.

Copilul lăsă fruntea în jos. Părintele, mângâindu-i creştetul, rosti cald:

- Spune-mi mie necazul tău!

Şi acolo, în fața catapetesmei, tânărul şi-a vărsat sufletul în palmele iubitoare ale părintelui duhovnicesc. Era un biet suflet pe marginea prăpastiei celei mari. Mâna preotului îl trăsese îndărăt, salvându-l.

Plângând amândoi, unul a spus, celălalt a primit. Iar la urmă, în biserică, se afla un tânăr îngenuncheat, plângând pe brațele unui tată ivit la timp, care-l mângâia.

Şi alte, şi alte, şi alte asemenea lucruri ieşite înaintea aceluia care vrea să le vadă şi are duh potrivit să le înțeleagă şi să le aducă îndrumare şi alinare.

Şi, cu cât mai multe sunt, cu atât mai mari puteri izvorăsc în sufletul cuprins de dulce uimire.

Iar acum Maghița se îndoia dacă părintele are să asculte rugarea.

- Spune, Maghițo. Nu te sfii!

Maghița oftă mai întâi, după care îşi luă marginea şorțului şi şi-o aduse la față, cum făcea ea de obicei. Zise greu:

- Părinte, un suflet de om se chinuieşte foarte tare!

- Cine, Maghițo?

- Părinte, nu-i departe de-aici. E o femeie, cum să zic? O femeie din acelea, ştii sfinția ta!

- O... păcătoasă, Maghițo?!

- Da, părinte, o păcătoasă. Ea mult a supărat pe Domnul. Da' acum ea se află în grea suferință. Plânge şi geme toată ziua şi cere să fie iertată. A slăbit de tot şi am cugetat că ar fi bine...

Părintele Andrei se ridică de pe scaun şi zise:

- Bine, Maghițo, să mergem numaidecât!

Maghița se feri:

- N-am vrut să zic asta, părinte!

- Ba nu, ba nu, Maghiţo. Când auzi chemarea cuiva în necaz, se cade să te duci de îndată, că nu se ştie...

- Aşa este părinte! Înţeleaptă grăire.

Şi plecară.

Odaia păcătoasei era aproape goală. Pe pereţi nu se mai găsea nici o podoabă. Patul, la o parte, sărăcăcios şi murdar. Măsuţa de lângă el adăpostea o cutie de doctorii goală. In colţul din dreapta atârnau nişte zdrenţe. Peste tot, pustiu şi mucegai. Se vedea că de multă vreme pe acolo nu mai trecuse nimeni, decât plânsul şi boala.

Când intră părintele înăuntru cu Maghiţa, se opri o clipă pe prag: îl opri mirosul – oh, acelaşi, acelaşi... – şi iconiţa Maicii Domnului de la capul patului, în dreptul căreia stătea o candelă stinsă. Icoana Maicii Domnului?!

În pat zăcea o femeie, din care mai rămăseseră slabele forme ale unui trup de odinioară. Doar părul, lung şi mătăsos, nu pierduse nimic din ceea ce fusese, ba căpătase parcă o strălucire mai mare, şi ochii, în care luceau cărbunii aprinşi din preajma sfârşitului. Braţele osoase se iveau galbene de sub mânecile murdare ale unei cămăşi cu broderia mâncată de timp. De sub pătura roasă ieşeau vârfurile uscate ale picioarelor. Cum dădu cu ochii de părintele Pătraşcu, femeia holbă tare privirea şi se trase pe pernă mai sus, ca înfricoşată de această apariţie.

Maghiţa merse la ea, să o liniştească:

- Nu te speria, fata mamei, e părintele! A venit, aşa cum l-ai chemat.

O fulgerare de bucurie îi trecu peste lumina ochilor, dar tot speriată rămase. Îşi strânse pătura la gât şi rămase cu ochii căscaţi. Buzele, ca înfiorate din adânc, tremurau convulsiv. Părintele se apropie încet de pat şi, cu gâtlejul strâns, vorbi:

- Copila mea, nu te speria!

Căută apoi ceva în jur. Dar nu era nici un scaun. Toate lucrurile plecaseră din odaia aceea.

Femeia tăcu, îşi roti privirea, apoi îşi opri jarul ochilor pe părinte. Vru să vorbească, dar buzele îi tremurau.

Părintele îi zise blajin, ducându-şi mâna spre fruntea ei rece:

- Ce vrei? Spune-mi. Iată, te ascult.

Fața femeii se strânse, şi buzele se mişcară spasmodic.

Fruntea i se umplu de încrețituri şi, deodată, se lăsă pânza lacrimilor peste ochi:

- Pă... Părinte... Părinte... Atât putea să se strecoare de pe buzele uscate, fără picătură de sânge în ele.

Maghița, plângând, o îndemna uşor:

- Spune, fetițo, spune...

Femeia îşi simți dintr-odată fălcile descleştate şi mărturisi:

- Nu sunt vrednică, părinte...

Urmă un hohot de plâns. Pieptul, descărnat cu totul, sălta, în izbiri seci, să se sfărâme.

Părintele îi puse mâna pe creştet şi o mângâie:

- Linişteşte-te, fata mea... dar şi lui i se zbătea plânsul în gât. Potolindu-se puțin, femeia, tot cu glas spart, suflând greu pe nări, zise:

- Părinte... Părinte... Cât L-am supărat! Cât L-am supărat!

Părintele dădu din cap:

- Ştiu, ştiu...

- Nu, părinte. Nu, nu ştii... şi muribunda roti cu furie ochii prin odaie.

- Nu ştii, părinte, cât L-am supărat pe Cel... pe Cel... atâta...

Plânsul îi acoperi glasul. Femeia voia să vorbească prin mâini: făcea semne. Părintele îi luă o mână şi-i zise:

- ... ce atâta? Spune!

Femeia izbuti să spună cuvântul greu:

- ... atâta L-am iubit... şi hohoti din nou în plâns.

În vremea aceasta, părul femeii se desfăcu peste pătura murdară şi-i împodobi faţa ca o coroană funerară.

Se linişti puţin.

Părintele grăi, urmărindu-i răsufletul din adâncuri:

- Spune, ce vrei?

Femeia făcu semn că vrea să-i spună ceva mai aproape. Părintele se apropie, îndemnând-o:

- Spune, copila mea...

Maghiţa stătea cu şorţul la gură şi tăcea, părând că se roagă.

Femeia şopti, întretăiat, luându-şi în mână o şuviţă groasă din părul răvăşit:

- Părinte, părinte! Vreau, vreau să...

- Spune, nu te sfii...

- ... să-I şterg picioarele cu părul, să mă..., dar plânsul porni din nou.

Părintele, ca în preajma clipei hotărâtoare, îi zise cald, cu lacrimi:

- Spune, copilă...

Femeia şopti aproape neauzit:

- ...să mă ierte... părinte... şi făcu un semn vag din mână, care păru că spune părintelui:„...aşa am auzit că a făcut odată o păcătoasă...”.

Istovită, femeia căzu cu capul pe pernă şi închise ochii, ca pentru sfârşit.

Pe faţa ei rămânea însă o umbră neagră, ticăloasă şi perfidă.

Maghiţa făcu un semn părintelui, arătându-i cu degetul spre piept. Părintele pricepu. Amândoi ridicară pe femeie, care deschise din nou ochii, mirată.

Încet, părintele scoase de la sân comoara de viaţă şi o deschise.

Dintr-o dată, femeia se trezi desăvârşit. Căscă ochii cu putere şi duse mâinile înainte.

Maghiţa o ridică uşor.

Dar în trupul femeii se ivi o putere care o făcu să se ridice şi să se aşeze în genunchi în faţa părintelui.

Ochii ei stăteau agăţaţi de mâinile părintelui. În apele lor de îndată se ivi o lumină suprapământeană. Mâinile tremurătoare, în neştire, se întinseră spre potirul divin. Pe faţă i se aşeză o destindere, o potolire. Acum nu mai era sluţită de suferinţă, acum nu mai era neagră şi scorojită, acum nu mai era acolo nimic din ce fusese.

Părintele scoase încet o linguriţă din doctoria cea dătătoare de viaţă şi, cu mare grijă şi cu mare iubire, o întinse spre buzele arse de suferinţă.

Cu o nesfârşită delicateţe, cu o gingăşie fără asemănare, cu ochii plini de dulceaţă, cu faţa prinsă în zâmbet senin, cu mâinile împreunate ca într-o supremă rugăciune, cu răsufletul oprit şi cu părul căzut pe mâinile preotului, femeia păcătoasă primi la sine, în ceasul acela, pe chiar Stăpânul vieţii şi-al morţii...

Nu mai era plâns, nu mai era suferinţă, nu mai era îngrijorare...

Cu mâini moi de dragoste, părintele şi Maghiţa aşezară cu capul pe pernă pe femeia care îşi trăia cele din urmă clipe.

Maghiţa îi dădu părul în lături, mângâindu-i fruntea pe care alerga o înseninare blajină.

Părintele privea chipul pe care se aşeza moartea.

Peste toată fiinţa dezlegată din încheieturile suferinţelor plutea o pace totală. Pieptul abia se mai ridica şi se lăsa,

ca în preajma unui somn adânc. Mâinile, de la sine, se adunară pe piept, căutându-se. Maghița le înlesni aflarea.

Chiar şi murdăria din jur părea schimbată.

Toate erau altele...

Femeia care murea căpăta alte contururi, alte înfățişări.

O frumusețe în moarte... O pace în moarte. Transfigurare...

Maghița aprinse în tăcere lumânărica adusă de acasă.

Cea din urmă răsuflare fu întovărăşită de rugăciunea rostită a părintelui: „Cerşesc iertare pentru copilul acesta rătăcit al Tău! Primeşte-l şi-l curăță de toată stricăciunea. Femeia păcătoasă plecase din viața aceasta...

Încet, Maghița îi apleca pleoapele puțin întredeschise şi șopti cu lacrimi: „Dumnezeu s-o ierte...”.

Părintele ridică privirea ca şi cum ar fi primit o chemare de undeva, apoi zise Maghiței, simplu, ca de la sine înțeles:

- Maghițo, aprinde candela!

Femeia duse încet lumânărica încă aprinsă şi trezi din adormire candela pe care o stinsese păcatul...

O luminiță vioaie începu să pâlpâie în odaie, dând nu știu ce impresie de bine peste tot.

Moarta părea că surâde...

Părintele zise:

- Maghițo, să ne rugăm...

Şi amândoi căzură în genunchi, la marginea patului în care adormise femeia cea păcătoasă, şi se rugară pentru iertarea ei...

3.
Din carnetul părintelui Andrei

Azi e *Marți*, Mihai, şi e noapte...

Stau şi merg cu mintea iarăşi pe drumul Stăpânului.

Când am ieşit cu Maghița din odaia aceea a păcatului şi a suferinței, ca să mergem să facem cele de trebuință pentru îngropăciune, abia am găsit o cerşetoare pe care s-o lăsăm cu moarta.

Iar la uşă am fost întâmpinați de glasuri de dojană.

Era acolo chiar proprietarul clădirii aceleia şi încă alți oameni de treabă. Când m-au văzut, mi-au aruncat insulte:

- Uite, popa iese de la..., iar altul a scuipat după mine, indignat:

- De aceea am ajuns aici, dacă nici popii nu-şi caută de treabă.

Unul a scrâşnit:

- Hm! Are s-o facă sfântă.

Iar altul, înfruntându-mă în stradă, mi-a întins mâna şi mi-a spus cu batjocură:

- Hai noroc! Bine-ai venit pe la noi, preacucernice! Nu faci cinste?

Numai Maghița le-a mai spus câte ceva, pe şoptite:

- Derbedeilor! Puşlamalelor! la care ei îi răspundeau, luând-o peste picior:

- Nu vă supărați, madam..

Am tăcut şi n-am lăsat să se prindă nimic de duhul meu. M-am rugat: „Iartă-i, Doamne...”.

Iar la ceasul acesta târziu, stau şi cuget la ceea ce-a făcut azi, *Marți*, Stăpânul. A fost iar la Ierusalim. A înfruntat pe farisei.

O, Mihai, fariseii de-atunci şi din toate vremurile...

Şi i-a dojenit cu sfântă dojană...

Voi vouă!

Nicăieri şi nimeni n-a strigat, peste cuprinsul întregii lumi, asemenea cumplit glas. Bice de foc, trăsnete de nimicire.

Vai vouă, fățarnicilor!

Pe toți i-a iertat Stăpânul şi stă gata mereu să-i ierte. Numai pe aceştia, nu. Dojana Lui răsună peste veacuri.

O, Mihai, o auzim şi azi. Ei, fariseii fățarnici, au făcut şi fac nelegiuirea cea mai mare...

Ascultă Mihai: „Ei, fariseii iau cheia cunoştinței, şi nici ei nu intră, şi nici pe alții nu lasă să intre!..”.

Mă cutremur, Mihai, că voi fi fost şi eu printre aceştia...

Da, Mihai, am fost... am fost.

Credeam că ştiu, şi nu ştiam.

Credeam că-s vrednic, şi nu eram. Credeam că-s fără păcat, şi nu eram.

Credeam că sunt credincios, şi nu credeam...

Şi stau în noapte şi merg cu gândul pe drumurile călcate de picioarele sfinte şi mă rog, Mihai, să nu mai fiu dintre aceştia...

O, Stăpâne, ajută-mi întru aceasta.

Căci, iată, vreau aceasta şi plâng...

4.
Din carnetul părintelui Andrei

Zi de popas, *Miercuri*. Stăpânul a petrecut-o întreagă în casa prieteniei, Mihai...

Satul mic, agățat pe un deluşor, abia dacă are câteva aşezări tăcute şi singuratice. Casele albe, cu acoperişurile teşite, stau smerite în lumina soarelui primăvăratic. Smochinii înverziți pun pete de înviorare pe tăcerea necurmată. Prin grădini pasc asinii mărunți, păşind rar şi scuturându-şi, la răstimpuri, urechile mari. Pe drumuri se ivesc, arareori, femei cu vase pentru apă şi coboară la cişmeaua din vale, unde licăre fără oprire firul de apă curată. Umplu amforele şi pe urmă, aşezându-le pe cap, se întorc spre casă, legănându-se încet. Pe sub umbrare, pe lespezi cenuşii, stau gospodinele, lucrând. Rar, se sfiesc spre cale firave împletiri de cântec monoton, dar dulce. Vreo fecioară visează la zilele ce vor veni sau vreo mamă îşi adoarme copilaşul, acoperindu-l cu străveziu văl de in. Iar peste toate, când şi când, se coboară o zvoană slabă de adieri, venită de cine ştie unde sau rătăcesc pe drumuri şi prin ogrăzi străluciri venite tocmai din Sion, din înflăcărările pe care soarele le face, căzând pe coperişul de aur al Templului...

Şi acolo, Mihai, stând pe un divan în casă sau sub un umbrar de hamei, se află Stăpânul a toate...

A venit să aibă o zi de popas înainte de a păşi la săvârşirea Marelui Fapt, Marea Ispravă, Mihai, arsă până la cele din urmă fire, pentru noi, numai pentru noi...

Şi ziua aceasta va să fie petrecută în casa prieteniei. Lazăr şi surorile lui, bănuind valul de gânduri din Mintea cea fără început şi volbura de simţire din Inima cea fără de sfârşit, stau în preajma Lui, slujindu-I, şi nu mai ştiu ce să facă, pentru ca această zi, pe care ei o simt cea din urmă, în Betania, să fie plină, totală şi senină. Nu rostesc o vorbă, ci stau şi adoră. Dintotdeauna I-au ţinut acest mare respect, dar de când Lazăr s-a ridicat din groapă la divina chemare: „Lazăre, vino afară!”, cei din casa dulce a Betaniei nu-L mai pot privi, nu-I mai pot vorbi, nu-I mai pot sluji fără ca ochii să nu le fie plini de lacrimi şi inima plină de închinare. Marta găteşte prânzul Stăpânului şi, fără voie, amestecă în el lacrimile care-i cad ca diamante curate, topite din duhul ei plin de grijă şi de temere. Iar când pe tava curată de argint îi înfăţişează gustarea, Marta nici nu poate să mai zică vorba de poftire, căci gura ei tremură şi mâna i se moaie. Abia dacă, şoptit, îi spune: „Iertare, Stăpâne!”. Îngenunchează apoi, aşază tava pe masa scundă, şi, aplecându-se, ia poala hlamidei împărăteşti şi o sărută.

Maria stă în preajma Stăpânului şi nu zice nimic. Îl priveşte şi lăcrimează, cugetând: „Ce mă voi face, dacă Stăpânul meu pleacă?”. Îi urmăreşte toate mişcările, umbra degetelor pe lucruri, uşoarele fulguiri ale genelor pe obrazul smolit, lucirile vii care-i trec din vreme în vreme prin ochii mari, frumoşi cât întreaga Frumuseţe, şi vii cât Viaţa toată, şi, fremătând de o iubire fără margini, lăcrimează necontenit, şoptind, ca să audă florile, pasările şi văzduhul: „Stăpânul meu, Stăpânul meu!”.

Iar Lazăr, trebăluind prin curte sau îngrijind de cine ştie ce nevoie care trebuie împlinită, îşi simte în duh o lumină atât de pură, atât de fără legătură cu cele ce face,

încât îi vine să cânte ariile care se ivesc din nişte străfunduri de iluminată bucurie. Se opreşte des din treabă şi priveşte spre locul unde se află Stăpânul, ca măcar să-L zărească, să-I prindă o mişcare, să-I soarbă o alunecătură de privire, şi-i de ajuns: le simte pe toate ca pe nişte puteri şi înveseliri, fără asemănare de mari şi limpezi.

Cu ochii deschişi mari asupra vremii, Stăpânul priveşte şi în trecut, dar mai ales spre ceasurile ce vor veni.

Vede vremea scursă a acelor trei ani de propovăduire de-a lungul pământului palestinian. Toate îi vin cu putere, vii, întregi, aşa precum au fost. Vede începuturile, apoi amiaza grea de trude aspre, încăpăţânarea fariseică, nerecunoştinţa mulţimilor, leproşii cei nouă, care n-au mai venit să aducă mulţumire, dar mai ales vede neînţelegerea Iudeilor, Galileea Lui, care-L respinge de la sine. Îşi aduce aminte de plângerea asupra cetăţii care n-a înţeles ceasul chemării. Toate, toate Îi vin în puhoi năvalnic şi-l împing spre clipele cele mari, pe care curând are a le săvârşi. Şi firea omenească freamătă, înspăimântându-se de noianul de durere pe care trebuie să-l ia asupra Sa, de răscumpărarea Himalaiei, or de păcate din toate vremurile. Dar, amestecată cu ea şi totuşi neamestecată, firea dumnezeiască se ridică, sublimă, ca o pajură divină, şi-l face să privească apropiatul viitor ca pe-o măreţie poruncită de întocmitorul planului de mântuire, din chiar clipa căderii lui Adam. Aşa trebuie consumată marea dramă, pentru ca omenirea suferindă şi ticăloasă să poată avea, în toate vremurile, balsamul iertării şi-al purificării mântuitoare. Toate pulbere se fac fără aceasta, Întruparea însăşi, Propovăduirea chiar, învăţătura, toate... Dacă nu vine pecetluirea Jertfei, dacă nu vine Sângele cel nevinovat, dacă nu vine Marea Milă a lui Dumnezeu pentru oameni, dacă

nu vine Sublima Iubire în focul celei mai Nedrepte Suferințe, ca să vină apoi, ca o încheiere firească, Învierea din moarte, toate sunt zadarnice păreri, care, ca şi fumul, se împrăştie la bătaia celui mai slab vânt. Şi se poate, oare, să fie Dumnezeu atât de slab văzător, încât tocmai esențialul să-l dea deoparte?

Şi deasupra celui care simte mai dinainte arsura scuipatului şi fioroasa pătrundere a piroanelor se revarsă atâta putere a firii dumnezeieşti, încât duhul, plin de virtute şi de avânt, strigă cu vesel cutremur: „În toate, Tată, fie voia Ta!”.

Şi Măriei, care stă la picioarele sale şi lăcrimează, îi spune:

- Fii veselă, Mărio, căci toate trebuie să se împlinească, şi aşa, din nou, ne vom vedea...

Maria ridică spre Stăpân ochii care cer îndurare, dar, întâlnind lumina din ochii lui, pe dată se simte şi ea înviorată. Prin preajmă au mişunat dulcile adieri ale nădejdilor mari. Dinspre inima Stăpânului vin valuri nevăzute, dar vii, de bunătăți fără nume...

Se strâng atunci toți în jurul mesei de despărțire şi Domnul le grăieşte blajin şi rar:

- O, prietenii mei, rămâneți întru Mine.

Toți Îl ascultă, privesc în ochii Lui şi tac. Cu o dulce apăsare în cuvinte şi cu o măreție netrufaşă, dar plină de putere de Stăpân, adăugă:

- Veți şti, iubiții Mei prieteni, că fără Mine nu puteți face nimic...

Tustrei Îi cad la picioare şi, apăsați de adevărul pe care ei îl primesc în duhul lor, Îi strigă printre lacrimi:

- O, Domnul şi Dumnezeul nostru!

Şi îmbrățişează cu mâini calde Sfintele Picioare...

O, Mihai, prietenia cu El!

Să cugetăm la aceasta. Câtă învrednicire, să fim liberi a ne împrieteni cu El, iar El să Se coboare a fi prietenul nostru!

Stau în noaptea aceasta, Mihai, şi, cugetând acestea, caut să desluşesc în toate cele trecute, dacă pot măcar nădăjdui că aş putea fi şi eu unul dintre prietenii Lui.

Ca şi El, în satul prieteniei din *Miercurea* de atunci, aşa şi eu stau acum şi privesc în trecutul meu. Cercetez acest trecut şi, vai, ce puţine găsesc. Aşa de puţine, că mă cuprind mâhnirea şi plânsul.

Mă înspăimânt de golul anilor. Ce-am făcut de-a lungul atâtor zile? Cu ce-am răsplătit eu darurile ce mi s-au dat? Care-i firul de bine pe care l-am făcut? Unde sunt cuvintele şi faptele propovăduirii celei adevărate? Ce-am făcut eu, smintitul şi trufaşul, cu tot ceea ce, Tu, Doamne, ai împodobit sufletul meu? Cum de n-am primit până acum pedeapsa cuvenită pentru toată trândăvia, pentru toată spurcăciunea, pentru toată făţărnicia, pentru toată mulţimea păcatelor mele? E prea mare îngăduinţa, e prea mare bunătatea Ta, Doamne, şi nu le merit...

Le scriu, le strig şi le cred toate acestea. Şi încă mai cred că nici a mia parte din tot păcatul meu n-am mărturisit.

O, Doamne, privesc spre Tine, cum stai sub umbrarul din casa lui Lazăr şi mă tem că Te mânjesc cu privirile mele murdare.

Dar lasă-mă, Doamne, să iau prin aceasta puterea pentru a primi pătimirea Ta sfântă şi asupra mea.

Învredniceşte-mă, Doamne, ca în ziua aceea să sufăr şi eu scuipat şi bătut, ca să răscumpăr o fărâmă din păcatul meu şi să primesc un strop din iubirea Ta iertătoare.

Lasă-mă, Doamne, să Te privesc în casa lui Lazăr...

5.

În tot timpul slujbei de *Joi* seara, părintele Andrei zărise în biserică, printre apele mângâietoare ale lumânărilor şi printre cele nevăzute ale icoanelor dulci, privirea lui Mihai necontenit agăţată, în uitare, de a sa. Şi, ca scurte sclipiri de duh, simţea o înduioşată dragoste pentru copil, cugetând crâmpeie din trecutul înfundat în pâclă. Atunci, şi mai cu cutremur citea Evanghelia care venea la rând. Dar în ochii lui Mihai molcomea şi o undă de nerăbdare. Copilul părea că vrea să-i spună ceva...

- De ce te uitai aşa la mine, Mihai? îl întrebă părintele după ce slujba se încheie.

Mihai lăsă privirea în jos şi tăcu.

- Parcă aveai în ochi o nerăbdare. Spune, ce este?

Mihai ridică fruntea şi zise:

- Nu ştiu, tată, dacă trebuie să-ţi mai spun...

- Ce este? întrebă cu grabă părintele, scoţându-şi veşmintele în altar. Spune-mi, Mihai!

- Eşti atât de ostenit, tată...

- Şi tu, ca şi Maghiţa... îl dojeni uşor părintele.

- Este aici un om care vrea să-ţi spună ceva...

- Ce vrea? întrebă cu căldură părintele Andrei.

- Zice că te cheamă să vii numaidecât un om care moare...

Părintele răspunse grabnic:

- Să mergem de îndată. Unde e cel care a venit să mă cheme?

Era un zdrențăros, care aştepta la uşa bisericii.

- Spune, omule, ce este?

Acela, cu glas lătrat, răspunse:

- Este, vasăzică, în ograda unde stau, un om care strigă: „Du-te şi cheamă-l pe părintele Andrei! Să vie repede, că nu mai pot...”.

- Ce are?

- Ce să aibă? Nimic. Iaca, zice că moare şi nu poate muri aşa, ci te aşteaptă, părinte, să vii...

Părintele Andrei se întoarse în altar şi, după puțin timp, se întoarse şi zise:

- Du-mă la omul acela!

Mihai, care tăcuse până atunci, zise:

- Tată, merg şi eu...

Părintele îl opri:

- Nu, Mihai, tu du-te acasă...

Dar Mihai nu vru, ci ceru din nou:

- Tată, lasă-mă să merg şi eu...

Părintele Andrei îl luă.

O noapte plină de întuneric stătea, masivă şi neprietenoasă, în fața lor.

Odaia în care îi băgă necunoscutul, era plină de întuneric şi de miros greu. Se simțea că acolo moare cineva. Era gol peste tot. Nu era nimic în tot cuprinsul odăii, ci numai jos, în colțul cotropit de umbră, pe un maldăr umed de paie, stătea un om care sufla greu. Pe peretele de alături, o lampă fumegândă lăsa să se scurgă o lumină palidă şi puțină spre chipul slab al omului.

Ochii de jar ai muribundului stăteau prinşi de uşă. Se cunoştea că aşa stă de ceasuri întregi, într-o aşteptare de moarte.

Când îl văzu pe părintele intrând, ochii îi străluciră şi mai tare, ca nişte mici fiinţe ciudate, care şi-ar fi tras viaţa din putreziciunea paielor.

Un glas găunos şi rău mirositor răbufni spre părintele Andrei:

- Părinte... Părinte...

Părintele Andrei îşi plecă un genunchi în pământ şi, cu glas stăpânit şi blajin, îl întrebă:

- Ce este? Spune...

Omul se ridică în cot şi-şi alungă privirile de jăratec spre colţul opus al camerei.

Părintele putu să vadă în această înspăimântată privire o străfunzime de groază. Era atâta groază în privirea aceea, că părintele avu o teamă în suflet.

- Părinte, nu mai pot...

- Ce este, omule?

Omul se suci puţin, dar privirea îi era tot ţintuită spre colţul din faţă. Duse mâna înainte, ca într-o apărare.

Deodată începu să plângă, dând tare cu mâna prin dreptul feţei, ca pentru a se apăra de ceva:

- Nu mă lăsa, părinte! Nu mă lăsa!

Părintele Andrei, ajutat de Mihai, îl ridică puţin.

- Spune, frate, spune! vorbi cu lacrimi părintele.

Omul se cutremură:

- Nu! Nu! Eu sunt un tâlhar! Şi, hohotind din nou, fără a părăsi colţul în care-şi înfipsese privirea, zise:

- Nu mă lăsa, părinte!

Părintele Andrei îi zise:

- Spune, ce vezi?

Cutremurat din tot trupul stors de boală, omul îi răspunse cu glas plin de groază:

- Ce văd, părinte, nu se poate spune. A-a! A-a! Nu se poate spune, părinte. A-a! A-a!

Părintele Andrei şi Mihai aşteptară înspăimântaţi, câteva clipe, pe când omul se frământa strigând.

Pe urmă îl luară amândoi pe după spate şi-i ziseră:

- Linişteşte-te, omule! Linişteşte-te...

O uşoară undă de potolire păru să cuprindă pe cel ce se zbătea pe paie. Privirea căzu, şi ea, din agăţarea în care stătuse până atunci.

Vorbi mai dezlegat, dar cu fălcile clămpănite:

- Părinte, nu se poate spune cu vorbe omeneşti. Este aşa de... şi, oprindu-se, duse mâinile înainte şi-şi agăţă iarăşi privirea de colţul din faţă. Apoi zbieră îngrozit:

- Părinte, nu mă lăsa! şi se prindea cu deznădejde de mâinile părintelui şi ale lui Mihai.

Părintele Andrei şopti: „Doamne, ai milă de el...".

Omul auzi şoapta şi strigă:

- Nu, nu! Nu mi se cade milă după faptele mele! Sunt un tâlhar!

Strigătul se făcea zbierăt în repetări aspre: „Sunt un tâlhar, sunt un tâlhar!". Era de mirare unde mai putea găsi puteri să strige atât de tare.

Dar, ca şi cum aceste vorbe ar fi fost nişte arcuri nevăzute, omul se propti în picioare, cu spatele sprijinit de zid, vrând să pornească afară...

Părintele şi Mihai îl ţinură, pe lături, căutând să-l stăpânească. Dar el făcu un pas, făcu doi...

Ca o fantomă, un schelet într-o cămaşă ruptă şi murdară păşi spre fereastră, gemând şi suflând şuierat printre buzele arse. Zadarnic părintele şi Mihai voiau să-l oprească. Era ca un arc încordat, în cele din urmă clipe, înainte de a se fărâma.

Ajunse la fereastră şi ridică mâna s-o deschidă, ca şi cum ar fi căutat o respirare în înăbuşirea care-l cuprinsese. Ochii îi ardeau ca doi cărbuni aprinşi, trupul îi tremura neîntrerupt.

Lăsă cu putere mâna pe pervazul putred. Geamul căzu, spărgându-se cu zgomot în curte. Se văzură umbre aproape.

Cu capul bleg, muribundul începu să strige spart şi gâfâit:

- Eu am ucis! Eu sunt cel care l-a ucis pe Ion! Eu sunt tâlharul! Credeți-mă! Eu sunt tâlharul! Credeți-mă! Eu sunt, eu sunt! Veniți! Ucideți-mă! Eu sunt tâlharul.! Eu sunt tâlharul! Da-da! Eu sunt...

Ca o cârpă se prăbuşi în brațele părintelui şi-ale lui Mihai, care rămăseseră fără putere în fața acestei supreme încordări.

Îl luară şi-l aşezară pe paie. Abia mai sufla, iar ochii i se împăienjeniseră.

Şopti părintelui:

- Nu mă lăsa! Nu vreau să mor aşa!

Părintele Andrei îi zise, ducându-şi mâna la piept:

- Nu, nu te voi lăsa. Dumnezeu e bun şi vede...

Omul se cutremură şi şopti şuierat:

- Părinte, du-te şi spune să nu facă nimeni ca mine. Spune-le, părinte, să nu facă... şi căzu într-un uşor leşin...

Mihai îl ridică de după ceafă.

Omul deschise slab ochii şi privi uimit...

Apoi se feri ca de-o lumină prea mare care-i stătea liniştită în față...

Zise o frântură de vorbă şi duse mâinile înainte.

Pe chipul lui încremenise un surâs...

Buzele se desfăcură în aşteptare cuminte...

Ca un copil, cu mâinile împreunate, cu privirea limpezită, tâlharul primi la sine pe Stăpân.

Privirea, clară, îmblânzită, rămase agățată de ceva de dinaintea ei...

Mâinile se mişcară într-o ultimă înviorare şi, cu siguranță şi cu linişte, prinseră crucea de la gâtul părintelui şi începură să o tragă spre gura, care, şi ea, încerca să se îndrepte.

Părintele, fără împotrivire, se lăsă spre om.

Mâinile care uciseseră țineau în mângâiere fără nume crucea, care se pogora, miloasă şi iertătoare, spre cel care o dorea cu aşa de nesfârşită putere.

Aplecându-se, părintele Andrei văzu în cea din urmă privire a muribundului o imensitate de iubire.

Crucea, ținută de mâinile tresărite de fiorul morții, se alipea cu putere de buzele păcătoase, să le curețe prin îmbrățişarea cea de foc a clipei din urmă.

Mâinile, ostenite, căzură. Duhul zburase...

Lăsând să-i pice o lăcrimă pe chipul ars al omului, părintele Andrei îi sărută fruntea lividă, şoptind cuvintele iertării...

Trupul se desfăcu şi se întinse pe paiele, de care, de aici înainte, nu mai avea nevoie.

În genunchi, părintele se ruga...

Mihai, asemenea, rostea, în genunchi, un „Tatăl nostru" pentru tâlharul adormit...

Miezul nopții trecuse...

6.
Din carnetul părintelui Andrei

Noaptea a trecut demult de miezul ei Mihai, şi eu stau fără să mă pot hotărî la odihnă. Nu vreau să fiu ostenit! Nu se cade.

Noaptea aceasta, Mihai! Infinita Strălucire lângă Infinita Suferinţă.

Este noaptea de *Joi*...

Cu ce cuvinte, copilul meu, aş putea eu oare să întâmpin atâta lumină ce vine asupra mea şi atâta suferinţă care cere lăcaş în sufletul meu?

În umilinţă, să mergem cu grijă pe urmele paşilor Stăpânului şi să ne lăsăm toată fiinţa în voie, să soarbă şi dulceaţa fără măsură şi fierea aducătoare de înţelepciune.

În foişor, adunaţi în jurul Lui, cei doisprezece, încă neştiutori şi cu totul temători, iau cu El Cina cea dătătoare... O lumină lină şi neschimbată înconjoară toată fiinţa Celui care statorniceşte în aceste clipe covârşitoarea Taină a hranei noastre sufleteşti de totdeauna...

Au sunat clipele cele din urmă, supremele clipe...

Vine asupra Fiului Omului noianul de suferinţe!

Toţi vor fi înspăimântaţi şi vor fugi.

Chiar Petru, cel care se lăuda că până la moarte va fi cu El.

Temeliile lumii celei vechi, putrede, trebuie schimbate. Viaţa trebuie aşezată pe altele. Pentru aceasta a venit El.

Trebuie, întru acest sfârşit, ceva care să întreacă în măreţie, în frumuseţe, în trăire, dar, mai ales, în iubire, tot ceea ce fusese înainte şi tot ceea ce ar mai putea fi în veci de veci, până la isprăvirea vremii.

Şi ceva care să fie pentru oricine, şi ridicător a orice suferinţă.

O necontenită prezenţă vie, o flacără de duh care să purifice fiinţa omenească, prefăcând-o, o coborâre a lui Dumnezeu însuşi în peştera cea întunecată spre a o curăţi şi lumina.

Iubirea transformată în hrană, necuprinsul în cuprins, Dumnezeu în om.

Mintea omenească se opreşte în loc, înfricoşată de măreţia planului.

O, Mihai, un om n-ar fi putut gândi niciodată aceasta!

Numai Dumnezeu...

Să se dea pe Sine, mii şi mii de împărtăşiri, într-o imensă şi veşnică Cină, tuturor celor care doresc să se înfrupte din Divina Carne şi din Divinul Sânge, oricât de mulţi şi la orice vreme.

Unde, copilul meu, putem afla atâta gând sublim şi atâta libertate şi nesfârşită iubire?

Da, da, numai la Dumnezeu...

Să luăm pentru toate suferinţele noastre, pentru toate rănile noastre, pentru toate dezamăgirile noastre, pentru toate bucuriile noastre, pentru toate iubirile noastre...

O, Iubire a iubirilor, numai Tu poţi cugeta o asemenea splendidă şi dezinteresată iubire jertfitoare!

Dar nu numai atât...

Căci, iată, ieşim din foişorul Cinei şi mergem spre locul celei mai cumplite suferinţe din toate câte au putut fi, şi din toate câte ar putea fi, în veac de veac.

Cina pecetluită cu Jertfa suferinței...

Luarea asupra Lui a întregii suferințe umane dintotdeauna. Mintea se clatină, inima sângerează...

Ce om, Mihai, ar îndrăzni, oricine ar fi el, să cugete măcar a lua asupra lui această imensitate de suferință?

Nebunie...

Nu, Mihai...

Tot numai Dumnezeu singur poate cugeta şi săvârşi o asemenea unică ispravă.

Şi toate acestea pentru noi. Pentru noi, Mihai, pentru noi. Ne dă Cina şi ne ia suferința asupra lui.

Da, Mihai, să plângem. Atât putem aduce dar de recunoştință Aceluia care, din iubire pentru noi, S-a dat pe Sine să-L cuprindem în trupul şi în sufletul nostru, luând asupră-şi toate suferințele şi toate păcatele noastre.

Să îngenunchem, Mihai, şi să plângem. Stau şi-L văd în lumina viorie din Grădina Măslinilor.

Asupra lui, Nevinovatul, apăsând cumplitul munte al tuturor spurcăciunilor, lăcomiilor, tâlhăriilor şi uciderilor noastre! Sudori de sânge, tristețe de moarte.

Cum ar putea fi altfel, când El trebuie să sufere jertfa pe care o face?

Câteva clipe chiar, firea dumnezeiască s-a tras deoparte, lăsând ca în firea omenească durerea să fie totală.

„Arată-le oamenilor, Fiul meu, cât de mare este această durere."

Sudori de sânge, tristețe de moarte, îngenunchere şi cererea de izbăvire.

El... să ceară izbăvire?! Ce noian de durere trebuie să fi fost în ceasul acela de noapte din pe veci fericitul Ghetsimani!? Şi toate acestea pentru noi, pentru ridicarea noastră din robie. Mintea noastră rătăceşte. Inima

noastră se frânge. Da, da, nu ne mai rămâne decât adorare în lacrimi.

Scriu, Mihai, acestea şi pătez hârtia cu apa nevrednică a lacrimilor mele...

Mă gândesc la păcătoasa şi la tâlharul de pe Cruce, care, da, Mihai, m-a pălmuit cu dragostea lui pentru Stăpânul nostru, în ceasul din urmă al vieții sale.

Nu se mai îngrijea de nimic. Nu le era teamă de moarte, ci numai se îngrozeau să nu moară fără El.

Îl iubeau şi Îl doreau cu o sete nesfârşită, iar în ochii lor scânteia o iubire fără margini.

Iar când, cu mâini nevrednice, le-am înfățişat pe însuşi Stăpânul cuprins în Sfântul Dar, toată ființa lor am văzut-o cutremurată de un fulger curățitor, iar fața li s-a înseninat într-o destindere a iertării. Surâdeau în moarte...

O, Mihai, am văzut acestea, le-am simțit, le-am trăit...

Şi, plecând de la ei, m-am simțit invidios. Da, invidios pe ei, invidios pe fapta lor din urmă, invidios pe frumusețea lor...

Şi mă gândesc acum, cu teamă şi cu un fel de întrebare înaltă şi hotărâtoare în duh: „Oare, Bunule Doamne, Te voi putea iubi eu precum păcătoasa şi tâlharul în ceasul din urmă al vieții lor?”.

7.
Din carnetul părintelui Andrei

Azi e *Vineri*, Mihai...

În cenuşă şi sac să cădem. Oțet şi fiere se cade să luăm. Plâns şi jelire asupra noastră să facem.

Azi, Mihai, Stăpânul ia crucea pentru noi...

Se cade, aşadar, să...

8.

...O zvoană rea se făcu peste atmosfera limpede şi liniştită a dimineţii.

Era o vreme potolită şi parcă reculeasă,în aşteptarea a nu ştiu cărei taine ce-avea să se petreacă în curând. În aerul paşnic al dimineţii plutea o uimire, şi razele plăpânde, primăvăratice ale soarelui parcă nu îngăduiau credinţa că vreun rău ar fi mijit în preajmă.

Părintele Andrei Pătraşcu stătea la biroul său şi însemna ceva în „carnetul" căruia încredinţa, pentru Mihai, cele mai tainice gânduri şi simţiri, care-i fulgerau fiinţa de duh, când însuşi Mihai veni, cu faţa plină de îngrijorare, şi se opri în prag.

- Ce este, Mihai? Părintele era sigur că se întâmplă ceva deosebit. Sufletul lui căpătase, în cea din urmă vreme, o putere de primire aşa de mare de la faptele din afară, încât era de ajuns uneori să zărească o cută pe fruntea lui Mihai sau o grimasă la colţul gurii Maghiţei pentru ca să fie sigur că se petrece ceva de care el se cade să ia aminte. I se schimbase acum şi chipul. Se zice, că vieţuind mult împreună bărbatul cu nevasta sa, unul de la altul capătă asemănări în chip şi în purtări, aşa că, la bătrâneţe, ei par mai degrabă fraţi. Aşa şi cu părintele Andrei. Luase acum un chip deosebit, mai tras şi mai paşnic. O privire mai dusă şi mai spre înlăuntrul lucrurilor şi a faptelor, iar uneori dusă îndărăt, spre lăuntrul însuşi. Vedea mai bine faptele, dar

nu le mai vedea în ordinul lumesc, obişnuit, ci în cel duhovnicesc. Ceea ce pentru alţii, ca şi pentru el mai înainte, stătuse ascuns, ieşea acum la iveală. Iar ceea ce stătuse prea în văz pierduse aproape tot din însemnătatea de odinioară. Mâna lui ştia să treacă acum peste frunţi cu o putere de mângâiere necunoscută înainte, iar vorbirea năzuia mereu spre o înţeleaptă potolire. Necontenit acum, izvorul lacrimilor era destupat şi lăsat să curgă, pe când înainte stătea astupat de frunzarul uscat, căzut din copacii duhului. Iar piciorul lui mergea acum mai sigur şi mai neostenit, sărind cu uşurinţă peste piedicile puse în cale de trândăvie sau de somnul sufletului, începea să se asemene din ce în ce mai mult, cu Acela cu Care locuia în duh, cu Care se întovărăşise în turma ascultătoare a Lui. Seamă de aceasta părintele Andrei nu-şi dădea, dar, peste voia lui, asemănarea se săvârşea în ascuns şi spre deplinătate.

Ridicând privirea spre Mihai, părintele Andrei avu o încruntare slabă pe fruntea nedormită. Se ridică şi veni spre băiat:

- Spune, ce este?

Mihai, lăsând uşor capul pe umăr, rosti cald şi trist:

- Tată, se omoară lumea la „Ateliere"!

Părintele tăcu puţin, apoi rosti grav:

- Eram sigur... Apoi, fulgerător în minte: Cum de nu m-am pus la mijloc, dacă am ştiut?", şi fruntea se posomorî.

Aşa venise zvonul – aşa-l repeta Mihai acum. Prin mahala, veştile erau grozave. La „Atelierele pentru repararea autobuzelor Statului" muncitorii au pus stăpânire pe tot, au închis inginerii, au ieşit în stradă şi fac revoluţie. Guvernul a scos poliţia şi armata. S-au tras focuri de amândouă părţile. Au murit sute de oameni. Muncitorii

au rupt cordoanele. Au năvălit în oraş. Se unesc cu lucrătorii de la alte fabrici. Sfărâmă şi lovesc. Ridică baricade. Amenință guvernul. Revoluție.

Părintele Andrei ieşi în curte, ca pentru a auzi zgomotele ce-ar fi venit de acolo, dar era linişte. Nimic nu tulbura dimineața sfântă. Doar slabe scame, ca de puf de plop sau salcie, se plimbau, pe sus, în îndoiri largi. Părintele stătu puțin pe gânduri, după care intră repede în casă. În minte îi răsări un singur gând: „Mă duc…".

Îşi luă pălăria şi bățul şi plecă, spunând lui Mihai:

- Mă întorc curând. Stai şi mă aşteaptă aici.

Mihai îl petrecu cu privirea, gândind că, de îndată ce părintele se va duce unde trebuie, totul se va potoli.

Părintele privi în sus şi în jos, de-a lungul străzii, şi o luă repede spre cartierul „Atelierelor".

Era sigur de acestea. Avusese câteva întâlniri în urmă cu Lazăr Froihman, când gazetarul aproape că-i desfăşurase întregul plan al insurecției muncitoreşti. Mai întâi, trebuie să aducem tulburare în atelierele Statului, arătând lucrătorilor nedreptățile pe care le suferă de la un patron atât de rău. Apoi ínteţire cu broşuri şi foi volante. Potop, şi împrăştiere fără de odihnă. Pe urmă, concomitent, industria privată. Apoi calfele şi ucenicii. În cele din urmă, funcționarii: întâi cei de la întreprinderile particulare, apoi cei de la Stat. Şi poate, ba chiar sigur, formare de „nuclee" din ce în ce mai numeroase în armată. Părintele Andrei ascultase în tăcere toate această înjghebare cinică, spusă cu siguranță de sine de către Lazăr Froihman, şi-l impresionase mai ales focul sufletesc cu care era înfățişată de el, având pomeții aprinşi, ochii scânteietori şi barba fremătătoare. Mâinile i se crispau la răstimpuri, ca şi cum ar fi gâtuit pe cineva, iar picioarele trepidau din când în când,

ca pe un jăratec imaginar. Dar părintele nu crezuse în putința înfăptuirii unei asemenea „nebunii”. Surâsese slab şi doar îngăimase câteva întâmpinări. În adâncul cugetului, el se bizuia pe înțelepciunea omenească, în cele din urmă... Şi iată că acum începea să izbucnească ici şi colo mici focuri, să se arate mici pete de răzvrătire. Prin urmare, gazetarul ştia el ceva. Cugetând acestea, părintele Andrei se învinuia pe sine: „De ce-am stat eu cu mâinile în sân? O, ticăloasă şi putredă carne a trupului meu! O, trândavă inimă! De ce nu m-am pus împotrivă? De ce n-am chemat şi pe ceilalți la luptă? Haide să arătăm adevărul, pe care atâția nu-l cunosc?”. Mergea cu pas din ce în ce mai grăbit, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu ajungă prea târziu acolo unde cădeau vieți de oameni, înşelați de un vis al unei fericiri închipuite, mincinoase. Şi cu cât iuțea pasul, cu atât mintea îi asuprea inima cu o grindină de gânduri imputătoare. „Am stat aici, aproape de atâtea suflete neştiutoare şi cu nimic adăpate din izvorul cel bun şi am lăsat pe diavol să semene neghină în timpul acestui somn al trândăviei, pentru ca, acum, plumbul să intre în carne de frate, aducând ruină şi tristețe. Unde am fost? Ce-am făcut? Am stat şi am cercetat propriul meu duh, în prefăcută şi acoperită iubire de sine, zicând că o fac pentru alții. Când voi scăpa de acest trup de moarte, Doamne? Şi acum alerg spre un loc al morții şi ce voi face? Putea-vei face tu ceva? Te mai împresoară şi trufia, acum...”.

Gândurile părintelui Andrei se intersectau dezordonat în mintea încinsă de căldura grijii, când avu în față priveliştea răzmeriței...

Atelierele stăteau sumbre, stinse, în spate. În față, puhoiul de lucrători, având în rândurile întâi femeile şi copiii. Câteva baricade fuseseră ridicate peste noapte din

pietre şi pământ. Dincolo, poliţia şi armata. Muncitorii aveau între ei pe câţiva ingineri, legaţi de mâini şi păziţi. Îi ţineau înainte, ca pe o garanţie că soldaţii nu vor trage.

Pe baricade, câţiva tineri ameninţau strigând: „Nu mai vrem robia de până acum!”.

Alţii, la răstimpuri, strigau: „Trăiască armata!”.

Dincoace, căpeteniile se uitau încruntate spre mulţimea muncitorilor şi scrâşneau din dinţi, şuierând înjurături. Li se răspundea la fel.

Şi, deodată, ca şi cum s-ar fi dezlănţuit nişte puteri care nu mai puteau fi stăvilite, mulţimea muncitorilor se tălăzui spre armată. Armata şi poliţia fremătară. Se auziră clinchet de arme şi scurte comenzi.

Muncitorii, în val clătinător, strigau: „Vrem dreptate! Vrem dreptate!”.

Comandantul trupei ieşi un pas înainte şi porunci tunător:

- Intraţi în ateliere şi vă astâmpăraţi! Altfel, tragem!

Alături de el, un civil, desigur procurorul, dădea din mână, că adică puterea e la el. Făcu şi spre muncitori un semn care putea fi unul de dispreţ.

Muncitorii strigară: „Să ni se facă dreptate!”.

În umbră, unul îi înteţea fără vorbe, mânându-i înainte. Avea frunte bombată, ochi de foc şi barbă răzvrătită.

Văzând că se înteţesc lucrurile, procurorul avu o vorbire ascuţită şi uscată:

- Intraţi în ateliere. Daţi-ne pe instigatori, altfel tragem!

Mulţimea, îndârjită, făcu iar talaz spre baricade, ca pentru a se revărsa spre oraş.

Se auzi o comandă scurtă. Trosniră sec încărcătoarele de la arme.

Muncitorii împingeau înainte femeile, copiii şi pe cei câţiva ingineri legaţi.

Părintele Andrei avu în faţă clipa primejdiei...

Dădu să se urce pe un morman de pietre, dar îl opri, în înspăimântare, strigătul:

- În numele legii, retrageţi-vă!

O clipă, muncitorii stătură ca încremeniţi, dar, curând, se ridicară glasuri: „Înainte! Vrem dreptate!”.

Şi, deodată, comanda de spaimă: „Foc!”.

O pârâitură scurtă... Încremenire. O clipă de tăcere cât un veac.

Nu căzu nimeni...

Părintele Andrei se trezi pe baricadă cu mâinile desfăcute în cruce.

Privi în mijlocul mulţimii: fulgeră din ea, spre el, privirea de mânie şi de foc a lui Lazăr.

Îşi întoarse privirea spre oştire: de undeva, ivită din pământ, venea spre el privirea rotundă şi galbenă a lui Grindă. Rânjea cu dinţii strânşi şi cu fălcile uşor bulbucate în dreptul măselelor.

- Fraţilor!

Rumoare şi tălăzuire de amândouă părţile.

Se făcu o tăcere desăvârşită în faţa acestui lucru neaşteptat.

Dar aceasta ţinu numai cuprinsul câtorva clipe.

- Azi e Vinerea mare, fraţilor! Glasul încerca să răzbească prin vălmăşagul care se făcu de îndată:

- N-avem nevoie de popă! Afară!

- Ascultaţi-mă, fraţilor!

În mijlocul poliţiştilor, Grindă dădea semne de nelinişte: „Ne strică treaba popârţacul ăsta. Cine l-a chemat?”.

- Gândiţi-vă o clipă. Suntem fraţi între noi.

Mulţimea se tălăzui din nou. Un glas găunos veni de acolo:

- Să plece popa! – era Lazăr care înteţea.

- E Vinerea mare, fraţilor! şi părintele Andrei îşi desfăcu mâinile în lături. Cu dreapta se lovi de ceva. Crezu că vine cineva să-l apuce şi să-l dea jos de pe baricadă. Dar era Mihai. Şopti ca îngrozit: „Tu, aici?” şi îl cuprinse cu braţul lângă el...

Se făcu din nou o clipă de totală tăcere...

Dar, după aceasta, tălăzuirea se porni prăpăstioasă de amândouă părţile.

Plesniră glasuri: „Şi-a adus popa şi pe dascăl. Să plece! Să plece!”.

O piatră, din mulţimea muncitorilor, îl izbi în mâna dreaptă.

- Fraţilor, nu vă înşelaţi!

- E un instigator prefăcut! se auzi din lagărul poliţiei.

- E un om al poliţiei! veni dinspre muncitori.

- Jos! Afară! Huideo!

- Fraţilor, fraţilor! dar strigătul nu-l mai auzea decât Mihai, care cuprinse cu braţele pe părintele Andrei şi-i şoptea cu teamă şi cu rugare:

- Tată, tată!...

Profitând de această învălmăşeală, muncitorii năvăliră spre armată, strigând şi huiduind.

Armata şi poliţia părură că dau pas îndărăt. Aceasta făcu pe muncitori să se reverse.

Vuietul deveni o larmă cumplită.

Strigăte se auzeau: „Înainte! Nu vă lăsaţi! Trăiască armata!”.

Altele: „Înapoi! Înapoi!”.

Mâinile lui Pătraşcu căzură neputincioase. Şi, deodată cu ele, şi capul se lăsă în piept. O piatră îi izbi obrazul şi, pe dată, un şnur subţire de sânge se lăsă în bărbia

tremurată de un fior. Mihai îi şoptea: „Tată!”. Și-l ținea de mijloc. Pe chipul preotului se crispase un surâs trist.

– Foc!

Răpăiala, de data aceasta, fu mai plină.

Țipete. Oameni care cad. Sânge care curge. Panică...

Alergare... Împrăştiere... Vaiete... Colo, unul a muşcat din țărână, altul se zvârcoleşte... Alții fug... Armata aleargă în pas cadențat... Polițiştii pun mâna... şi leagă... încercuire...

Ca într-un vis urât, părintele Andrei, încremenit şi cu voința sfărâmată, se simte legat... şi luat.

Se lasă şoptind: „Mihai…”.

Dar nimeni nu-i răspunde, decât doar un polițist, cu capul tuns şi cu ochii rotunzi şi galbeni, care îl zguduie de umeri şi-i zbiară în urechi o înjurătură cruntă, după care, cu o ură nepotolită, îi zice: „Lasă că-ți arăt eu ție, popă păcătos ce eşti!”.

Şi, pe urmă, nu-şi mai aduce aminte nimic în duba întunecoasă care-l duce undeva...

9.

Parcă nu-şi mai aducea aminte de nimic. Nu ştia dacă e încă zi sau dacă noaptea s-a coborât. Fuseseră aduşi cu dube închise şi aruncaţi în cazematele poliţiei.

Îşi aducea doar aminte că Maghiţa venise pe la ferestruica înnegrită de zăbrele şi că-l căise: „Săracu părintele”, întrebându-l dacă n-are nevoie de ceva. Îi răspunsese vag: „Suntem în Săptămâna Patimilor. Du-te şi ne aşteaptă acasă”. Dar de toate n-ar fi putut da cuvânt că s-au întâmplat aşa. Îl dureau mâna şi obrazul, dar şi această durere era ştearsă şi parcă nu a lui. Întâmplarea de dimineaţă venea umbrită de nesiguranţă, în ape amestecate, ca străine şi petrecute cine ştie când. Singură apropierea lui Mihai, care stătea strâns lipit de el într-o piroteală continuă, şi aceea a lui Lazăr, care cu fruntea încruntată şi cu ochii plini de focul mâniei neistovite stătea într-un colţ, strâns ca un arici, în jurul lui însuşi şi tăcea, îi dădeau asigurarea că nu visează. Gândul încerca mereu să se aşeze pe un făgaş dorit cu intensitate: „În clipele acestea unde se află Stăpânul? A plecat spre calvar? L-au răstignit? A murit?”. Dar nu putea deloc să-şi dea răspuns. Aceasta îl necăjea mai mult decât toate: osteneala, durerea, foamea...

Dar peste toate şi dintr-un început se aşezase un vuiet neîntrerupt de vaiete. Se auzeau bufnituri înfundate, căderi, răpăieli, uşi trântite, strigăte sparte, văicăreli ascuţite, glasuri rugătoare: „Nu... nu!...”, înjurături grosolane,

râsete grase, scuipături pline, hârşcâieli pe ciment... Toate, laolaltă, alcătuiau o rumoare înaltă, ca o respirare greoaie şi fetidă a acelor încăperi reci şi goale.

La răstimpuri, ca vârtejuri mai avântate, toată larma se ridica la puteri înalte, încordându-se până la explozie şi prefăcându-se într-o sinistră huruială. Apoi cădea în val mai potolit, până ce se topea într-o tăcere de moarte. Şi iar, ca răscolită de o putere infamă, care nu se sătura, huruiala pornea dominatoare şi rece. Vaietele se ridicau, pătrunzând prin uşi, prin ganguri, prin încăperi.

Dar de afară nimeni nu auzea nimic. Oamenii treceau după treburi, râdeau, fumau, glumeau, îşi dădeau întâlniri; femeile, cu obrazul sulemenit, treceau surâzătoare, în pas legănat, şi nimeni n-ar fi bănuit, că, la câțiva paşi, colea, alături, zeița despletită şi nebună, Bătaia, îşi conducea orchestra ei fantastică, executând, neoprită de nimeni, ariile ei de moarte.

Părintele Andrei stătea cu bărbia în palmă şi, cugetând acestea, se întreba cuprins de mirare: „Oameni acolo. Oameni aici. Frați?”. Dar tot atât de mult se mira cum de nu ştiu nimic unii de alții. Pe urmă, din nou se desprindea din toate şi, cu puterea încordată, căuta să prindă firul rupt al gândului cel scump: „Unde este acum Stăpânul?”. Şi reîncepea lucrarea de gând: „Prin urmare, azi e vineri. Aşa. Dimineață a fost în curtea arhiereului. L-au judecat. Petru s-a lepădat”, dar zadarnic glasul gândului şoptea acestea, căci imaginile chemate de cuvinte nu se închegau. Se înfiripau puțin, porneau a trăi, dar curând se nimiceau şi iar rămâneau nişte cuvinte goale: „L-a pălmuit aprodul. L-au dus la Pilat”. O noapte rea şi îndărătnică se pogora şi în afară şi înăuntru, răpind toate luminile, astupându-le

şi lăsând în locul lor vuietul neîntrerupt al celor schingiuiţi. Se deschideau uşi şi răbufnea în afară respirare de răgete de vită înjunghiată, întretăiate de plescăituri adânci, ca pumni imenşi, trântiţi într-un aluat umflat. Uşa se închidea, înăbuşind zgomotele, lăsând totuşi o rămăşiţă de vuiet confuz, ca de furtună depărtată. Şi iar se deschidea altă uşă, şi se auzea clar: „Iartă-mă! Nu mă bate! Nu mă bate!", ca un glas de copil înspăimântat, căruia îi urma aspru şi sec: „Dă-i! Dă-i!". Şi uşa se închidea, sugrumând la mijloc o înjurătură spurcată şi un hohot de râs satisfăcut. Iar fără întrerupere se auzeau lovituri în ziduri ca şi cum nişte oameni nebuni s-ar fi dat cu capul de pereţi ca să-i dărâme şi să iasă afară, la aer, să se plimbe.

„Prin urmare, am ajuns la Pilat. Da... aşa... Iată Omul!" Câteva clipe, ca într-o fulgerare, Omul stătea drept, cu mâinile legate, cu bărbia în piept şi privea spre mulţimea înfuriată. Şi iar Se ştergea vederii sufleteşti a părintelui, care tresărea în colţul de umbră în care stătea. Simţea pe Mihai aproape, dar nu vroia să-l trezească nici pe el din gândurile lui şi de aceea nu-i spunea nimic. Nici cu Lazăr nu voia să lege vorbă, simţind-o cu totul netrebnică, şi-apoi, desigur, nu i-ar fi răspuns nimic. Gazetarul, dintr-un început, se închisese într-o tăcere de piatră. Se simţea că orice i-ar fi făcut, de l-ar fi omorît în bătaie, de i-ar fi scos fir cu fir din barbă şi dinte cu dinte din gură, el ar fi tăcut necurmat, trăindu-şi ura şi nepăsarea numai prin ochi.

De aceea se lăsă şi el în noianul negru de vuiet, să-l ducă prin văgăunile tuturor neştirilor. Cădea într-un abis...

Dintr-o dată, toate se zguduiră. Cutremur? Vijelie?

Uşa se deschise trântită de perete şi câţiva oameni nebuni, cu ochii însângeraţi, cu mânecile suflecate, lăsând

să li se vadă muşchii ca nişte bolovani, se repeziră înăuntru, purtând în mâini bice de piele groasă. În fruntea lor, un om cu capul tuns mărunt, cu ochii rotunzi şi aproape galbeni, rânjea şi căuta cu privirea. Când dădu cu ochii de părintele Andrei şi de Lazăr, mârâi:

- Hm… da... Revoluţionarii... Şi rânji din nou.

Părintele Andrei şi Lazăr tăceau.

Părintele Andrei avea chipul senin: ajunsese să lege firul gândului. Vedea acum limpede. Aproape că avea o părere de zâmbet pe chip.

Omul cu ochii galbeni, înecaţi în vine de sânge, se apropie de el şi-i şuieră în faţă, arătându-i pe Lazăr:

- Nu te-am văzut eu cu dumnealui? Ce, crezi că eu dorm? Nu v-am urmărit eu? Hm... Revoluţie, hai?

Părintele tăcea.

- Taci, hai? Popă ticălos ce eşti! Şi taci şi tu, jidove spurcat, hai?

Glasul părea calm, dar dedesubtul lui clocoteau, în val nepotolit, pornirea şi ura. Stăteau gata să răbufnească.

Şi părintele Andrei şi Lazăr tăceau.

- Tăceţi, hai?

Era singurul cuvânt pe care gura strâmbată a poliţistului putea s-o mai lase nesugrumată de furie.

Se apropie tare de părintele Andrei şi, dându-i un pumn în umăr, îl făcu să se izbească de zid:

- Taci, hai?

Ca un scamator, apoi, îşi înfipse mâna în barba lui Lazăr şi-i pocni capul de zid:

- Taci, hai?

Mihai gemu:

- Nu-l bate! dar o palmă lată a omului cu capul tuns, îl izbi cu fruntea de perete:

- Tu să taci, gânganie!

Se făcu o tăcere adâncă.

Se auzea numai răsuflarea precipitată a polițistului.

Soldații stăteau cu mâinile încordate pe bice.

Părintele Andrei șopti: „A plecat. Mulțimea se mișcă". Privirea lui se afundă în peretele din față, care, treptat, se topea, subțiindu-se, ca și cum ar fi fost de abur...

Polițistul îi urmărea privirea și necontenit căpăta putere de ură cu cât privirea aceasta nu-l vedea pe el.

Un răcnet se strecură printre buzele înfrigurate:

- Dați-le! Dați-le!

Bicele se ridicară în înalt, încordate...

Căzură...

Trupurile fremătară ca atinse de un fior de gheață. Dar nici un glas.

Se ridicară iară...

Căzură...

Spinările se încovoiară ca de piatră.

Ochii lui Lazăr vărsau văpăi de ură.

Ochii părintelui se împăienjeneau de lacrimi...

Mihai îngenunche și se rugă:

- Nu-i bate! Nu-i bate!

Polițistul zbieră din nou:

- Mai tare! Mai tare!

Mâinile crăpau strângând bicele. Căzură din nou...

Cei bătuți îngenunchează. Polițistul, apropiindu-se de părintele Andrei, îi șopti cu fiere, șuierând:

- Ei?... Ei?!... Unde-i Hristosul tău să te scape? Părintele ținea mâinile împreunate și privea cu sete spre peretele din față. Apoi șopti cu cutremur:

„– Da... trece acum... trece... și ochii se căscau peste măsură, ca să prindă în ei o lumină pe care nu voiau s-o piardă.

Poliţistul duse, speriat, ochii după privirea preotului. Dar peretele era la locul lui, rece şi cenuşiu.

- Daţi-i! Daţi-i!

Biciul căzu din nou...

Dar părintele nu mai simţea...

Duse mâinile înainte şi dădu frâu liber lacrimilor.

Cu o căldură fremătată, zise, privind neclintit peretele din faţă:

- Iată-L! Trece... Mihai... Lazăre... Priviţi-L. E El, e El! Trece...

Toţi tăcură...

Mihai se strângea de părintele Andrei, şoptind:

-Tată, tată!

Lazăr stătea încruntat şi tăcea.

Poliţistul nu mai ştia ce să facă.

Soldaţii stăteau cu bicele ridicate.

Părintele Andrei, făcând în genunchi câţiva paşi, vorbi iarăşi:

- Iată-L! Duce cu El toate păcatele noastre. Toate vaietele, toate lovirile, toate nedreptăţile, toate nelegiuirile. Priviţi-L! Plângeţi şi adoraţi!

Un ţipăt aspru cutremură încăperea:

- Daţi-i cu biciul!

Unul din bice se prăbuşi cu furie peste spinarea lui Pătraşcu.

Dar Pătraşcu nu-l simţi, ci, cu lacrimi, duse mâinile spre poliţist şi-l rugă fierbinte:

- Nu-L mai bate, nu-L mai bate! Uite-L, a căzut sub greutatea crucii. Nu-L mai bateţi!

Şi făcu iar câţiva paşi în genunchi, şoptind: „Ridicaţi-L! Ridicaţi-L!”.

Furia omului nu mai avu margini:

- Călcaţi-l în picioare! Legaţi-i mâinile! Loviţi-l fără cruţare! Astupaţi-i gura!

Şi bicele căzură din nou...

Unul dintre soldaţi îl scuipă, în timp ce un altul îl trase de barbă.

Dar Pătraşcu nu-i vedea, nu-i simţea. Toată fiinţa lui se revărsase în Cel ce ducea crucea. Lacrimile îi curgeau pe obraz fără încetare. Loviturile şi bicele le primea El, Cel care ducea crucea.

Mihai auzea şoapta părintelui: „Iertare, Doamne, iertare!”.

Poliţistul urlă:

- Ucideţi-l! E nebun, e nebun!

Dar Pătraşcu, cu o pace plină de lacrimi, întinzând mereu mâinile înainte, zicea:

- Nu e nebun. Nu e nebun. El e înţeleptul. Noi suntem nebunii. Noi suntem...

Apoi, schimbându-şi glasul, în unul de putere smerită, se sculă în picioare şi se adresă tuturor:

- Haidem... Haidem după El... Mihai… Lazăre... Tu, Grindă... Voi, cu bicele... Haidem după El... El ne iartă pe toţi... Haidem! Haidem!... Glasul avea în el o îndemnare blajină şi o convingere naivă, călduroasă, pătrunzătoare:

- Haidem! Haidem acum!

Păreau, toţi, o mică tovărăşie, care, curând, avea să păşească pe urma arătată de părintele Pătraşcu.

Dar toate se năruiră dintr-o dată.

Poliţistul fugi pe uşă ca gonit de o vedenie, ţinând braţul în dreptul feţei.

Urmă un răget cumplit, mai mult o rupere de glas, ceva din afara vieţii oamenilor, care le copleşi pe toate.

Toţi se opriră împietriţi.

Toată închisoarea se clătină din nou de acelaşi glas neobişnuit. Era un „A-a-a..." strident, total, înfricoşat, zguduit, repetat, nebunesc.

Nimeni nu ştia ce s-a întâmplat.

Părintele Andrei, cu spinarea îndurerată, privea împrejur, în aşteptare.

Lazăr, singur, stătea încruntat şi tăcea.

Mihai veni şi se strânse de părintele Andrei.

Soldații dispărură şi ei.

Strigătul, care acum părea şi o ispăşire, se auzi iarăşi...

Părintele Andrei se întoarse în sine, începând a înțelege.

Strigătul era al lui Ion Grindă.

Alături de strigăt, se auzeau paşi grăbiți pe scările de piatră ale închisorii. Pocneau sec şi se depărtau.

Răcnetul se auzea acum în ogradă.

În duh, părintele Andrei vedea pe polițist alergând cu înfricoşare, apărându-se cu mâna de chipul de foc care-l urmărea. Se auzea doar un „A-a-a!" din ce în ce mai slab, din ce în ce mai sfârşit.

Pe urmă, paşii nu se mai auziră, iar strigătul pieri în noapte.

Se făcu peste toate o tăcere de moarte. Părintele Andrei cuprinse la sine pe Mihai şi, cu cutremur în glas, îi şopti:

- A trecut Stăpânul pe aici...

Iar Mihai, cu lacrimi dulci pe obraz, îi răspunse, alipindu-se strâns de el:

– Da, tată, a trecut.

Singur, numai Lazăr stătea încruntat şi tăcea, în colțul de umbră în care-şi rumega ura.

Şi, până în zori, casa aceea de piatră, rece şi cenuşie, adăposti la sine bufnituri afunde şi gemete plânse, orchestra nebunească a zeiței despletite.

10.

În duba întunecoasă care-i ducea spre temniță, părintele Andrei şi Mihai stăteau unul lângă altul şi tăceau.

Era Sâmbătă, a doua zi după măcelul de la „Ateliere”.

Nu ştiau pe unde merg, ci numai atât auzeau: zgomotul surd şi hurducat al dubei pe caldarâmul străzilor.

Toate se scufundaseră într-o noapte totală a gândului.

Se simțeau unul lângă altul ca lipiți. Ştiau că se iubesc cu o putere încă mărită şi că viețile lor, de-acum încolo, se abătuseră pe alt făgaş.

Stăteau lângă uşa din spate a dubei şi se țineau de mână.

Cei doi paznici, care stăteau afară, pe băncuțele strâmte, îndărăt, sporovăiau ca să mai treacă timpul.

Părintele, care era rezemat de peretele dubei, nu-i vedea, dar le auzea glasul, la răstimpuri.

- Auzişi, prietene, de Grindă? întrebă unul, cu glas de destăinuire.

- Am auzit, camarade...

Şi glasurile tăcură câteva clipe..

- Da, aşa se cade tâlharilor.

- Şi cum a fost?

- Zice că i S-a arătat în chip de foc...

- Cine?

- Chiar Domnul Hristos...

- Cum se poate?

- Da, prietene, chiar Domnul Hristos, la miezul nopții...

- Şi cum aşa?

- Foarte bine. În Vinerea mare El se arată adesea...

- Da?

- Da. Mai întâi se arată celor ce cred cu putere în El... sau purtând crucea, sau stând agățat de ea...

- Cum se poate?

Glasurile iar nu se auziră.

Duba hodorogea din toate încheieturile ei neunse. Părintele Andrei şopti lui Mihai:

- Ai auzit, Mihai?

Mihai, cu şoaptă caldă:

- Da, tată...

Glasurile se auziră din nou:

- Da. Se arată şi celor ce-L batjocoresc...

- Cum?

- Se uită la ei cu ochi de jar şi...

- Şi?

- Şi-i arde în suflet...

- Şi pe urmă?

- Pe urmă, unii se întorc...

- Cum?

- Da, se întorc la Domnul Hristos...

- I-auzi?!

- Da, camarade, ce te miri? Ce nu-i cu putință la Domnul Hristos?

- Deh! Aşa o fi.

Tăcură...

După o bucată de vreme, glasurile se auziră din nou:

- Da' alții?

- Alții fac ca Grindă. Se spânzură cum s-a spânzurat Iuda, în Vinerea Mare...

- I-auzi?!

- Da, chiar aşa...

Duba se umplu iar de zgomot.

Glasurile încetară sau nu se mai auzeau. Părintele Andrei strânse cu putere mâna lui Mihai şi-i şopti cu durere:

- Săracu' Grindă!... şi mâna preotului tremură...

Mihai, într-o pornire caldă, prinse cu amândouă mâinile mâna înfierbântată a tatălui şi şopti:

- Tată, tată!

Părintele Andrei urmă, cu acelaşi glas de milă neprefăcută:

- Da, Mihai, copilul meu. Dacă am fi iubit mai cu putere, dacă ne-am fi oprit mai mult în pragul sufletului lui, l-am fi adus şi pe el la înțelegere. Dar aşa, cu iubirea noastră întinată şi puțină.

- Tată, tată!

- Da, copile, noi suntem de vină. O, de l-am fi iubit cu adevărat, de ne-am fi dus către el cu atât mai mare umilință şi dragoste, cu cât el ne ura mai mult, o, desigur, am fi putut face toate minunile. Şi el nu s-ar fi spânzurat, ci ar fi fost la picioarele Stăpânului.

Ca pentru a încheia, părintele zise cu amar:

- Da, Mihai, noi suntem de vină.

Mihai cuprinse mai cu putere mâna părintelui Andrei şi acolo, în umbră şi în vuiet, şi-o duse la buze şi o sărută apăsat şi mult, după care îşi culcă fața pe ea, şoptind ca într-o adorare:

- Tată, tată!

Cu mâna cealaltă, părintele Andrei îl mângâie pe fața plânsă şi-i şopti:

- Copilul meu, copilul meu!

Când ajunseră la temniță, se coborâră cu trupurile îndurerate şi cu sufletele amare.

Fură aruncaţi, grămadă, peste alţi închişi.

Oboseala le fărâmase atât de puternic trupurile secătuite de toată vlaga, încât, cum puseră capul pe piatra temniţei, căzură într-un somn adânc.

Dormeau ca morţii...

Şi, într-un fel, morţi şi erau...

Era ziua când însuşi Stăpânul luase asupra Lui somnul morţii.

Se părea că...

O lumină viorie, ca de vis, cuprinse dintr-o dată încăperea în care se aflau părintele Andrei şi cu Mihai. Se deşteptară.

Priviră uimiţi. Într-un colţ de umbră stătea Lazăr, cu privirea prinsă în cine ştie ce afunde gânduri, iar în colţul celălalt, palid, în lumina viorie, un cerşetor dormea.

Era îmbrăcat sărăcăcios, cu părul mare, cu orbitele ochilor adâncite de grea osteneală, cu bărbiţa rară, castanie, cu mâinile albe, lipsite de sânge, şi cu picioarele goale.

Printre gratiile ferestrei deschise nu se vedea nimic, decât frunzarul nemişcat al unui copac, care părea o santinelă mută, care-şi trimetea pe pietrele celulei umbra-i firavă.

Peste tot odihnea o tăcere deplină.

Părintele Andrei şezu şi privi în jur, părându-i firesc tot ceea ce vedea. Simţea că toate acestea se ţeseau din tot ce avea el mai bun şi mai curat în duhul său.

I se părea că tot trupul şi toată viaţa lui erau despovărate de întreg prisosul lor netrebnic, şi rămăsese din toate o lamură străvezie, care avea toată înfăţişarea din afară aceeaşi, dar care în sine era purificată printr-o lucrare pe care el nu o putea înţelege în ceasul acela. Era el şi nu mai era el. Nu mai era el şi totuşi el era. Trecuse peste

toate un foc nevăzut, o curățire în adâncuri. Căzuseră în drum alcătuirile putregăioase, care-l țineau aproape de mlaştinile pământului şi rămăseseră numai elementele superioare, care îl puteau ridica din robia alipirii de tină.

Simțea o uşurință totală. Îşi simțea ființa ca un fulg voios care nu mai vrea să ştie de legea atragerii spre pământ sau spre alte lucruri, gata de a se avânta unde voia, de a se ridica în înalt, de a simți acolo mângâierile diafane şi dezinteresate ale văzduhurilor, de a urca, fără nicio greutate, încă şi mai sus, spațiul fiind acum un lucru fără nici un înțeles, ceva uitat şi nefolositor, de a ajunge chiar în pragul de unde, într-o splendoare nemaigustată de sufletul omenesc, se arată diafana şi sublima lume a îngerilor. Vederea lui trecea lesne prin zidul neputincios de piatră, care se făcea mai străveziu decât cristalul cel mai pur şi vedea tot, până în străfunduri, nemaifiind distanță. Sufletul se simțea liber. Nu mai apăsau asupra lui poverile aducerilor-aminte şi nici acelea ale îngrijorărilor de mâine. Jocul putred al sentimentelor pierise, iar în locul lui se aşezase o desăvârşită şi senină simplitate. Nici nu-şi mai aducea aminte de cuprinsul atâtor lucruri, care rămâneau acum numai nişte cuvinte fără conținut: ură, nepăsare, durere, invidie, ambiție, ca nişte prăfuite arme dintr-o panoplie neîntrebuințată. Chiar robia tiranică a timpului se topise: timpul nu mai era. Fireasca şi chinuitoarea goană dintre întuneric şi lumină, aducând cu sine schimbările de văzduhuri şi de climate, nu se mai afla nici ea. Toate stăteau încremenite într-o cumpănire, nici spre unele, nici spre altele, cuvinte care, şi ele, nu mai conțineau nimic. Iar nevoia de a lua din afară de tine lucruri şi ființe, pentru a le preface în sânge şi în viață, înghițindu-le, pierise, de vreme ce acest nou trup, de lamură de duh, nu o mai simțea.

Dispăruse până şi conştienţa sexului şi, cu ea, şi abominabila umbră a ispitelor otrăvite.

Părintele Andrei se simţea purificat până în cele mai ascunse adâncuri ale fiinţei sale totale.

Avu o străfulgerare în cuget: „Am înviat?!". Şi deodată, o infinită şi inefabilă mângâiere, aşa cum niciodată nu mai simţise, îl cuprinse din toate părţile.

Dori să se ridice, dar picioarele nu mai erau lipite de piatra temniţei. Stătea în văzduh, fără efort, fără greutate. Era numai bucurie cerească, revărsare desăvârşită în noianul de lumină bună.

Veni lângă Mihai.

Mihai îl privea în extaz. Era şi el ca şi părintele Andrei. Îşi văzură unul altuia iubirea.

Se trezi şi cerşetorul.

Părintelui Andrei şi lui Mihai li se păru firesc să fie acel cerşetor acolo.

Cerşetorul îi privi şi dădu puţin din cap spre ei, înainte de a vorbi:

- A venit şi a spus oamenilor să se iubească între ei, şi oamenii nu L-au ascultat. În loc de a se iubi, au început a se urî din ce în ce mai tare. A vindecat pe cei bolnavi, dar ei, după ce-au primit vindecarea, L-au uitat. A mângâiat pe cei slabi, dar şi acesteia i-au răspuns cu pietre. A înviat pe unii din morţi, dar nimeni n-a crezut că făcea acestea ca Dumnezeu. A săturat mulţimile, şi mulţimile L-au răstignit... A iertat tuturor şi nimeni nu L-a iubit pe El, căci iată...

Părintele şi Mihai aşteptau, în uimire; numai Lazăr stătea în colţ, încruntat şi tăcea.

- Spune, spune...

Cerşetorul zise:

- Căci, iată, am umblat peste tot locul pe acest pământ al oamenilor şi am căutat iubirea, şi, vai, toate am găsit, numai iubirea n-am găsit-o. Am fost la cei mari şi i-am găsit încrezuţi şi trufaşi, ascunzându-şi nimicul vieţii pe după cine ştie ce făţarnică şi obraznică fanfaronadă. O, da, la prilejuri anumite, vorbesc despre-o împăcare şi despre o iubire, dar acestea sunt numai vorbe goale, puse înainte să înşele ochii celor încrezători. Am fost la cei bogaţi. O, ce frig, ce îngheţ, ce viaţă?! Am trecut la cei de mijloc, oameni sortiţi a fi necontenit în luptă cu nevoile, şi n-am găsit iubirea. Ea e alungată ca o netrebnicie, ca o înjosire a vieţii. Şi, de aceea, existenţa lor e o condamnare, o nesfârşită rupere între „fraţi". Am plecat apoi la cei mici. O, aici, invidia ucide în toată clipa iubirea. Toată fiinţa lor e o trăire în dorinţa otrăvită a posedării lucrurilor pe care le au alţii mai sus decât ei...

Cerşetorul tăcu.

Cei din jur aşteptau.

Cerşetorul zise rar:

- Şi totuşi...

Părintele Andrei întrebă repede:

- Şi totuşi?

Dând din cap, cerşetorul continuă:

- Şi totuşi iubirea nu a pierit din viaţa oamenilor. Nu, dragii mei...

Părintele Andrei şi Mihai se luminară:

- Spune, spune...

Cerşetorul grăi dulce:

- Am aflat iubirea acolo unde suferinţa s-a oprit. Pe urma ei, pe făgaşul suferinţei, umbra iubirii am găsit. Suferinţa şi iubirea, singure, se pot întregi, ca să dea oamenilor nădejdea ajungerii la ţelul din urmă. Am aflat, aşadar, iubirea, dragii mei, în slăvita lume a suferinţei.

Cerşetorul tăcu din nou.

Părintele Andrei privi spre el, şi avu o clipă de cumpănire: „Cine era acest Cerşetor care avea cu Sine cuvintele iubirii?!”. Simţea venind dinspre El o clătinare de simţire duioasă şi dulce, ca o mireasmă abia simţită, ca o lumină numai bănuită.

Cerşetorul Se ridică în picioare.

Fără să spună ceva, părintele Andrei şi Mihai se ridicară şi ei.

Cerşetorul vorbi cald şi cu o blândă tărie:

- Să ieşim din acest mormânt!

O mărire de lumină se făcu.

Din viorie, lumina deveni albă pe nesimţite. Zidurile temniţei nu se mai vedeau. Numai în jurul lui Lazăr rămânea o pată de umbră.

- Să ieşim!

Făcură câţiva paşi pe aşezământul de aburi nevăzuţi. Cerşetorul se opri.

Întinse mâna spre Lazăr şi făcându-i un semn de chemare, îi zise cu cutremur în glas:

- Lazăre! Vino afară!

Dar Lazăr stătea încruntat şi tăcea.

Părintele Andrei şi Mihai, privind, avură lacrimi pe gene. Cerşetorul zise din nou, cu un glas trist:

- Lazăre, ieşi din acest mormânt şi vino afară!

Dar şi de data aceasta Lazăr nu răspunse nimic, ci stătea încruntat şi tăcea.

Cerşetorul se întoarse. Avea ochii înlăcrimaţi.

Veni lângă ceilalţi doi şi le zise:

- Să mergem!...

Ieşiră afară.

O lumină orbitoare îi cuprinse de jur-împrejur.

Peste tot era forfot alb, care venea din văzduhuri, de peste tot.

Mergeau pe lespezi albe de abur.

Veşmintele, pe ei, se schimbară în hlamide albe, mai albe ca zăpada.

În jurul capului cerşetorului apăru dintr-o dată, în cerc, aureola divină.

Părintele Andrei se opri, privind.

Apoi strigară amândoi:

- Tu eşti, Doamne?

Şi El le răspunse:

- Da, Eu sunt Cel ce-am înviat!

Andrei şi cu Mihai Îi căzură la picioare, vrând să-L cuprindă:

- Nu Mă atingeți!...

Plecară apoi mai departe. Stăpânul vorbi:

- Vă dau iubirea Mea. Rămâneți în ea.

Cei doi şoptiră:

- Da, Doamne...

Domnul le mângâie auzul din nou:

- Mergeți şi propovăduiți iubirea la oameni. Nu duceți iubirea numai la cei ce vă iubesc, că aceasta şi păgânii fac, ci la cei care Mă urăsc. Mai ales lor propovăduiți-le iubirea. Duceți-vă la cei care vă nedreptățesc, la cei care vă hulesc, la cei care nu vă pot suferi din cauza Mea.

Glasul Stăpânului avea o undă de amărăciune.

Andrei şi Mihai îşi țineau agățate privirile de buzele Lui.

Vorbi iarăşi:

- Şi, în special, copiii Mei, săvârşiți faptele iubirii Mele. Ce vă vor folosi vorbele, dacă nu le săvârşiți? Beți din apa aceasta a Mea şi veți ajunge, la rândul vostru, izvor de apă veşnică...

Andrei şi Mihai răspunseră, şoptind:

- Da, Doamne, aşa...

Mergeau, păşind nesimţit pe drum de abur alb.

Domnul le vorbi din nou:

- Şi nu vă temeţi. Vă voi da toate cuvintele Mele şi destulă putere...

Se opri şi, ducând mâna în sus, rosti cu o tărie de stăpân:

- Îndrăzniţi, căci Eu am biruit lumea.

Andrei şi Mihai căzură în adorare. Priveau spre Stăpânul vieţii şi-al morţii, şi amândoi, deodată, cu glasuri înlăcrimate, cerşiră:

- Doamne, rămâi cu noi!

Domnul le puse câte-o mână pe umăr şi le răspunse blajin:

- Nu vă îndoiţi. Eu plec acum la Tatăl, dar rămân cu voi. Veţi primi la voi Duhul Sfânt Mângâietor.

În uimire, Andrei şi Mihai lăcrimau. Domnul îi apăsă uşor pe umeri, rostind:

- Cel ce va mânca trupul Meu şi va bea sângele Meu, acela Mă va avea cu el.

Cei doi ridicară mâinile spre El.

Dar, încet, dezlipindu-şi tălpile de patul de abur, Sfântul Trup, transfigurat, începu să se înalţe încet spre Locaşul cel ceresc.

Andrei şi Mihai rămăseseră cu mâinile înălţate, cu ochii larg deschişi, să le rămână, pentru totdeauna, în suflet, dulcea imagine plutitoare pe văzduh.

Pe urmă nu Se mai văzu.

Feţele celor doi erau scăldate în lacrimi.

Dar nu erau lacrimi de întristare, nici de bucurie, ci erau lacrimile nădejdii revederii.

Părintele Andrei cuprinse cu braţul pe Mihai şi, pornind spre locurile lor, zise:

- Da, copilul meu, să mergem să propovăduim iubirea Stăpânului nostru. Să mergem spre cei ce nu ştiu ce este iubirea Lui şi, suferind osânde şi scuipări, să-i iubim noi mai întâi.

Şi se afundară în noianul de abur alb.

A doua zi dimineaţă, Duminică, gardienii temniţei veniră şi-i scoaseră afară pe părintele Andrei şi pe Mihai.

Nu li se găsise nicio vină, aşa că venise poruncă de eliberare: „Puteţi pleca!”.

Lazăr rămânea mai departe în închisoare, fiind nevoie de noi cercetări.

Ieşiră la soare.

Era o dimineaţă limpede de primăvară, cu cer străveziu şi înalt.

Părintele Andrei, cu ochii încă plini de albul vedeniei din noaptea trecută, privi în ochii lui Mihai.

Mihai îi zâmbi cu ochii acoperiţi de o umbră bună.

Părintele fu sigur că şi copilul avusese aceeaşi vedenie.

Nici nu mai vru să-l întrebe.

Amândoi îşi simţeau trupurile mai odihnite, iar în suflet le rămăsese, ca într-un amurg, o rămăşiţă din lumina cea albă cu care era înveşmântat Înviatul.

Păşind pe sub teii de lângă zidul închisorii, zăriră, stând pe iarbă, la o margine de şanţ, pe Maghiţa.

Când îi văzu, se ridică fără oboseală şi veni sprintenă spre ei, surâzând.

Părintele o întâmpină cu mâna întinsă.

Mihai o cuprinse de după gât, ţinând-o câteva clipe la sine.

Atunci părintele Andrei, fără bucurie căutată, ci cu vorbire aşezată, cum se cădea pentru a rosti un adevăr văzut cu ochii duhului şi trăit aievea, le zise:

- Hristos a înviat!

Mihai şi Maghiţa, cu feţele pline de zâmbetul aflării aceluiaşi adevăr unic, îi răspunseră tot aşa, cald şi aşezat:

– Adevărat a înviat!

Şi acolo, sub teiul unde îi apucase vremea, se îmbrăţişară. Părintele Andrei trase spre sine pe Mihai şi, ţinându-l cu mâna stângă pe inima lui, îi sărută fruntea, pe când copilul îl săruta pe obrazul pe care încremenise o floare roşie de carne zdrobită, iar Maghiţei îi dădu mâna cealaltă şi se aplecă încet, sărutând-o pe creştet. Maghiţa îi sărută mâna pe locul unde încă mocnea durerea unui os lovit. Părintele simţi şi pe obraz şi pe mână un dulce balsam, răpitor de durere.

Stătură aşa câteva clipe, pe când, dinspre oraş, venea un slab glas de clopot.

Se desfăcură, strângându-şi mâinile încă o dată şi zicându-şi:

- Hristos a înviat!

- Adevărat a înviat!

Tustrei aveau în privire păienjeniş de lacrimi.

Apoi, părintele Andrei îşi duse privirea spre cetatea peste care potopea lumina de aur a dimineţii de Paşti.

În sufletul lui se coborî o tristeţe.

Dar nu era o tristeţe a lumii care aduce moarte, ci era o întristare după voia lui Dumnezeu, care aduce viaţă.

Privea şi închidea uşor ochii, ca şi cum ar fi vrut să vadă mai bine pe duşmanul care se adăpostea acolo, ca, pe urmă, să se ducă spre el, să-l doboare...

Zise celor doi cu glas hotărât:

– Să mergem!

Mihai şi Maghița îl priviră cu încredere şi cu dragoste şi-i răspunseră:

– Da, să mergem!

Părintele Andrei simți în sine o putere nouă, smerită, dar de neînvins.

Privi încă o dată spre cetatea din față şi mai înainte de a păşi, zise din nou celor doi, cu sufletul încărcat de o nesfârşită iubire:

Da, dragii mei, să mergem. Sunt atâtea de făcut!

Iulie-August 1936

Redactori: Pr. Sever Negrescu, Pr. drd. Nicolae Răzvan Stan
și Sebastian Schipor
Corector: Ovidiu Clapa
Tehnoredactor: Rema Zugravu
Design copertă: Ana Maria Chiribuță

Editura Doxologia, Cuza-Vodă 51, 700038, IAȘI
Tel.: (0232)216693; (0232)218324; Fax: (0232)216694
http://www.edituradoxologia.ro,
E-mail: editura@doxologia.ro